

Державний торговельно-економічний університет
Факультет економіки,
менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування

***ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ***

**Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти
денної та заочної форм навчання,
які здобувають освітній ступінь «магістр»
за спеціальністю 281 «Публічне управління
та адміністрування» освітньою програмою
«Публічне управління та адміністрування»**

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 351/354
П 88

Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій [Електронний ресурс] : зб. наук. ст. здобувачів вищ. освіти ден. та заоч. форм навч. / відп. ред. Н. Л. Новікова. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 217 с.

У збірнику наукових статей висвітлено актуальні питання стратегічного планування в публічному управлінні, розвитку регіонального управління та місцевого самоврядування на принципах децентралізації владних відносин, особливості формування та реалізації державної політики у різних сферах, державно-приватного партнерства, публічного управління та адміністрування в умовах воєнного стану.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 351/354

Редакційна колегія: Н. Л. Новікова (відп. ред.), д-р екон. наук, доц.; О. І. Міняйло, канд. екон. наук, доц.; Ю. І. Головня, канд. екон. наук, доц.; О. В. Дьяченко, канд. екон. наук, доц.; І. В. Лазебна, канд. екон. наук, доц.; А. О. Ільїна, канд. екон. наук, доц.; Н. В. Мірко, канд. держ. упр., доц.; І. П. Динник, канд. держ. упр., доц.; О. Г. Розметова, канд. держ. упр., доц.; С. О. Пастовенський, студ. ФЕМП, група 12м; М. О. Рябчук, студ. ФЕМП, група бмз.

Відповідальна за випуск Н. Л. Новікова, д-р екон. наук, доц., зав. кафедри публічного управління та адміністрування.

*Видається за рекомендацією
кафедри публічного управління та адміністрування ДТЕУ
(протокол № 9 від 15.06.2023)*

© Державний торговельно-економічний
університет, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	6
<i>АНОХІНА М.</i> Реалізація державної податкової політики України	7
<i>БІЛОШИЦЬКИЙ М.</i> Механізм надання адміністративних послуг на місцевому рівні та імплементація іноземного досвіду	11
<i>ВОВНЯНКО А.</i> Нормативно-правове забезпечення розвитку територіальних громад	18
<i>ГЕЛЕТЮК М.</i> Державне регулювання системи публічних закупівель в Україні	24
<i>ГОНЧАРУК А.</i> Взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю	28
<i>ГОРДЯК В.</i> Державно-приватне партнерство як інструмент забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону	33
<i>ДЕГТЯР Є.</i> Концептуальні засади публічного управління у сфері культури	38
<i>ДЗЮБА О.</i> Державна політика України у сфері освіти	44
<i>ДОВБЕНКО І.</i> Теоретичні засади та практичні особливості публічного управління у сфері охорони здоров'я	49
<i>ЗАЩИПАС Є.</i> Стан волонтерської діяльності в Україні	53
<i>ЗМАЄВА В.</i> Публічне управління у сфері контролю використання земель	57
<i>ЙОРА К.</i> Стратегічне планування розвитку територіальних громад	62
<i>КОВАЛЬ Є.</i> Стратегічне управління національною економічною безпекою України	67
<i>КОРЖЕНКО І.</i> Механізми мінімізації корупції в системі державної служби України	73

КОРОЛЬКО А.	
Удосконалення державної політики України у сфері захисту прав дітей з інвалідністю	78
КОСТЮК А.	
Державне регулювання аграрного сектору України	83
КУКЛА О.	
Моніторинг та оцінювання організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в конотопській міській раді	89
ЛЕВИЩЕНКО А.	
Цифрова трансформація України	93
ЛЕВЧЕНКО А.	
Розвиток лідерських компетентностей державних службовців в Україні	97
ЛІННИК О.	
Роль органів місцевого самоврядування в реалізації соціальної політики держави	106
МАРУСЕНКО А.	
Основи та роль комунікації у взаємодії органів державної влади та громадськості	113
МАСЛОВСЬКИЙ О.	
Управління проектами державно-приватного партнерства: аналіз, виклики та перспективи	119
МЕЛЬНИК О.	
Стан та тенденції розвитку органів самоорганізації населення в Україні	124
МИХАЙЛЮК А.	
Механізми надання адміністративних послуг.....	129
ОБОДЯНСЬКА Д.	
Тенденції розвитку комунікацій з громадськістю у містах України	135
ОСИПЕНКО В.	
Управління місцевими програмами та проектами в Україні	141
ОСТАПЕНКО М.	
Тенденції пенсійного забезпечення населення в Україні	145
ПАСТОВЕНСЬКИЙ С.	
Стратегічне планування розвитку територіальних громад.....	148
ПОГАНЯЙ А.	
Реалізація державної молодіжної політики	152
РЯБЧУК М.	
Роль підприємництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад.....	156

<i>САРІДЖА В.</i>	
Реалізація державних проєктів у сфері охорони здоров'я	160
<i>СЛЮСАРЕНКО Л.</i>	
Особливості взаємодії громадськості та органів влади	165
<i>СОПРОНЮК В.</i>	
Імплементация успішних світових практик реалізації державної політики у сфері освіти на місцевому рівні.....	169
<i>СТОЛЯРЕВСЬКА Н.</i>	
Основні принципи реалізації державної митної політики України	173
<i>СТРЕЛЬЧЕНКО Є.</i>	
Роль стратегічного планування в організації управління розвитком території.....	178
<i>СУХАЦЬКИЙ Н.</i>	
Організація комунікацій в органах державної влади	184
<i>ТЕЛЕЛЕКОВ Д.</i>	
Механізми формування системи управління у сфері освіти України	190
<i>ТЕНЧА Н.</i>	
Комунікативна взаємодія органів публічної влади та суспільства	195
<i>ТЕПЛЮК А.</i>	
Реалізація проєктів місцевого розвитку.....	201
<i>ТУРЧИК Т.</i>	
Публічне управління у сфері охорони здоров'я України	204
<i>ФУРТАС В.</i>	
Реалізація місцевої політики захисту прав дітей з інвалідністю.....	208
<i>ЯРЕМЧУК А.</i>	
Особливості публічних закупівель виробів медичного призначення під час воєнного стану.....	212

ВСТУП

Програма підготовки магістрів передбачає здобуття певних теоретичних знань, набуття умінь їх практичного застосування та навичок щодо здійснення наукових досліджень з обраного напрямку.

У збірнику наукових статей викладено узагальнені результати досліджень здобувачів вищої освіти ступеня «магістр» денної та заочної форм навчання галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Публічне управління та адміністрування».

Стратегічними напрямками науково-дослідної роботи студентів є розгляд актуальних питань публічного управління та адміністрування на сучасному етапі державотворення.

Наукові статті присвячено питанням стратегічного планування в публічному управлінні, розвитку регіонального управління та місцевого самоврядування на принципах децентралізації владних відносин, особливості формування та реалізації державної політики у різних сферах, державно-приватного партнерства, публічного управління та адміністрування в умовах воєнного стану.

Узагальнені результати таких досліджень викладено у випускних кваліфікаційних роботах, квінтесенцію яких є статті, де розглядається широкий спектр проблем і пропонуються підходи до їх вирішення.

Статті підготовлено під науковим керівництвом професорсько-викладацького складу кафедри публічного управління та адміністрування ДТЕУ.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

АНОХІНА М., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті розглянуто теоретико-організаційні та методологічні засади податкової політики. Проаналізовано розвиток державної податкової політики України та оцінено її ефективність. Розроблено основні напрямки податкових реформ з урахуванням принципів трансформації податкової політики в контексті забезпечення економічного зростання та інтеграції до Європейського співтовариства.

The article examines the theoretical-organizational and methodological principles of tax policy. The development of the state tax policy of Ukraine was analyzed and its effectiveness was evaluated. The main directions of the tax reform have been developed, taking into account the principles of tax policy transformation in the context of ensuring economic growth and integration into the European Community.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що ефективна реалізація державної податкової політики завжди була запорукою стабільного економічного розвитку держави та забезпечення її фінансової безпеки. В сучасних умовах існування перед Україною постало важливе завдання – інтеграція з податковою системою Європейського союзу та гармонізації з податковою політикою цієї організації. Виконання цього завдання неможливе без розуміння сутності, основних завдань та принципів реалізації державної податкової політики. Водночас, ефективне здійснення державної податкової політики і реалізація запланованого вектору розвитку зіштовхнулося з небувалою перешкодою у вигляді військових дій на території України. Все це вимагає від держави швидко адаптуватися та пристосовуватися до поточних умов, в тому числі забезпечувати здійснення гнучкої державної податкової політики.

Метою статті є аналіз процесу реалізації державної податкової політики України.

Об'єктом дослідження є процес реалізації податкової політики України.

Дослідженню питань, пов'язаних із формуванням та реалізацією податкової політики, присвячені праці таких науковців як Бобошко Л. [1], Думчиков М. [2], Жалило Ю. [3], Баранов С. [4], Барін О. [5], Лучишин Л. [6], Пасічний М. [7], Журбич К. [8], Козарезенко Л., Точиліна І. [9], Соколовська А., Райнова Л. [10], Литвиненко Я., Якушик І. [11].

У першу чергу, податкова політика використовується урядом держави як знаряддя для подолання спаду виробництва і згладжування циклічних коливань в економічній системі, підвищення рівня зайнятості населення. Визначальною метою податкової політики є пошук оптимального співвідношення між фінансовими можливостями держави та обсягом видаткових статей соціально-економічного характеру за певних умов розвитку країни [1].

У науковій літературі виділяють чотири цілі податкової політики держави (рис. 1). Ці цілі повинні втілювати податкова політика держави в повному обсязі задля макроекономічного розвитку країни. Отже, у сучасних умовах можна виділити основні цілі податкової політики держави: збереження економічної і соціальної стабільності, зміцнення національної валюти [1].

Щодо ключових завдань податкової політики, то вони зводяться до забезпечення держави фінансовими ресурсами, створення умов для регулювання економіки країни в цілому, згладжування виникає в процесі ринкових відносин нерівності в рівнях доходів населення. Завдання податкової політики можна поділити на дві групи: фіскальна та економічна (або регулююча). Фіскальне передбачає мобілізацію коштів до бюджетів усіх рівнів задля забезпечення держави необхідними для виконання його функцій фінансовими ресурсами. Економічне спрямоване на підвищення рівня економічного розвитку країни, поживлення ділової і підприємницької активності, міжнародних економічних зав'язків, підтримка рішенню соціальних проблем [3].

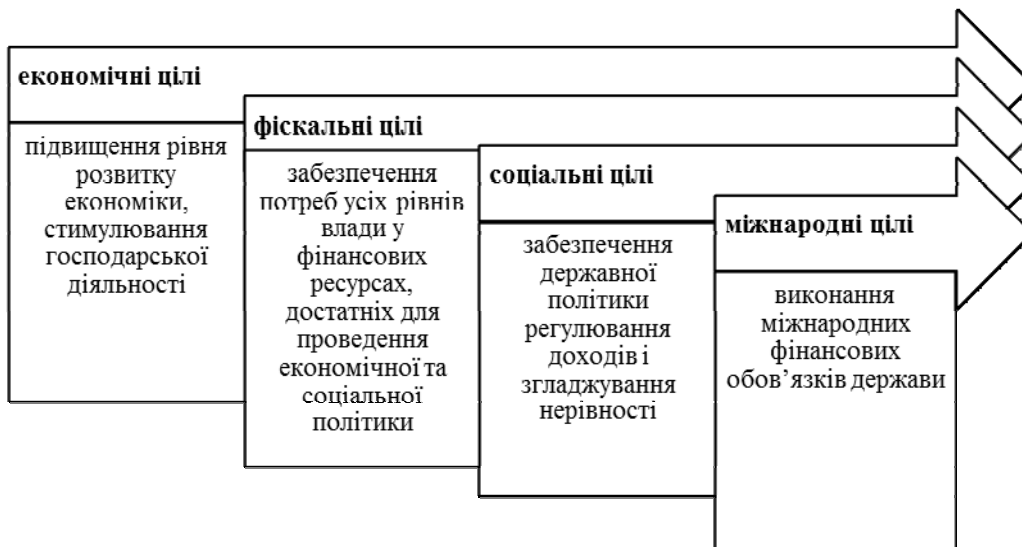

Рис. 1. Основні цілі податкової політики [2]

Основні форми податкової політики зображено на рис. 2. При проведенні політики максимальних податків державою встановлюються доволі високі податкові ставки, зменшуються податкові пільги і запроваджуються нові податки з ціллю граничного наповнення бюджету [4].

Рис. 2. Форми податкової політики [3]

Основоположною проблемою, пов'язаною з реалізацією податкової політики в Україні, є рівень тінізації економіки, як-от поширення практики виплати заробітної плати «в конвертах», що, у свою чергу, зумовлює недоотримання коштів Пенсійним фондом та фондами соціального страхування. Ця проблема може поглибитися у зв'язку з реалізацією планів уряду щодо підвищення пенсійного віку населення [5].

Науковці засвідчують, що розмір заробітної плати є одним із основних показників, адже це перетин інтересів підприємства, працівника, фіскальної служби та соціального фонду.

Основною причиною високого рівня тінізації української економіки припускають надлишковий податковий тягар. Проте варто зважати, що податки – це тільки один із спонукальних мотивів заглиблення «в тінь». Чимало держав стягують податки, що є вищими, ніж в Україні (США, Канада), а тіньова економіка в них має чимало менші масштаби [1].

Також реалізація продуктивної податкової політики унеможливується через складність її узгодження з монетарною політикою, котра направлена переважно на стримування темпів інфляції та підтримання курсу гривні.

Зміст соціальної ефективності податкової політики держави розкриває вплив податкової політики (включаючи як її результати, так процес її розробки) на суспільство.

Отже, здобуття соціальної ефективності податкової політики країни припустиме у випадку дотримання чітких умов, поміж яких [6]:

- 1) виразна постановка мети регулювання;
- 2) мотивація шляхів та засобів (інструментарію) реалізації цілей;
- 3) формування системи критеріїв, за якими відбувається оцінка ефективності;
- 4) забезпечення відповідної інституційно-організаційної бази податкової політики;
- 5) формування системи моніторингу та контролю заходів податкової політики;
- 6) формулювання механізму відповідальності відносно здійснення регулюючих заходів на соціальну сферу.

Неодмінними передумовами розуміння соціальної ефективності є опрацювання понятійного апарату та методики її формування. Узагальнюючи варто зауважити, що соціальна ефективність податкової політики держави являє собою вплив податкової політики на суспільство [7].

Максимальна кількість проблем створюється безпосередньо у процесі взаємодії платників податків і контролюючих органів. Вони мають як економічні, так і соціальні наслідки.

Так прозорість і конструктивність інформації щодо піднесення податкової системи та напрямів податкової політики опускають рівень невизначеності суб'єкта господарювання при розробленні стратегії та усвідомленні власних ризиків і соціально-економічних результатів діяльності [8]. Тому напрямки вдосконалення податкової політики України повинні бути такі (рис. 3).

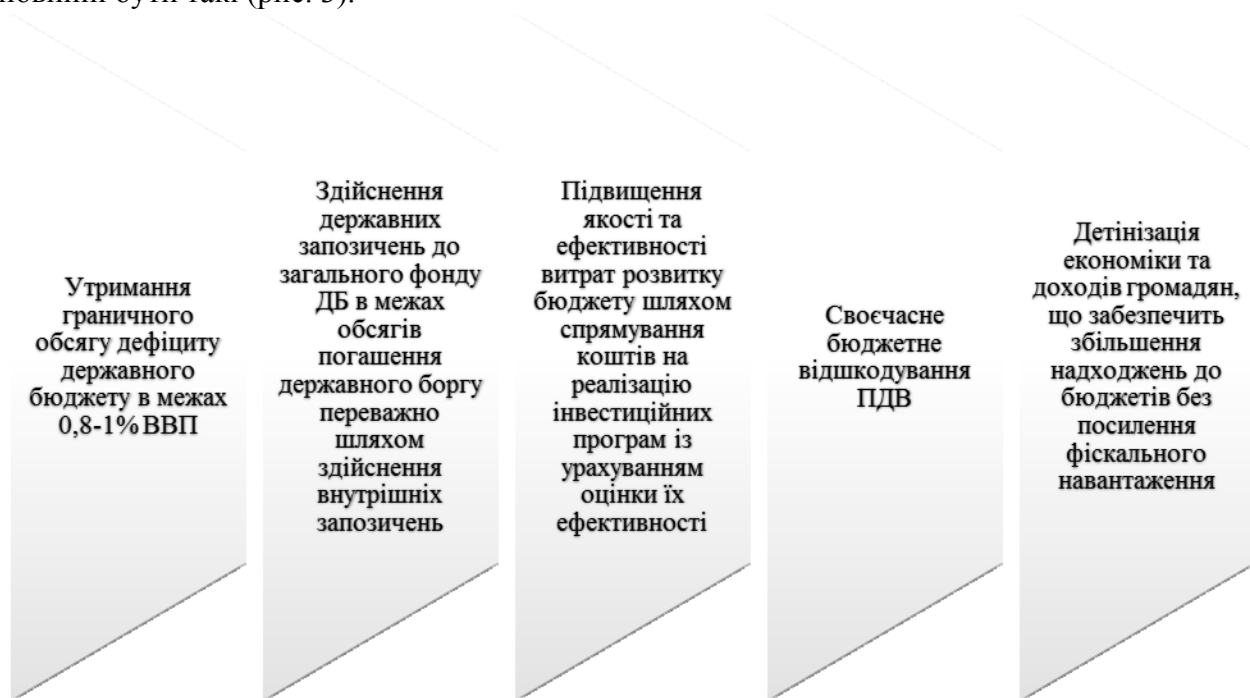

Рис. 3. Пріоритетні напрямки вдосконалення податкової політики України [9]

Ці напрями мають забезпечуватися через такі заходи:

- забезпечення фіскальної ефективності функціонування податкових інструментів та використання їх регулюючого потенціалу;
- поліпшення системи адміністрування податків (підвищення добровільності сплати податків, якості надання послуг платникам податків);
- оптимізація державних видатків та підвищення ефективності функціонування регіональної податкової політики;
- забезпечення інвестиційного характеру державних запозичень;
- використання ризико-орієнтованих технологій в адмініструванні.

Ефективне реформування податкової системи можливе із визначення цілей, забезпечення пріоритетів, проведення заходів удосконалення механізмів за елементами податкової системи [4].

Раціональними заходами з оптимізації системи оподаткування України є:

- зниження податкового навантаження
- можливість нівелювання негативних психологічних факторів у свідомості платника податку, пов'язаних з реалізацією податкової реформи, оскільки стабільність – вагома складова податкової політики;
- мінімізація можливостей ухилення від сплати податків та штучного обмеження бази оподаткування.

Отже, у разі запровадження запропонованих заходів діюча податкова система України матиме змогу перейти на більш високий рівень розвитку та розв'яжеться велика кількість її проблем. Основні резерви криються у ліквідації корупційної складової, котра поразляє всю економіку нашої країни. Саме тому основні зусилля мають бути спрямовані на вирішення проблеми корупції, яка процвітає в податковій системі України [5].

Підсумовуючи можна сказати, що для вдосконалення діючої податкової системи України необхідно розробити превентивні заходи щодо вирішення існуючих проблем. На сьогоднішній день податкова система України є досить далекою від ідеалу та в свою чергу має певні проблеми [8].

Ключовими з них є: високий рівень тінізації економіки, приховування реальних прибутків суб'єктів господарювання та населення, поширення корупції, виведення доходів через офшорні зони [2].

Необхідно прийняти ряд законодавчих змін, котрі б заборонили виведення вітчизняного капіталу за кордон з метою захисту їх від оподаткування, а також спрямованих на боротьбу з корупцією.

Отже, саме в даних сферах містяться основні проблеми вітчизняної податкової системи. Нинішня податкова система не задовольняє ані бізнес, ані державу, тому в край необхідне запровадження заходів щодо її реформування. Очікувані результати від її удосконалення будуть полягати у збільшенні податкових надходжень до бюджетів різних рівнів України [1]. В цілому податкова система України повинна стати тим локомотивом, який створить позитивні економічні зрушення в Україні та активізує інвестиційну діяльність.

Список використаних джерел

1. Бобошко Л.І. Світовий досвід оподаткування майна та можливості його використання в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 8. С. 941–945.
2. Думчиков М. О. Використання досвіду країн ЄС у побудові якісної податкової системи. *National law journal: theory and practice*. 2021. №7 (27). С. 73–78.
3. Жалило Ю. А. Теорія і практика формування ефективної економічної стратегії держави: [монографія]. Київ: НИСС, 2019. 336 с.
4. Баранов С.О. Ухилення від сплати податків як основний чинник тіньової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №12. С. 102–106.
5. Барін О.Р. Принцип справедливості як один з основоположних принципів оподаткування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. №5. С. 162–164.
6. Лучишин Л. М. Підвищення фіскальної ефективності податкової системи на шляху до вступу в ЄС. Лучишин Л. М., 2017. – №14. – С. 180.
7. Пасічний М. Фіскальна результативність податкової системи України. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 3. С. 116.
8. Журбич К. М. Аналіз фіскального потенціалу доходно-прибуткових податків в Україні та зарубіжних країнах. *Підприємництво і торгівля*. 2019. Вип. 24. С. 137.
9. Козарезенко Л. В., Точиліна І. В. Оподаткування в умовах економіки вільного заробітку: світова практика й виклики для України // *Облік і фінанси*. 2019. № 3(85). С. 93.

10. Соколовська А. М., Райнова Л. Б. Податкові інструменти стимулювання НДДКР в Європі та світі: дизайн і особливості використання // Фінанси України. 2017. № 11. С. 69–74.
11. Литвиненко Я.В., Якушик І.Д. Податкові системи зарубіжних країн: Навч. посіб. К., МАУП, 2017. С. 265.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

МЕХАНІЗМ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ

**БІЛОШИЦЬКИЙ М., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті здійснено теоретико-правовий аналіз механізму надання адміністративних послуг на місцевому рівні в Україні. Охарактеризовано поняття «адміністративна послуга». Проаналізовані особливості надання адміністративних послуг. Узагальнена сучасна система оцінки якості надання державних та муніципальних послуг. Зроблено висновок про подальше вдосконалення якості надання муніципальних адміністративних послуг.

The article presents a theoretical and legal analysis of the mechanism for providing administrative services at the local level in Ukraine. The concept of «municipal administrative service» is described. Peculiarities of providing administrative services in Kyiv are analyzed. A modern system for assessing the quality of state and municipal services has been identified. It is concluded that the quality of municipal administrative services is further improved.

Актуальність дослідження полягає в тому, що однією з найгостріших проблем України є недостатнє наукове осмислення та практичне впорядкування наявної сукупності державних послуг, важливою складовою яких є адміністративні послуги. Адміністративна реформа, що проводиться в Україні, передбачає підвищення ефективності державного управління загалом та зокрема необхідність переорієнтації діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на надання якісних адміністративних послуг.

Найпростішою формою адміністративної послуги є проведена у більшості випадків загальна, або неформальна процедура. Вона починається з того, що громадянин подає клопотання або сам орган влади приступає до дії з обов'язку служби. Якщо адміністративний орган не зобов'язаний діяти негайно, то він за своїм службовим розсудом вирішує, чи потрібно у цьому випадку проведення адміністративної процедури, і якщо так, то коли (принцип доцільності).

Учасники кожної адміністративної послуги мають звичайно наступні права: право на заслуховування, право на ознайомлення з документами справи, право на збереження особистої й службової таємниці, право на одержання роз'яснень і рекомендацій, право на представництво. У ході адміністративної послуги й процедури учасники не мають у своєму розпорядженні правові можливості оскарження рішення. Процесуальні дії державного органа, як, наприклад, відхилення клопотання про надання доказу, відмова в праві на ознайомлення з документами справи або відхилення клопотання про відвід посадової особи через його упередженість не можуть бути оскаржені самі по собі. Громадянин повинен дочекатися винесення рішення, що завершує адміністративну послугу, чим звичайно є видання адміністративного акту.

Метою статті є дослідження механізмів надання адміністративних послуг на місцевому рівні та імплементація досвіду іноземних держав.

Об'єктом дослідження є процес надання адміністративних послуг, узагальнення та імплементація досвіду іноземних держав.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти механізму надання адміністративних послуг на місцевому рівні.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонауковий діалектичний метод пізнання, використання якого забезпечує сприйняття правових явищ у їх розвитку й взаємодії, а також інші загальнонаукові й спеціальні методи: формально-логічний, порівняльно-правовий, системно-структурний аналіз і синтез, метод тлумачення.

Теоретичне обґрунтування поняття адміністративних послуг у діяльності органів влади становить основу для вирішення не менш важливого питання щодо удосконалення правового регулювання адміністративних послуг, механізму їх реалізації, видів та класифікаційних ознак, характеристики структурних елементів та визначення процесуального статусу учасників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання адміністративних послуг були сферою наукових напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед науковців, які детально досліджували вказану сферу, слід назвати таких вчених як Н. Л. Добрянська [1], В. П. Тимошук [11], Демський Е. Ф. [2], О. В. Курінний, Т. В. Маматова. [4], В. Пальчук [6] та ін. науковців.

Механізм надання адміністративних послуг представляє собою сукупність заходів, у рамках яких державна структура надає відповідні послуги громадянам. У даному випадку механізм слід розглядати як цілісний комплекс певних елементів, дій і функцій з надання послуг.

Термін «механізм» досить часто використовується у різних сферах життєдіяльності. Це і «механізми державного управління», «механізми державного регулювання», «механізми реалізації державної політики», «організаційно-економічні механізми», «соціальні механізми», «правові механізми», «політичні механізми», «мотиваційні механізми», «ринкові механізми», «антикризові механізми», а також механізми, які стосуються конкретних сфер життєдіяльності.

У науковій літературі термін «механізм надання послуг» досить часто використовується, однак його зміст і структуру науковці і практики трактують по-різному. Базою цього визначення є поняття самого механізму, що означає внутрішню будову, систему чого-небудь.

Механізм надання адміністративних послуг – це система, що призначена для її реалізації адміністративних послуг та досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, методи, важелі та інструменти впливу на об'єкт управління із відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Усі механізми управління можна поділити на три типи: механізми-знаряддя (інструменти), механізми-системи (набір взаємопов'язаних елементів) та механізми-процеси (послідовність певних перетворень). Залежно від того, які саме проблеми і як вирішуються із застосуванням конкретного механізму надання адміністративних послуг він може бути складним (комплексним) і включати в себе декілька самостійних механізмів.

До цілей механізмів надання адміністративних послуг висуваються певні вимоги. По-перше, мають висуватися тільки ті цілі, реалізацію яких не може забезпечити недержавний сектор. По-друге, мета повинна бути кількісно вимірною, що дасть можливість контролювати її виконання.

Зміст адміністративних формальностей спрямований на правову фіксацію станів процесу подолання суб'єктом приватного права адміністративного бар'єру, який складається з приватних формальностей. Відповідно, правова фіксація станів процесу є матеріальною складовою дій публічної влади в адміністративній послугі [1, с. 157].

Адміністративна послуга складається з основних стадій (операцій), яким відповідають такі адміністративні формальності. При цьому кожній операції (стадії) адміністративної послуги відповідають свої адміністративні формальності.

Зазначені стадії досить універсальні для більшості адміністративних послуг, відповідно універсальні також адміністративні формальності. Зокрема, серед цих адміністративних формальностей:

- реєстрація факту надходження відомостей (документів) у справі;
- оформлення документа про провадження у справі;
- перелік і зміст процесуальних документів у справі;
- зміст індивідуального правозастосовного акта;
- ознайомлення з правозастосовним актом.

Адміністративні формальності безпосередньо впливають із обов'язків органів публічної влади та є основною матеріальною складовою норм адміністративної процедури. Адміністративну послугу ми можемо ділити на скільки завгодно дрібних операцій та елементарних дій, але основу процедури становлять адміністративні формальності як сукупність обставин, подій та фактів, необхідних і достатніх для прийняття рішення у певній адміністративній справі.

У ході роботи із вдосконалення діяльності Центрів надання адміністративних послуг доцільно використати відповідний європейський досвід.

У державах ЄС громадяни, що бажають перешкодити діям адміністративного органу або одержати в офіційному відомстві який-небудь дозвіл або пільгу, беруть участь у судових суперечках в якості сторін. У них є всі процесуальні права, які передбачені законом для сторін, що сперечаються, у судовому процесі. Відмова від приписань щодо форми й вимога простоти й доцільності адміністративної процедури дозволяють добитися того, що для громадян полегшує доступ до адміністрації, а адміністративна процедура прискорюється.

Активні процеси розвитку законодавства про адміністративні процедури відбуваються у балтійських державах. Так, Латвія та Естонія повною мірою залучені до процесу створення адміністративно-управлінських систем, наближених до загальноєвропейських стандартів.

У лютому 2004 р. набув законної сили Закон Латвії «Про адміністративну процедуру». До його прийняття в країні не існувало спеціальної процедури розгляду адміністративних справ органами публічної адміністрації. Для оскарження дій органів влади особа могла звернутися до суду загальної юрисдикції, який розглядав справи відповідно до Цивільного процесуального кодексу Латвії.

Найважливішим досягненням розглянутого Закону стало виділення двох самостійних судових систем стосовно розгляду адміністративних суперечок: адміністративної й загальної. Однак крім адміністративної юстиції Закон Латвії «Про адміністративну процедуру» передбачив [2]:

- 1) перелік досудових процедур;
- 2) інститут представництва;
- 3) доступність і простоту подачі адміністративної скарги й ін. [2]

Близькими за змістовною моделлю до наведеного вище Закону можна визнати Закон Ісландії 1993 р. «Про адміністративну процедуру» і Закон Фінляндії 2003 р. «Про адміністративну процедуру» [3]. Загальними характеристиками законів є те, що вони не поширюють свою дію на судові процедури, банкрутство, ревізію власності, поліцію й армію. У них установлюється перелік принципів здійснення адміністративних дій:

- рівність;
- активність органів влади при розгляді адміністративної справи; швидкість;
- докладність розгляду; національна мова виробництва;
- взаємодопомога органів публічної влади.

У числі найважливіших прав осіб, що беруть участь у справі (Ісландія, Фінляндія), необхідно виділити:

- 1) право бути заслуханим;

2) право на доступ до інформації;

3) право оскаржити прийняті рішення у вищій органі й суд [3, с. 290].

Нам представляється досить обґрунтованою позиція, в основі якої лежать уявлення про те, що юридичний процес складається із процедур і виробництв. Процедура – це основа, первинний елемент процесу, оскільки для розв’язання певних процесуальних завдань потрібне послідовне здійснення цілого ряду однопорядкових процедур. Лише у такій системній сукупності процедури не тільки дозволяють свої вузькоправові завдання, але й виступають засобом досягнення основних цілей, що стоять перед кожним конкретним видом юридичного процесу. Подібна систематизована послідовність процедур являє собою власне виробництво. Таким чином, кожне виробництво як більш широке стосовно процедури поняття складається із сукупності послідовних процедур.

У ході дослідження можливостей удосконалення діяльності Центру надання адміністративних послуг у м. Черкаси, доцільно зупинитися на досвіді ФРН як провідної країни ЄС у сфері адміністративних послуг і процедур

У ФРН діє Закон про адміністративну процедуру, що регламентує видання індивідуальних адміністративних актів. Згідно із цим законом, «адміністративним актом є розпорядження, рішення або інша владна дія, яка здійснюється компетентними установами з метою регулювання індивідуальних відносин у сфері публічного права і яка спрямована зовні» [4]. Закон визначає способи опублікування актів, що видаються, і забезпечення їх дії, умови їх дії, способи виправлення помилок адміністративної діяльності, порядок вилучення адміністративного акту з допущеними помилками й введення у дію виправленого акту.

Більшість подібних актів, прийнятих на рівні земель ФРН, засновані на Законі про адміністративну процедуру і не суперечать йому (виключення становить законодавство про адміністративні процедури землі Шлезвіг-Гольштейн, яке є самостійною застарілою кодифікацією). Крім цього, необхідно відзначити, що Закон про адміністративну процедуру не регулює питання адміністративної юстиції Німеччини (на відміну від аналогічного закону в США). У ФРН існує самостійна система адміністративних судів, діяльність яких здійснюється відповідно до Закону про адміністративні суди 1960 року (Verwaltungsgerichtsordnung). Питання, пов’язані з адміністративною юстицією й регулюванням адміністративної процедури на рівні законодавства земель ФРН являють собою теми для самостійних досліджень.

У першу чергу, необхідно визначити, що являє собою адміністративна процедура відповідно до Закону про адміністративну процедуру ФРН і сферу його дії.

Сфера застосування Закону встановлюється у статті 1, згідно з якою чинність даного закону поширюється на публічно-правову діяльність адміністративних органів:

1) федерацій, корпорацій і установ безпосереднього федерального підпорядкування, а також інших інститутів публічного права.

2) земель, громад і обцинних союзів, інших юридичних осіб публічного права, зокрема з контролю земельними органами, якщо зазначені структури вповноважені виконувати федеральне законодавство, оскільки правові приписи не містять подібні або протилежні за змістом положення.

Дане положення є важливим для відтворення українським законодавцем, оскільки очевидно, що адміністративно-процедурною діяльністю займаються не тільки органи виконавчої влади ФРН, але й публічні установи, наприклад, вищі освітні заклади, що видають довідку, яка підтверджує статус студента.

Чинність даного федерального закону ФРН поширюється також на публічно-правову діяльність зазначених адміністративних органів, якщо землі виконують федеральне законодавство.

Водночас Закон про адміністративну процедуру ФРН не діє відносно виконання федерального законодавства землями, якщо публічно-правова діяльність адміністративних органів урегульована земельним законом про адміністративну процедуру.

Слід вказати, що зазначені країни були взяті для можливого використання їх досвіду в українських умовах оскільки у них вибудована ефективна система надання адміністративних послуг.

Отже, слід вказати, що адміністративно-правове регулювання механізму реалізації повноважень органів виконавчої влади – значимий напрямок адміністративної реформи в Україні. Правовий механізм реалізації повноважень органів виконавчої влади є найважливішою складовою адміністративної реформи, він заснований у першу чергу на конституційних приписаннях, а також інших правових актах і нормах, переважно адміністративно-правового характеру. Процедура служить вираженням специфічних юридичних режимів застосування права. У широкому змісті процедурні механізми характерні для нормативного регулювання взагалі, і тому правові процедури розглядаються як особливий нормативно встановлений порядок здійснення юридичної діяльності. У спеціальній літературі управлінський і адміністративний процеси нерідко ототожнюються, іноді виділяються власне управлінські процедури. Адміністративна послуга являє собою нормативно встановлений порядок послідовного здійснення вповноваженими суб'єктами права погоджених дій по реалізації їх компетенцій, законодавчих та інших правових актів [5].

У ході адміністративної реформи основними напрямками вдосконалювання адміністративних послуг повинні стати:

1. Стандартизація виконання державних функцій і підвищення якості публічних послуг, які надаються юридичним і фізичним особам. Досягнення високої якості державних послуг передбачає комплекс таких заходів:

- розробка й впровадження у всіх державних органах галузевих стандартів надання державних послуг;
- поетапне впровадження міжнародних стандартів якості ISO й принципів відкритості роботи державних органів і підзвітності їх суспільству;
- розробка у кожному державному органі плану свого розвитку, в якому повинні бути відображені конкретні цілі, завдання, шляхи їх досягнення й перспективи;
- створення системи внутрішнього й зовнішнього аудита для контролю над дотриманням стандартів надання державних послуг.

2. Спрощення адміністративних процедур для фізичних і юридичних осіб. Результати обстеження BEEPS (The Business Environment and Enterprise Performance Survey – Обстеження підприємств у країнах з перехідною економікою) показують, що неясність законодавства є істотною проблемою для 1/4 підприємців України. Лише 32,5 % обстежених в Україні фірм вважали інтерпретацію законів і нормативних актів, які здійснюють вплив на їх діяльність, передбачуваними у порівнянні з 43,9 % у Чехії, 57,3 в Угорщині, 33,3 у Польщі й 54,8 % в Естонії. «Податок на час», що розраховується як частка часу, який витрачає вище керівництво на взаємодію з державними службовцями із застосування й інтерпретації законодавчих і нормативних актів і забезпечення доступу до державних послуг, також є дуже високим в Україні: у 21,3 % випадків менеджери вищої ланки витрачають 19 % і більше свого часу на взаємодію із владою в порівнянні з 20,3 % випадків у Польщі, 13,2 – в Угорщині, 6,7 – в Естонії й 3,8 % – у Чехії [6, с. 59]. Однак спрощення адміністративних послуг слід розуміти як їхнє полегшення насамперед для громадян і підприємців, а не для органів виконавчої влади.

3. Розвиток договірних форм надання публічних послуг. Договірний підхід до надання публічних послуг укладання угоди між органом виконавчої влади й виконавцем суспільних послуг «угоди про результати». Основна ідея впровадження контрактних відносин полягає в тому, що постачальник публічної послуги, будучи самостійним господарюючим суб'єктом, що здійснюють свою діяльність в умовах ринкової економіки, зацікавлений у підвищенні результативності своєї діяльності. Подібна результативність може бути забезпечена за допомогою раціонального використання ресурсів (природних, сировинних, трудових тощо), ринковими механізмами оплати праці співробітників. У цілому договірна практика сприяє підвищенню якості надаваних послуг.

4. Впровадження нових інформаційних технологій і можливостей одержання інформації в електронному виді. Рівень інформатизації України в цей час дозволяє досить обґрунтовано порушувати питання про правове регулювання адміністративних процедур, виконуваних в електронній формі. Цільова програма щодо формування «електронного уряду» містить ряд заходів, спрямованих на: а) створення передумов для ефективної взаємодії між державою й громадянами на основі широкого використання інформаційних технологій; б) забезпечення діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування інформаційними технологіями; в) розвиток сфери електронної торгівлі й інших форм комерційної діяльності. Перспективними напрямками використання інформаційних технологій є здійснення державних закупівель, податкова й бюджетна система.

Впровадження нових інформаційних технологій у процеси державного керування передбачає створення єдиної системи одержання інформації про діяльність органів державної влади не тільки громадянами, але й самими державними службовцями. Не секрет, що в нашій країні надзвичайно слабо налагоджені міжвідомча координація, обмін інформацією між різними органами державного управління. Розв'язання проблеми полягає у якнайшвидшому запуску моделі управління міжвідомчим інформаційним обміном і доступом до даних державних інформаційних систем для надання державних послуг. Розроблена модель передбачає вироблення загальних принципів побудови архітектури інформаційних баз даних для всіх органів державної влади, уніфікацію інформаційних технологій у системі державного управління, систему міжвідомчого електронного обміну.

5. Розширення можливостей одержання послуг і оплати їх у зручні для споживача місця. Тут мова йде про запровадження системи «єдиного вікна», розширенні можливостей оплати послуг через банківські автомати. Заходами щодо реалізації принципу «єдиного вікна» мають регламентуватися взаємодія виконавчих органів і інших міських організацій, порядок звернень до них громадян, перелік документів, що подаються, тощо. Вказані заходи передбачають встановлення платіжних терміналів для оплати послуг житлово-комунального господарства у всіх відділеннях єдиних розрахунково-інформаційних центрів, у багатьох товариствах власників житла.

У цьому питанні слід особливо уважно використовувати закордонний досвід. Так, у Франції здійснюється програма облаштування державних установ і комунальних служб спеціальними банківськими автоматами, що дозволяють здійснювати безготівкову оплату зборів, податків, платежів, штрафів, одержання віз. У канадській провінції Онтаріо в «кіосках самообслуговування» можна продовжити реєстрацію транспортного засобу, одержати новий номерний знак, сплатити штраф, накладений місцевим судом, оформити замовлення на виготовлення номерних знаків, змінити адресу на водійському посвідченні або медичній картці, продовжити ліцензію на полювання й рибальство.

Як свідчить іноземний досвід, концепцією електронного уряду передбачається перевести в електронний вид до десяти найбільш запитаних населенням послуг, таких як оформлення паспортів, водійських посвідчень та інших документів. До цього ж усі центральні державні й регіональні органи влади повинні сформувати центри телефонного обслуговування (населення зможе одержувати необхідну інформацію з телефону) і модернізовані інтернет-сайти. Суть модернізації в тому, що на нинішніх порталах загальні дані, що містять дані про відомства, буде викладена докладна інформація про послуги, які вони надають. У подальшому створюється єдиний портал, який міститиме інформацію про всі послуги, які надаються відомствами, і переадресовувати користувача на потрібний сайт.

На першому етапі реалізації програми в Інтернеті має з'явитися тільки бланки заявок, і без особистого звернення до профільного відомства людині не обійтися. На другому етапі громадянин зможе подавати заяви вже через Інтернет, заповнивши інтерактивні форми й завіривши заяву електронним підписом.

6. Передача виконання ряду функцій в органи місцевого самоврядування, автономні установи, у недержавний сектор. У ході наступних етапів адміністративної реформи можливе створення спеціальних акціонованих державних підприємств, основний напрямок

діяльності яких має полягати у наданні послуг, у тому числі й на платній основі. Спочатку державні, згодом вони можуть пройти етап акціонування й приватизації. Звичайно, потенційна корупційність процесу акціонування й приватизації подібних початково державних підприємств може бути досить високою. Однак при належному державному контролі й підведенні під процеси їх діяльності чіткої правової договірної основи відзначені екстерналії можна згладити. У зв'язку із цим слід удосконалити статус господарюючих суб'єктів, прискоривши прийняття закону про саморегульовальні організації, внести зміни в законодавство про унітарні підприємства, акціонерні товариства у частині їх взаємин з державними органами.

7. Правове закріплення адміністративних послуг. У силу того що адміністративно-управлінські процеси в органах виконавчої влади всіх рівнів публічної влади явно недостатньо врегульовані правом, недостатньо організовані й ефективні, одним із ключових напрямків адміністративної реформи має стати розробка й прийняття адміністративних регламентів. Разом з тим підготовка цих актів стикається із цілим рядом труднощів і проблем, до яких можна віднести як питання понятійної, змістовної властивості, так і методологічні й процедурні проблеми.

Сформована в нашій країні модель адміністративного регламентування демонструє перейняття окремих елементів німецького досвіду. У ФРН діє закон про адміністративну послугу, на базі якого ухвалюються регламенти федеральних органів, що визначають, зокрема, процедури розробки законопроектів і постанов з напрямками їх діяльності. Однак подібний досвід не можна визнати універсальним. Універсальності цієї моделі перешкоджають цілком обґрунтовані побоювання, що детальна регламентація адміністративних процедур, спрямована на обмеження волюнтаризму бюрократії, може призвести до зворотних результатів. Зайва регламентація може спричинити ситуації, за яких державний службовець, чітко дотримуючись вимог адміністративного регламенту, буде мати куди більшу свободу у відхиленні запитів громадян, ніж це має місце сьогодні. Не бачити цієї небезпеки при розробці адміністративних процедур було б досить необачно.

Крім того, адміністративний регламент державної функції може передбачати застосування спрощеної адміністративної процедури при наявності певних підстав. Застосування спрощеної процедури відносно певного кола осіб й організацій можливо тільки відповідно до законодавства і не може носити дискримінаційний характер стосовно інших осіб та організацій.

Отже, як свідчить іноземний і вітчизняний досвід, стосовно до кожної адміністративної послуги у Центрах надання адміністративних послуг повинні бути визначені:

- підстави, умови й терміни реалізації процедури або окремих дій;
- повноваження структурних підрозділів, права й обов'язки відповідальних посадових осіб, а при можливості, інших державних службовців із вказівкою посади;
- види й порядок прийняття рішень, розпорядчих вказівок, усних доручень тощо;
- види документів, їх властивості, реквізити;
- види створюваної або переданої інформації, у тому числі в електронній формі;
- порядок і форми контролю над здійсненням дій і прийняттям рішень;
- види й форми подання результатів.

При необхідності до складу адміністративної послуги можуть бути включені вимоги до якості обслуговування, інформаційного забезпечення, специфічні для даної адміністративної послуги, а також інші положення.

Список використаних джерел

1. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування: зб. матеріалів / В. П. Тимошук, Н. Л. Добрянська, О. В. Курінний [та ін.]; за заг. ред. В. П. Тимошука, О. В. Курінного. Київ: Центр політико-правових реформ, 2015. 428 с.

2. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України / Е. Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2018. – 495 с.
3. Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад: монографія / за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, І. А. Чикаренко. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. 292 с.
4. Маматова Т. В. Формування нової системи надання адміністративних послуг в умовах децентралізації. Аспекти публічного управління. 2015. № 4 (18). С. 75 – 83. doi: 10.15421/151536.
5. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.
6. Пальчук В. Особливості розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг в Україні. Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 9. С. 36 – 45. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/9.pdf>.
7. Підготовка спроможної мережі надання послуг: Мінрегіон провів тематичні навчання представників ОДА. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/11764>.
8. Про затвердження Програми розвитку й підтримки сфери надання адміністративних послуг у Дніпропетровській області на 2018 – 2020 роки: рішення Дніпропетровської обласної ради від 22 черв. 2018 р. № 344-13/VII. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xiii-sesiya/>.
8. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 8 листоп. 2019 р. № 837/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>.
9. Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області. URL: <http://e-services.dp.gov.ua>.
10. Створення інтегрованих Центрів надання адміністративних послуг об'єднаних територіальних громад: практич. рекомендації / за заг. ред. О. Тертишної, О. Саєнко; Фонд «Східна Європа»; Програма EGAP. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2016. 146 с.
11. Тимошук В. Надання адміністративних послуг у муніципальному секторі: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 124 с.
12. Як створити належний ЦНАП в ОТГ? Досвід інституційного створення ЦНАП в рамках Програми «U-LEAD з Європою»: посібник / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2018. 364 с. URL: https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/A4_TSNAP_for-web_cover_block.pdf.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента МІРКО Н. В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**ВОВНЯНКО А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення розвитку територіальних громад в Україні. Зазначено, що сучасна орієнтація вітчизняної економіки на європейські принципи зростання зумовлює необхідність ефективної державної політики, яка слугуватиме каталізатором системних перетворень. Ці перетворення в першу чергу мають бути спрямовані на розвиток місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Для ефективного розвитку територіальної громади під час формування та реалізації стратегії розвитку та інших нормативно-правових документів необхідно враховувати всі аспекти її потенціалу. Автор стверджує, що має бути створена нова

ідеологія управління, яка зосереджується на модернізації адміністративної культури, розвитку здатності управлінського персоналу приймати рішення на фоні збільшення свободи дій та посилення особистої відповідальності за допомогою підходу, орієнтованого на громадян. Виявлення, стандартизація та просування конкретних державних послуг є важливими для підвищення їх якості та впорядкування процедур їх надання (дерегуляція). Крім того, необхідно делегувати повноваження іншим рівням управління та секторам. Встановлено, що об'єднані територіальні громади є першоосновою та рушійною силою формування та реалізації нової політики сталого розвитку на територіях України. Детально висвітлено зміст і значення територіальних громад. Досліджено нормативно-правову базу, яка функціонує як законодавча основа діяльності територіальних громад в Україні. Хоча Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України прийнято значну кількість нормативно-правових актів, які сприяють проведенню реформи децентралізації влади, окремі питання діяльності територіальних громад, викладені у цій статті, потребують законодавчої уваги та досі не вирішені.

As noted in the article, the current orientation of the domestic economy to the European principles of sustainable growth necessitates an effective state policy that will serve as a catalyst for systemic transformations. These transformations should primarily be aimed at the development of local self-government and territorial organization of power. For the effective development of the territorial community during the formation and implementation of the development strategy and other regulatory documents, it is necessary to take into account all aspects of its potential. The author argues that a new ideology of management should be created, which focuses on the modernization of administrative culture, the development of the ability of management personnel to make decisions against the background of increased freedom of action, and the strengthening of personal responsibility through a citizen-oriented approach. Identification, standardization and promotion of specific public services are important for improving their quality and streamlining their provision procedures (deregulation). In addition, it is necessary to delegate authority to other levels of management and sectors. It was established that the united territorial communities are the primary basis and driving force for the formation and implementation of a new policy of sustainable development in the territories of Ukraine. The content and significance of territorial communities are covered in detail. The regulatory and legal framework, which functions as a legislative basis for the activity of territorial communities in Ukraine, has been studied. Although the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine have adopted a significant number of normative legal acts that contribute to the reform of decentralization of power, certain issues of the activity of territorial communities outlined in this article require legislative attention and have not yet been resolved.

Останні роки в Україні відзначаються примітною особливістю: процеси децентралізації в країні реалізуються різною мірою, відповідно до відповідних реформ у сфері місцевого самоврядування. Хоча були деякі невдачі, були й успіхи. Йдеться про посилення фінансової самостійності суб'єктів місцевого самоврядування, активізацію їх участі у розвитку адміністративно-територіальних одиниць та регіонів, отримання позитивних відгуків громадян щодо благоустрою населених пунктів. Крім того, процес децентралізації також призвів до вирішення проблем комунального господарства, які накопичувалися десятиліттями, а також розвитку інфраструктури, муніципального транспорту та інших сфер. Це тим більше вражає, якщо врахувати складну економічну ситуацію в країні, яка характеризується падінням виробництва, скороченням обсягів зовнішньої торгівлі та зниженням загальної економічної активності. Децентралізація стала локомотивом для місцевої економіки, згладивши загальну економічну картину в країні.

Прогрес нації залежить від сили її місцевого самоврядування та здатності її територіальних громад брати активну участь у громадських справах і впливати на них.

Розвиток місцевого самоврядування є важливою складовою сталого та ефективного розвитку країни. Загальновизнано, що громада відіграє вирішальну роль у визначенні фундаментальної природи місцевого самоврядування.

Для ефективної діяльності територіальної громади має бути чіткий набір стандартів, встановлених державним регулюванням. Ці стандарти в першу чергу встановлюються через правові рамки. У зв'язку з цим актуальною проблемою залишається питання нормативно-правового регулювання функціонування територіальних громад.

Метою статті є проведення аналізу нормативно-правового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.

Об'єктом дослідження є процес розвитку територіальних громад України, що включає формування її структури, функцій, повноважень, забезпечення фінансування та реалізацію проєктів і програм розвитку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи регулювання процесу розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених вивченню нормативно-правової бази функціонування територіальних громад в сучасних умовах показав, що дане питання досліджувалися недостатньо, що пояснюється, по-перше, складністю даного питання, а по-друге, мінливістю та нестабільністю вітчизняної законодавчої бази. У світлі постійного оновлення та перегляду законодавства, що стосується місцевого самоврядування, вкрай актуальним є ознайомлення з останніми нормативно-правовими актами, які визначають діяльність територіальних громад у нашій країні. Оновлення системи місцевого самоврядування в Україні є темою, яку досліджували різні науковці, зокрема Серьогіна С.М., Гончарук Н.Т. [1], Куц Ю.О., Решевець О. В. [2]. Проте, незважаючи на значну увагу науковців цьому питанню, всебічний та багатоаспектний аналіз нормативно-правової бази, а також ретельне дослідження законодавчої структури, яка стосується створення, діяльності та розвитку територіальних громад в Україні, ще належить провести.

На сьогоднішній день залишається актуальним питання удосконалення системи державного управління, зокрема на регіональному та місцевому рівнях. Для вирішення проблем місцевого рівня потрібна така модель державного устрою, яка гарантувала б як необхідну узгодженість державної влади, так і незалежність територіальних громад. Це безпомилково свідчить про необхідність реструктуризації державного управління в Україні відповідно до сучасних європейських стандартів державного управління. Найефективнішим підходом для України є децентралізація влади.

Децентралізація державної влади дає ряд переваг, таких як прозорість і спрощення процесу прийняття рішень, кращий розгляд звернень громадян до органів влади, сприяння розвитку місцевої економіки та стратегічного планування. Це також дозволяє використовувати за призначенням бюджетні видатки на місцеві потреби. Однак у такого підходу є й недоліки, зокрема диспропорції в соціально-економічному розвитку, перешкоди реалізації державних програм, неузгодженість делегованих повноважень і відповідальності [1, с. 111].

Переваги децентралізації під час становлення та прогресу демократичного суспільства демонструє досвід посткомуністичних націй. Наприклад, адміністративна децентралізація в Польщі відіграла значну роль у самоврядуванні місцевих громад, підвищивши якість життя її мешканців і, зрештою, дозволивши новоствореним адміністративним регіонам брати участь на рівних у міжнародній співпраці після вступу країни до ЄС. Вивчення зарубіжної практики впровадження реформ децентралізації може допомогти уникнути несправедливих і хибних підходів, схожих на нинішній «центрований» стиль управління, який спостерігається в Україні. Таким чином, передовий досвід децентралізації є особливо цінним для України, оскільки він зміцнює її державність [1, с. 113].

Для започаткування процесу децентралізації публічної влади в Україні вкрай необхідно розпочати з ухвалення Закону «Про адміністративно-територіальний устрій України». Це законодавство покликане врегулювати питання об'єднання громад, визначити територіальні межі адміністративно-територіальних одиниць, встановити порядок вирішення

питань адміністративно-територіального устрою. Наразі важливо налагодити гармонійні стосунки між МДА та органами місцевого самоврядування, де останній зберігає свою автономію та одночасно бере на себе частину функцій виконавчої влади. Законодавство має окреслити межі взаємодії між цими суб'єктами та передбачити засоби вирішення конфліктів між ними.

Для того, щоб адаптуватися до постійно зростаючої особистої відповідальності та свободи дій, а також для більш ефективного обслуговування громадян, необхідно розробити нову ідеологію управління. Це передбачає оновлення адміністративної культури та підготовку управлінського персоналу до прийняття обґрунтованих рішень. Для покращення надання державних послуг важливо ідентифікувати, стандартизувати та оприлюднювати певні послуги, таким чином спрощуючи процес їх надання (відомий як дерегуляція). Також необхідне делегування повноважень на інші рівні та сектори управління (децентралізація та деконцентрація), а також удосконалення процедур управління та запровадження ефективних апеляційних інституцій та механізмів, особливо для оскарження дій державних службовців. Для перетворення України на сучасну європейську країну необхідно здійснити комплексний пакет політичних, економічних і соціальних реформ, включаючи децентралізацію державного управління. Для цього потрібна взаємодія Президента України, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, враховуючи також інтереси місцевого самоврядування.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні відобразила процес децентралізації державного управління, яка спрямована на підвищення спроможності територіальних громад у всіх сферах їх діяльності.

Термін «правоздатність територіальних громад» означає здатність зазначених громад захищати та заохочувати інтереси своїх громадян, які проживають на території їх юрисдикції, включаючи доступ до правової підтримки. Крім того, правоздатність територіальних громад має охоплювати правоздатність окремих громадян. Важливим є розгляд розширення «правоздатності» територіальних громад, що, на наш погляд, передбачає наявність сприятливих обставин, які сприяють зростанню їх правового потенціалу та задоволенню потреб громадян.

Для розвитку територіальної громади необхідно ефективно використовувати її потенціал, враховуючи всі його аспекти при розробці та реалізації стратегій розвитку та інших місцевих нормативних документів. Такий підхід напряму впливає на надання життєво необхідних послуг громаді, що має відповідати інтересам населення та європейським принципам державної регіональної політики. Яка роль територіальної громади в забезпеченні еволюції сучасного суспільства? Така громада є невід'ємним елементом, що характеризує «ординарність» місцевого самоврядування. Поряд з нормативним визначенням, встановленим Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», існують інші визначення; наприклад, деякі автори визначають територіальну громаду як згуртоване соціальне та природне утворення, яке діє в просторових межах держави, задовольняючи щоденні потреби та інтереси мешканців [2, с. 15–16].

Для успішної реалізації реформи децентралізації влади на державному рівні вкрай необхідно створити законодавчу базу шляхом прийняття законів та підзаконних актів, які регулюватимуть діяльність новостворених об'єднаних територіальних громад відповідно до наданих повноважень. Це дозволить безперешкодно провести реформу та забезпечити повну децентралізацію влади.

Щоб повністю зрозуміти функціонування місцевого самоврядування, необхідно почати з вивчення основних законодавчих заходів, які його регулюють. Першочерговим із цих заходів є Закон України «Про місцеве самоврядування». Цим Законом визначено, що територіальна громада – це населення, яке об'єднане за постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або об'єднання жителів кількох сіл, які мають одну адміністративний центр [3].

В одній зі своїх наукових праць Серьогін С.М. стверджує, що перебудова місцевого самоврядування та територіальний устрій влади мають відбуватися відповідно до

Конституції та законів України, а також Європейської хартії місцевого самоврядування. Це має відбуватися відповідно до таких принципів: верховенства права, прозорості, участі громадськості, переваги місцевого самоврядування, субсидіарності, доступності публічних послуг, підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед спільноти, якій вони служать. Крім того, органи місцевого самоврядування мають бути підпорядкованими органам виконавчої влади щодо дотримання законів України та Конституції. Слід також враховувати правові, організаційні та фінансові можливості місцевого самоврядування, а також державну підтримку та партнерство між державою та місцевим самоврядуванням. Нарешті, пріоритетом має стати сталий розвиток територій [1, с. 115].

Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 6 серпня 2014 року затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року. Головною метою цієї стратегії є децентралізація влади в Україні, яка передбачає перехід від централізованої моделі управління до побудови міцної системи територіальної організації влади. Це забезпечить спроможність місцевого самоврядування та повне виконання положень Європейської хартії місцевого самоврядування [4].

Для вирішення проблем на місцевому рівні вкрай необхідно об'єднати ресурси громад та їхніх територій, а також фінансову підтримку влади. Для сприяння цьому в Україні прийнято два закони – «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та «Про співробітництво територіальних громад». Хоча Конституція України дозволяє жителям сіл добровільно об'єднуватися в одну територіальну громаду та створювати органи місцевого самоврядування, законодавча база для реалізації цього конституційного повноваження не була створена до останнього прийняття цих законів [5].

В Україні було прийнято «Закон про співробітництво територіальних громад», який дозволив реалізувати п'ять правових форм співробітництва. Особливо актуальними ці форми співпраці стали для громад у процесі децентралізації, яка передала значні повноваження виконавчої влади органам місцевого самоврядування за умови їх ефективної реалізації. Наприклад, якщо Державна архітектурно-турбодіагностика складе свої повноваження, орган місцевого самоврядування має створити власне бюро з дипломованим архітектором. Однак більшості сільських громад бракує ресурсів, щоб самостійно створити та утримувати таке бюро чи службу. Проте завдяки співпраці вони можуть створити та підтримувати таке бюро [6].

Основним інструментом реформ в Україні є Закон «Про добровільне об'єднання громад», який визначає регламент створення ТГ. Цей закон призвів до створення 159 нових об'єднаних громад, які призначили вибори. За півроку в Україні об'єдналися понад 7 % усіх територіальних громад, що є беззаперечним рекордом серед усіх європейських народів, які пройшли добровільне об'єднання.

У грудні 2014 року уряд і парламент зробили перші кроки до децентралізації влади шляхом внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів. Однак цей крок вимагає подальших дій щодо зміни адміністративно-територіального устрою та розподілу повноважень між різними гілками влади. Протягом 2014 року однією з найпомітніших реформ, яку пропагували Президент, депутати та міністри, була реформа місцевого самоврядування та децентралізації влади, яка складається з кількох ключових елементів. Це, зокрема, створення нової територіальної основи місцевого самоврядування (шляхом зміни адміністративно-територіального устрою), а також передача ресурсів і повноважень на місцевий рівень [7].

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» спрямований на створення правових умов і можливостей для посилення гарантій місцевого самоврядування, сприяння створенню функціональних територіальних громад, формуванню ефективних рад та їх виконавчих органів. Основним їх обов'язком буде покращення забезпечення потреб громадян шляхом надання необхідних соціальних послуг, забезпечення сталого розвитку відповідних територій та ефективне використання бюджетних коштів [5].

Закон України під назвою «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначає основні принципи створення фінансово незалежних та спроможних територіальних

громад. Ці положення спрямовані на встановлення балансу між інтересами як держави, так і приватних організацій, водночас віддаючи пріоритет потребам суспільства з метою сприяння подальшому реформуванню. Метою цього реформування є створення самодостатніх громад, які діють на демократичних засадах. Члени ТГ, які добровільно об'єдналися, отримують доступ до низки ресурсів, зокрема трудових, фінансових, матеріально-технологічних, природних, інформаційних, маркетингових, інноваційних, управлінських. Здатність приймати самостійні рішення щодо розподілу ресурсів є вирішальною в активному розширенні ТГ, про що свідчать ключові показники, які вимірюють їх прогрес у часі.

Закон України «Про співробітництво територіальних громад» є визначним законодавчим актом, який заслуговує окремої уваги. Розроблений із застосуванням найкращих європейських практик, він встановлює правові та організаційні принципи, які лежать в основі угод про співпрацю між територіальними громадами. Ці положення включають механізми, форми та принципи таких угод, а також їх фінансування, стимулювання та моніторинг. Крім того, він також охоплює підстави та особливості припинення такої співпраці. До прийняття цього закону українське законодавство передбачало лише загальну схему реалізації міжмуніципального співробітництва. Передбачалося, що органи місцевого самоврядування об'єднуюватимуть свої ресурси для вирішення спільних питань, але не було законодавчих положень для такої співпраці [6].

Вирішальну роль у розвитку територіальних громад у всій країні відіграє Закон України «Про основи державної регіональної політики». Цей закон закріплює основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні положення державної регіональної політики, яка є невід'ємною частиною внутрішньої політики України [8].

Сфера нормативно-правової бази бюджетного законодавства останнім часом зазнала серйозних змін. Ця трансформація зумовлена впровадженням Закону України про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо включення окремих адміністративних зборів на місцевому рівні. Завдяки цьому закону новостворені територіальні громади тепер мають у своєму розпорядженні значно ширший спектр потенційних джерел доходу [7].

Головною метою становлення України як європейської держави із соціальною свідомістю є вдосконалення системи місцевого самоврядування. Без децентралізації влади на місцях неможливо досягти гармонійного та всебічного розвитку територіальних громад, що є невід'ємною частиною забезпечення високої якості життя населення. Незважаючи на те, що Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України ухвалили численні нормативно-правові акти для сприяння децентралізації влади, залишається багато питань щодо діяльності територіальних громад, які потребують законодавчого втручання.

Список використаних джерел

1. Серьогін С. М., Гончарук Н. Т. Теоретичні засади та основні напрямки реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні. С. М. Серьогін, Н. Т. Гончарук. Аспекти публічного права. 2020. – № 4. С. 111–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplpr_2020_4_16 (дата звернення: 07.06.2023).
2. Куц Ю. О., Решеvecь О. В. Територіальна громада: управління розвитком: монографія, за заг. ред. Ю. О. Куца. Харків: Константа, 2018. – 540 с., с. 15–16.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 07.06.2023).
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серп. 2019 р. № 385. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/247566248> (дата звернення: 07.06.2023).
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лют. 2021 р. № 157-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 07.06.2023).

6. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 черв. 2022 р. № 1508-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 07.06.2023).
7. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів: Закон України від 8 верес. 2019 р. № 1509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509-19> (дата звернення: 07.06.2023).
8. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лют. 2022 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 07.06.2023).

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

**ГЕЛЕТЮК М., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано теоретичні основи та законодавча база державного регулювання системи публічних закупівель як складової економічної політики України. Охарактеризовано основні складові системи управління публічними закупівлями. Проаналізовано сучасні зміни та тенденції з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, зокрема COVID-19 та введення воєнного стану в Україні. Сформувано ряд пропозицій щодо удосконалення державного регулювання системи публічних закупівель в Україні з урахуванням проблем та закордонного досвіду.

The article analyzes the theoretical foundations and legislative basis of state regulation of the public procurement system as a component of Ukraine's economic policy. The main components of the public procurement management system are characterized. Modern changes and trends are analyzed, taking into account external and internal factors of influence, in particular, COVID-19 and the introduction of martial law in Ukraine. A number of proposals for improving the state regulation of the public procurement system in Ukraine, taking into account problems and foreign experience, have been formulated.

Актуальність дослідження полягає в тому, що публічні закупівлі становлять значну частину економічної діяльності держави і мають величезний вплив на бізнес та економічний розвиток країни в цілому. Закупівельна діяльність держави повинна бути прозорою та конкурентною, щоб забезпечити максимальний результат за мінімальні витрати. Проблема недостатньої прозорості та корупції у сфері публічних закупівель є актуальною і для України. Недостатньо ефективна робота системи публічних закупівель може призвести до збільшення витрат державного бюджету, неефективного використання державних коштів, зниження якості придбаних товарів та послуг, а також до посилення корупції. Також, під впливом світових змін, а саме Covid-19, та внутрішніх змін - воєнний стан в Україні, сфера публічних закупівель дещо змінилась і мусила підлаштовуватись до нових реалій.

Таким чином, дослідження державного регулювання системи публічних закупівель є дуже важливим з погляду світових та внутрішніх факторів, розвитку ефективної та прозорої системи державних закупівель в Україні.

Мета – дослідження державного регулювання системи публічних закупівель в Україні задля виявлення проблем та недоліків в цій системі та пошуку шляхів їх вирішення.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання системи публічних закупівель.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти державного регулювання системи публічних закупівель в Україні.

Вагомий внесок у дослідження системи публічних закупівель і їх державного регулювання внесли такі науковці, як: Н. Ткаченко [4], Н. Цибульник [2] та ряд інших фахівців та вчених. Також, у статті проаналізовано законодавчі акти з питань державного регулювання системи публічних закупівель, зокрема Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII [1]. Також, було досліджено функціонал електронної системи публічних закупівель ProZorro [3]. Аналіз цих джерел дозволив вивчити сучасний стан державного регулювання системи публічних закупівель в Україні та виявити проблеми і недоліки у функціонуванні цієї системи.

Державне регулювання системи публічних закупівель є важливою складовою економічної політики України. Правильна регуляція системи публічних закупівель дозволяє досягти економічного зростання, забезпечити рівні умови для участі в закупівлях, зменшити корупційні ризики та забезпечити раціональне використання бюджетних коштів.

Один з найважливіших інструментів державного регулювання системи публічних закупівель в Україні – це Закон України «Про публічні закупівлі», прийнятий у 2015 році. Закон встановлює правила та принципи проведення публічних закупівель, обов'язки та відповідальність учасників процедур закупівель, а також механізми забезпечення відкритості, конкуренції та прозорості в цьому процесі. Проте, не дивлячись на законодавчі зміни, публічні закупівлі в Україні залишаються однією з найбільш складних та корупційних сфер в системі державного управління. Проблеми з проведенням публічних закупівель включають у себе низьку конкуренцію, недостатню прозорість та надмірну бюрократію.

Державне регулювання системи публічних закупівель в Україні здійснюється через ряд органів, які відповідають за розробку та впровадження нормативно-правових актів, контроль за додержанням вимог законодавства в галузі публічних закупівель, та надання консультаційних послуг учасникам закупівель:

1. Міністерство економіки: має функції з управління державними закупівлями на державному рівні, визначення політики в галузі закупівель та контролю за її виконанням;
2. Антимонопольний комітет України: має функції з контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції в галузі закупівель, забезпечує захист від недобросовісних практик на ринку закупівель;
3. Національне агентство з питань запобігання корупції: здійснює контроль за додержанням законодавства про запобігання корупції в галузі закупівель та забезпечує захист прав держави та суспільства від корупційних проявів;
4. Державне агентство з питань електронного урядування, яке забезпечує впровадження електронних систем публічних закупівель та контролює їх функціонування;
5. Державна аудиторська служба України, яка контролює додержання вимог законодавства в галузі публічних закупівель, зокрема щодо дотримання прозорості та конкурентності процедур закупівель.

Проблема недостатньої прозорості та корупції у сфері публічних закупівель є актуальною для України. Це досить серйозна проблема, яка має негативний вплив на економіку країни та порушує рівні умови конкуренції між учасниками процедур. На жаль, українська система публічних закупівель є досить вразливою до корупції через низький рівень прозорості та недостатню контрольованість з боку органів державного регулювання. Для боротьби з корупцією в системі публічних закупівель в Україні були прийняті різні законодавчі акти та створені відповідні органи контролю. Однак, дієвість цих заходів залежить від їх реалізації на практиці.

У системі публічних закупівель України проблеми із забезпеченням рівних умов для участі в закупівлях є однією з найбільш гострих проблем. Однією з причин цього є те, що правила та умови закупівлі не завжди формуються чітко та зрозуміло, що дозволяє

замовникам трактувати їх на свій розсуд. Також часто виникають ситуації, коли замовники ставлять вимоги щодо документів, які є необхідними для участі в закупівлі, але ці вимоги є надто жорсткими та необґрунтованими, що ускладнює процес участі в закупівлі для певних постачальників.

Електронна система публічних закупівель ProZorro була запроваджена в Україні в 2016 році з метою забезпечення прозорості та ефективності в галузі закупівель. За допомогою цієї системи уряд може здійснювати закупівлі товарів та послуг відповідно до вимог законодавства.

Проект ProZorro є однією з ключових ініціатив у реформуванні системи публічних закупівель в Україні. Він був започаткований у 2014 році та передбачав створення єдиного електронного майданчика для проведення закупівель. Запровадження ProZorro дозволило покращити прозорість та конкретність процесу закупівель, а також зменшити корупційні ризики. Крім того, використання єдиного електронного майданчика дозволяє забезпечити рівні умови для участі в закупівлях для всіх учасників та сприяє зменшенню витрат на проведення процедур. Використання ProZorro є обов'язковим для державних та комунальних замовників, а також підприємств, які фінансуються за рахунок державних коштів.

За останні роки, ProZorro став однією з найуспішніших реформ в Україні, забезпечивши значний економічний ефект та покращивши довіру громадськості до системи публічних закупівель. Проте, виникнення нових викликів та проблем вимагає постійного удосконалення системи та вдосконалення законодавства щодо публічних закупівель, щоб забезпечити ефективність та прозорість процесу. Деякі з актуальних проблем, пов'язаних з ProZorro, включають в себе питання кваліфікації учасників, недостатню конкуренцію та питання розуміння та дотримання законодавства щодо публічних закупівель. ProZorro забезпечує прозорість та відкритість у процесі закупівель, дозволяючи всім зацікавленим сторонам моніторити процес та контролювати використання бюджетних коштів. Крім того, вона допомагає зменшувати корупційні ризики та забезпечує рівні умови для участі в закупівлях.

Останні декілька років система публічних закупівель також зазнала змін в умовах Covid-19 та в умовах воєнного стану в Україні:

1. Зменшення конкуренції: Під час воєнного стану та пандемії COVID-19 було зменшено кількість учасників у торгах, оскільки деякі компанії перестали брати участь у закупівлях через складну економічну ситуацію;

2. Зміни в цінній політиці: Під час пандемії COVID-19 та воєнного стану були введені обмеження на ціни деяких товарів, які вимагалися для боротьби з пандемією або для виконання завдань військового характеру;

3. Збільшення витрат на закупівлі: Внаслідок пандемії COVID-19 та воєнного стану збільшилися витрати на закупівлі, оскільки замовники були змушені придбати більше матеріалів та обладнання, щоб забезпечити безпеку працівників та військовослужбовців;

4. Зміни в контролі за виконанням договорів: Під час пандемії COVID-19 та воєнного стану змінилися вимоги до контролю за виконанням договорів. Замовники були зобов'язані перевіряти виконання договорів з дотриманням вимог щодо безпеки працівників та військовослужбовців;

5. Зміни у роботі апеляційних органів: Під час пандемії COVID-19 та воєнного стану апеляційні органи також зазнали змін у своїй роботі. Наприклад, були введені зміни у процедурах подання апеляційних звернень та засідання апеляційних комісій, щоб дотримуватися вимог щодо безпеки працівників;

6. Зменшення конкуренції: Під час воєнного стану та пандемії COVID-19 було зменшено кількість учасників у торгах, оскільки деякі компанії перестали брати участь у закупівлях через складну економічну ситуацію;

7. Зміни в ціновій політиці: Під час пандемії COVID-19 та воєнного стану були введені обмеження на ціни деяких товарів, які вимагалися для боротьби з пандемією або для виконання завдань військового характеру;

8. Збільшення витрат на закупівлі: Внаслідок пандемії COVID-19 та воєнного стану збільшилися витрати на закупівлі, оскільки замовники були змушені придбати більше матеріалів та обладнання, щоб забезпечити безпеку працівників та військовослужбовців;

9. Зміни в контролі за виконанням договорів: Під час пандемії COVID-19 та воєнного стану змінилися вимоги до контролю за виконанням договорів. Замовники були зобов'язані перевіряти виконання договорів з дотриманням вимог щодо безпеки працівників та військовослужбовців;

10. Зміни у роботі апеляційних органів: Під час пандемії COVID-19 та воєнного стану апеляційні органи також зазнали змін у своїй роботі. Наприклад, були введені зміни у процедурах подання апеляційних звернень та засідання апеляційних комісій, щоб дотримуватися вимог щодо безпеки працівників.

Удосконалення державного регулювання публічних закупівель може бути важливим кроком для забезпечення ефективного та економічного використання бюджетних коштів. Під час дослідження цього питання є ряд пропозицій з урахуванням проблем та закордонного досвіду:

1. Запровадити електронні торги: У багатьох країнах, електронні торги вже успішно використовуються для проведення публічних закупівель. Це дозволяє зменшити витрати на папір та поштові відправлення, зменшити час, потрібний для підготовки та проведення тендерів та забезпечити більшу прозорість та конкуренцію;

2. Встановити межі на кількість замовлень: В багатьох країнах встановлюються межі на кількість замовлень, які можуть бути здійснені за рік. Це допомагає забезпечити більшу конкуренцію та зменшити вплив корупції;

3. Вимагати відстеження витрат: Вимагати від замовників відстеження витрат на публічні закупівлі та забезпечувати публічний доступ до цих даних. Це допоможе зменшити витрати на публічні закупівлі та забезпечити більшу прозорість;

4. Забезпечити кваліфіковане управління публічними закупівлями: Встановити систему, яка забезпечить кваліфіковане управління публічними закупівлями та моніторинг їх виконання. Це допоможе забезпечити ефективне та економічне використання бюджетних коштів;

5. Вимагати від замовників документальне підтвердження виконання умов контракту: Вимагати від замовників документальне підтвердження виконання умов контракту та забезпечити ефективний моніторинг виконання контрактів. Це допоможе забезпечити якість виконання робіт та послуг, зменшити ризик виплати коштів за неякісну роботу та забезпечити ефективне використання бюджетних коштів;

6. Підвищити відповідальність: Встановити відповідальність за порушення правил публічних закупівель та вжити відповідних заходів щодо їх попередження. Це може включати штрафи, відсторонення від участі в торгах та судове переслідування;

7. Забезпечити доступ до інформації: Забезпечити доступ до інформації про публічні закупівлі та їх результати. Це може включати опублікування даних про торгові процедури, контракти та їх виконання, а також інформацію про учасників торгів;

8. Підвищити рівень освіти та навчання: Забезпечити рівень освіти та навчання учасників процесу публічних закупівель, зокрема замовників, постачальників та інших учасників. Це допоможе забезпечити більшу свідомість щодо вимог та правил публічних закупівель та забезпечити більшу ефективність використання бюджетних коштів.

Отже, регулювання системи публічних закупівель є надзвичайно важливим елементом економічної політики України. Забезпечення прозорості та конкурентності у процесі закупівель, підвищення кваліфікації працівників у цій сфері, залучення до процесу закупівель малого та середнього бізнесу дозволять забезпечити раціональне використання бюджетних коштів, зменшити корупційні ризики та сприятимуть розвитку економіки країни.

Однак для досягнення цих цілей необхідно продовжувати вдосконалювати систему регулювання та враховувати світові тенденції та передовий досвід у цій галузі. З урахуванням проблем та закордонного досвіду можна запропонувати ряд заходів для поліпшення державного регулювання публічних закупівель, зокрема: забезпечення високого рівня конкуренції, забезпечення відкритості та прозорості процесу закупівель, зменшення корупції та конфлікту інтересів, використання електронних систем закупівель тощо. Дотримання цих принципів може забезпечити ефективність та прозорість публічних закупівель, а також сприяти розвитку економіки та підвищенню рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016, № 9, ст.89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
2. Цибульник Н.Ю. Адміністративно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ-Запоріжжя, 2018. 222 с.
3. Про закупівлю: Prozorro/Прозорро. URL: <https://prozorro.gov.ua/>
4. Ткаченко Н.Б. Трансформація публічних закупівель в Україні. *Економіка України*, 2018. № 9. С. 123–138.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента РОЗМЕТОВОЇ О. Г.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

ГОНЧАРУК А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовані проблеми, що виникають у взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю. Наведено функції взаємовідносин органів місцевого самоврядування з громадськістю та основні форми залучення громадськості до процесу прийняття державних рішень.

The article analyzes the problems that arise in the interaction of local self-government bodies with the public. The functions of relations between local self-government bodies and the public and the main forms of public involvement in the process of state decision-making are given.

Актуальність дослідження полягає у взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю є необхідною умовою їх ефективної та прозорої діяльності. Сучасна світова практика функціонування зазначених органів довела, що тільки за постійної взаємодії, співпраці з користувачами послуг вони можуть якісно виконувати свої функції.

Метою роботи є висвітлення проблемних аспектів взаємодії громадськості і органів місцевого самоврядування в сфері публічного управління, а також вдосконалення взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадськістю

Об'єктом дослідження є процес взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості, предметом - механізми забезпечення дієвої взаємодії для ефективного управління територіальними громадами.

Проблему розвитку місцевого самоврядування досліджували такі науковці, як О. Батанов, Лебединська, В. Шаповал. Окремі методологічні проблеми вдосконалення

процесів взаємодії органів влади громадськістю розглядаються у працях О. Бабінової, В. Баштанника, В. Бакуменка, В. Вакуленка, М. Логунової, Л. Муркович, В. Ребкала, Є. Романенка, А. Стойки, Ю. Сурміна та інші.

Тривалий час місцеве самоврядування в Україні перебувало в стані стагнації та вкрай потребувало змін у підходах до процесу управління територією. Реформа децентралізації, що розпочалася у 2015 році, передбачала перенесення, адаптацію та втілення європейських практик в Україні, які б базувалися на засадах прозорості та підзвітності, що в свою чергу означало б, що підходи взаємодії з громадськістю мали б вийти на якісно новий етап. [5]. Результатом таких реформ мало б стати наближення послуг до конкретної людини - пересічного українця. Історично склалося так, що десятиліттями парадигма мислення органів управління на теренах України формувалася без жодного залучення громадськості у процес вироблення та прийняття рішень як на місцевому, так і загальнодержавному рівнях. Тому питання взаємодії органів місцевого управління є актуальним і міждисциплінарним. Публічні консультації влади з громадою потребують формування такої ефективної моделі порозуміння і довіри, де влада є легітимною, а рівень політичної культури і правосвідомості населення високий.

Взаємодія місцевого самоврядування та громадськості дозволяє вирішити багато проблем місцевого значення, поділити відповідальність за сьогодення та майбутнє життя громади, наблизити управлінські процеси до людей, зробити їх більш зрозумілими, мінімізувати соціальні протиріччя у місцевих політиках. Із функціонального боку, взаємовідносини органів влади з громадськістю є керованим процесом міжгрупової комунікації. Перелік їх функцій наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Функції взаємовідносин органів місцевого самоврядування з громадськістю

Назва	Сутність
Комунікативні функції	Взаємовідносини суб'єктів і об'єктів політичного впливу (взаємодія з громадськістю створює комунікативні канали, за якими відбувається обмін інформацією)
Контролю суспільної думки	Контроль суспільної думки, стеження за процесами, що в ній відбуваються, спостереження за динамікою суспільних настроїв (взаємовідносини з громадськістю виконують роль особливого соціального барометра, коливання якого відбивають зміни суспільних настроїв)
Інформування громадськості	Припускають вибіркового підхід до подання в засобах масової інформації необхідної інформації
Формування іміджу – особистісного, корпоративного, партійного, державного тощо	Взаємовідносини з громадськістю здатні формувати або видозмінити уявлення про об'єкт, предмет чи явище, що склалося в суспільній думці
Зміни суспільних настроїв	Організація акцій щодо взаємовідносин із громадськістю з метою зміни суспільних настроїв (одним із напрямів діяльності підрозділів по зв'язках із громадськістю в органах влади є організація інформаційних подій та її відображення в суспільній думці)
Досягнення порозуміння між владою і всіма пов'язаними з нею суспільними групами; установлення між ними партнерських відносин	Взаємовідносини з громадськістю здатні сформулювати в суспільній думці загальнозначущі цілі й завдання для більшості суб'єктів соціально-політичних процесів.

Важливими складовими налагодження зв'язків із громадськістю є форми і методи інформаційного забезпечення діяльності місцевих органів влади.

Доцільно розробляти та використовувати свої специфічні методи співпраці, які мають формуватися з урахуванням зовнішнього і внутрішнього соціально-політико-психологічного середовища, щоб досягти успішної роботи органів місцевого самоврядування і розуміння громадськістю її суті.

Процес організації роботи у сфері зв'язків із громадськістю складається з двох основних компонентів: розробка стратегії громадської діяльності органів місцевого самоврядування та реалізація завдань цієї стратегії [7].

Перший компонент є головним і береться до уваги, з огляду на важливе для суспільства питання - відносини із соціальним оточенням і вироблення ефективних рішень, залежно від рівня компетенції місцевого органу влади, який їх приймає; другий - термін виконання, що суттєво впливає на довіру громадськості до цього органу.

Довіру населення можна завоювати лише тоді, коли місцеві органи влади будуть працювати з громадськістю за принципами, які забезпечують гласність, відкритість та прозорість у прийнятті управлінських рішень. Ці рішення мають будуватися на системності, цілісності, адресності, адекватності, технологічній гнучкості, достовірності. Цього можна досягти за умови взаємної доповнюваності, двосторонньої системної комунікації, підконтрольності та публічності.

Правильна модель організації зв'язків із громадськістю органів місцевого самоврядування визначає порядок дій для їх налагодження, основними з яких є: збір та систематизація інформації про проблеми регіону, вивчення громадської думки та проведення анкетування населення території, формування бачення пріоритетів розвитку регіону як місцевих органів влади, так і громадськості, створення робочих груп громадськості для визначення цих пріоритетів, організація проведення громадських слухань із розвитку зв'язків із громадськістю, визначення категорії громадян, з якими має працювати орган місцевого самоврядування.

Підтримка громадськістю влади, законодавчих ініціатив є вагомим показником та складником розвитку країни. Адже громадська активність, її освіченість та усвідомлення соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі, є індикатором успішної імплементації державних реформ.

Таким чином, є гостра необхідність у налагодженні зв'язків з інститутами громадянського суспільства та встановленні конструктивного діалогу між органами влади й громадськістю, забезпеченні її участі у формуванні державної політики задля реалізації відкритості та прозорості діяльності влади.

Варто зазначити, що робота з організації зв'язків із громадськістю має базуватися на принципах партнерства та взаємозацікавленості в досягненні цілей, пов'язаних із процесом соціально-економічного розвитку країни, всебічним забезпеченням захисту прав і свобод людини.

Розвиток зв'язків із громадськістю ґрунтується на довірі і послідовності дій місцевих органів влади, які мають дотримуватися принципу єдності слова і діла. У роботі встановлено, що ця послідовність має виявитись не лише в царині масових комунікацій, а й у кожному комунікативному заході з громадянином, який звертається до влади.

На визначення ролі та ваги місцевого органу влади впливає будь-яка його заява чи дія. Імідж місцевої влади має певну позицію у свідомості основних груп громадськості. Підґрунтям іміджу має слугувати ґрунтовно продумана і сформульована позиція місцевого органу влади, яка зводиться до акту стислого змістовного визначення цілей місцевих органів влади, тобто заяви про те, що вони роблять, для чого, які переваги та вигоди отримують пересічні громадяни від цих дій.

Важливе значення в розвитку зв'язків із громадськістю має імідж місцевих органів влади, оскільки вони постійно в центрі уваги громадськості. Це зобов'язує місцеву владу постійно і цілеспрямовано працювати над покращенням іміджу. І чим вищий рівень авторитету місцевих органів влади, тим більше буде бажання широкої громадськості співпрацювати з ними у вирішенні місцевих проблем.

Процес становлення України як демократичної, правової і соціальної держави передбачає відкритість та прозорість владних інституцій, рівноправне партнерство та залучення громадян до формування і реалізації як державної, так і регіональної політики.

Адміністративна реформа в Україні ставить на порядок денний питання вироблення системи заходів і механізмів ефективно взаємодії органів місцевого самоврядування і громадянського суспільства з метою підвищення результативності їх діяльності, посилення правомірності в очах громадян, формування нової управлінської культури, що зумовлює актуальність дослідження теоретичних аспектів такої взаємодії. [4].

Велику кількість індивідів у державі об'єднує досить суттєва «проблема» - влада. Громадська думка як політичний інститут бере участь у здійсненні цієї влади. Це важливий механізм прийняття політичних рішень на всіх рівнях. Оскільки громадська думка виступає знаряддям політики, її формування є сферою боротьби за владу. Тому складовою частиною політичного процесу можна вважати боротьбу за громадську думку. У демократичному суспільстві мають існувати механізми громадського контролю за діяльністю влади. Ефективність таких механізмів визначається, передусім, рівнем відкритості і прозорості цієї влади завдяки інформуванню громадськості про її діяльність. [6]

Прозорість влади є однією з основних засад функціонування правової держави, в якій забезпечується участь громадськості у формуванні та здійсненні державної політики, її вплив на всі етапи процесу прийняття державних рішень, а також відкритий доступ до повної об'єктивної та достовірної інформації, якою володіють органи влади (публічної інформації). Від якості інформування громадськості про діяльність органів влади залежить, власне, її ефективність.

Базовими засадами взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю мають бути партнерські відносини, гарантування захисту прав і свобод людини та громадянина, забезпечення суспільного розвитку та економічного зростання.

Залучення громадськості до державного управління та місцевого самоврядування, до процесу прийняття рішень у цілому є запорукою успіху реалізації встановленої мети – побудови міцної демократії в країні.

Закритість, відсутність гласності, ігнорування болючих проблем громадськості, низька компетенція посадовців є характерними рисами для місцевих органів влади, які здебільшого працюють у закритому режимі та ігнорують реальні потреби суспільства або втілюють на практиці управлінські рішення, які досить часто не відповідають життєвим інтересам громадян. Тому нині вкрай важливо забезпечити діалог між підрозділами зв'язків із громадськістю органів державної влади як на центральному, так і регіональному рівнях, що дасть змогу творити єдину комунікаційну та іміджеву політику.

Задля того, щоб громадяни підтримували політику керівництва країни, органи місцевої влади зобов'язані насамперед зробити так, щоб вони знали, що саме робиться, і розуміли причини: чому робиться це, а не що-небудь інше. Акцент на зрозумілості - це початок усвідомлення державою своєї відповідальності перед суспільством.

Основними формами залучення громадськості до процесу прийняття державних рішень, що використовуються сучасною українською владою є найбільш поширені, такі як: громадські слухання; відкриті бюджетні слухання як їх складова; «гаряча телефонна лінія» – відповіді посадовців на запитання громадян по телефону тощо. Але цього вкрай недостатньо. Для того, щоб процес участі громадськості ставав усе більш ефективним, необхідно впроваджувати такі форми, як громадські дорадчі комітети, зворотний зв'язок через мережу Інтернет тощо. Заслуговує на увагу і така форма, як громадська та громадсько-професійні експертизи законопроектів. Тільки через використання такої форми громадської участі можливо врахувати пропозиції не тільки окремих, конкретних виборців (як, скажімо, при дорученнях виборців своїм депутатам), а й використати думку широкого кола громадськості – науковців, фахівців, представників громадських об'єднань, органів державного управління та місцевого самоврядування.

Найбільш ефективна взаємодія влади з громадськістю відбувається в Україні на місцевому рівні. Є міста, які наводять приклади того, як місцева влада має співпрацювати з громадськістю, але не всі міста, села та селища використовують можливості, надані законодавством. В основному це відбувається з таких причин:

– небажання органів влади та їх представників «відкритися» для населення, співпрацювати з ним;

– відсутність законодавчого зобов'язання (а не можливості) органів влади спільно з громадськістю вирішувати всі важливі питання, що виникають;

– хвилювання з боку влади, що громадськість через свою участь уповільнить процес прийняття рішень;

– необізнаність громадськості, відсутність у більшості населення конкретних знань про діяльність органу влади, його обов'язки перед громадою, а також своїх прав та обов'язків, знання законодавства взагалі.

Сучасні політичні події свідчать про те, що громадськість України вже відчуває себе не тільки творцем своєї долі, а й джерелом та суб'єктом влади в країні. Це дає всі підстави сподіватися, що взаємодія між органами державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю буде тільки зміцнюватися та розвиватися. Водночас для цього необхідні певні умови та заходи.

На сучасному етапі до найактуальніших завдань належать питання залучення громадськості до процесу прийняття рішень і, як результат цього, ефективності та прозорості діяльності органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Селіванов С. В., Обушна Н. І., Хаджирадєва С. К. Розвиток кадрового потенціалу державної служби в Україні в умовах реформ: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Каравела, 2019. 293.
2. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 26 лют. 2016 р. № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав.1997 р. № 280. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
4. АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/425-administrativna-reforma-yak-nevid-emna-skladova-protsesu-realizatsiji-konstitutsiji-ukrajini.html>
5. Реформа децентралізації <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>
6. Механізми та процедури залучення громадськості до прийняття рішень <https://nads.gov.ua/nads-u-mezhah-rovnovazhen-rozglyanulo>
7. Чічановський А.А., Шкляр В.І. Світ інформації: Особистість, суспільство, держава (Медитації маргіналії). Київ : Слов'янський діалог, 2014. 87 с.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ГОРДЯК В., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У даній статті обґрунтовано безпосередню роль державного партнерства з приватним сектором задля належного забезпечення збалансованого регіонального розвитку. Основну увагу було зосереджено на найголовніших питаннях, зокрема на взаємодії державного та приватного партнерства операторів, яка потребує регламентації у законодавстві з метою забезпечення успішного та ефективного розвитку і взаємодії державно-приватного партнерства як інструмента забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону.

This article substantiates the direct role of state partnership with the private sector in order to properly ensure balanced regional development. The main attention was focused on the most important issues, in particular on the interaction of public and private partnership of operators, which require regulation in legislation in order to ensure the successful and effective development and interaction of public-private partnership as a tool for ensuring sustainable socio-economic development of the region.

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що державно-приватне партнерство виступає важливим інструментом, який сприяє вирішенню нагальних проблем ефективного розвитку на регіональних та місцевих рівнях. Адаптація стратегічних планів лише до використання державного бюджету заважає владі втілювати у життя масштабні стратегічні проекти, які зможуть створити конкурентоспроможність територіальних соціально-економічних систем. Тому саме завдяки заохоченню приватних партнерів до втілення стратегічних планів видається за можливе звільнення певної частини коштів державного бюджету і спрямування їх на інші напрями розвитку, які наразі є пріоритетними для нашої держави.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних засад державно-приватного партнерства у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку регіону.

Об'єктом дослідження є процес державно-приватне партнерство як інструмент забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону.

Предметом дослідження теоретичні та практичні аспекти розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Питанням дослідження державно-приватного партнерства в Україні займалися багато як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, дослідженням державно-приватного партнерства у сфері державного регулювання економіки займалися Т.І. Єфименко, К.В. Павлюк, Є.Л. Черевиков та ін. Аналізом теоретичних та практичних аспектів розвитку ефективних відносин державного і приватного секторів щодо вирішення суспільно важливих проблем в Україні займалися І. Запатріна та Т. Лебеда. Питанням запровадження напрямків державно-приватних відносин в окремих сфера та галузях економіки займалися А. Домбровська, І. Килимник, Т. Коляда та ін.

Аналіз останніх досліджень даної проблеми дає змогу визначити, що кожен дослідник вбачає власний сенс у визначення поняття державно-приватного партнерства. До прикладу, деякі вчені визначають державно-приватне партнерство як систему співробітництва приватного сектора, підприємств та організацій бізнесу з державними установами, які спрямовані на досягнення загальних економічних цілей і вирішення соціально-економічних завдань. Проте, на мою думку, це визначення є достатньо широким і не може повною мірою розкрити зміст ДПП. [1]

У деяких джерелах державно-приватне партнерство порівнюють із приватизацією та визначають його як особливу форму, яку називають непрямую приватизацією. Проте, таке партнерство знаходиться на межі державного і приватного секторів, тобто не є приватизованим з одного боку, та націоналізованим з іншого. У даному випадку це виступає третім варіантом задля удосконалення тих чи інших суспільних благ.

Державно-приватне партнерство необхідно відокремлювати від явища приватизації, що являє собою передачу приватному сектору прав власності на підприємства та засоби виробництва. Важливою ознакою державно-приватного партнерства є те, що право власності на об'єкт партнерства не передається приватному партнеру.

Звертаючи увагу на досвід сусідніх країн, необхідно зазначити, що у Європейському Союзі також присутнє явище державно приватного партнерства під назвою Public Private Partnership. Це публічно-приватне партнерство, яке визначається як передача приватному сектору певної частини повноважень, відповідальності та ризиків щодо інвестиційних проєктів, які до цього фінансувалися державним сектором. Тобто це система відносин між органами державної влади та приватним сектором, у якій приватному партнеру надається переважне право планування, фінансування та реалізації певних соціально-економічних послуг для населення. При цьому гарантується захист державних та комунальних інтересів через конституційні основи, положення нормативно-правових актів та укладення договорів. [2, с. 126]

У наведених вище визначеннях не висвітлено основну ознаку поняття державно-приватного партнерства, а саме те, що лише при зміні форми управління підприємством можна говорити про партнерство між державним та приватним сектором. Тобто такі форми залучення приватного сектору до підприємств як контракт на виконання робіт чи лізинг не можуть за своєю суттю виступати державно-приватним партнерством, оскільки не передбачають виконання основних умов такого явища.

Повертаючись до вітчизняного законодавства, стає зрозумілим, що в Україні інтерес до державно-приватного партнерства з'явився відносно нещодавно. Про це свідчить прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство», який наводить визначення поняття державно-приватного партнерства. Відповідно до ч. 1 ст. 1 цього Закону, державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом. [4]

Положенням ч. 3 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство» визначено також основні його ознаки, а саме:

1) створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом;

2) довготривалість відносин (від 5 до 50 років);

3) передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;

4) внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт державно-приватного партнерства. [4]

Основний зміст правової природи державно-приватного партнерства можна розкрити через його принципи, які закріплені у статті 3 Закону України «Про державно-приватне партнерство», серед яких:

– рівність перед законом державних та приватних партнерів;

- заборона дискримінації прав державних та приватних партнерів;
- узгодження інтересів партнерів для отримання взаємної вигоди;
- забезпечення вищої ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером самостійно;
- незмінність протягом усього строку дії договору, який був укладений у рамках такого партнерства, цільового призначення об'єктів та їх форми власності;
- визнання державними та приватними партнерами їх прав та обов'язків, які визначені чинним законодавством України та передбачені в умовах договору про державно-приватне партнерство;
- справедливий розподіл ризиків між партнерами, пов'язаних з виконанням умов договору;
- визначення приватного партнера на конкурсних засадах. [4]

Важливим та необхідним є нормативне закріплення положень, які визначають умови проведення конкурсу та укладення договорів у рамках державно-приватного партнерства з дослідженням соціально-економічних та фінансових аспектів реалізації проекту, його можливих наслідків, аналізом ризиків, а також про державний контроль та державні гарантії.

Проекти державно-приватного партнерства несуть важливе значення на місцевому рівні. На міста та селища покладаються завдання реалізації багатьох основних проектів соціального значення, а сам е: підтримка належного стану доріг, соціальної інфраструктури, захисту навколишнього середовища, житлового будівництва тощо. Майже у всіх випадках комунальну владу спіткає головна проблема – нестача фінансів, у такому разі залучення приватного сектору для вирішення поставлених завдань на рівні місцевого самоврядування вбачається необхідним. [3, с. 64]

Використання державно-приватного партнерства має вагомі переваги, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги державно-приватного партнерства у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку регіону

Перевага ДПП	Ефект від впровадження ДПП
Спільні інвестиції	ДПП дозволяє державі та приватному сектору вкладати кошти в спільний проект, що забезпечує ефективне використання ресурсів.
Ризики розподіляються між сторонами	Використання ДПП дозволяє розподілити ризики між державою та приватним сектором, що зменшує ризики виникнення проблем у виконанні проекту
Ефективне використання державних ресурсів	Використання приватних інвестицій може зменшити навантаження на державний бюджет та забезпечити ефективність використання державних ресурсів
Експертиза та технології приватного сектору	Приватний сектор має значні ресурси та знання, що можуть бути використані для розвитку інфраструктури та регіонів
Підвищення якості послуг та інфраструктури	Використання ДПП дозволяє залучити нові технології та ресурси для покращення якості інфраструктури та послуг, що надаються населенню
Створення робочих місць	ДПП може сприяти створенню нових робочих місць та збільшенню економічного розвитку регіонів

Джерело: узагальнено автором на основі [6, с. 82]

Усі ці переваги дозволяють стимулювати економічний розвиток країни та забезпечити покращення якості життя населення. Однак, важливо зазначити, що використання ДПП має свої ризики та обмеження, які потрібно урахувувати та здійснювати контроль за їхнім виконанням.

Хоча використання державно-приватного партнерства (ДПП) має багато переваг, воно також має свої ризики:

1. Ризики фінансування. Оскільки проекти, що здійснюються у рамках ДПП, можуть бути дуже великими та складними, ризик фінансування може бути дуже високим. Якщо проєкт не буде успішним, держава може не мати достатньо коштів, щоб забезпечити його завершення.

2. Ризики виконання проєкту. У ДПП держава та приватний сектор ділять відповідальність за виконання проєкту. Це може привести до конфліктів між сторонами та затримок у виконанні проєкту.

3. Ризики корупції. У разі недостатнього контролю та розуміння правил ДПП, можлива корупція та недостатній рівень прозорості у діяльності.

4. Ризики зміни умов. Умови ДПП можуть змінюватися протягом тривалості проєкту через зміни законодавства, економічні фактори, зміни політичної ситуації тощо. Це може призвести до втрат для обох сторін та затримок у виконанні проєкту.

5. Ризики неефективності. Іноді ДПП може бути менш ефективним, ніж використання державних ресурсів чи приватних інвестицій окремо. Це може статися через недостатню експертизу проєкту, неефективне управління та звітування, а також через неправильний розподіл ризиків та відповідальності.

Отже, використання ДПП має свої ризики, які потрібно враховувати та зменшувати їхні наслідки. Для уникнення таких негативних факторів, потрібна наявність висококваліфікованих представників органів влади, відповідних нормативно-правових актів та чітка визначеність механізмів реалізації. [5, с. 96]

Державно-приватне партнерство (ДПП) є однією з форм співпраці між державою та приватним сектором, яка базується на об'єднанні ресурсів, знань та досвіду для реалізації спільного проєкту.

У сфері регіонального розвитку, ДПП може бути використане для розвитку інфраструктури, покращення житлових умов, створення нових робочих місць та інших цілей.

Один з прикладів ДПП в сфері регіонального розвитку - будівництво інфраструктури. Держава може співпрацювати з приватним сектором для будівництва нових доріг, мостів, тунелів, аеропортів та інших важливих об'єктів інфраструктури, що сприятиме зростанню економіки регіону, забезпеченню безпеки та зручності для мешканців та туристів. [3, с. 107]

Ще один приклад – розвиток туризму. Держава та приватні підприємства можуть спільно створювати туристичні маршрути та об'єкти для приваблення туристів до різних регіонів. Це може сприяти розвитку місцевої економіки та забезпечити робочі місця для місцевих жителів.

Також, ДПП може бути використане для розвитку сільського господарства. Держава та приватні компанії можуть співпрацювати у встановленні сучасних технологій, що дозволяють збільшити врожайність та ефективність сільськогосподарських підприємств. Це може позитивно вплинути на розвиток місцевої економіки та забезпечити стабільний розвиток сільських територій.

Усі ці проєкти мають великий потенціал для розвитку регіонів, які можуть стати більш привабливими для життя та бізнесу. Проте, вони також можуть бути вкрай складними та коштовними для реалізації, тому важливо, щоб держава та приватні партнери співпрацювали на рівних засадах, мали однакові цілі та інтереси, та дотримувались прозорих правил та процедур. [5, с. 45]

Одним з прикладів ДПП в Україні є проєкт «Південно-Західний залізничний коридор», який передбачає будівництво нової залізниці зі стандартами ЄС для забезпечення швидкого та безпечного транспортування вантажів між Європою та Азією. Проєкт здійснюється за участю держави та приватних інвесторів, які вкладають кошти в будівництво та експлуатацію залізниці.

Інший приклад – проєкт «Електронна карта міста» в місті Львів, який був реалізований за участю місцевої влади та приватного партнера. Проєкт полягав у створенні електронної карти міста, яка містить інформацію про транспортну, культурну та інші види інфраструктури міста. Цей проєкт допоміг покращити якість життя мешканців та сприяв розвитку туризму в місті.

Усі ці приклади показують, що ДПП може бути ефективним інструментом для розвитку регіональної інфраструктури, туризму, сільського господарства та інших галузей. Важливо, щоб він здійснювався за прозорими правилами та процедурами та з урахуванням інтересів всіх сторін – держави, приватного сектору та громадян. Для цього потрібно створювати сприятливі умови для інвестування та бізнесу, забезпечувати відкритість та прозорість у взаємодії між державою та приватними партнерами, а також забезпечувати контроль та відповідальність за використання коштів та результати проєктів.

Основний сенс державно-приватного партнерства полягає у тому, що органи влади повинні точно і чітко визначити необхідні пріоритети, а бізнес повинен виконувати установки влади. Найголовнішим пріоритетом повинні бути інтереси суспільства та громадськості, які мусить відстоювати місцева влада, використовуючи вищезазначені можливості. [6, с. 93]

На сьогоднішній день існує той факт, що залучення приватного партнера відбувається в умовах, коли зі сторони держави не вживаються ніякі заходи щодо забезпечення основних вимог до приватних операторів. Адже якщо приватний сектор не допускається на регіональний ринок інфраструктурних послуг, то вони повинні професійно й ефективно управляти об'єктами інфраструктури і належним чином розбиратися у фінансових та технічних аспектах діяльності цих об'єктів. [6, с. 110]

Отже, аналізуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що необхідною умовою для реалізації державно-приватного партнерства у нашій державі є формування певних інституціональних умов. До таких можна віднести: визначення та виокремлення вимог, яким повинні відповідати приватні оператори: щодо доказів фінансової забезпеченості, доказів його можливості здійснення діяльності з експлуатації, впровадження форми реалізації планів, впровадження ефективної форми контролю з боку органів місцевого самоврядування над виконанням приватними операторами їх функцій; розроблення вимог до звітності приватних операторів, залучення громадськості до прийняття певних рішень, визначення відповідальності приватних операторів за спричинення діями або бездіяльністю певних збитків майну територіальних громад та визначення прийняттого для обох сторін механізму повернення вкладених коштів.

Список використаних джерел

1. Башкірова І.О. Правове регулювання державно-приватного партнерства в Україні. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/%B5> (дата звернення 01.04.2023).
2. Круглов В. В. Поширення публічно-приватного партнерства як дієвого механізму управління змінами на підприємствах регіону. Сучасні проблеми управління змінами на підприємствах регіону : монографія / кол. авт. Харків : В справі, 2016. С. 125–148.
3. Правове регулювання державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарства України : [монографія] / І.І. Килимник, Т.А. Коляда, А.В. Домбровська [та ін.] ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 131 с.
4. Закон України «Про державно-приватне партнерство в Україні» від 1 липня 2010 р. № 2404–VI [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
5. Заскалкін А. С. Механізми розвитку державно-приватного партнерства на регіональному рівні : дис. канд. наук держ. управління : 25.00.02 / Заскалкін Артем Сергійович. Харків, 2017. 226 с.
6. Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання: монографія / В. В. Круглов. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. 252 с.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ГОЛОВНІ Ю. І.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

ДЕГТЯР Є., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Стаття присвячена дослідженню концептуальних засад публічного управління в сфері культури. В статті висвітлено основні актуальні тенденції управління, зображено низку інструментів та фундаментальних засад публічного управління в сфері культури. Досліджено перспективи публічного управління в сфері культури в умовах військового стану в Україні.

The article is devoted to the study of the conceptual foundations of public management in the sphere of culture. The article highlights the main current management trends, depicts a number of tools and fundamental principles of public management in the field of culture. Prospects of public administration in the field of culture under the conditions of martial law in Ukraine were studied.

Публічне управління в сфері культури є важливим і актуальним питанням в сучасному світі. Культура є ключовим елементом національного та глобального розвитку, і публічне управління є важливим інструментом для забезпечення ефективності та сталості культурного розвитку. Одним з головних завдань публічного управління в сфері культури є забезпечення доступності культурних послуг для всіх шарів населення. Це означає створення різноманітних культурних програм та заходів, які відповідають інтересам та потребам різних соціальних груп, зокрема молоді, людей похилого віку, людей з інвалідністю, та інших. Крім того, публічне управління в сфері культури має забезпечувати збереження культурної спадщини та інших культурних цінностей. Це може включати збереження традицій, архітектури, мистецтва та інших аспектів культури.

Публічне управління в сфері культури є основою забезпечення розвитку індустрії культури, яка може стати важливим джерелом економічного розвитку та забезпечення робочих місць. До цього можна віднести підтримку мистецьких організацій, підприємств культури, створення інфраструктури для проведення культурних заходів та інше.

Відповідно актуальність дослідження формується за рахунок твердження, що публічне управління в сфері культури може забезпечувати підтримку сталого розвитку культурної сфери, збереження культурної спадщини та створення нових культурних цінностей.

Дослідженню теоретико-методичних аспектів публічного управління в сфері культури присвячені праці Л.В. Бутко, В.Є. Данийленка, В.В. Карлова, В.М. Купрійчука, А.А. Митника [1], Р.А. Небожука, Р.І. Олексенка [2], П.К.Ситника [3], та інших.

Метою статті є дослідження концептуальних засад публічного управління в сфері культури.

Об'єктом дослідження є процеси пов'язані з публічним управлінням в сфері культури.

Предмет дослідження: теоретико-методичні засади публічного управління і концепції для ефективного управління в сфері культури.

В умовах сьогодення сфера культури в Україні являє собою сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти, що закріплена і збагачена протягом тривалого періоду і яка передається від покоління до покоління включаючи всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту і відображає рівень розвитку цієї спільноти [5], також головним чином спрямована і координується Кабінетом Міністрів України. Власне ключовим органом в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сферах культури, державної мовної політики і популяризації Української культури в світі, державного

іномовлення, інформаційного суверенітету України, та інформаційної безпеки, а також дозволяє забезпечувати, формувати і реалізовувати державну політику в таких культурних напрямках як: кінематограф, міжнародні відносини, релігійні спрямування, захист прав національних меншин, мистецтва, музейної справи, все це регламентовано Міністерством культури, та інформаційної політики, що визначено в постанові КМУ від 16 жовтня 2019 р. № 885 «Деякі питання діяльності Міністерства культури та інформаційної політики» [6].

Також слід зазначити, що в Україні питання публічного управління в сфері культури досліджують:

– Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАККіМ), яка є провідним науковим центром в Україні, в ній проводяться наукові дослідження, розробляються пропозиції та рекомендації щодо удосконалення системи управління культурою в Україні.

– Інститут культурології імені М. Т. Рильського НАН України є провідним науковим центром з вивчення культурології та культурних процесів в Україні. В рамках інституту діє відділ «Культурології управління», який займається дослідженнями в галузі публічного управління в сфері культури.

– Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ) має відділ «Управління культурою», де викладається низка дисциплін, пов'язаних з публічним управлінням в сфері культури. Також науковці КНУКіМ активно займаються дослідженнями в галузі управління культурою.

Це тільки декілька прикладів вітчизняних університетів, які поглиблено займаються питаннями публічного управління в сфері культури.

Станом на сьогодні в Україні функціонує застаріла система органів виконавчої влади на місцях, слід зазначити, що на них покладена досить висока відповідальність за реалізацію державної політики в сфері культури, при тому що контроль з боку вищих органів культури за їх роботою відбувається лише декларативно. Дані функції належать також відповідним органам місцевого самоврядування, що так само опосередковано можуть провадити контроль за управлінням сфери культури регіону. Власне коли рішення у сфері культури між даними двома місцевими видами органів управління узгоджені, то управління у сфері культури є досить ефективним. Слід зазначити, що публічне управління в сфері культури є високорозвиненим на рівні країн ЄС, зокрема: Німеччині, Польщі, Франції, Італії. В цих країнах провадиться публічне управління представницькими органами чи інституціями місцевого самоврядування, що представляють інтереси певних громад і діють згідно потреб регіону. Серед повноважень, що делегуються державою також значну роль відіграють формування місцевих податків, встановлення фінансових стимулів для підприємницької або спонсорської діяльності в сфері культури, також формування місцевих бюджетів, продаж або заборона приватизації закладів культури. Всі ці органи є підзвітними і підконтрольними місцевим громадам. Власне саме громадськість вирішує низку питань відносно розвитку культури власного регіону і проводить аудит з дотримання місцевими органами належного дотримання культурних прав. Разом з тим держави не перестають надавати різноманітну фінансову підтримку представницьким органам, або органам місцевого самоврядування на відповідний розвиток галузі культури регіону [3].

Досить важливим фактором успіху для забезпечення належного публічного управління в сфері культури України є залучення громадськості до різних процесів управління, що власне впливає на якість надання культурних послуг і забезпечення прав громадян. У підсумку, публічне управління в сфері культури – це комплексний процес, що включає в себе багато складових. Він має на меті забезпечити доступність культури для всіх громадян, зберігати культурні цінності та сприяти їх розвитку, розширювати можливості для творчої діяльності, створювати умови для розвитку культурної індустрії, просувати культуру на міжнародному рівні, та інше. Для досягнення цих цілей держава має використовувати різні інструменти публічного управління, такі як планування, фінансування, регулювання, моніторинг та оцінка.

В контексті теми дослідження слід розглянути фундаментальні складові публічного управління на рис. 1.

Рис. 1. Фундаментальні складові публічного управління в сфері культури

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Відповідно сформованого рис.1. розглянемо дані складові більш змістовно:

1. *Культурна політика.* Культурна політика є однією з найважливіших складових публічного управління в сфері культури. Вона визначає цілі та пріоритети управління культурою, а також регулює відносини між державою та культурною спільнотою. Культурна політика повинна забезпечувати захист культурної спадщини, підтримку творчості та інновацій в галузі культури, розвиток культурних інституцій та забезпечення доступу до культурних ресурсів для всіх громадян.

2. *Управління культурними ресурсами.* Управління культурними ресурсами включає в себе планування, організацію та координацію діяльності культурних інституцій, таких як музеї, театри, кінотеатри, бібліотеки, архіви та інші. Це також включає в себе планування та організацію культурних заходів та проєктів, забезпечення фінансування культурних програм та розвитку інфраструктури в галузі культури.

3. *Культурна освіта та підтримка творчості.* Культурна освіта та підтримка творчості є важливим елементом публічного управління в сфері культури. Держава повинна забезпечувати можливості для навчання та розвитку в галузі культури, в тому числі підтримку талановитих та обдарованих осіб. Культурна освіта має допомогти громадянам розвивати культурну свідомість та усвідомлювати важливість культури для суспільства в цілому.

4. *Культурний туризм.* Культурний туризм стає все більш популярним, і держава має забезпечувати підтримку культурного туризму для залучення іноземних туристів та збільшення доходів від туризму. Для цього необхідно забезпечити доступність культурних пам'яток, музеїв та інших культурних закладів для туристів, розвивати культурну інфраструктуру та створювати культурні маршрути.

5. *Міжнародна співпраця в галузі культури.* Міжнародна співпраця в галузі культури є важливою складовою публічного управління в сфері культури. Держава повинна підтримувати міжнародні культурні обміни та співпрацю з іншими країнами для збагачення культурного досвіду та підтримки міжкультурного діалогу. Це може включати такі заходи, як культурні фестивалі, виставки, конференції та інші.

6. *Моніторинг та оцінка результатів управління культурою.* Остання, але не менш важлива складова публічного управління в сфері культури - це моніторинг та оцінка результатів управління культурою. Держава повинна забезпечувати систематичний моніторинг різних аспектів управління культурою, включаючи планування та організацію культурних програм, фінансування культурних інституцій та розвитку культурної інфраструктури. Це допоможе визначити ефективність культурної політики та внести необхідні корективи для її покращення.

Україна є країною з розвинутою культурною сферою, і публічне управління її культурою має важливе значення для забезпечення розвитку та збереження національної культурної спадщини. Для забезпечення ефективного публічного управління сферою культури в Україні існують декілька підходів відносно дотримання належного публічного управління, зокрема один з найважливіших аспектів публічного управління сферою культури в Україні полягає в розробленні стратегічних документів, таких як Концепція розвитку культури і туризму України, Національна програма розвитку культури на 2021-2025 роки та ін. Вони визначають пріоритети державної політики у галузі культури, орієнтири для розвитку культурної сфери та її фінансування.

Іншим важливим аспектом є впровадження різноманітних інструментів публічного управління, які допомагають забезпечити ефективність процесів управління культурною сферою. Більш детально відобразимо їх на рис.2.

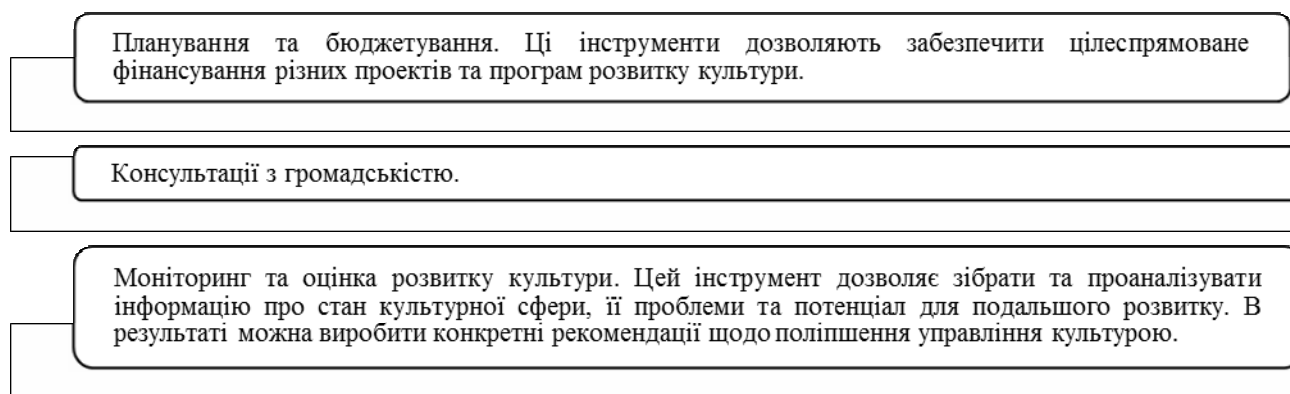

Рис. 2. Інструменти публічного управління в сфері культури

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Для успішного публічного управління в сфері культури в Україні також важливо враховувати особливості місцевого контексту. Тому розроблення методичних підходів та інструментів повинно враховувати регіональні особливості та рівень розвитку культурних процесів в окремих містах та регіонах країни.

Один з методів, який може допомогти вирішувати проблеми на місцевому рівні, - це партнерство між органами влади та громадськістю. Таке партнерство може забезпечити взаємодію між різними зацікавленими сторонами, включаючи державні органи культури, місцеві органи самоврядування, громадські організації, культурні інституції та підприємства. Також для підтримки такого партнерства та публічного управління в сфері культури на місцевому рівні в Україні використовуються такі методи [9]:

1. *Розвиток культурного менеджменту.* Культурний менеджмент – це система управління культурними процесами та ресурсами з метою забезпечення ефективної діяльності культурних інституцій. Розвиток культурного менеджменту може сприяти оптимізації функціонування культурних інституцій, забезпеченню їх фінансової стабільності та підвищенню якості надання культурних послуг.

2. *Розвиток інструментів громадського контролю.* Громадський контроль може сприяти підвищенню прозорості та відкритості процесів прийняття рішень в сфері культури.

Окрім цього, українська держава прагне розвивати партнерські відносини з культурною громадою та підтримувати її ініціативи. Так, у 2019 році було запроваджено механізм громадської експертизи культурних проєктів, що дозволяє експертній громадськості брати участь у визначенні та оцінці ефективності культурних проєктів, що фінансуються з державного бюджету. Також, важливою складовою методології публічного управління культурою є забезпечення транспарентності процесу управління культурними ресурсами. В Україні з метою забезпечення публічного контролю у сфері культури було

створено систему електронних петицій, яка дає можливість громадськості вносити пропозиції та ініціативи щодо розвитку культури в державі. Додатково на рівні управління триває робота над забезпеченням взаємодії між різними рівнями влади та інших зацікавлених сторін у культурній сфері. В Україні для цього було створено різноманітні платформи співпраці, такі як міжвідомча координаційна рада з культури, національна платформа «Культура 2025», регіональні та місцеві координаційні ради з культури.

Одним із ключових методів дослідження публічного управління в сфері культури є моніторинг та оцінка результатів діяльності. Цей метод дозволяє збирати та аналізувати інформацію про результати діяльності організацій та органів влади в галузі культури, визначати їх ефективність та виявляти проблеми, що виникають у процесі роботи.

Також важливим методом дослідження є SWOT-аналіз. Він дозволяє визначити сильні та слабкі сторони публічного управління в сфері культури, можливості та загрози, що на нього впливають. Аналізуючи результати SWOT-аналізу, можна розробляти стратегії розвитку та покращення роботи організацій та органів влади в галузі культури.

Ще одним методом дослідження є аналіз документів, який дозволяє дослідникам вивчити різноманітні документи, що регулюють діяльність організацій та органів влади в галузі культури. Це можуть бути закони, постанови, розпорядження, програми розвитку та інші документи, що регулюють діяльність в даній сфері. Спостереження та опитування також є основоположними під час дослідження публічного управління в сфері культури. Зокрема, спостереження дозволяє дослідникам вивчити роботу організацій та органів влади в галузі культури у реальному часі, а опитування дає можливість зібрати відгуки та оцінки громадськості щодо роботи організацій та органів влади в галузі культури, а також виявити їхні проблеми та потреби. Крім того, дослідження публічного управління в сфері культури може базуватись на методах аналізу відкритих даних та інформаційних ресурсів. Наприклад, дослідники можуть використовувати бази даних про фінансування, звіти про діяльність організацій та органів влади в галузі культури, а також різноманітні рейтинги та оцінки їх роботи. При цьому відповідальними особами проводиться порівняльний аналіз досвіду роботи організацій та органів влади в різних країнах. Це дозволяє вивчити кращі практики та методи роботи, які можуть бути застосовані в Україні, а також виявити недоліки та проблеми в роботі організацій та органів влади в галузі культури.

У підсумку проводиться аналіз і оцінювання отриманих результатів та формулювання висновків та рекомендацій. На основі зібраної та обробленої інформації управлінці можуть сформулювати свої висновки щодо ефективності діяльності організацій та органів влади в галузі культури, визначити проблемні питання та запропонувати рекомендації щодо їх подолання.

Під час війни питання культури і її дотримання стають особливо актуальними, а публічне управління сферою культури може відіграти важливу роль у збереженні таких цінностей та розвитку культурного життя в Україні. Проте, війна накладає свої обмеження на дії та розвиток суспільства в цілому, а також на розвиток культури зокрема.

Однією з перспектив публічного управління в сфері культури в Україні під час війни є збереження культурної спадщини. У зоні конфлікту на Сході України було зруйновано багато історичних та культурних пам'яток, тому необхідно вжити заходів для збереження та відновлення їх. Для цього можуть бути створені спеціальні організації, які б діяли на місцях та координували зусилля зі збереження культурної спадщини. Також важливо використовувати інформаційні технології та інші засоби для документування культурних пам'яток, щоб мати можливість відновлювати їх у майбутньому. Ще однією перспективою є підтримка культурного життя в умовах війни. Незважаючи на труднощі, які супроводжують конфлікт, культурне життя може бути розвиватись. Це можна забезпечити за допомогою проведення культурних заходів у тимчасових притулках та зонах евакуації, створення тимчасових культурних центрів для відновлення роботи культурних установ, підтримки та розвитку мистецьких колективів та музеїв. Урядові органи повинні активно співпрацювати з громадськими організаціями, зокрема з професійними об'єднаннями і спілками художників,

музикантів, акторів та інших представників культури, щоб сприяти розвитку культурної інфраструктури та допомогти забезпечити максимальну захищеність прав інтелектуальної власності. Важливою є також співпраця з науковими установами та університетами з метою проведення досліджень у галузі культури та публічного управління [7, 8].

Додатково публічне управління повинно спрямовуватися на підтримку та розвиток культурного плюралізму в Україні. Україна – це країна з багатою культурною спадщиною, і публічне управління повинно забезпечити підтримку та розвиток всіх форм культурного виразу в країні. Це може бути досягнуто шляхом створення механізмів фінансової підтримки культурних проєктів, організації культурних фестивалів та заходів, спрямованих на підтримку різних форм культурного виразу.

Також управління повинно спрямовуватися на забезпечення доступності культурних послуг для всіх верств населення, зокрема для малозабезпечених груп населення та тих, хто проживає віддалено від центрів культурного життя. Для цього можуть бути використані різні механізми, такі як створення культурних центрів у віддалених районах, розвиток мобільних культурних груп, організація трансляцій культурних заходів через медіа та інформаційно-комунікаційних технологій, які під час війни в Україні є досить необхідними. Оскільки це надає змогу залучити до управлінських процесів більшу кількість громадян, а також забезпечити швидкий та ефективний обмін інформацією між учасниками процесу. Українські владні структури вже застосовують інформаційні технології для підтримки культурної сфери під час війни, наприклад, було створено онлайн-платформу «Культура.UA», яка забезпечує доступ до культурних подій та ресурсів в онлайн-режимі [10].

У підсумку слід зауважити, що публічне управління в умовах військового стану в сфері культури хоч і функціонує проте існує ряд перспективних напрямів стратегічного характеру, які доцільно дотримуватись для повоєнного відновлення, вони в свою чергу стосуються наступних кроків:

- сформувати систему управління в сфері культури за рахунок досвіду провідних країн ЄС;
- провести реформування законодавчої бази відповідно до нових цільових установ розвитку держави в умов війни, з врахуванням спрощеного бюджетного регулювання;
- розробляти і дотримуватись планування розвитку культури країни і проводити моніторинг виконання цілей.

В ході дослідження було відображено основні актуальні аспекти стосовно публічного управління в сфері культури, відображення фундаментальних складових публічного управління, та інструментів в сфері культури дозволило сформувати уявлення про загальний стан такого управління в Україні. Додатково в ході роботи було окреслено низку методичних аспектів, що використовуються в публічному управлінні для підтримки сфери культури. В подальшому було окреслено ряд актуальних перспектив для поліпшення публічного управління в сфері культури під час військового стану і надано низку стратегічних цільових кроків для майбутніх вдосконалень сфери культури.

Список використаних джерел

1. Митник А. А., Бутко Л. В., Данийленко В. Є. Основні проблеми здійснення діяльності закладами культури в умовах децентралізації. Молодий вчений : журнал. 2020. № 10 (86) С. 83–85.
2. Олексенко Р. І. Управління сферою культури в умовах соціально-економічної трансформації. Виклики XXI століття: наука, філософія, освіта : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Суми, 21–22 груд. 2019 р. м. Суми.
3. Ситник П. К., Купрійчук В. М., Карлова В. В., Небожук Р. А. Принципи децентралізації державного управління у сфері культури. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 89–94.

4. Децентралізаційні виклики управлінням культурою, справами молоді та спорту (Рівненський регіон) : матеріали круглого столу. м. Рівне, 22 квітня 2021 р. URL: <https://cutt.ly/0E9TpFU> (дата звернення: 06.04.2023).
5. Про культуру : Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17> (дата звернення: 01.05.2023).
6. Деякі питання діяльності Міністерства культури та інформаційної політики : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 16 жовтня 2019 р. № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/885-2019-%D0%BF> (дата звернення: 29.04.2023).
7. Концепція державного управління в умовах загострення соціально-політичної ситуації та воєнного стану в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1013-р. Доступно за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-koncepciyi-derzhavnogo-upravlinnya-v-umovah-zagostrennya-socpolitichnoyi-situaciyi-ta-voennogo-stanu-v-ukrayini>
8. Роль державного управління в забезпеченні національної безпеки в умовах військового конфлікту на Сході України. Монографія / за ред. д.ю.н., проф. І.А. Баштового. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2022.
9. Методичні рекомендації з організації публічного управління в умовах військового стану. Розроблено Національною академією державного управління при Президентові України. Київ, 2022.
10. Державне управління в умовах війни: проблеми та перспективи. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 березня 2022 року, Київ. Видавництво «Центр навчальної літератури». Київ, 2022.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ОСВІТИ

ДЗЮБА О., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті досліджено формування та реалізація державної політики щодо освіти в Україні. Визначено основні проблеми реалізації якісної освіти та характеристики і дії у сфері освіти. Зазначено необхідність вдосконалення системи освіти та перехід на європейські стандарти.

The article examines the formation and implementation of state policy on education in Ukraine. The main problems of implementing quality education were identified. The main characteristics and actions in the field of education were determined. The need to improve the education system and transition to European characteristics was emphasized.

Вплив держави у сфері освіти має велику значимість. Вона створює умови для функціонування відповідної галузі, здійснює заходи щодо недопущення й усунення негативних проявів в освітніх правовідносинах, вирішує проблеми, які не можуть бути розв'язані лише учасниками освітнього процесу. Відповідний напрям державної політики має певні особливості, систему, механізм, суб'єктів реалізації, принципи, регламентується певною сукупністю нормативно-правових актів, зазнає постійного впливу державотворчих і реформаційних процесів, які розгортаються в Україні. Саме тому є необхідно важливим дослідження і актуалізації цього питання.

Метою статті є дослідження державної політики України у сфері освіти.

Об'єктом статті є процеси формування та реалізації державної політики у сфері освіти.

Питанням формування та реалізації державної політики в галузі освіти досліджували багато вчених. Вони висвітлювали свої думки в наукових статтях, монографіях, підручниках. Основними вченими, які досліджували це питання є В. Андрущенко, В. Бакуменко, О. Валевський, В. Гальперіна, Д. Дзвінчук, М. Мороз та багато інших.

Важливе значення для ефективної реалізації державної політики у сфері освіти є діяльність суб'єктів, які її забезпечують. Міжнародний інститут планування освіти визначає якість освіти як відчутні зміни в навчальному процесі і в навколишньому середовищі учнів. Якість освіти – це узагальнений показник розвитку суспільства в певному часовому вимірі. Тому її варто розглядати в динаміці тих змін, що характеризують поступ держави в контексті світових тенденцій: освіта рухається до консолідації та інтеграції у світове співтовариство чи протистоїть йому, ставлячи власні інтереси понад усе [1].

Якість освіти як об'єкт державного управління за своєю сутністю є полінауковою категорією, її зміст розглядається з позицій різних наук: філософії, політології, соціально-педагогічних наук, психології, теорії управління, економіки. У контексті нашого дослідження категорія якості освіти розглядатиметься як політична, оскільки вона акумулює у собі квінтесенцію освітньої політики держави на певному етапі її розвитку і відображає головні стратегічні лінії розвитку системи освіти.

Дослідження змісту та особливостей державної освітньої політики України як одного з видів внутрішньої політики необхідно розпочинати з аналізу закономірностей і тенденцій, що обумовлюють світову стратегію загальноосвітньої модернізації. Тенденційними у цьому аспекті є: забезпечення громадянам рівного доступу до освіти; гарантування державою та постійне поліпшення якості освіти; запровадження державних освітніх стандартів як однієї з форм гарантування державою якості освіти. Характерною ознакою цих тенденцій є те, що вони були не лише зумовлені суспільними процесами, а й усвідомлені на рівні державної влади, що сприяло концептуальному переосмисленню ролі й завдань державного управління освітою, впорядкуванню законодавчої і нормативно-правової бази, модернізації структури та характеру діяльності інших складових освітньої системи. Під впливом світових тенденцій Україна також зробила спробу визначити власну загальноосвітню стратегію. Загалом вона спрямована на забезпечення державних гарантій рівного доступу до якісної освіти на різних етапах навчання та організацію науково-аналітичного супроводу всіх управлінських рішень.

Формування й реалізація державної політики у сфері освіти здійснюється на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку.

Фізична доступність освіти характеризується наявністю достатньої та розгалуженої мережі навчальних (освітніх) закладів, у яких можуть здобувати освіту різні категорії населення відповідно до їхніх освітніх потреб, здібностей тощо.

Суспільно-політичні процеси, основні тенденції в галузі гарантування рівного доступу та реалізації якості освіти викликали необхідність внесення змін в освітню політику держави, а отже, й до державних документів, які виражають зміст цієї політики. Вирішення питання про зміст, сутність поняття якості освіти відкриє шлях до формулювання найбільш раціональної та повної системи показників і критеріїв діагностування. У цьому ракурсі якість освіти як об'єкт управлінського впливу та предмет державної освітньої політики має розглядатися одночасно з позицій якості освітньої системи, якості освітнього процесу (як процесу споживання наданих освітніх послуг) та якості особистості випускника як результату діяльності освітньої системи за показниками його освіченості та сформованості суспільно значущих цінностей [2].

Існування, ефективне функціонування і поступовий розвиток системи освіти в Україні залежать від різних чинників, не останнє місце серед яких належить державній політиці у сфері вищої освіти, адже саме за допомогою неї відбувається належна зорієнтованість на «правильні» цілі та можливості їх результативного досягнення. Відповідний напрям

державної політики має свої особливості, систему, механізм, суб'єктів реалізації, принципи, регламентується певною сукупністю нормативно-правових актів, зазнає постійного впливу державотворчих і реформаційних процесів, які розгортаються в Україні, саме тому важливим є дослідження змісту і сутності державної політики у сфері вищої освіти.

Важливе значення для ефективної реалізації державної політики у сфері освіти має діяльність суб'єктів, які її забезпечують. Основні принципи освіти в Україні: сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя; доступності вищої освіти; незалежності здобуття освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти); міжнародної інтеграції та інтеграції системи. Перераховані принципи є не лише «базисом» для державної політики у сфері освіти, а й зорієнтовують її зовнішню спрямованість на формування якісної, доступної, конкурентоспроможної системи в Україні.

Тривалий час освітня політика в Україні була відокремленою як від світових тенденцій на ринках праці, так і від проблем конкурентного суспільства. Цілком виправданим було те, що якість освіти розглядалася під кутом відповідності навчальних програм засадам заідеологізованої політики держави. В Україні існує розрив між якістю, яку може забезпечити наявна система освіти, та вимогами, які постають перед освітою. У сучасних конкурентних умовах з одного боку нагальною стає потреба в отриманні якісних високо-спеціалізованих знань, з іншого – формування такої освітньої політики, яка це забезпечить.

Проблема освіти в сучасному світі є традиційним об'єктом уваги з боку зарубіжних і українських науковців, які розглядали різні його аспекти. Можна виділити основні напрями, які розкривають взаємозв'язки суспільства й освіти, політики та освіти, управління сучасною освітою, актуальні проблеми освітньої політики, досвід західних держав у освітній сфері:

– взаємозв'язок і взаємодія освіти й політики, освіти як соціального інституту суспільства, вплив інститутів громадянського суспільства на систему освіти, роль держави в регулюванні процесів і явищ освітньої практики;

– аналіз внутрішніх процесів і явищ, характерних для сучасних освітніх систем, суперечності та тенденції розвитку цих систем, характеристика глобальних і національних

Напрями розвитку освітньої політики України можна згрупувати за такими компонентами: нормативно-правовий; фінансовий; управлінський; науково-дослідний; навчально-виховний; інформаційно-комунікаційний; інформаційно-технологічний; моніторинговий. Результати аналізу стану та розвитку сфери освіти свідчать про наявність актуальних тенденцій, характерних світовому рівню освітньої сфери, та їх специфічних національних особливостей в Україні:

1) основною світовою тенденцією є зміна концептуальних підходів щодо місця освіти у структурі національної економіки та переосмислення її ролі у забезпеченні економічного розвитку. Людина визнається найвищою соціальною цінністю, що вимагає створення нового зразка освіти;

2) зміна змісту освіти та підходів до навчального процесу (зокрема, впровадження інноваційних підходів до навчання). Замість традиційного класичного підходу – рутинного засвоєння значних обсягів стандартизованої інформації, – сучасна освіта застосовує компетентнісний підхід, заснований на оволодінні засобами безперервного самостійного набуття нових знань, який розвиває здібності та уміння адаптуватися до складних, швидкоплинних і непередбачених ситуацій;

3) швидке й значне зростання освітніх бюджетів (збільшення фінансування освітньої сфери) як з боку держави, так і з боку приватного сектору (мають місце в переважній більшості розвинених країн);

4) глобалізація та інтернаціоналізація освіти – загально визнані світові тенденції, що передбачають активізацію міжнародного (міждержавного, міжрегіонального) обміну, взаємодію та співпрацю;

5) створення єдиного (зокрема, європейського) освітнього простору, що надає можливість взаємозбагачення національних освітніх систем, організації процесу навчання відповідно до сучасних освітніх стандартів, нових інформаційних і навчальних технологій;

6) збільшення чисельності осіб, які здобувають освіту, спостерігається у більшості країн світу, що прогнозується й у майбутньому.

З огляду на нинішню ситуацію в Україні, коли країна перебуває у стані неоголошеної війни, особливо цінним є досвід аналізу освітньої політики США. Тема «занепаду американської освіти» є однією з постійних у суспільно-політичних дискусіях у США протягом останніх десятиліть. Проте саме це виступає однією із причин того, що занепаду насправді не спостерігається, а система освіти США в цілому успішно змінюється відповідно до вимог часу, продовжуючи залишатися одним із надійних елементів фундаменту світового лідерства цієї країни. Експертними групами та іншими компетентними організаціями готуються доповіді, в яких висвітлюються проблеми американської освіти.

Зростання особистісних запитів людини та динаміку вимог ринку праці, обумовлену прискоренням суспільно-економічних змін, неможливо задовольнити в межах існуючих форм традиційної освіти. Неможливо подолати зазначені проблеми, не виходячи за межі старих освітніх моделей, без освоєння та впровадження інноваційних форм освіти. Розвиток освітньої системи в Україні у значній мірі залежить від системи управління освітою, від прийняття правильних управлінських рішень та вибору вірної стратегії розвитку освіти з огляду на соціально-економічний стан всередині країни й загальні світові тенденції. На сьогодні все більшої актуальності набуває потреба в реалізації освітньої моделі «освіта протягом життя», що вимагає від держави підтримки та розвитку підсистем цієї моделі – неформальної та інформальної освіти. Сьогодні для України актуальними та реально можливими є онлайн-освіта, змішані моделі навчання [3].

Ймовірно, може бути використана технологія, що дозволяє користувачам мережі через web-інтерфейс включитись у процес додавання контенту та його можливого редагування. Описаний ресурс має бути створений під егідою органів публічної влади та не бути вузько відомчим. Об'єднані ресурси таких сфер, як уявлення про освітні програми, що існують в державі, установи, що їх реалізують, проекти у сфері освіти, перспективні напрямки наукових досліджень, можливості для молодих вчених, профорієнтаційні проекти, культурно-освітні проекти, представлені окремими релігійними організаціями створюють можливість формування громадянських ініціатив. Сьогодні активно обговорюються питання професійної орієнтації, ведеться пошук нових напрямів, які дають змогу познайомити молоде покоління з можливостями майбутньої професійної діяльності, в цьому потенціал установ культури мало використовується. У ситуації переходу від індустріального типу виробництва до постіндустріального та пошуку стратегій для соціально-культурного розвитку такий ресурс як знайомство з історією та сьогоднішнім днем промислового кластера, технологічними досягненнями майже не затребуваний. З іншого боку, очевидно, що звернення до минулого не дозволить сформувати його позитивний образ у теперішньому, відповідно є потреба показати, яким чином на окремих етапах історичного розвитку нації актуалізувалися творчі її сили.

Синергетична методологія носить прогностичний характер, що дозволяє спрогнозувати вектори змін освітньої політики. Синергетичний підхід дозволяє побачити реальні риси майбутньої моделі сфери освіти, окреслити шляхи її еволюції як великої системи. Адже, «просторова конфігурація сформованих нині 11 освітніх структур, розвиток яких триває, втрачає свою продуктивність» [4].

Принципи побудови й функціонування синергетичних систем і пов'язані з ними поняття можна застосовувати в наукових дослідженнях у сфері державної освітньої політики в якості інструментарію побудови теоретичних міркувань і проєктування. Використання ідей синергетики у досліджуваній проблемі є утвердженням міждисциплінарних понять і дефініцій, що, на нашу думку, дозволяє інноваційно подивитись на побудову теоретико-методологічного підґрунтя формування державної освітньої політики. Разом з тим,

активному впровадженню синергетичних ідей у теорію формування державної освітньої політики перешкоджає традиційне мислення, яке вважаємо, не сприяє впровадженню у наукові пошуки нових ідей, теорій та моделей. Окреслена у статті тематика уможливіє, на наш погляд, розвиток сучасних стратегій формування державної освітньої політики [5].

В Україні сформувалась нова законодавча база в освіті. Серед основних джерел сучасного міжнародного освітнього права, які становлять основу державної політики України у сфері вищої освіти, відзначимо, насамперед, документи, прийняті ООН та її спеціалізованими установами, а також регіональними міжнародними організаціями, зокрема Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Європейську конвенцію прав людини, Всесвітню декларацію про вищу освіту для XXI століття: підходи й практичні заходи.

Конвенцію про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти тощо. Зокрема, Стаття 26 декларації проголошує право кожної людини на освіту. Освіта повинна бути спрямована на всебічний розвиток людини, сприяти взаєморозумінню, терпимості й дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами, бути безоплатною, хоча б початкова й загальна, початкова освіта має бути обов'язковою, технічна і професійна – загальнодоступною, вища – однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного; батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх дітей.

Таким чином державна освітня політика України забезпечена нормативно-правовим підґрунтям, але чітко визначених організаційних механізмів її реалізації немає. Задекларовані принципи та завдання державної політики у сфері освіти вимагають практичного втілення, яке забезпечується не лише визначенням основних завдань та цілей освітньої політики, але й конкретним виробленням методів, засобів, форм та суб'єктів її реалізації. Стратегічні орієнтири і мета державної політики України у сфері вищої освіти орієнтовані на її інтеграцію у європейський освітній простір, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти на світовому та європейському просторах, всебічному розвитку людської особистості як рівновеликої цінності, примноженню інтелектуального і культурного потенціалу українського народу. Згідно з цим наша країна узгоджує і наближує діяльність вітчизняної системи вищої освіти до європейських освітніх стандартів і вимог, зберігаючи і примножуючи власний досвід у цій сфері [6].

Список використаних джерел

1. Губанова Т.О. Державна політика у сфері вищої освіти: нормативно-правовий аналіз. Київський юридичний журнал. вип. 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика» 2022. С. 11–17. Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.32782/klj-2022-1.02>
2. Ігнатенко Н. Державна освітня політика України щодо забезпечення якості освіти: зміст та основні напрями. Партнерство взаємодії як фактор підвищення якості освіти: матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, (м. Тернопіль, 18 лютого 2020 р.). Тернопіль: ТНПУ, 2020. С. 23–26.
3. Кононенко О. Б. Сучасний стан та тенденції розвитку державної освітньої політики в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». Випуск 2 (7). 2017. С. 276–287. Режим доступу: DOI : 10.5281/ZENODO.1038930
4. Синергетика і творчість : монографія / За ред. В. Г. Кременя. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – 314 с. ISBN 978-966-2633-31-3
5. Батечко, Н. Формування державної освітньої політики: синергетичний аспект. Освітологія. (5). 2016. С. 69–75. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2016.5.6975>
6. Хомишин І. Механізм реалізації державної політики в сфері вищої освіти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2016. № 855. С. 116–121. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_18

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

ДОВБЕНКО І., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовані підходи до визначення поняття «публічне управління», визначено особливості адміністрування галуззю медицини, окреслено основні проблеми в медичній реформі та запропоновано шляхи їх вирішення. Виконано аналіз поточних проблем у сфері управління медичними закладами в період воєнного стану.

The article analyzes the approaches to defining the concept of «public administration», defines the peculiarities of administration in the field of medicine, outlines the main problems in the medical reform and suggests ways to solve them. The analysis of current problems in the field of management of medical facilities during the period of martial law was carried out.

Одними з ключових пріоритетів держави, які повинні впроваджуватися системою охорони здоров'я є охорона, збереження та зміцнення здоров'я населення. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну створило критичне навантаження на національну систему охорони здоров'я, як на національному, так і регіональному та місцевому рівнях. Актуальність та необхідність вивчення засад формування державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах воєнного стану є актуально та важливою.

Актуальні питання розвитку та трансформації публічного адміністрування у сфері охорони здоров'я України вивчали такі науковці, як Десятов Т. М., Коберник О. М. – розглядали особливості публічного управління, Євтух М. Б., Набок М. В. розглядали систему фінансування комунальних закладів, Гавриченко Д.Г. здійснював огляд теоретичних підходів до реформування механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я, Борщ В. І. досліджував ринок охорони здоров'я України.

Метою статті є дослідження сутності, змісту, основних проблем публічного управління сферою охорони здоров'я в Україні та визначення шляхи їх вирішення.

Об'єктом дослідження є процес управління сферою охорони здоров'я.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти реформування системи публічного управління охороною здоров'я в Україні.

У першу чергу слід виходити з того, що основу суспільних відносин складає різноманітна діяльність людей, поєднаних в організації, установи і підприємства. Регулювання цих відносин є однією з основних функцій держави і здійснюється в її специфічній формі діяльності – публічному управлінні. Держава є основним елементом політичної системи суспільства, що здійснює управління останнім, охорону його політичної, економічної та соціальної структури, організацію і упорядкування соціально неоднорідного суспільства, забезпечення його цілісності та безпеки.

Узагальнюючи трактування науковців, визначимо, що управління розглядається у загальному, вузькому та широкому розуміннях. Так, підтримуючи точку зору колективу авторів на чолі з Десятовим Т. М., визначимо, що управління, у загальному розумінні – це цілеспрямований вплив на складну систему [1, с. 47]; у широкому розумінні – це особливий вид діяльності, який забезпечує перетворення неорганізованої системи в цілеспрямовану та продуктивну; у вузькому розумінні – це діяльність, що спрямовує та регулює суспільні відносини за допомогою спеціально діючого органу.

Система публічної влади охоплює органи державного управління та органи місцевого самоврядування.

Державна політика – це узгоджений план дій публічної влади на певний період, що може бути спрямований відповідно до потреб суспільства як на управління суспільними сферами, галузями та різновидами суспільних відносин, так і на самоуправління, власний

саморозвиток, й який реалізується шляхом формування та реалізації публічних управлінських впливів. Публічні управлінські впливи являють собою публічні механізми реалізації, а саме: практичні способи, заходи, засоби, інструменти, технології, важелі реалізації публічно-управлінських рішень [1].

Так, досліджуючи поняття «державне управління», зазначимо, що в сучасному Енциклопедичному словнику з державного управління «державне управління» визначено як діяльність держави (органів державної влади), спрямовану на створення умов для як найповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження різноманітних груп інтересів у суспільстві та між державою і суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами.

Євтух М. Б характеризує державне управління як практичний, організуючий і регулюючий вплив держави (через систему своїх структур) на суспільну і приватну життєдіяльність людей із метою її упорядкування, збереження або перетворення, що спирається на її владну силу [2, с. 33].

Подекуди пропонувані тлумачення поняття «публічне управління», радше за все, більшою мірою відповідають змісту поняття «державне управління», «муніципальне управління», «управління», чи є лише дотичними до досліджуваного феномена. До того ж твердження, що «публічне управління реалізують публічні особи, приймаючі владні політичні рішення», відображає лише незначну частину впливу суб'єктів управління на суспільні процеси.

Отже, публічне управління можна розглядати як вид суспільної діяльності, що реалізується системою органів публічної влади у сферах державного управління та місцевого самоврядування.

Термін «публічне управління» (англ. public management), який замінив термін «публічне адміністрування» (англ. public administration), вперше використовує англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р. [3, с. 15]. «Публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики» (визначення Кілінга). Поява нової форми управління у публічній сфері була спричинена потребою модернізувати організаційні структури і процедури, які вони використовують, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще. Публічне управління стосується ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій. Ключовим аспектом державного управління є держава, у той час як ключовим аспектом публічного управління є народ.

Публічне управління «виникає як результат певного суспільного договору між державою і суспільством, коли владними повноваженнями наділяються відповідні органи та посадові особи». Загалом «система публічного управління є багаторівневою», а тому на кожному рівні представлена відповідними суб'єктами:

1) міжнародний рівень – міжнародні організації (ООН, МВФ, ЄБРР...), Уряди інших країн, ТНК, МНК...;

2) державний рівень – органи державного управління (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, органи судової влади та прокуратури);

3) регіональний рівень – обласні державні адміністрації, обласні ради, регіональні представництва центральних органів виконавчої влади...;

4) місцевий рівень – районні державні адміністрації, територіальні представництва центральних органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, бізнес-структури, громадські організації та об'єднання, територіальна громада...

Публічне управління включає елементи опису, пояснення та розуміння, практичне використання знання різних наукових напрямів для покращення політико-адміністративних систем та, зрештою, нормативної рефлексії цінностей, норм і стандартів, що застосовуються до державного регулювання та державної політики.

До ознак адміністрування галуззю можна віднести:

- регулювання – регулювання відносин процесів;
- колективність – проявляється через колективну діяльність державних службовців, керівників закладів;
- постійність – постійне координування та регулювання діяльності закладів;
- імперативність – має вплив на взаємовідносини у сфері медицини, підпорядковує волю учасників, формуючи її.

Отже, публічне управління як системне суспільне явище представляє собою багатогранну діяльність органів трьох гілок влади та органів місцевого самоврядування (в межах повноважень, делегованих їм за принципом демократичної децентралізації) по здійсненню внутрішніх і зовнішніх функцій держави, спрямовану на формування політики, вироблення, ухвалення та реалізацію форм і механізмів впливу на всі сфери та процеси життєдіяльності суспільства з метою досягнення та підтримання соціоекономічної рівноваги на підставі взаємоузгодження загальнодержавних, регіональних, групових і індивідуальних інтересів.

На сьогодні система публічного управління охоплює багато підсистем. До її сфери інтересів належать політична, економічна, соціальна, адміністративна, правова, гуманітарна системи тощо.

Аналіз досліджень провідних науковців у галузі публічного управління охороною здоров'я України за останні 10 років, надав змогу визначити основні механізми публічного управління у сфері охорони здоров'я та визначити нові наукові підходи щодо їх розвитку в умовах реформування та трансформацій (рис. 1).

Рис. 1. Комплекс механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я України

Джерело: [4]

Доцільно зазначити, що у 2018 році в Україні почалося впровадження медичних реформ.

Варто погодитись із думкою вченого С. Боровця, який наголошує на тому, що відмінність нової реформованої системи охорони здоров'я від старої полягає в тому, що замість утримання безкоштовних закладів охорони здоров'я за рахунок бюджету держава виділяє бюджети на відповідні послуги в цих підрозділах. Тому в держбюджеті нині не виділяються кошти на утримання медичних закладів для населення, згідно з затвердженим бюджетом, а використовується абсолютно новий принцип фінансування [5].

В свою чергу дослідниця В. Борщ, зазначає, що реформа охорони здоров'я спрямована на модернізацію процесів державного управління та покращення правового забезпечення його суспільних відносин. Дослідниця додає, що існує також можливість упередженого розподілу фінансових ресурсів на оплату послуг, що може бути зумовлено впливом відповідних рішень щодо споживання пацієнта [6].

Крім того, головною метою у процесі введення у дію в Україні механізму публічно-приватного партнерства у галузі охорони здоров'я є вдосконалення публічного адміністрування цієї сфери шляхом створення сприятливих умов для роботи комерційних закладів охорони здоров'я та поліпшення нормативно-правової бази цього напрямку; проведення ефективної кадрової політики [7, 8]. Запропоновано формування науково-практичної групи при Міністерстві охорони здоров'я України із кваліфікованими фахівцями напрямку «менеджмент». Завданням такої групи буде упровадження передового міжнародного досвіду розвинених країн світу з питань управління медичними установами у вітчизняні заклади охорони здоров'я, а, також, використання сучасних наукових досягнень менеджменту сфери охорони здоров'я; ширше впровадження інноваційних систем забезпечення якості у роботу закладів охорони здоров'я [9].

У проєкті Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року (Стратегія-2030), яка розроблена МОЗ із залученням ключових стейкхолдерів сфери охорони здоров'я та у співпраці з міжнародними партнерами визначено основні напрями подальшого розвитку галузі. В рамках проєкту було обговорено наступні ключові напрями розвитку сфери охорони здоров'я в Україні:

1. Врядкування у сфері охорони здоров'я.
2. Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я.
3. Громадське здоров'я, готовність та реагування на надзвичайні ситуації.
4. Залученість людей та громад.
5. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я (КРОЗ) [10].

Для ефективного публічного управління на регіональному та місцевому рівнях у сфері охорони здоров'я можуть бути розроблені: стратегії розвитку галузі охорони здоров'я областей на визначений строк; комплексні обласні програми розвитку області (регіону); галузеві програми області (регіону); обласні цільові соціальні програми.

Пандемія COVID-19 виявила слабкі сторони системи охорони здоров'я та реагування на надзвичайні ситуації, а також у деяких випадках відсутність національних, регіональних і місцевих планів і процедур готовності до надзвичайних ситуацій.

Міністерство охорони здоров'я України створило Центр громадського здоров'я, що поклало початок трансформації системи охорони здоров'я в країні. За останні чотири роки в Україні реалізовано низку масштабних заходів з цифровізації сфери охорони здоров'я.

Аналіз сучасної ситуації в суспільстві свідчить про те, що бінарне трактування здоров'я вичерпує себе, а справжня інтегративність формується із включенням у характеристики здоров'я третьої складової – соціального здоров'я людини й суспільства. Більше того, соціальна й духовна складова здоров'я в умовах безперервного стресу, невизначеності, депресивних станів суттєво переважають у своїй значущості фізичну складову. Це пов'язано з тим, що в умовах війни різко загострилися проблеми соціального й психологічного аспекту життєдіяльності людини [9].

До основних напрямів трансформації системи публічного управління сферою охорони здоров'я в Україні в умовах воєнного стану, що потребують свого започаткування вже сьогодні, відносимо такі:

- мінімізація гендерного розриву серед кадрового складу сфери охорони здоров'я;
- правове забезпечення психологічної та психотерапевтичної практики, її стандартизації, ліцензування і акредитації
- приведення обсягів і якості підготовки та перепідготовки кадрів психологічних служб відповідно до потреб України як держави, що воює й перебуває у запровадженні воєнного стану;
- системний моніторинг масових настроїв і психоемоційного стану суспільства.

Отже, управління та адміністрування у сфері медичних послуг на національному та регіональному рівні розглядається як підсистема соціального управління, під яким розуміють вплив на суспільство з метою його впорядкування, збереження якостей, специфіки, удосконалення і розвитку.

Список використаних джерел

1. Десятов Т. М., Коберник О. М., Тевлін Б. Л., Чепурна Н. М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом. Харків: Основа, 2016. 240 с.
2. Євтух М. Б., Набок М. В. Фінансово-економічні важелі підвищення ефективності управління загальною середньою освітою регіону в сучасних умовах. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 2. С. 79–86.
3. Ситник О. І. Сучасні тенденції розвитку освіти дорослих в Ірландії: автореф. дис. ... канд. пед. Наук: 13.00.01. Чернігів, 2017. 20 с.
4. Гавриченко Д.Г. Теоретичні підходи реформування механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я. 2022. С. 68–84. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal> (дата звернення: 12.03.2023).
5. Боровець С. Критична ситуація з фінансовим забезпеченням закладів охорони здоров'я: цілеспрямований обман або глибокий прорахунок? *Профспілкові вісті*. 2020. № 25. URL: <http://psv.org.ua/arts/region/view-4428.html> (дата звернення: 18.03.2023).
6. Борщ В. І. Ринок охорони здоров'я України: аналіз сучасного стану та тенденції розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 19. Вип. 1. 2020. С. 140–159.
7. Долгіх М. В. Оптимізація інструментів впливу на суспільство та професійні кадри системи охорони здоров'я України. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2020. № 2. С. 70–74.
8. Граціотова Г.О., Ясіновська М. О. Управління персоналом та підвищення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я України в умовах Європейської інтеграції. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2020. № 6. С. 25–34. URL: <https://economics.org.ua/files/archive/2020/№6/25.pdf> (дата звернення: 26.03.2023).
9. Лісневська Ю.О. Орієнтація держави на здоров'я особистості під час війни як передумова збереження національної безпеки України: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 22 червня 2022 р. Дніпро: КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2022. С. 40–43.
10. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/strategija>.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента РОЗМЕТОВОЇ О.Г.

СТАН ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

ЗАЩИПАС Є., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Суспільна криза в Україні обумовила інтенсивний розвиток волонтерського руху в Україні. Волонтерська діяльність зумовлює формування особистісно-моральних та професійно важливих якостей у молоді.

The social crisis in Ukraine determined the intensive development of the volunteer movement in Ukraine. Volunteer activity determines the formation of personal, moral and professionally important qualities in young people.

В Україні існує широкий спектр волонтерських рухів, які займаються різноманітними справами та мають різні цілі. Волонтерство в країні стало особливо актуальним під час Революції Гідності у 2013–2014 роках та під час воєнного конфлікту на сході України.

Значної популярності набули волонтерські рухи, спрямовані на допомогу постраждалим внаслідок війни на сході України, зокрема для внутрішньо переміщених осіб. Ці рухи забезпечують людей гуманітарною та медичною допомогою, розподіляють гроші та збирають необхідні речі. Додатково, українські волонтери активно допомагають у багатьох сферах суспільного життя. Вони працюють у благодійних організаціях, дитячих будинках, лікарнях, притулках для тварин, надають підтримку людям з особливими потребами та багато іншого.

Об'єкт дослідження – волонтерська діяльність як суспільне явище.

Предмет дослідження – стан волонтерської діяльності в Україні.

Мета дослідження – проаналізувати стан волонтерської діяльності в Україні.

У квітні 2011 року в Україні з'явився Закон «Про волонтерську діяльність» [1], а організаційні зміни, внесені до Закону у 2015 році, полегшили молодим українцям доступ до участі у волонтерській роботі. Тепер молоді дозволяється займатися волонтерською діяльністю з 14 років, і це стало пріоритетним напрямом Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки. [2].

Згідно Звіту ООН про волонтерство у світі станом на 2011 рік в Україні лише 10 % волонтерів залучалися до волонтерської діяльності організаціями «третього сектору». Серед волонтерів понад 80 % становить молодь віком від 15 до 19 років, а більше 72 % волонтерів – жінки.

Наймасовішим волонтерським проектом в історії України стало Євро-2012, куди було залучено понад 12 тисяч волонтерів [3]. Але найактивнішого та свідомого розвитку волонтерський рух набув після початку воєнних дій в Україні у 2014 році. Велика кількість волонтерів із молодіжного середовища долучилася до волонтерської діяльності у життєво необхідних сферах суспільства: соціальна допомога та захист, охорона здоров'я, освіта.

У грудні 2014 року на замовлення ООН компанією GfK Ukraine було проведено загальнонаціональне дослідження щодо стану волонтерства в Україні. Згідно висновків дослідження, українці визнають роль волонтерського руху в суспільних процесах: 62 % визнають роль волонтерів у політичних змінах останнього року, 85 % вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру, а 81 % схильні вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства. Серед волонтерів переважають молоді жінки, кияни та мешканці Заходу. Серед молоді 16-35 років волонтерством займалося 26 %, тоді як серед всього населення – 23 %. Більше половини волонтерів мають вищу освіту, а 43 % волонтерів належать до середнього класу. Основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 році стала допомога українській армії та пораненим – цим займалися 70 % волонтерів. До подій на Майдані найбільш актуальними напрямками діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору. Благодійність: 74 % українців жертвували кошти на різні цілі коли-небудь у житті, серед них 25 % почали робити пожертви протягом 2014 року, при цьому сума пожертв була більшою, ніж в інші роки. Найбільш охоче українці жертвували кошти на: допомогу українській армії, включаючи допомогу пораненим (77 %); допомогу хворим дітям (59 %); допомогу учасникам Майдану (34 %); допомогу дітям-сиротам (32 %); допомогу інвалідам (30 %); допомогу бездомним тваринам (13 %); допомогу релігійним організаціям (3 %) [4].

Станом на сьогоднішній день в Україні немає жодних уніфікованих статистичних даних щодо молодіжного волонтерського руху, що створює певне протиріччя між даними різних опитувань. Проте, як і у всьому світі, в Україні саме молодь представляє більшість волонтерів, однак їхня участь не така активна, як у більшості європейських країн. За результатами опитувань, проведених Організацією Об'єднаних Націй і Міністерством молоді та спорту України у 2015-2021 роках маємо наступні дані [4-7] (табл. 1, рис. 1).

Опитування «Чи займались Ви коли-небудь волонтерством?»

Рік	Займалися протягом останніх 12 місяців і раніше займалися	Займалися протягом останніх 12 місяців, але раніше не займалися	Не займалися протягом останніх 12 місяців, але раніше займалися	Займалися волонтерством протягом останніх 12 місяців	Займалися волонтерською діяльністю хоча б один раз в житті	Не займалися волонтерською діяльністю ніколи
2015	10 %	12 %	14 %	22 %	36 %	64 %
2016	4,3 %	4,1 %	5 %	8,4 %	13,4 %	86,6 %
2017	7,9 %	3,7 %	9,7 %	11,6 %	21,3 %	78,7 %
2018	5,3 %	2,3 %	8,9 %	7,6 %	16,5 %	83,5 %
2019	11,7 %	11,2 %	20,2 %	22,9 %	43,1 %	56,9 %
2020	10,7 %	10,2 %	18,2 %	20,9 %	42,1 %	55,9 %
2021	10,7 %	10,2 %	18,2 %	20,9 %	42,1 %	55,9 %

Рис. 1. Опитування «Чи займались Ви коли-небудь волонтерством?»

Значну різницю в одержаних результатах можна пояснити тим, що під час опитуванні респондентам могло бути запропоновано визначення поняття «волонтерство» або ж ні, а також могли бути застосовані різні методи опитування. Це свідчить про те, що багато українців вже займаються волонтерською діяльністю, не усвідомлюючи цього. Водночас показник суспільної зацікавленості у громадській діяльності значно збільшився з 26 % у 2013 році до 48 % у 2015 році. Хоча у 2015 році лише 22 % українців повідомили про готовність до волонтерства, деякі загальні тенденції все таки свідчать про наявність потенціалу для активнішої участі у волонтерській діяльності. Найпопулярнішими видами волонтерської діяльності серед молоді віком 14-34 років є збір коштів для військових, які знаходяться у зоні збройного конфлікту на сході України (46 %), участь у заходах з прибирання території (41 %), допомога сиротам та особам з обмеженими можливостями (33 %), участь у посадці дерев та квітів у житлових районах (27 %). Серед тих, хто займався волонтерською діяльністю або хотів би до неї долучитися, 53 % керуються бажанням допомогти конкретним людям, 43 % прагнуть принести користь суспільству. Щодо мотивації та цінностей, пов'язаних з волонтерською діяльністю, то в рамках опитування проведеного у 2016 році організацією «U-Report» щодо волонтерської діяльності було запропоновано п'ять варіантів визначення волонтерства: добровільність, самовідданість, корисність для суспільства, неприбутковість та безоплатність, стосовно яких 41 % респондентів обрали варіант «усі вищезгадані варіанти». Основними визначеними мотивами потенційної участі у

волонтерській діяльності 83 % респондентів обрали додаткові знання, вміння та навички [8]. Також опитування показують високу соціальну довіру до добровольців у 2017 році, адже серед усіх соціальних інститутів лише церква та українська армія мали аналогічний рівень довіри [11]. У 2018 році довіра молоді волонтерським організаціям та об'єднанням склала 54,3 %, релігійним установам та організаціям – 44,7 %; Європейському Союзу – 43,7 %, громадським об'єднанням – 43,1 %. У 2019 році волонтерські організації і об'єднання мали 17,3 % довіри в молоді, громадські організації – 10,9 %, а найбільшу довіру було виявлено до міжнародних інститутів – до Європейського Союзу – 24,7 % та ООН – 26,0 % [7].

Щодо середовища, в якому здійснюється волонтерська діяльність, то в Україні існує традиція залучення молоді до діяльності на волонтерських засадах, адже українське суспільство традиційно покладається на соціальні послуги, взаємодопомогу, добросусідську допомогу, альтруїзм та різні форми благодійності у релігійному чи патріотичному дусі. Залучення до волонтерської діяльності вважається одним із найефективніших проявів українцями активної громадянської позиції протягом останніх років. На питання про те, хто «залучив» молодь до волонтерської діяльності, 54 % зазначили, що це була їхня особиста ініціатива, 30 % були залучені друзями. Опитування, проведене у 2016 році серед українських неприбуткових організацій, показує високий рівень взаємодії з волонтерами: понад 24 000 волонтерів були задіяні українськими неприбутковими організаціями у 2015. Дослідження, проведене наприкінці 2016 року, показало, що більшість таких організацій залучають волонтерів до надання соціальних послуг, до організації культурних заходів, освітньої та наукової діяльності, а також до надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, армії та постраждалим від триваючого збройного конфлікту. Наприклад, Товариство Червоного Хреста України у 2016 році залучило понад 17 000 волонтерських людиногодин до організації таборів, в яких навчали українську молодь працювати з уразливими групами населення. Молодіжний рух «Зробимо Україну чистою разом» у 2017 році залучив близько мільйона українців по всій країні для прибирання території. Міжнародна мобільність стала однією з ключових особливостей залучення молоді до волонтерської діяльності організаціями, розташованими в Україні. Однією з найбільш популярних організацій є Європейська волонтерська служба, яка направляє українську молодь віком від 16 до 30 років до волонтерських проєктів по всій Європі та запрошує молодих європейців до участі у проєктах громадянського суспільства по всій Україні. Найбільша у світі неприбуткова молодіжна організація AIESEC організовує обміни, які дозволяють студентам вищих навчальних закладів працювати із суб'єктами громадянського суспільства та підприємствами. Україну також підтримують понад 300 волонтерів Корпусу Миру, які працюють з місцевими громадами над проєктами з розвитку молоді, освіти та економічного розвитку самих громад [4].

Сучасні науковці зазначають, що волонтерська робота зумовлює формування особистісно-моральних та професійно важливих якостей у молоді, зокрема: милосердя, альтруїзм, емпатійність, гуманність, толерантність, дисциплінованість, відповідальність, гнучкість, мобільність, креативність, справедливість, доброзичливість, організованість, комунікабельність, активність, урівноваженість, тактовність, стресостійкість, чесність [10]. Сьогодні в Україні активно розвивається волонтерський рух серед студентської молоді. Студентські волонтерські групи працюють майже при кожному закладі вищої або професійної (професійно-технічної) освіти, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, численних громадських організаціях, здійснюючи переважно соціально-педагогічну роботу у профілактичному, просвітницькому, реабілітаційному, рекреативному, інформаційному, охоронно-захисному та соціально-побутовому напрямках.

Отже, можна сказати, що волонтерська діяльність молоді загалом і студентів зокрема сприяє гармонійному розвитку особистості шляхом поглиблення контактів із навколишнім світом, а також становленню відповідальної громадянської позиції, принципів соціальної орієнтації на допомогу, прагнення до саморозвитку, самовдосконалення й моральності.

Список використаних джерел

1. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 23.07. 2020).
2. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки. (2016 рік). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.05. 2022).
3. Робота з волонтерами та її соціальне значення. URL: <https://zahyst.ks.ua/2014/09/roбота-z-volonterami-ta-%D1%97%D1%97-socialne-znachennya/> (дата звернення: 23.05. 2022).
4. Загальнонаціональне дослідження. Волонтерство в Україні. United Nations Ukraine. URL: <http://www.un.org.ua/images/volunteer.pdf> (дата звернення: 20.05.2023).
5. Молодь України – 2017 / Результати соціологічного дослідження – Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.
6. Молодь України – 2018 / Результати репрезентативного соціологічного дослідження. – Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. – 72 с.
7. Аналітичний звіт з проведення репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні . К., 2019. 92 с.
8. «Становище молоді в Україні»: Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. К., 2021. 80 с. URL: <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/baza-doslidzhen/sociologichni-doslidzhennya> (дата звернення 24.05.2023)
9. Звіт Чатем Хаус [CHATHAM HOUSE REPORT] 2017. Боротьба за Україну. URL: <https://reader.chathamhouse.org/struggle-for-ukraine#> (дата звернення: 24.05. 2023).
10. Зозуляк-Случик Р. В. Теоретичні і методичні засади формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах : дис. ... д. пед. наук : 13.00.04 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ, 2020. 568 с.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ЛАЗЕБНОЇ І. В.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

**ЗМАЄВА В., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті виявляється ступінь та форми державного управління сільськогосподарськими землями в різних країнах, зосереджуючись на державному регулюванні обороту земель у розвинених країнах світу. Розглянуто останні правові новації щодо управління контролем використання земельних ресурсів України. Відмічено відсутність єдиного стратегічного документу, який би визначав основні пріоритети державної політики в сфері земельних відносин та відображені інструменти регулювання землекористування в Україні. Зазначено, що система державного управління в сфері державного контролю за використанням і охороною земель є недосконалою. Запропоновано шляхи удосконалення державного контролю за використанням і охороною земель, серед яких важливим є модернізація системи органів державного управління.

The article reveals the degree and forms of state administration of agricultural lands in different countries, focusing on state regulation of land turnover in developed countries of the world. The latest legal innovations on the management of control of the use of land resources of Ukraine are considered. The absence of a single strategic document, which has brought the main

priorities of state policy in the field of land relations and reflected instruments of land use regulation in Ukraine. It is stated that the system of state administration in the sphere of state control over the use and protection of land is imperfect. Ways to improve state control over the use and protection of land are proposed, among which the modernization of the system of public administration is important.

Актуальність дослідження обраної теми полягає в тому, що земельні відносини як невід’ємна частина виробничих відносин займають особливе місце в соціальному виробництві та потребують цілеспрямованої координації дій, спрямованих на розвиток власності на землю, форми управління щодо контролю та методів використання землі у всіх секторах економіки. Тобто використання землі та в широкому сенсі земельних ресурсів вимагає цілеспрямованого управління. Крім того, в Україні управління земельними ресурсами є ключовою проблемою земельної реформи, яка досі не знайшла остаточного рішення, яке, в свою чергу, пов’язане з рішенням щодо способів ефективного використання земельних ресурсів.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад й розробка пропозицій щодо підвищення ефективності публічного управління у сфері контролю використання земель.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі публічного управління у сфері контролю використання земель.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи публічного управління у сфері контролю використання земель.

Теоретичні і практичні основи реалізації публічного управління у сфері контролю використання і охорони земель досліджувалось у працях такими вітчизняними вченими, як: В. Андрейцева, О. Андрійко, Г. Атаманчука, Г. Балюка, М. Вебера, В. Гарашука, Б. Данилишина, Д. Добряка, І. Залюбовська, А. Мартина, Л. Новаковського, П. Саблука, В. Семчика, О. Сушинський, А. Третяка, Р. Тринька, М. Хвесика, А. Шворака та інших.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що відносини з питань землекористування до вирішальної міри впливають на стабільний соціально-економічний розвиток суспільства, мають виражену специфіку, потребують детального законодавчого регулювання та державного регулювання власності на землю, землекористування та управління землею. Ступінь та форми державного регулювання контролю над використанням землі в різних країнах залежать від багатьох факторів: обстеження земель, продовольча безпека, ситуація з навколишнім середовищем, інтенсивність процесів урбанізації тощо [8].

Більшість країн світу з розвиненим сільським господарством використовують різні механізми організації та регулювання земельних відносин, тобто. Розроблені ринкові установи для перерозподілу функцій земельних ресурсів за умови ряду обмежень. Вони ґрунтуються на визнанні необхідності контролювати та регулювати не лише ринок Землі, але й весь спектр відносин на його використанні, щоб запобігти деградації земель, забрудненню навколишнього середовища сільськогосподарських земель [9].

Ринок землі є потужним засобом стимулювання зростання виробництва та залучення інвестицій, оскільки циркуляція землі допомагає сконцентрувати земельні ресурси в руках найефективніших користувачів. Навіть у країнах із сильними, що забезпечують права приватної власності на землю та розвинені земельні ринки, держава має непохитну права на контроль над використанням земель в інтересах громадського добробуту [11].

У ринковій економіці уряд контролює земельні відносини насамперед опосередковано – завдяки розвитку та впровадженні законодавчих норм. Держава зазвичай не втручається в процесі операцій, оскільки дії професійних операторів на ринку земель, як правило, є найбільш ефективними з точки зору перерозподілу земельних ресурсів і, в більшості випадків, не суперечать громадськості добробут [12].

Державний контроль за оборотом земель у розвинених країнах, як правило, має на меті уникнути утворення небажаних моделей власності на землю та землекористування, виходячи з принципів структурної політики або необхідності створення сприятливих умов

для сімейних господарств. Для цього, у ряді країн, поділ сільськогосподарських земель на райони забороняється законодавчо менше, ніж конкретний розмір для запобігання фрагментації земель, тоді сільське населення [12].

Однією з найважливіших областей державної політики розвинених країн світу є збереження сільськогосподарського земельного фонду, спрямованого на забезпечення найбільш ефективного функціонування великої кількості господарств та запобігання надмірній концентрації земельної власності в одних руках. Такі механізми використовуються в більшості розвинених країн (США, Данія, Італія, Франція тощо).

У багатьох інших країнах покупець сільськогосподарських земель також повинен мати спеціальну освіту чи сільськогосподарські навички (Норвегія, Нідерланди, Франція, Швеція, Бельгія тощо) (табл. 1) [9].

Таблиця 1

Заходи державної політики розвинених країн світу зі збереження сільськогосподарського земельного фонду

Країна	Заходи концентрації земель
Німеччина	Мінімальний розмір ділянки встановлюється на 1 га, а максимальна межа – на рівні 400–500 га. Ці обмеження застосовуються як до придбання землі, так і до її оренди
Норвегія	Можливість фрагментації земельних ділянок у несприятливих регіонах Півночі та Центру юридично обмежена з метою консолідації населення в цих регіонах
США	В найбільш розвинених сільськогосподарських регіонах заборона на придбання сільськогосподарських земель, які не є фермерами, були введені у 13 штатах, які мають найбільшу цінність з точки зору внеску в національне сільське господарство; Юридичні організації не можуть придбати сільськогосподарські землі, а члени сім'ї мають бути співвласниками ферми
Данія	Використання сільськогосподарських земель для несільськогосподарських цілей обмежене, а заходи для стимулювання консолідації населення в сільськогосподарських районах також юридично закріплені. При оренді землі, як і при її покупці, орендар повинен підтримувати сільськогосподарський характер його використання. 3. Країна встановлює верхню межу використання земель як власної, так і орендованої землі, що дорівнює 150 га
Франція	Законодавство про зонування передбачає розробку планів використання земель на місцевому рівні, в яких виділяються сільськогосподарські зони від урбанізації, міських та промислових зон. Законодавство встановлює деякі обмеження для орендарів сільськогосподарських земель. Якщо орендар змінює характер використання землі, оренда може бути обмежена або заборонена, і в будь-якому випадку він повинен повідомити власника земельних ділянок, який може оскаржити це рішення в суді.
Японія	В законі «Про національне планування землі» зазначається, що міський розвиток повинен бути збалансований з розвитком сільського, лісового господарства та риболовлі. У зв'язку з цим були введені певні обмеження щодо використання продуктивної ріллі для інших цілей. Вказано, що будь-яка особа повинна подати заявку на офіційний дозвіл на передачу ріллі для іншого типу використання (житлові чи рекреаційні цілі) на префект або міністр сільського, лісового господарства та риболовлі

Джерело: узагальнено автором на основі даних [12]

З огляду на міжнародний досвід, в Україні є нагальна потреба відійти від бачення консолідації виключно як «точкового інструменту розв'язання проблем фрагментації земель», адже це комплексний механізм розвитку аграрної галузі та розвитку сільських територій. Можна відзначити, що державні органи закордонних країн більш суворіше контролюють використання сільськогосподарських земель.

В Українській державі відповідно до ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1].

Контроль за використанням та охороною земель згідно ст. 187 Земельного кодексу України, «полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України» (ст.187 ЗКУ) [2].

У доктрині земельного права державний контроль за використання і охороною земель визначається як врегульована нормами права владно організуюча діяльність спеціально уповноважених державних органів, спрямована на забезпечення додержання норм земельного законодавства всіма суб'єктами відповідних суспільних відносин, попередження та виявлення правопорушень, вжиття заходів впливу на порушників і поновлення порушених прав землевласників і землекористувачів [13].

З 1 липня 2021 року набрав чинності закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» [6], який скасовує мораторій на продаж сільгоспземлі.

Згідно з документом, з 1 липня 2021 року і до 1 січня 2024 року купувати землі сільгосппризначення зможуть тільки фізичні особи-громадяни України. У перші два роки одна фізособа зможе придбати тільки 100 га землі [6].

З 2024 року сільгоспземлі зможуть купувати і юридичні особи з обмеженням до 10 тисяч гектарів. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи отримують таке право тільки у тому разі, якщо українці проголосують за це на референдумі [6].

Будь-які іноземні громадяни навіть після референдуму не зможуть придбати земельну ділянку, якщо вона розташована ближче 50 км від державного кордону України [6].

Купити можна буде тільки приватні ділянки. Землі сільгосппризначення державної та комунальної власності продаватися не будуть [6].

Завдяки багаторічній наполегливій співпраці Асоціації міст України з Парламентом, 28 квітня 2021 року був прийнятий закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин», який є важливим етапом впровадження земельної реформи та відкриття ринку землі. Цей закон, окрім передачі з державної до комунальної власності значної частини земель, містить норми щодо нових інструментаріїв для органів місцевого самоврядування з контролю за використанням та охороною земель, які набули чинності 26 травня 2022 року [4].

Органи місцевого самоврядування отримали більше ресурсів та управлінських повноважень і, відповідно, більше можливостей контролювати та впливати на збереження стратегічних ресурсів громади [4].

Відповідно до цього Закону облік та відстеження стану земельних відносин буде здійснюватись за допомогою автоматизованої системи моніторингу земельних відносин, доступ до якої буде відкритим та безоплатним, обов'язок впровадження якої покладено на Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру. Разом з цим органи місцевого самоврядування отримали повноваження щодо розпорядження та здійснення контролю за використанням та охороною цих земель. Введення посади державного інспектора з контролю за використанням та охороною земель виконавчого органу сільської, селищної, міської рад повинно стати гарантією використання ресурсу в інтересах громади; ця посадова особа буде відповідати за збір та аналіз відомостей про земельні ресурси територіальної громади. До моменту призначення державного інспектора на посаду повноваження з контролю за використанням та охороною земель здійснює Держгеокадастр та територіальні управління [4].

На сучасному етапі Державний земельний кадастр – єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну та якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами, про меліоративні мережі та складові частини меліоративних мереж [5].

Одним із завдань Державного земельного кадастру є інформаційне забезпечення органів місцевого самоврядування в управлінні земельними ресурсами, здійсненні землеустрою та організації раціонального використання та охорони земель [5].

Вивчення іноземного досвіду публічного управління земельними ресурсами та впровадження заходів щодо раціонального використання земельних ділянок може мати

значний позитивний ефект у впровадженні земельної реформи, а також створити умови для функціонування цивілізованого ринку земель в Україні . Для цього необхідно вдосконалити законодавчу основу щодо використання сільськогосподарських земель та забезпечити введення економічних інструментів для регулювання використання землі.

Виходом із кризової ситуації, що сталася в держаній політиці у сфері контролю за використанням та охороною земель, є збалансування системи владних повноважень у галузі земельних відносин між виконавчою владою та місцевим самоврядуванням, встановлення комплексної рівноваги та взаємного контролю.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.07.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 09.04.2023).
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 09.04.2023).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України від 17.06.2020 № 711-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 09.04.2023).
5. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17> (дата звернення: 09.04.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20> (дата звернення: 09.04.2023).
7. Боклаг В. Формування та розвиток державної політики у сфері управління земельними ресурсами в Україні : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Запоріжжя, 2015. 423 с.
8. Ботезат О. Зарубіжний досвід землекористування як крок до реалізації земельної реформи в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 24. С. 116–119.
9. Грещук Г. Світовий досвід функціонування землевпорядного механізму сталого використання сільськогосподарських земель. *Збалансоване природокористування*. 2017. № 1. С. 99–104.
10. Новаковська І. Управління міським землекористуванням : монографія. Київ : Аграрна наука, 2016. 340 с.
11. Свиридова Л. А. Світовий досвід державного адміністрування використання та охорони земель із врахуванням вимог екологічної безпеки. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2016. № 4. С. 74–83.
12. Чувпило В. В. Управління земельними ресурсами: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління*. 2014. Вип. 3. С. 235–242.
13. Шуст Г. П. Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України : дис. ... канд. юрид.наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 301 с.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента ДИННИК І. П.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**ЙОРА К., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано тенденції розвитку стратегічного планування в публічному управлінні України на підставі дослідження нормативно-правових актів, державних документів та стратегій розвитку міста Києва. Охарактеризовано найголовніші пріоритети в стратегічному плануванні для розвитку столиці. Досліджено економічні реалії та потреби суспільства, які вимагають переоцінки стратегічних пріоритетів. Визначено ряд нагальних соціальних проблем, що виникли протягом останніх років, які потребують негайного розв'язання.

In the article analyzes the trends in the development of strategic planning in the public administration of Ukraine based on the research of normative legal acts, state documents and development strategies of the city of Kyiv. The most important priorities in strategic planning for the development of the capital are characterized. The economic realities and needs of society, which require a reassessment of strategic priorities have been studied. A number of urgent social problems that have arisen in recent years, requiring immediate solution, have been identified.

Сучасний стан розвитку системи державного управління сьогодні належить новітнім методикам і технологіям стратегічного управління. Проблематика функціонування системи стратегічного управління обумовлена сучасними умовами динамічного розвитку нинішнього світу, який вимагає від держави ефективної та мобільної діяльності, яка мала б стратегічну спрямованість і гарантувала сталість розвитку країни.

Метою статті визначено обґрунтування пріоритетних напрямів і першочергових засобів вдосконалення механізмів стратегічного планування в публічному управлінні України.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного планування розвитку територіальних громад.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти реформування механізму стратегічного планування розвитку територіальних громад.

Рівень стратегічного планування України, особливості його розвитку проаналізовано такими науковцями, як: А. Мельник, І. Педак, О. Свиридова, В. Борщевський, О. Василиця, О. Берданова, В. Вакуленко та ін. Досліджено міжнародні та вітчизняні практики щодо стратегічного планування в публічному секторі. Зроблено аналіз організаційного забезпечення процесу стратегічного планування та оцінено його ефективність.

Процес стратегічного управління передбачає усвідомлення місії, здійснення прогнозу, формування бачення, постановку цілей і пов'язаних з ними завдань, розроблення стратегії. Місія держави, що основана на цінностях та задоволенні національного інтересу, тісно пов'язана з баченням. Бачення, на основі теперішньої ситуації та прогнозних досліджень, визначає, яким повинне бути майбутнє. Воно, як правило, розглядається як результат впровадження стратегічного плану і допомагає сформулювати цілі.

О. Берданова та В. Вакуленко вважають, що стратегічне бачення відображає певні дії, спрямовані на формування загальної картини майбутніх умов як зовні, так і всередині об'єкта, що визначають у значній мірі стратегію розвитку, націлену на досягнення найкращих результатів у цих умовах, що змінюються. Стратегічне бачення може розглядатися в контексті ув'язування майбутнього стану і розвитку об'єкта з майбутнім станом і розвитком його зовнішнього оточення. Формування стратегічного бачення тісно пов'язане з прогнозуванням [1, с. 22].

На думку європейських дослідників бачення стратегії – це прагнення до майбутнього в довгостроковій перспективі. З огляду на це, стратегія повинна дотримуватися ряду принципів, що дають змогу задовольнити громадські інтереси, такі як: забезпечення прозорості процесу прийняття стратегічних рішень; гнучкість і здатність швидко реагувати на зміни в навколишньому середовищі; політична нейтральність; ефективність і досягнення результатів за рахунок раціонального використання ресурсів.

Стратегічне планування відбувається на загальнодержавному, регіональному та галузевому рівнях. На кожному з них воно має свої специфічні особливості. Стратегічне планування регіонального розвитку здійснюється на підставі таких документів: Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки; Плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку; Регіональні стратегії розвитку та ін. [2, с. 13].

Державна стратегія регіонального розвитку України визначає:

- 1) тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів;
- 2) пріоритети державної регіональної політики на відповідний період;
- 3) стратегічні цілі і напрями регіонального розвитку та міжрегіонального співробітництва;
- 4) оперативні цілі, що забезпечать досягнення стратегічних цілей;
- 5) основні завдання, етапи та механізми їх реалізації; 6) систему моніторингу та оцінки результативності реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України [3].

Дослідження світового досвіду щодо стратегічного планування в сфері публічного управління надасть можливість уникнути багатьох помилок та прискорити процес реформування в державі. Ефективність державного стратегічного планування в Сполучених Штатах Америки зумовлена високим організаційним та нормативним рівнями. Державний рівень стратегічного планування тут представлений виконавчою владою. Згідно Конституції США Президент є главою виконавчої гілки влади протягом терміну своєї діяльності. Структуру виконавчої влади складає виконавча служба Президента, до якої входять Віце-президент і глави органів виконавчої влади. Це, зокрема, міністри сільського господарства, торгівлі, оборони, освіти, енергетики, здоров'я та громадських послуг, національної безпеки, житлового будівництва і міського розвитку, внутрішніх справ, праці, транспорту, фінансів, справ ветеранів, повірений адвокат та інші. Віце-президент наділений повноваженнями сприяти успішній роботі структурних підрозділів виконавчої влади. На стратегічному рівні глава держави є ключовою ланкою у системі державного стратегічного планування [4, с.18].

Особливістю стратегічного планування Європейського Союзу, який не являється однорідною економічною зоною, є впорядкована система стратегічних документів на довгостроковий, середньостроковий і короткостроковий період. Всі країни ЄС мають тісний зв'язок між національними економіками, тому реформи або їх відсутність в одній країні впливають на продуктивність всіх інших. Інституції ЄС та держави-члени ЄС працювали разом для вироблення спільної стратегії щодо політики ЄС.

Досліджуючи досвід стратегічного планування Польщі, вітчизняні вчені свідчать, що довгострокове, середньострокове й короткострокове прогнозування є основою для розроблення стратегічних та індикативних планів, стратегій найважливіших напрямів розвитку, національних і цільових програм. Уся система стратегічного планування побудована таким чином, щоб документи всіх рівнів координувалися й узгоджувалися за цілями та завданнями як на національному рівні, так і на рівні Євросоюзу [5, с. 36].

Отже, стратегічне планування в Європейському Союзі – це чітко сформована ієрархічна система стратегічних документів, спрямованих на задоволення, в першу чергу, громадських інтересів.

На сьогодні багатокомпонентне стратегічне планування в Україні не набуло системності, що і створює ефект недовіри і низької результативності його в багаторівневому управлінні. Це зумовлює виклики, на які треба знайти управлінське рішення:

– по-перше, проблема системності, ієрархії й автономності. Розробка та прийняття Закону «Про державне стратегічне планування» має передбачити: створення єдиної системи

стратегічних документів; підготовку методичних документів як бази для розробки стратегічних програм міністерствами; створення єдиної системи планування, чітке формулювання цілей та пріоритетів державної політики; визначення кількісних орієнтирів; побудову ієрархії стратегічних державних документів [6];

– по-друге, проблема неузгодженості державних довгострокових і середньострокових стратегій з чинними фінансовими документами (бюджетами), що обумовлено, відсутністю ув'язки стратегічних пріоритетів з бюджетом, неузгодженістю стратегічних документів між собою; відсутністю пріоритетності виконання заходів; орієнтацією робіт на виконання поточних завдань; відсутністю з'єднувальної ланки між стратегією та бюджетом; невідповідністю між зобов'язаннями і можливостями бюджету; обмеженістю однорічним горизонтом бюджетного планування; необґрунтованим корегуванням параметрів бюджету парламентом». Стратегічні документи «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Меморандум про співпрацю з МВФ, секторальні стратегії створили підґрунтя для переходу до стратегічного планування у сфері управління фінансами, зокрема започаткування трирічного бюджетного планування, середньострокового прогнозування бюджету, що в сукупності дасть змогу підвищити гарантії ресурсного забезпечення реалізації державних, регіональних стратегій і стратегій ОТГ;

– по-третє, низька якість макроекономічних прогнозів, недостатнє врахування міжнародних стратегій економічного розвитку, глобалізації економічного розвитку, яка охоплює «міжнародну науково-технічну сферу, світовий ринок і міжнародну торгівлю, систему міжнародного виробництва, міжнародну валютну систему...»

Порівнюючи столицю України з іншими європейськими містами можна побачити, що Київ продовжує суттєво відставати від інших східноєвропейських міст за рівнем валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення. Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року передбачено щорічне зростання ВРП (на душу населення) у середньому на – 7 % в місті Києві [7].

Рис. 1. Основні проблеми запровадження стратегічного планування розвитку територіальної громади в Україні [8, с. 16].

Для успішного розв'язання стратегічних проблем необхідне стратегічне мислення. Воно становить певну сукупність взаємопов'язаних етапів аналітичного процесу, спрямованого на пошук і обґрунтування оптимальних рішень про розвиток і використання можливостей тієї чи іншої системи; наукові методи досліджень, аналізу, теоретичного осмислення можуть безпосередньо застосовуватися до опрацювання стратегії [9, с 88].

До цілей та завдань Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року можна віднести:

1. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів;
2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток;
3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку [10, с. 138].

Важливим для розвитку територіальної громади є обов'язкове включення смарт-спеціалізації до стратегії регіонального розвитку. Обумовлено це тим, що існує необхідність створення конкретних та адаптованих кроків з розробки стратегій смарт-спеціалізації на рівні регіону та окремих територіальних громад, які б відповідали методам розробки підходу

в регіонах Європейського Союзу, та які б в той же час, найкраще враховували недоліки та особливості формування регіональної політики України. Так як це ще дещо нове для України та ще відсутня чітка методологія, Український інститут міжнародної політики розробив рекомендації «Методологія щодо впровадження процесу підприємницького відкриття», метою яких було сприяння місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, представникам бізнес-сектору, освітніх та наукових кіл, а також громадянського суспільства у визначенні ними пріоритетів інноваційного розвитку в регіонах України на засадах Смарт Спеціалізації. Ці рекомендації дають змогу побудувати певний алгоритм дій для ідентифікації пріоритетів Смарт Спеціалізації, побудований на основі офіційної методології S3, консультацій з експертами Спільного дослідницького центру Європейської комісії, досвіду країн і регіонів ЄС.

Не менш важливим для стратегічного планування України є процес підприємницького відкриття (EDP). Він ідентифікує або генерує нові та конкретні продукти, технології або послуги, що мають інноваційну складову в широких секторах економічної діяльності. Саме завдяки EDP відбувається практичне впровадження Смарт Спеціалізації в регіонах України із врахуванням їх конкурентних переваг. Саме завдяки EDP відбувається практичне впровадження Смарт Спеціалізації в регіонах України із врахуванням їх конкурентних переваг.

Розробка єдиної дорожньої карти EDP області дає змогу спланувати необхідні заходи за часом і послідовністю та узгодити їх між двома рівнями координації. В карту EDP входять усі внутрішні та зовнішні заходи координатора S3 та координаторів пріоритетних напрямів в рамках проведення процесу підприємницького відкриття. Робота координаторів пріоритетних напрямів починається з пошуку стейкхолдерів та створення інноваційних екосистем. Стейкхолдерів поділяють на такі категорії, як: група влади, група бізнес-сектору, група знань та група громадськість.

Основні напрями які потрібно розвивати в місті Києві, як смарт-спеціалізацію в процесі підприємницького відкриття:

1) Фармацевтика, важлива область розвитку, що досліджує роль фармацевтичних факторів, які визначають ефективність, яку лікарські засоби проявляють в організмі. До неї можна віднести розвиток таких сфер, як: персоналізована медицина; створення імунобіологічних препаратів, профілактичних вакцин із застосуванням нано- і біотехнологій, в тому числі для онкотерапії; виготовлення лікарських засобів із плазми донорської крові людини та інше;

2) Інформаційно-комунікаційні технології – напрям, який доцільно розглянути як смарт-спеціалізацію для міста Києва в процесі підприємницького відкриття. Сюди можна віднести: рішення для смарт-управління містом, житлово-комунальним господарством; сервіси для е-урядування; системи аналізу відкритих даних для підтримки рішень; електронне здоров'я та оптимізація виробничих процесів, технологічних та організаційних інновацій у системі охорони здоров'я; мобільні додатки; е-комерція; соціальні медіа; платформи; хмарні сховища та обчислення і тд;

3) Креативні індустрії, які покращать благоустрій міста Києва: технології збереження та реставрації об'єктів культурної спадщини та житлових будівель; візуалізація та дизайн; розвиток кінематографу; наукові дослідження у сфері креативних індустрій на основі сучасних інформаційних та біотехнологій; та інші креативні рішення.

Таким чином, головною метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, створення безпечних умов, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання. Та на сьогодні, на жаль, є ще один напрям який входить в стратегію, це відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України [11].

Отже, можна зробити такі висновки, що в умовах воєнного стану зростає важливість оптимізації процесів управління державою та її регіонами. Це ставить нові виклики перед системою публічного управління в Україні. Передусім необхідно налагодити ефективну взаємодію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства задля подолання наявних інституційних проблем, які гальмують адаптацію країни до умов воєнного стану, а також обмежують перспективи її економічного розвитку на повоєнному етапі.

До таких проблем, зокрема, належать інституційні прогалини в нормативно-правовому забезпеченні адміністративно-територіальної реформи, а також опортуністична поведінка значної частини населення. Важливого значення в нинішніх умовах також набуває формування в Україні нової системи стратегічного управління розвитком держави та її регіонів і громад з урахуванням актуальних потреб воєнного часу. Основними механізмами розвитку публічного управління, орієнтованими на підвищення його ефективності шляхом впровадження нової моделі та ефективних інструментів стратегічного планування є фінансовий, соціальний і ринковий. Подальші дослідження у цьому напрямі можуть стосуватися дослідження механізмів підвищення ефективності публічного управління на регіональному рівні з урахуванням особливостей просторового розташування різних регіонів України, якості їх ресурсного забезпечення, а також демографічної ситуації в кожному із них і специфіки їх економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Луцків І., Котовська І. Стратегічне управління як інструмент розвитку суб'єктів публічної сфери в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. С. 19–27 URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/54/5.pdf>
2. Мельник А. Багаторівневе стратегічне планування в системі інституційних механізмів управління в Україні: Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. Вип. 2. С. 7–23. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1099/1204>
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#top>
4. Стратегічне управління: консп. лекцій. Київ, 2018. 49 с. URL: <https://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/stryprleksait.pdf>
5. Пастух К. В. Стратегічне управління: консп. лекцій. Харків, 2020. 59 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/287725583.pdf>
6. Про державне стратегічне планування: Проект Закону України від 03.11.2011 № 9407. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF79B00A?an=3>
7. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: Інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Серія: *Публічне управління і адміністрування*, 2022. № 2 (76). С. 30–35. URL: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3218/5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Стратегічне планування розвитку територіальної громади в Україні: Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт / Розділ 2. 2020. 36 с. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/7174/strategichneplanuvannya.pdf>
9. Педак І. С., Свиридова О. В. Публічне управління процесом інституціональної системи стратегічного планування: Концептуальний підхід. 2021. № 2. С. 84–89. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/15.pdf
10. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року. URL: <file:///C:/Users/%D0%99%D0%BE%D1%80%D0%B0/Downloads/Telegram%20Desktop/Strategy2025new.pdf>
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента РОЗМЕТОВОЇ О. Г.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

КОВАЛЬ Є., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті виявлені особливості стратегічного управління національною економічною безпекою України. Виявлено, що оцінка рівня економічної безпеки є важливою складовою інформаційно-аналітичного забезпечення процесу підготовки економічних та безпекових рішень у системі державного регулювання економікою. З'ясовано, що метою функціонування механізму управління економічною безпекою є забезпечення фінансово-господарської рівноваги, досягнення визначеної ефективності діяльності та поставлених цілей і завдань подальшого розвитку. Особливістю реалізації стратегічних завдань в умовах глобалізації економіки є висока динамічність глобалізаційних процесів. Тому проблемою реалізації системи стратегічних завдань є її інтеграція в економічні реалії міжнародного економічного простору.

The article reveals the peculiarities of the strategic management of the national economic security of Ukraine. It was revealed that the assessment of the level of economic security is an important component of information and analytical support of the process of preparation of economic and security decisions in the system of state regulation of the economy. It was found that the purpose of the functioning of the economic security management mechanism is to ensure financial and economic balance, to achieve the specified efficiency of activity and the set goals and objectives of further development. A feature of the implementation of strategic tasks in the conditions of economic globalization is the high dynamism of globalization processes. Therefore, the problem of implementing a system of strategic tasks is its integration into the economic realities of the international economic space.

Актуальність дослідження полягає в тому, що національна безпека є наріжним каменем державотворення і, без сумніву, це також стосується і становлення Української держави. Наразі Україна у безпековому вимірі протистоїть безпрецедентним загрозам. Бажання належним чином відстояти національні інтереси та при цьому продовжувати вигідний нам шлях розвитку, забезпечувати захист інтересів наших громадян від загроз воєнного, розвідувально-підривного, терористичного, кіберінформаційного, техногенного і іншого характеру, настання яких можливе через ураження об'єктів критичної інфраструктури, зумовлюють необхідність раціонального системного підходу до побудови належної нормативно-правової бази щодо безпеки. Досить вагомими були і лишаються економічні загрози національній безпеці України.

Серед ключових завдань політики національної безпеки у внутрішній сфері було виділено забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки, що неможливе без здійснення структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Це стало причиною розробки і затвердження 14 вересня 2020 р. нової Стратегії національної безпеки України [7].

Таким чином, виявлення й узагальнення закономірностей та тенденцій у сфері національної безпеки України, обґрунтування з їх урахуванням рекомендацій для прийняття відповідних державних рішень набуває в сучасних умовах першорядного значення. Крім того, актуальність цієї теми зумовлена посиленням ризиків глобалізаційного рівня на стан економічної безпеки держав, що інтегровані у систему світогосподарських зв'язків. Однією із важливих передумов протидії цим ризикам та контролю їх на прийнятному рівні є обрання релевантного аналітичного інструментарію для їх оцінювання.

Метою статті є систематизація й узагальнення відомостей щодо стратегічного управління національною економічною безпекою України, визначення векторів подальших наукових досліджень щодо його оптимізації.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного управління національною економічною безпекою країни.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти стратегічного управління національною економічною безпекою України.

Різні аспекти формування механізму економічної безпеки досліджували такі вчені, як І. Аніщенко, О.Ареф'єва, С. Арженовский, І.Бланк, О. Баженова, А. Базилюк, Д. Белл, К.Волошук, С. Васильчак, Д. Васильківський, Т.Васильців, Д. Воронков, В.Геєц, Д. Доманчук, В. Іванишин, Г. Іващенко, М. Кизим, Г.Клейнер, Т.Клебанова, Л. Лояк, Ю. Лисенко, М. Місюк, С. Міщенко, В. Рудик, Р. Руденский, Є. Скляр, А. Стельмашук, А. Судоплатов, А. Спірідонов, Е. Олейніков, К. Половнев, Л. Прокопчук, С. Лекарев, В. Пирумов, В. Похилук, І.Отенко, А. Чикуркова, О. Черняк, І.Ясінецька.

Методичні основи оцінювання економічної безпеки України містяться в працях таких вчених як: В. Геєць, М. Єрмошенко, З. Варналій, Ю. Харазішвілі, О. Власюк, Д. Буркальцева, О. Саєнко, С. Бару, Т. Вуд, Жан І. Матчлер, Дж. Шамер, Б. Сак, Н. Джемсон та багато інших.

Найбільш узагальнена та логічна характеристика економічної безпеки містить три найважливіші елементи:

– економічна незалежність, яка в сучасних умовах означає здатність держави здійснювати контроль над національними ресурсами, досягнення такого рівня ефективності виробництва та якості продукції, яка могла б забезпечити її конкурентоспроможність та забезпечити рівну участь у світовій торгівлі;

– стабільність та стійкість національної економіки передбачає захист власності у всіх його формах, встановлення надійних умов та гарантій ділової активності, заборону факторів, здатних дестабілізувати ситуацію (жорстка політика, пов'язана з протидією незаконним захопленням компаній, зменшенням корупції в межах уряду, судовою системою та відповідною зовнішньоекономічною політикою);

– економічний прогрес, який передбачає створення сприятливого для бізнесу середовища для інвестицій та інновацій, постійну модернізацію виробництва, державну підтримку стратегічних галузей, пошук нових напрямків діяльності, необхідних для стабільності та самозбереження національної економіки [10].

Пік інтересу до проблеми наукового осмислення економічної безпеки на Заході припадає на кінець 80-х – початок 90-х років минулого століття. Тоді одним із ключових завдань багатьох країн світу стало забезпечення національної економічної безпеки. Водночас і станом на другу половину 2010-х років значення економіки для національної безпеки стає важливим для наукових досліджень (М. Шамеєр [14] та ін.).

Розглянувши генезу та еволюцію поняття «економічної безпеки» у світовому масштабі, можна виділити найважливіші дати та періоди (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція поняття «економічна безпека» на рівні наукової та експертної думки

Роки	Визначення поняття «економічна безпека»
1904	Президент США Теодор Рузвельт вводить поняття «національна безпека»
30-ті	Світова криза, економічна безпека стала предметом дослідження
60-ті	Розпад колоніальної системи. Формування концепції економічної безпеки
70-ті	Економічна безпека розглядається як важлива складова національної безпеки
1985	40-а сесія Генеральної асамблеї ООН, ухвалення резолюції «Міжнародна економічна безпека»

Роки	Визначення поняття «економічна безпека»
1987 рік	42-а сесія Генеральної асамблеї ООН, прийнято «Концепцію міжнародної економічної безпеки»
90-ті роки	Економічна безпека розглядається як критерій захищеності інформаційних ресурсів
1991–1997	Забезпечення умов збереження своїх комерційних таємниць, інтелектуальної власності і інше
1998–1999	Захищеність діяльності економіки від негативних впливів зовнішнього середовища
1999–2001	Розгляд економічної безпеки з позиції окремих аспектів фінансово-економічної діяльності країни та її економічних суб'єктів
1999–2002	Виділення функціональних складових економічної безпеки
2002–2005	Економічна безпека держави ототожнюється з ефективним її функціонуванням
2005–сьогодення	Робляться спроби розглянути економічну безпеку залежно від галузевої належності. Розгляд економічної безпеки через призму антикризового управління на різних рівнях

Джерело: складено автором на основі: [1; 2; 6]

Підходи до тлумачення економічної безпеки України в умовах глобалізації систематизовано нами та наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Підходи до тлумачення економічної безпеки держави в умовах глобалізації

Дефініція	Значення або сутнісні характеристики	Автор / Джерело
Економічна безпека – сукупність умов, за яких зберігається спроможність країни ефективно захищати свої економічні інтереси.	Економічна безпека має задовольняти у довгостроковому режимі потреби суспільства і держави; генерувати інноваційні зрушення в економіці задля стабільного економічного розвитку; протистояти зовнішнім економічним загрозам та використовувати національні конкурентні переваги у МПП	Національний інститут проблем міжнародної безпеки РНБО України [5]
Економічна безпека – головний критерій оцінки ефективності державної політики і діяльності владних структур під час реформування й розвитку економічної системи держави	Механізм забезпечення економічної безпеки держави визначає сукупність організаційної структури, методів, технологій та інструментів, завдяки якій має забезпечуватися економічна безпека	М. Єрмошенко [4, с. 34-37]
Економічна безпека є наріжним каменем національної безпеки і визначає добробут суспільства і окремих домогосподарств	Базовим методом визначення рівня економічної безпеки є задіяння ряду індексів, які вказують на стабільність / нестабільність економіки	Джейкоб С. Хакер [9]
Економічна безпека включає 3 головних компоненти – економічна незалежність, стабільність та стійкість національної економіки, економічний прогрес	Економічна незалежність за сучасних умов означає здатність держави здійснювати контроль над національними ресурсами. Стабільність та стійкість національної економіки передбачає захист власності у всіх його формах. Економічний прогрес передбачає створення сприятливого для бізнесу середовища для інвестицій та інновацій	Ніколас Джемсон [13]
Економічна безпека передбачає насамперед фінансову й соціальну стабільність.	Соціальні індикатори економічної безпеки мають на увазі визначення: рівня доходів, рівня споживчого попиту, рівня пенсійного забезпечення, рівня роздрібних продаж	Мютслер Д.Е. [12]
Рівень економічної безпеки є різний в економічно розвинених державах і в державах з перехідною економікою	1991 рік став поворотним для багатьох держав з перехідною економікою (таких як Індія). Водночас багато нових націй, що утворилися у середині ХХ століття, у період після 1991 року увійшли у стан перманентної кризи	Бару Санджая [8]

Дефініція	Значення або сутнісні характеристики	Автор / Джерело
Економічна безпека безпосередньо залежить від рівня фінансової безпеки, а та значною мірою визначається рівнем монетарної політики	Враховуючи масштаби збоїв у фінансовій системі на початку ХХІ століття, зміни у грошово-кредитній та монетарній політиці самі по собі не могли запобігти рецесії або викликати швидкий економічний ріст. Вагомим фактором при цьому є рух інвесторів до ліквідності й безпеки	Дональд Кьон, Брайан Сак [11]
Систематичні пробіли в економічних і демографічних даних не тільки приводять дослідників до заниження широкого спектра, що призводить до нерівності, але й до їхнього активного загострення.	Стан економічної безпеки у глобальному вимірі погіршує те, що корпорації й ультра-заможні особи прагнуть до ще більшої складності й непрозорості у своїх фінансових справах	А. Кобхам [15]
Економічна безпека залежить не лише від фінансів, промисловості й торгівлі, але й від ряду природно-кліматичних факторів	Автор дослідження вивчає національний досвід Нової Зеландії. Він стверджує, що для більшості новозеландців значний ризик для національної безпеки представляє непередбачуваність катастрофічної гідрологічної, геологічної або геофізичної події	Тім Вууд [16]

Джерело: складено автором на основі: [4; 5; 9; 11; 12; 13; 15; 16]

Підсумовуючи ці та інші визначення, слід вказати, що економічна безпека – це створені державою та її органами умови, гарантії забезпечення недоторканності власності, майна, недопущення економічних збитків, захист економічних інтересів суб'єктів підприємницької і неприбуткової діяльності від можливих внутрідержавних чи зовнішніх загроз або посягань. Економічною безпекою також є організований державний чи внутрівідомчий захист відтоку або позбавлення конфіденційності, секретної економічної інформації.

Таким чином, економічну безпеку необхідно розглядати як базову складову національної безпеки, її фундамент і матеріальну основу і, разом з тим, як взаємопов'язану систему певних рівнів. Це означає, що стан національної безпеки держави залежить від життєздатності економіки, її ефективності, мобільності, конкурентоспроможності. Забезпечення економічної безпеки є виключною прерогативою держави [3, с. 90].

Об'єктами національної економічної безпеки є держава, суспільство, домогосподарство, окремі громадяни, підприємства, установи, організації, окремі території, а також основні елементи економічної безпеки та економічна система в цілому.

Одночасно держава є не тільки об'єктом, а й основним суб'єктом економічної безпеки і здійснює свої функції зі стратегічного управління національної економічної безпеки через органи законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Разом з тим, це не виключає участі громадян та їх об'єднань у підтриманні економічної безпеки. Більше того, такі дії мають всіляко заохочуватися державою. Нагадаємо, в Конституції України чітко зазначено, що забезпечення економічної безпеки є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу. Однак активна участь громадянина у забезпеченні економічної безпеки неможлива без усвідомлення ним важливості цієї державної справи і прояву активної життєвої позиції.

Крім основного суб'єкта національної економічної безпеки (держави) існують: державні інститути (міністерства й відомства, податкові та митні органи, біржі, фонди й страхові компанії); підприємства, організації й установи (як державного, так і приватного сектора).

Діюча структура управління національної економічної безпеки України передбачає такі компоненти:

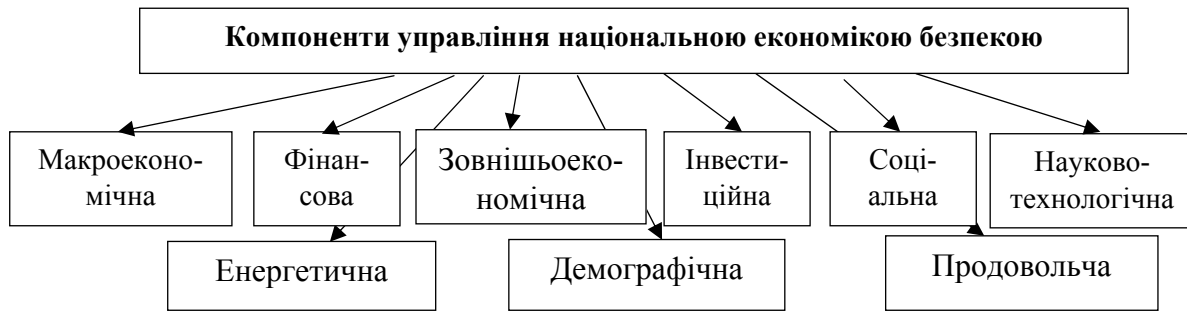

Рис. 1. Компоненти структури управління національною економічною безпекою

Джерело: складено автором

Першочергове значення при створенні та забезпеченні системи економічної безпеки як складової цілісної системи національної безпеки держави має визначення національних економічних інтересів. Адже саме від цього залежить вироблення ефективних засобів їх реалізації і захисту, а розробка концепції і стратегії забезпечення економічної безпеки завжди спирається на довгострокові національні економічні інтереси.

Національні економічні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні цінності, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує економічний суверенітет держави, її незалежність у розробці економічної політики та реалізації управлінських рішень, стійкість національної економіки, її відтворення та прогресивний розвиток.

Для проведення аналітичної та прогностичної діяльності відповідні державні органи повинні визначати національні економічні інтереси, досліджувати їх взаємодію, співвідношення пріоритетності тощо.

Отже, сутність економічної безпеки визначається як стан економіки і інститутів влади, за яким забезпечений гарантований захист національних інтересів, соціальна направленість політики, достатній оборонний потенціал навіть при несприятливих умовах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.

Економічна безпека – це не тільки захищеність національних інтересів, але й готовність і здатність інститутів влади створювати механізми реалізації та захисту національних інтересів розвитку вітчизняної економіки, підтримки соціально-політичної стабільності. Як і у випадку із загальною дефініцією поняття «національна безпека», необхідно розрізняти наступні рівні економічної безпеки: міжнародна (глобальна і регіональна), національна, локальна (регіональна або галузева всередині країни) і приватна (підприємства та особи).

Узагальнення нами підходів вітчизняних та зарубіжних науковців щодо визначення безпеки як базового поняття дозволяє ідентифікувати його як режим, при якому кожен суб'єкт знаходиться в статусі надійної захищеності і не підлягає негативному впливу будь-яких факторів. У широкому науковому розумінні під безпекою розуміється захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних та ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалах, необхідних для життєдіяльності та розвитку населення.

Рівень економічної безпеки держави – це характеристика, що відображає ступінь дотримання визначених вимог безпечного функціонування сукупності складових економічної безпеки держави. Оцінка рівня економічної безпеки є важливою складовою інформаційно-аналітичного забезпечення процесу підготовки економічних та безпекових рішень у системі державного регулювання економікою.

Функціонування механізму управління економічною безпекою має передбачати взаємозв'язок цілей і завдань кожного рівня, вибираючи оптимальні шляхи реалізації рішень. Метою функціонування механізму управління економічною безпекою є забезпечення фінансово-господарської рівноваги, досягнення визначеної ефективності діяльності та поставлених цілей і завдань подальшого розвитку.

Стан національної безпеки держави залежить від життєздатності економіки, її ефективності, мобільності, конкурентоспроможності. Забезпечення економічної безпеки є виключною прерогативою держави. Об'єктами національної економічної безпеки є держава, суспільство, домогосподарство, окремі громадяни, підприємства, установи, організації, окремі території, а також основні елементи економічної безпеки та економічна система в цілому.

Основи комплексного реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки і оборони України, а також проведення якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, закладає Стратегія національної безпеки України 2020 р.

Особливістю реалізації стратегічних завдань в умовах глобалізації економіки є висока динамічність глобалізаційних процесів. Тому проблемою реалізації системи стратегічних завдань (що складається зі стратегічного плану і завдань та відповідного контролінгу т.зв. слабких сигналів – незначних змін у системі, природа яких невідома) є її інтеграція в економічні реалії міжнародного економічного простору.

Отже, у нинішніх умовах глобальних потрясінь та структурних перетворень є вкрай необхідним переглянути показники та методи, котрі визначають рівень економічної безпеки держави. Слід виробити єдиний метод оцінювання, котрий буде враховувати найбільш важливі фактори впливу на економічну безпеку, в тому числі враховувати інтеграційні прагнення України. Майбутні дослідження мають ґрунтуватися на виробленні комплексного оцінювання економічної безпеки регіонів країни, що дозволить сформулювати раціональні стратегії розвитку для цих регіонів. Слід зауважити, що нинішня система індикаторів інтегрального індексу базується на показниках торгівлі та фінансової безпеки, а не реального сектора економіки, котрий впливає на практично всі торгові та фінансові показники.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія. Київ : Знання України, 2020. 423 с.
2. Денисов О. Є. Забезпечення економічної безпеки галузі в умовах глобалізації: монографія / ВНЗ «Ун-т економіки та права «КРОК». Київ : ДКС Центр, 2019. 419 с.
3. Економічна безпека України в умовах гібридної агресії: аналіт. доп. / Я. Б. Базиліук, С. В. Давиденко, Д. Ю. Венцковський та ін. Київ : НІСД, 2017. 84 с.
4. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ: КНТЕУ, 2016. 329 с.
5. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. С. І. Пирожкова. Київ : НППМБ, 2018. 52 с.
6. Міжнародна економічна безпека України: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2020. 212 с.
7. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни». Затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5>.
8. Baru, Sanjaya. Security and Sovereignty in an Open Economy: New Thinking after 1991. *India Transformed: Twenty-Five Years of Economic Reforms*, edited by Rakesh Mohan, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2018. P. 188-200.
9. Jacob S. Hacker., et al. The Economic Security Index. A new measure of economic security of american workers and their families. Technical report, Institution for Social and Policy Studies, New Haven, 2010, 48 p. URL: http://www.economicsecurityindex.org/upload/media/48pgplusCov_revised_Aug_4.pdf

10. Jankovska L., Tylchik V., Khomyshyn I. National economic security: an economic and legal framework for ensuring in the conditions of the european integration. Riga: Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 4, № 1, 2018. P. 350–357.
11. Kohn, Donald, and Brian Sack. *Monetary Policy during the Financial Crisis* First Responders: Inside the U.S. Strategy for Fighting the 2007-2009 Global Financial Crisis, edited by Ben s. Bernanke et al., by J. Nellie Liang, *Yale University Press*, New haven. London, 2020, P. 421–450.
12. Mutchler Jan E., et al. The Elder Economic Security Standard Index. *Social Indicators Research*, Vol. 120. No. 1. 2015. P. 97-116.
13. Nicholas Jepson. Natural Resources and Development Under Shifting Global Regimes. In *China’s Wake: How the Commodity Boom Transformed Development Strategies in the Global South*. *Columbia University Press*, New York, 2020. P. 29–45.
14. Shameer M. Power Maximisation And State Security. *World Affairs: The Journal of International Issues*, Vol. 21. № 2. 2017. P. 10–21.
15. The Uncounted Paperback – 29 Nov. 2019 by Alex Cobham (Author). 200 p
16. Wood, Tim. Focusing on Economic Security. *New Zealand International Review*, Vol. 40. № 6. 2015. P. 18–21.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента РОЗМЕТОВОЇ О. Г.

МЕХАНІЗМИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

**КОРЖЕНКО І., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано причини та передумови виникнення корупції. Висвітлено механізми зменшення корупції та подолання її на початкових етапах проявів. Узагальнено заходи та засоби боротьби з корупційною діяльністю та рівень їх ефективності. Досліджено закордонний досвід антикорупційної діяльності та можливість імплементації цього досвіду в Україні.

The article analyzes the reasons and prerequisites for the occurrence of corruption. The mechanisms of reducing corruption and overcoming it at the initial stages of its manifestations are highlighted. Options for combating corruption and their level of effectiveness are considered. The foreign experience of anti-corruption activity and options for its application in Ukraine are studied.

Актуальність дослідження полягає в тому, що досліджуючи наукові доробки учених, зокрема Андрійка О. [3], Бородіна Є. [4], Ковбасюка Ю., Серьогіна С. [7], Оболенського О. [13] та інших в яких з’ясовано поняття як «державний службовець» та «державна служба». Особливу увагу варто звернути на праці Литвиненко І.В. [5], Колота А.М. [8], Комірчого П.О. [10], Лазнікова В.М. [11], Михненка А.М. [12] оскільки в них спостерігаємо доволі цікаві пропозиції щодо реалізації антикорупційної програми в Україні.

Метою статті є дослідження і узагальнення актуальних питань антикорупційної політики та механізмів мінімізації корупції у системі державної служби України.

Поняття «державна служба» є характерним практично для всіх конституцій країн – членів Європейського Союзу (ЄС). Для визначення державної служби країни – члени ЄС використовували різні підходи. Як правило, визначення державної служби в тій чи іншій країні має історичне і національне походження, але з часом воно зазнало значних

модифікації. У країнах – членах ЄС термін «державна служба» іноді замінюється термінами «громадська служба» – civil service (Великобританія), «публічна служба» – staatsdiest (Німеччина), service publique (Франція).

Державна служба є однією з найважливіших сфер державного управління, що обумовлено наступними факторами:

– функції державних органів реалізуються через особливу групу громадян – державних службовців, які в своїй сукупності складають державний апарат;

– саме через державних службовців здійснюється взаємодія держави і громадянського суспільства;

– державна служба забезпечує ефективність державного управління і, таким чином, забезпечує дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Серед причин виникнення ризиків корупції в діяльності державних службовців виокремлюють: недоброчесність державних службовців, виникнення конфлікту інтересів, відсутність контролю з боку керівництва, відсутність прозорої діяльності органів державної влади та дієвих механізмів протидії корупції, дозвільно-регуляторна система надто розгалужена, високий вплив окремих олігархічних груп на прийняття державних рішень й кадрові призначення, недотримання законодавства щодо протидії корупції, недосконалі судова система, відсутність публічного контролю за доходами та видатками державних службовців, наявність можливості діяти на власний розсуд, суперечності в політичній системі, представлені владою і бізнесом, а також між законодавчою та морально-етичною нормами, зволікання у прийнятті рішення. Якщо позбавитись вищеперерахованих ризиків, то рівень корупційної діяльності має знизитись.

Явище корупції є доволі поширеним, особливо у країнах пострадянського простору. Повністю його викоринити вкрай складно, проте існують варіанти мінімізації корупції в різних сферах. Насамперед важливо зменшити рівень зловживання службовим становищем у системі державної служби. Тому наразі досить актуальною є проблема пошуку ефективних механізмів для боротьби з корупцією у органах державної влади.

Задля покращення стану антикорупційної політики в Україні, варто насамперед донести суспільству, що корупція є суто негативним явищем. У громадян має виникати конотація відрази при вживанні цього слова, адже лише за умови масового протесту та несприйняття явища корупції, стане можливим застосування наступних кроків для його викоринення. Тож найважливішими завданнями для антикорупційних дій в Україні є [5]:

1. Зробити корупції максимально ризиковим та абсолютно невігідним явищем.

2. Надати громадянам прозорий доступ до інформації щодо діяльності державних структур.

3. Впровадити демократичні засади у всі сфери суспільного життя.

4. Створити дієву економічно-фінансову систему контролю та протидіяти нелегальному отриманню коштів.

5. Вдосконалити діяльність органів боротьби з корупцією.

6. Підбирати найбільш чесних працівників у сфері державної служби.

На побудову послідовної антикорупційної політики впливає: цілеспрямованість (антикорупційна політика повинна спрямовуватись на зниження обсягів корупції на довгостроковий термін, задля цього потрібно постійно вдосконалювати стратегії протидії корупції), послідовність (застосовується певний алгоритм повторюваних дій для заходів спрямованих на антикорупційну політику), безперервність (задля досягнення ефективного результату потрібно постійно застосовувати певні заходи), багаторівневість (адже протидія корупції неможлива лише на одному з рівнів, потрібно системно запобігати цьому явищу на кожному з рівнів його виникнення), діагностування (постійний аналіз вжитих заходів та вдосконалення дій, направлених на протидію корупції) [10].

На думку А.М. Михненка, важливими є такі заходи запобігання корупції як: конкурсний відбір (специфічна процедура відбору кадрів, основне завдання якої полягає у

рівноправній можливості громадян України претендувати на посаду державної служби, відборі кандидатів з відповідними до посади вимогами інтелектуальних, моральних та професійних якостей, а завдяки прозорості цієї процедури стає неможливим обіймання посади особами позаконкурсним відбором); атестація державних службовців (перевірка рівня кваліфікації державних службовців з метою визначення його відповідності займаній посаді, можливості підвищення звання, що гарантує прозорість кадрових змін та попереджає прояви корупції); Ротація кадрів (зміна посад та органів державних службовців з метою унеможливлення виникнення протиправних, корупційних зав'язків) [12].

Досі не існує єдиного варіанту ефективних засобів, проте, дослідники виділяють як результативні – наступні: адаптаційні заходи (структура державної служби України мусить відповідати рекомендаціям та стандартам ЄС), забезпечення прозорості та гласності (доступ громадян до інформації, контроль за діяльністю державної влади, прозорість у прийнятті рішень), каральні заходи (вчинення корупційних діянь мусить тягнути неминучу відповідальність осіб, що винні у їх вчиненні), організаційно-управлінський захід (варто чітко визначити процедуру прийняття управлінських рішень на законодавчому рівні, оптимізувати чисельність державних структур, забезпечити наявність правових наслідків за умови недостовірного декларування, усунути функціональні конфлікти в органах виконавчої влади), правовий захід (потрібно уніфікувати нормативно-правові акти у сфері державної служби, удосконалити механізм атестації державних службовців, прийняти адміністративно-процедурний кодекс України), превентивний захід (запобігти соціальним передумовам корупції та усунути причини, котрі призводять до вчинення корупційних діянь), соціально-економічний (створити статус престижу та вигоди для правомірної поведінки службовців публічної служби).

У ході аналізу наукових праць та робіт, у яких досліджується тема механізмів запобігання корупції, було виявлено, що існують різноманітні методи боротьби з корупцією, кожен з яких певною мірою є ефективним. Найчастіше виділяють, як дієві [11]:

1. Метод суспільного усвідомлення. Варто розробити способи ліквідації причин розвитку явища корупції, покращити антикорупційну стратегію, створити вільний доступ до інформації та незалежних ЗМІ, виховати у громадян та посадових осіб почуття відповідальності перед державою та суспільством, пояснити суспільству що таке корупція чим вона небезпечна та як з нею боротись.

2. Метод попередження. Варто забезпечити прозоре прийняття рішень на різних рівнях, покращити, відповідно до міжнародних стандартів, правову антикорупційну діяльність.

3. Метод невідворотного покарання. Варто створити системи ефективної протидії корупції з невідхильною відповідальністю осіб, що вчинили протиправні корупційні дії, підвищити ефективність розкриття корупційних злочинів відповідними структурами, сформувавши сильну та незалежну систему правосуддя.

Спираючись на закордонний досвід можемо виокремити такі заходи антикорупційної діяльності, що будуть актуальними для України: 1) за досвідом Нової Зеландії громадяни мають бути свідомі того, що корупція не є засобом вирішення проблем; 2) за досвідом Швеції варто заборонити особисті контакти чиновників та громадян, обов'язково декларувати доходи, обмежити безготівкові розрахунки (особливо стосується значних сум), діяльність влади мусить бути повністю відкритою; 3) за досвідом Німеччини основним завданням протидії корупції є завдання знищити матеріальну, першочергово фінансову базу злочинних угруповань шляхом конфіскації майна або ж створенням відповідної правової бази, що зробить неможливим процес нелегального збору грошей. 4) у Сінгапурі було впроваджено ефективну комплексну боротьбу з корупцією, що представляє собою прозору діяльність органів влади, пониження рівня низової корупції, формування почуття чесності та довіри до державної служби, звітність державних службовців про їх доходи та заробітні плати щороку контролюється. 5) за досвідом США можна створити дієву систему заходів

адміністративно-правового впливу, а саме: постійно контролювати обов'язкове декларування фінансових доходів та видатків службовця за рік, притягувати фізичних та юридичних осіб до кримінальної відповідальності за корупційну діяльність, перевіряти на поліграфі державних службовців, заборонити імунітет для посадових осіб будь-якого рівня, чітко розподілити функції між органами напрямку антикорупційної діяльності, обов'язкове застосування звітів від політичних партій про фінансування передвиборчої кампанії; б) сформулювати сприйняття корупції як ганебного та невластивого явища для ментальності українського народу (досвід Фінляндії, що діє на основі свідомості громадян, тобто не дозволяє ні брати ні давати хабарі); 7) спираючись на досвід Грузії варто скоротити державний апарат, максимально розподілити державну власність, реформувати митну та податкову системи, створити вільні економічні зони.

Вдосконалити механізми запобігання корупції в Україні можна таким чином: а) ухвалити такі законодавчі акти, реалізація яких мінімізує можливість виникнення корупції, в яких норми та права будуть чітко та зрозуміло прописані; б) повністю адаптувати до вимог Європейського Союзу законодавство України; в) впровадити прозоре фінансування на всіх рівнях державної служби та надати державним службовцям належний рівень заробітної плати, придатним для існування людини в сучасних реаліях, відповідно до рівня виконання задач та завдань службовцем; г) ввести проходження поліграфічного дослідження для державних службовців та закріпити його на законодавчому рівні, не допускати до служби людину схильну до протиправних дій; ґ) забезпечити незалежну роботу антикорупційних органів; д) реформувати судову систему та забезпечити справедливе судочинство що діятиме відповідно до принципу верховенства права; е) посилювати контроль з боку національного банку України, спростити процедури податкової звітності та сплати податків; є) забезпечити прозорість державних закупівель та створити нормальні умови співпраці органів місцевої влади з чесним бізнесом; ж) використовувати інноваційні технології для надання адміністративних послуг для громадян, прискорити процес застосування електронного документообігу та електронного цифрового підпису нарівні держави; з) полегшити доступ громадян до джерел публічної інформації та забезпечити незалежність засобів масової інформації; и) системно контролювати реалізацію антикорупційних заходів; і) застосовувати невідворотне покарання для корупційних злочинців; ї) залучити до протидії корупції громадські організації; й) розробити та впровадити систему заходів спрямованих на попередження корупції; к) підвищити професійний рівень державних службовців та рівень їх доброчесності; л) оптимізувати структури державного апарату; м) висвітлювати на загал набір на державні посади; н) розвивати міжнародне співробітництво.

При розробці антикорупційних заходів для України слід починати з формулювання ситуації, якої ми хотіли б досягти завдяки їх реалізації. Із метою запобігання та протидії корупції в Україні має бути передбачена система короткострокових і довгострокових заходів. Однак досвід країн, які намагаються подолати проблему корупції, показує, що важливо розробляти довгострокові заходи. Так, розробка та реалізація антикорупційних заходів з урахуванням досвіду розвинутих країн сприятиме зниженню корупційних проявів і не перешкоджатиме економічному та соціальному розвитку держави, де корупція стане винятком, а не правилом.

Отже, за умови застосування сукупності всіх методів можливо зменшити рівень корупційної діяльності у системі державної служби. На рівні свідомості соціуму – сприйняття явища корупції як негативного, на рівні правової відповідальності – введення запобіжних заходів для профілактики корупційних дій та впровадження покарань для кожного правопорушника без винятку; на рівні свідомості посадових осіб – розуміння всіх негативних наслідків від вчинення протиправних дій і, як наслідок, небажання вчиняти корупційні правопорушення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254, чинний, поточна редакція від 01.01.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top>
2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII, поточна редакція від 15.01.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
3. Андрійко О.Ф. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу», розділ 1 Загальні положення.. К.: ФОП Москаленко О.М. 2017. 796 с. С. 27.
4. Бородін Є. І. Поняття «державна служба» в Україні: досвід запровадження та розвитку. Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон. зб. наук. пр. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. Вип. 1(15). URL : [http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/index.html](http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/index.html)
5. Литвиненко І.В., Балацька О.Р. «Правові засади та інституційні механізми запобігання та протидії корупції». URL:https://theses.oa.edu.ua /DATA/216/_%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86.%20%D0%92.%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf
6. Іншин М. І. Історія виникнення, розвитку та формування державної служби в Україні. Юридична наука і практика. 2011. № 2. С. 38–43.
7. Ковбасюк Ю. В., Оболенський О. Ю., Серьогін С. М. Державна служба: підручник: у 2 т. К.; Одеса : НАДУ, 2012. Т. 1. 372 с.
8. Колот А.М., Герасименко О.О. Гідна праця як концепція та стратегічний напрямок розвитку соціально-трудої сфери. НДІ праці і зайнятості населення Мінпраці та НАН України, фірма «Праця». 2015. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/11564>.
9. Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні: підручник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 312 с.
10. Комірчий П.О. «Поширення корупції як загроза національним інтересам України».URL: <http://anticorruption.com.ua/poshirennya-korupcyi-yak-zagroza-naconalnim-nteresam-ukrayini.html>
11. Лазніков В.М. Запобігання та протидія корупції / В.М. Лазніков, Є.О. Несвіт // Інформаційно-методичні матеріали до короткотермінового семінару з вивчення антикорупційного законодавства. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 64 с.
12. Михненко А. М. Проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні / А. М. Михненко // Матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю «Модернізація системи державного управління: теорія та практика». – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2013. – 112 с
13. Оболенський О.Ю. Державна служба, Підручник у двох томах, Том 1, Київ-Одеса, 2012. С. 37.
14. Професійна етика публічної служби та запобігання конфлікту інтересів: навч. посіб. / Гол. управ. держ. служби України; Порогова програма корпорації «Виклики тисячоліття» (МСС) щодо зниження рівня коруп. в Україні; [відп. за вип. Я. Березовський] К., 2010. 68 с.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента МІРКО Н. В.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

КОРОЛЬКО А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовані можливі напрями вдосконалення державної політики України з метою захисту прав дітей з інвалідністю, системи їх вдосконалення та впровадження в Україні, на основі зарубіжного досвіду з урахуванням специфіки та різноманіття. Враховуючи принципи, різноманіття та основні концепції різних країн, зокрема Конвенції ООН про права дітей. Проведення аналізу найбільш впливових законів та актів щодо захисту прав дітей з інвалідністю.

The article analyzes possible directions for improving the state policy of Ukraine to protect the rights of children with disabilities and the system for their improvement and implementation in Ukraine, based on foreign experience, taking into account the specifics and diversity. Taking into account the principles, diversity and basic concepts of different countries, in particular the UN Convention on the Rights of the Child. Analyzing the most influential laws and acts on the protection of the rights of children with disabilities.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що питання дитячої інвалідності притаманна кожній державі, для України це надто важливо саме зараз, під час війни. Таке положення справ, вимагає втручання державного регулювання в систему здоров'я, освіти, зайнятості, дозвілля, спорту, тощо. Через відсутність в Україні єдиної системи обліку, постає гостре питання в її вирішенні та вдосконаленні. Захист прав не тільки дітей, але й людей в цілому, які мають інвалідність відображають цінність державного соціального захисту та і розвитку суспільства, в цілому.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення державної політики України у сфері захисту прав дітей з інвалідністю.

Об'єктом дослідження є процес вдосконалення української системи захисту прав дітей з інвалідністю.

Предметом дослідження є напрями поліпшення державної політики у сфері захисту прав дітей з інвалідністю.

У статті розглядаються різні аспекти державної політики, такі як удосконалення державної політики, та нормативно-правової бази, соціальний захист дітей від насильства та дискримінації. Отже, головний предметом дослідження є різноманітні заходи, методи та рекомендації щодо покращення прав дітей, які мають інвалідність. Проблеми та способи їх усунення вивчали різні учені, експерти та науковці в галузі соціальної галузі, зокрема, це були: Демченко В.В, Кононенко Л.Ю, Коваленко Т.Г, Кравченко М.В

З початком незалежності України, ситуація зі сприйняттям інвалідності та можливостей захисту їхніх прав змінилась в кращий бік. По-перше, вдалося вдосконалити систему правових актів, та виокремити дорослу і дитячу інвалідність. Один із найголовніших законів був прийнятий 1991 року, коли Україна приєдналася до Конвенції про права людини з обмеженими можливостями (КПЛЮМ) [4]. 1992 прийняття закону «Про охорону здоров'я», в якому були закріплені права людей з інвалідністю. Для захисту прав дітей було створено закон Генеральною Асамблеєю ООН, який був прийнятий 1988 року, а Україна ратифікувала її в 1991 році. Зараз вона є однією з основних угод в міжнародній площині, яка стосується захисту прав дітей, в тому числі захист прав дітей з інвалідністю.

В актах і законах, що почала приймати незалежна Україна було закріплені різні види соціального захисту держави, соціальних пільг, гарантії, можливість допомоги. Найважливіший закон, який почав захищати дітей в правовій площині був закон «Про охорону дитинства» від 2001 року. Він поклав початок принципу захисту дітей, які мають

обмежені можливості, та і в цілому прав дітей, які мають бути захищені від будь-якої дискримінації і насильства. У 2007 було прийнято закон «Про основи соціального захисту людей з інвалідністю» [5] в його основу лягло різні види підтримки, медичну, соціально, психологічну, освітню та інші види допомоги, необхідні для нормального функціонування людей з обмеженими можливостями. У 2009 було ратифіковано важливий закон «Про освіту» а 2011 «Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання у загально-освітніх навчальних закладах». Це важливий крок для дітей з обмеженими можливостями, оскільки він передбачає інтеграцію дітей з інвалідністю у навчальний процес.

Закон України «Про основи соціального захисту інвалідів в Україні» є одним в основних законодавчих актів, що регулюється права та соціальний захист людей з інвалідністю. Основна мета цього закону полягає у створенні умов для повноцінної участі інвалідів у суспільстві та забезпечення їх основних потреб. За даними Держстандарту, серед осіб з інвалідністю – 163,9 дітей.[6] Міжнародне співтовариство і Україна загалом, усвідомлюють важливість захисту дітей з вадами. Тому це сприяє прийняттю різних документів і законів, для захисту дітей їх інтересів та допомоги батьків. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів мають рекомендаційний характер і зумовлюють прийняття державних моральних і політичних зобов'язань, та відповідальність за співтовариство, які стосуються проблем з інвалідністю.

Головним напрямком удосконалення забезпечення прав дітей з інвалідністю на рівні інших дітей. Скоригувати та надавати різні інформаційні кампанії соціуму, щоб поглибити розуміння суспільства становища дітей, які мають обмежені можливості. Медичне обслуговування, реабілітація, допоміжні послуги. Україна вже виявила певну підтримку та ряд програм для забезпечення нормального функціонування дітей з інвалідністю.

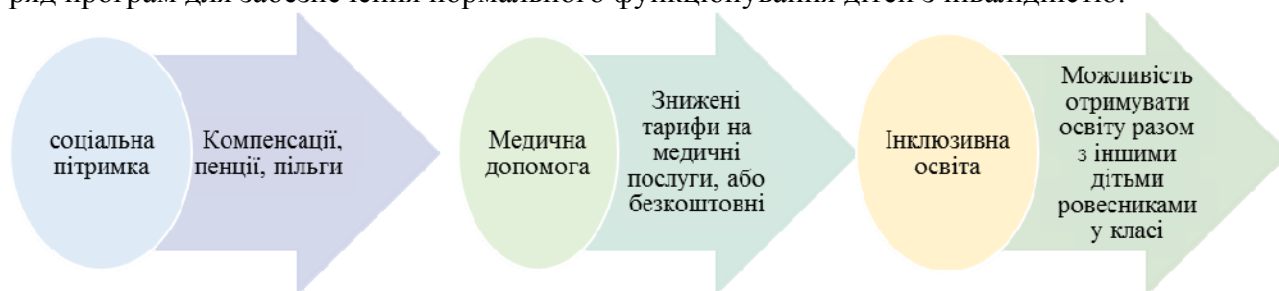

Рис. 1. Схема ряд програм і послуг в допомозі дітям з обмеженими можливостями в Україні [авторська розробка]

У контексті сучасного життя в Україні, держава вжила необхідних заходів, щоб захистити людей з інвалідністю. Від початку повномасштабного вторгнення Росії на Україну з 24 лютого 2022 року відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Так людей, які мають інвалідність першої групи та дітей на кордонах пропускають позачергово. А у пунктах пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення пріоритет надається дітям та дорослим, які мають обмежені потреби. Але є і певні проблеми, які наразі, поки що держава не вирішила, але в майбутньому обов'язково необхідно. Тому що шкода воєнними діями значно ускладнила життя дітям та дорослим з інвалідністю, оскільки, не всі бомбосховища та укриття є архітектурно доступними для маломобільних груп населення. Окрім того, ще залишається категорія людей, які не можуть без супроводу евакуюватися в безпечне місце. Спочатку не було запроваджено механізму, який би допомагав виїздити за кордон чоловікам, які мають утримувати дитину з інвалідністю, чи зайняті постійним доглядом і опікою за людьми, які цього потребують. Але 15 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо звільнення від військової служби осіб з інвалідністю та осіб, які доглядають за особами з інвалідністю, або тяжкохворих дітей. [7]

Особливу увагу Україна приділяє дітям з інвалідністю під час війни:

– Медична допомога та реабілітація: Україна надає медичну допомогу та реабілітаційні послуги дітям з інвалідністю, які постраждали внаслідок війни. Доступ до медичних закладів та різні реабілітаційні програми для поліпшення фізичного та психологічного стану дітей.

– Соціальна підтримка: Уряд України забезпечує соціальну підтримку дітям з інвалідністю та їх сім'ям, які стали жертвою війни. Це може бути фізична допомога, надання житла та соціальні виплати.

– Психологічна підтримка: Україна забезпечує психологічну підтримку дітям з інвалідністю, які постраждали внаслідок війни. Це включає консультивання, психотерапію та розробку спеціальних програм для підтримки емоційного та психологічного стану.

Нині система освіти для дітей з особливими потребами та інвалідністю навчилася бути гнучкою та підлаштовуватися під особливості прогресивних світових тенденцій. Для того, щоб інтеграція і налаштування на інноваційні ведення, треба бути більш налаштованими на дитиноцентризм. Для цього треба проаналізувати закони та нормативно-правові акти, які є інших країн Європи. Принципи дитиноцентралізму базуються на максимальному наближенні і вихованні кожної дитини відповідно до потреб, здібностей, та її особливостей. Цього можна повчитися у Великій Британії, у них, наприклад. У період з 2000 по 2013 уряд Великої Британії розвиває політику інклюзії «зверху вниз» (top-down implementation basis). [6] До реалізації стратегії освітніх програм у закладах, які обирають батьки для дітей з особливими потребами, з урахуванням особливостей організаційно-педагогічного, навчально-методичного та інших особливостей. Одним з основних принципів захисту прав дітей з інвалідністю в Великій Британії є інклюзивні навчання, яке забезпечує рівний доступ до навчання та можливостей розвитку. Програма «Education health and care» забезпечує індивідуальне планування програм для дітей. Україні варто вчитися у Великобританії, зокрема, впровадження інклюзивну систему освіти та забезпечувати дітей з інвалідністю доступ до необхідних послуг та підтримки.

В Італії існує законодавство, що гарантує захист дітям інвалідів і родинам. Які виховують дітей, які мають інвалідність.[8] Постійна фінансова допомога та підтримка, надання асистентів, які будуть виконувати певні супутні задачі, наприклад, допомога з побутових питань, допомога з медичних питань. Для України буде корисним взяти на увагу такі практики, як гарантування доступу до освіти, забезпечення фінансової допомоги дітям інвалідам та їхнім родинам. Також, можна взяти до уваги використання квот, та працевлаштування для дорослих осіб з інвалідністю, які забезпечують соціальну інтеграцію.

У Франції є закони, які дозволяють дітям з інвалідністю отримати безкоштовно освіту, медичні та соціальні послуги. [9] Уряд Франції надає фінансову допомогу організаціям, які працюють з дітьми-інвалідами, наприклад забезпечують фінансово різні наукові центри, які займаються різними розробками нових методів лікування та реабілітації. Для України можна взяти впроваджувати успішні практики в українську систему та охорону здоров'я і соціального захисту. Франція має спеціалізовані школи та класи створені для дітей з інвалідністю. Якісна психологічна підтримка родинам, безкоштовне лікування, програми підтримки домашнього догляду включають різні способи реабілітації, інклюзивність закладів, інфраструктур і т.д.

У Німеччині існує система щомісячних виплатів для дітей інвалідів має назву «дитячі гроші». [9] Доступні програми послуги догляду за дитиною, сім'ї, які мають дітей інвалідів, мають право на наявність поряд людини, яка буде допомагати у догляді за дитиною, або на додатково фінансову допомогу, від держави. Медична техніка, діти з інвалідністю мають право на безкоштовні візки, протези, слухові апарати. Додаткові послуги реабілітації, діти мають право на безкоштовні процедури фізіотерапії, логопедії та психотерапії. Україні варто повчитися у Німеччині тому, як вона акцентує увагу на допомогу інвалідам, на їхнє сприйняття та способу їх реалізації.

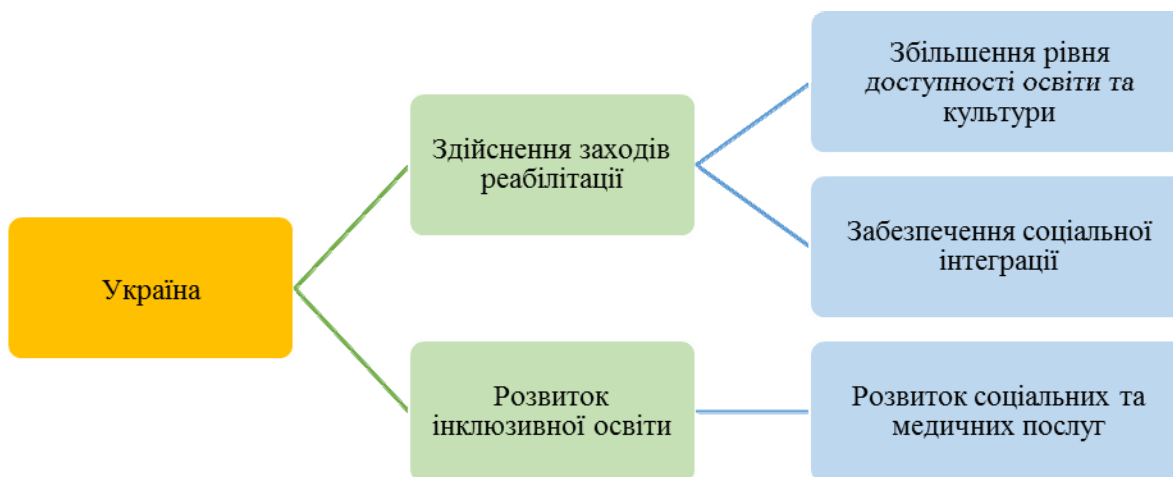

Рис. 2. Схема напрямки удосконалення політики захисту дітей з інвалідністю, за аналізом зарубіжного досвіду [авторська розробка]

Досвід зарубіжних країн, показує, що зараз, як ніколи для України саме час зробити акцент на лікування, реабілітації, надані фінансової допомоги, адаптація та реалізація в суспільстві для людей з інвалідністю. Питання інвалідності під час війни дуже актуальне і важливе, оскільки збільшився % каліцтва та травматизму. Так уперше в Україні з урахуванням сучасного досвіду розроблено та впровадження стандартів дітям, які мають психологічні та фізичні вади. Протягом останніх років, Україна зробила значні кроки у реформування освіти, соціального захисту, фінансової підтримки. Враховуючи зацікавленість України до країн ЄС. У країнах Європейського Союзу кращі умови та вищий відсоток інтеграції дітей і людей з інвалідності. Основні принципи, які необхідно впроваджувати найближчим часом є:

- Впровадження інклюзивної освіти;
- Підтримка гідних умов життя та існування;
- Сприйняття інших дітей;
- Виховання дітей, відповідно і згідно програм, які будуть вчити правильно і толерантно сприймати людей і дітей з інвалідністю;
- Майбутні способи працевлаштування.

Важлива модернізація освітньої галузі, для цього потрібні новітні технології та нововведення. Навчання дітей з особливими потребами потребує новітніх технологій та відповідних кваліфікованих працівників, які будуть допомагати опанувати той чи інший вид технологій, які спрямовані на допомогу. Однією з основних дослідів зарубіжних країн, це встановлення квот. Суть квот полягав в забезпеченні робочих місць людей з інвалідністю. В Україні безумовно є чим пишатися, тому що в нас фантастичні люди. Наприклад, у нас є пекарня в Києві, яка має назву «Good bread». В пекарні працюють люди, які мають ментальні хвороби. Даючи шанс таким людям, на самореалізацію, ми точно стаємо частиною європейської повістки.

Захист прав дітей з інвалідністю є важливим аспектом державної політики в будь-якій країні, в тому числі і в Україні. Існує декілька практичний порад і заходів, які були сформовані після аналізу зарубіжних кейсів і вивчення нових, можливих методів. Ось декілька заходів, які направленні на удосконалення державної політики в сфері захисті дітей з інвалідністю: законодавчі зміни (розробка і впровадження нових законодавчих актів), забезпечення доступності (транспорту, інформаційних технологій, освіти), розвиток освіти (наявність інклюзивних шкіл), соціальних захист

Для впровадження усіх необхідних заходів, необхідно:

- Розробка і впровадження національної стратегії. Розробка і прийняття національної стратегії захисту прав дітей з інвалідністю є важливим кроком. Ця стратегія має визначати

цілі, завдання та строкові рамки для поліпшення ситуації дітей з інвалідністю. Наприклад, це стратегія розвитку доступної освіти, реформи медичного забезпечення, створення інфраструктури.

– Розширення доступності до освіти. Держава повинна забезпечити доступність, як інклюзивної освіти, так і спеціальних освітніх програм для дітей з інвалідністю. Це можна зробити шляхом забезпечення наявності спеціальних класів та ресурсних центрів у загальноосвітніх школах, підтримки інклюзивних класів та підготовки кваліфікованих вчителів та спеціалістів.

– Розвиток медичної допомоги. Важливо розширити доступність як загальної і спеціальної медичної допомоги для дітей з інвалідністю. Це може включати створення спеціальних медичних центрів, надання фінансової підтримки сім'ям для отримання необхідних послуг забезпечення професійної підготовки медичного персоналу, що працює з дітьми з інвалідністю.

– Стимулювання інклюзивного ринку. Розробка програм підтримки для роботодавців, які надають робочі місця дітям з інвалідності. Це може включати фінансові пільги, податкові стимули, консультаційну та інформаційну підтримку. Забезпечення доступу до професійної підготовки та навчання для молодих людей з інвалідністю. Це допоможе їм набути необхідних навичок і кваліфікації для зайняття роботи та відкриття власного бізнесу. Розробка і впровадження адаптивних технологій та робочих місць для дітей з різними видами інвалідності. Наприклад, це може включати використання спеціального обладнання, програмного забезпечення, або фізичних модифікацій, щоб забезпечити доступність та комфортність робочого середовища.

– Підвищення громадської свідомості. Дуже важливо підвищити громадську свідомість про права дітей з інвалідністю та їх потреби. Для цього можуть проводитися інформаційні кампанії, тренінги та семінари для громадськості, шкіл та роботодавців. Також важливо залучати дітей з інвалідністю до громадських заходів та впроваджувати їх думку при прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя та добробуту.

Першим кроком у впровадженні поліпшень у системі захисту дітей з інвалідністю в Україні є створення відповідної правової бази законодавства, що гарантує їх права та захист. Декілька кроків:

– Розробка та прийняття закону про захист та прав дітей з інвалідністю. Необхідно ініціювати процесу розробки спеціального закону, механізми захисту та обов'язки держави та підтримки;

– Створення робочої групи. Сформуванню робочу групу з представниками урядових органів, громадської організації, експертів, та представників дітей з інвалідністю.

– Консультації та залучення громадськості. Організація публічних консультацій з представниками громадськості, батьків і дітей, фахівцями та іншими зацікавленими сторонами. Це допоможе збагатити дебати, враховувати та різноманітні погляди та побажання забезпечити широку підтримку необхідних змін.

– Впровадження міжнародних стандартів. Враховувати міжнародні стандарти та приклади кращих практик, які використовуються в інших країнах, зокрема в країнах ЄС.

– Розвиток інфраструктури та послуг. Інвестування у розвиток доступної інфраструктури, яка включатиме адаптивні будівлі, дороги та обладнання. Забезпечити належну доступність медичних, реабілітаційних, освітніх та соціальних послуг для дітей з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Байда Л. Інвалідність та суспільство: навчальний посібник. Київ, 2011. 184 с.
2. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем / Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. наук.

праць / За ред. В. Ю . Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – К.: Атіка, 2005. – 272с., с. 5–15.

3. Бук М. Соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в реабілітаційних установах України. Підприємство, господарство і право 2020. 189 с.
4. Демченко І. І. Роль занять з образотворчого мистецтва в гармонійному розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами / І. І. Демченко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. – 2012. – Вип. 19(1). – С. 78–86. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2012_19%281%29__9
5. Галицький О.М, Гришова Р.В. Світовий досвід реалізації державної політики підтримки осіб з інвалідністю та його імплементація в Україні . Практика та досвід 2019. 160 с.
6. Кравченко М.В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні. URL:<http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kmvziu.pdf>
7. Освіта осіб з особливими потребами. Нормативно-правова база – URL http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/normativno_pravova_baza11/
8. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. Дата оновлення:09.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
9. Кононенко Л. В. Мовленнєві девіації у молодіжному середовищі: причини й наслідки / Л. В. Кононенко // Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, корекційний і медичний аспекти : матеріали Регіон. наук.-практ. семінару, (Полтава, 11 квітн. 2014 р) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; Полтав. обл. і-нт післядиплом. освіти пед. прац-ків імені М. В. Остроградського. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2014. – С. 109–113.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

**КОСТЮК А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано теоретичні основи та сутність державного регулювання аграрного сектору України. Досліджено основні аспекти при реалізації державного регулювання аграрного сектору під час запровадження в Україні воєнного стану та визначено сучасне становище державної аграрної політики. Запропоновано напрями удосконалення механізмів державного регулювання аграрної сфери.

The article analyzes the theoretical foundations and essence of state regulation of the agricultural sector of Ukraine. The main aspects of the implementation of state regulation of the agrarian sector during the introduction of martial law in Ukraine were studied, and the current state of the state agrarian policy was determined. Directions for improving the mechanisms of state regulation of the agrarian sphere are proposed.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що сучасні світові глобалізаційні процеси вимагають нових підходів до організації виробництва в аграрній сфері України, вони створюють той самий потужний поштовх для розвитку українських виробників сільсько-господарської продукції, а також дають можливість вийти на світові ринки продовольчої продукції. Водночас, не можна залишити без уваги й галузеві особливості, державну

політику і зовнішні продовольчі та фінансові виклики, які визначають специфіку економічного розвитку аграрної сфери кожного регіону країни. Провідну роль у даному питанні починає відігравати саме державне регулювання з удосконаленням діючих та розробкою нових методів і механізмів стимулювання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення державного регулювання аграрного сектору України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі державного регулювання аграрного сектору України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи державного регулювання аграрного сектору України.

Теоретичні засади та практичні аспекти реалізації державного регулювання аграрного сектору України проаналізовано в працях вітчизняних науковців таких як Свистун Л. А., Попова Ю. М., Штепенко К. П. [1], Коритний О. Г. [5], Чуб А. [8], Вакуленко В. Л. [9] та ін.

Механізми державного регулювання агропромислового комплексу реалізуються за допомогою нормативно-правового, інформаційного, інфраструктурного та фінансового забезпечення, використання інструментів із регулювання ринку аграрної продукції, прогнозування, програмування та планування, цінового регулювання та ін. [9, с. 114].

Метою державного регулювання аграрного сектору України є формування та реалізація аграрного потенціалу для забезпечення подальшого сталого розвитку самого аграрного сектору з огляду на досягнення як економічної так й екологічної безпеки держави [1]. Державне регулювання має забезпечувати міцною матеріальною основою для зростання добробуту народу, надавати підтримку у балансі соціально-економічних інтересів різних верств населення, а також зберігати цілісність територіального простору країни.

На законодавчому рівні усі питання з діяльності аграрного сектору спираються на Конституцію України, Земельний кодекс України, закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» та інші нормативно-правові акти відповідного спрямування [2-4].

Для повноцінного розвитку аграрного сектору державна політика регулювання має бути перш за все спрямованою на підтримку діяльності цього сектору. Відтак, можна виокремити наступні цілі державної підтримки аграрного сектору України [1]:

1. забезпечувати продовольчу безпеку держави;
2. спрямовувати державну аграрну політику на збереження навколишнього середовища;
3. комплексно підходити до розвитку сільських територій;
4. зміцнювати конкурентоспроможність аграрної галузі.

До основних завдань державного регулювання аграрного сектору в Україні належать такі задачі, як [5, с. 79-80]:

- створювати сприятливі умови для реалізації експортного потенціалу;
- забезпечувати робочими місцями населення сільських територій;
- контролювати доступність харчових продуктів для усіх верств населення;
- забезпечувати відповідний рівень якості харчових продуктів;
- слідкувати за раціональним використанням сільськогосподарських угідь.

Для ефективної реалізації державної підтримки аграрного сектору в Україні визначено ряд напрямів та відповідних їм заходів, які спрямовані на сприяння сталому розвитку аграрної сфери країни у подальшому. Вичерпний перелік зазначений у табл. 1.

Основні напрями та заходи державної підтримки аграрного сектору України

Напрями	Заходи
Цінове регулювання	Підтримка внутрішніх цін, встановлення квот, встановлення податків на експорт та імпорт продукції.
Регулювання аграрного ринку	Прогнозування пропозиції та попиту, митна політика, держзамовлення, застосування товарних і фінансових інтервенцій на продукцію, державне фінансування програм, витрати на збереження та транспортування продукції, державні інвестиції.
Підтримка доходів виробників сільськогосподарської продукції	Компенсаційні виплати, система страхування, податкове регулювання.
Компенсація витрат	Субсидії на придбання засобів виробництва, пільгове оподаткування на придбання засобів, субсидії та кредити, субсидування виплат по страхуванню.
Сприяння розвитку виробничої структури	Субсидії на будівництво господарських приміщень, субсидії на здійснення іригаційних проектів, субсидії на рекультивуацію земель, сприяння розвитку фермерських господарств, фінансування довгострокових заходів.
Регіональна політика	Запровадження регіональних програм.
Макроекономічна політика	Стратегічне планування та прогнозування розвитку аграрного сектору, пільгове оподаткування виробників сільськогосподарської продукції, регулювання інфляційних процесів, регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Джерело: складено автором на основі [1; 5; 7]

Проаналізувавши дані з таблиці, можна стверджувати, що державна політика регулювання аграрного сектору в Україні має чималий спектр впливу на галузь. Основою реалізації ефективної державної політики виступає саме підтримка державою агропромислової галузі у вигляді створення сприятливих соціально-економічних, преференційних, програмно-цільових та податкових умов для ведення аграрної діяльності.

Прикладом сучасного впливу державного регулювання на аграрну галузь країни можна вважати постанову Кабінету Міністрів України від 5 березня 2022 р. № 207 «Про внесення змін у додатки 1 і 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1424» [6]. Вищезазначений нормативно-правовий документ встановив заборону на експорт певних сільськогосподарських товарів, таких як гречка, жито, овес, цукор, сіль, м'ясо та м'ясні продукти, просо та ін. під час дії воєнного стану на території держави. Таким чином відбулися зміни у правовому регулюванні аграрного сектору, що безпосередньо вплинуло на діяльність даної галузі в цілому. Після набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України, річний показник експортування агропродовольчої продукції за 2022 рік скоротився на 16 % по відношенню до минулого 2021-го року. Для більш детального розгляду впливу державного регулювання на аграрний сектор України наведено статистичні дані за минулий рік про дохід від експорту деяких категорій агропродовольчої продукції за 2021–2022 рр. (рис. 1).

Як можна побачити на рис. 1, у 2022-му році показник дохідності від продажу закордон плодів, ягід та горіхів зменшився на 15 %, меду – на 5 %, а яєць – на 7 %. Проте, грошовий еквівалент від експорту таких агропродовольчих товарів, як молокопродукти та м'ясні вироби, відповідно, збільшився на 41 % та 9 %.

Ще одним проявом підтримки державою аграрної сфери України у період воєнного стану в країні виступає Закон «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввезним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур» від 27 липня 2022 року № 2445-IX [10]. Даний нормативно-правовий акт регламентує звільнення від оподаткування ввезним митом товарів, які використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур. Тим самим держава має вирішити

проблему забезпечення відповідного якісного зберігання зерна у зв'язку із неможливістю його відправки на експорт морськими портами. Таким чином, Закон має забезпечити уникнення дефіциту місць для зберігання агропродукції шляхом звільнення (у період дії воєнного стану та протягом 30 днів з дня його припинення) від оподаткування ввізним митом виробів та обладнань, які використовуються для забезпечення зберігання, завантаження, перевезення та розвантаження зернових та/або олійних культур [10]:

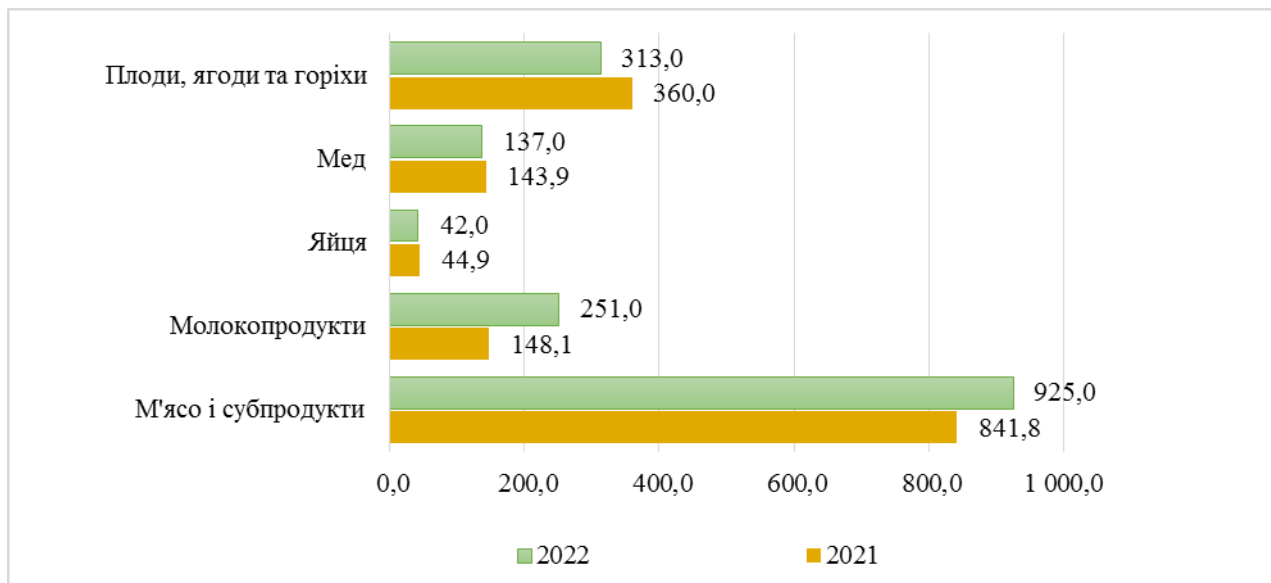

Рис. 1. Дохід від експорту деяких категорій агропродовольчої продукції за 2021–2022 рр., млн дол. [7]

– полімерних рукавів та мішків об'ємом не менше 0,8 м³ для зберігання сільськогосподарської продукції (за відповідною класифікацією);

– причепів та напівпричепів з само завантаженням або само розвантаженням для перевезення сільськогосподарської продукції (за відповідною класифікацією).

В середині 2022-го також було затверджено Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання грантів бізнесу» від 21 червня 2022 р. № 738 [11], у якій, зокрема, закріплювалася програма безповоротних грантів на створення теплиць та садів. До програмного бюджету у 7 млрд грн. також входила підтримка ягідництва та виноградарства. Таким чином влада надала змогу аграрному бізнесу отримати матеріальну підтримку у скрутний для країни час.

Зокрема, як приклад, вищезгадані гранти надаються на будівництво модульної теплиці площею не менше 0,4 гектара та не більше 2,4 гектара відповідно до типового проекту з кількістю створених нових робочих місць не менше 14 на 1 гектар площі модульної теплиці для її будівництва (встановлення), придбання засобів виробництва (садивного матеріалу, насіння, технологічного обладнання), покриття витрат на їх доставку та введення в експлуатацію модульної теплиці з урахуванням максимального розміру гранту [12]:

- 1) 0,4-0,6 гектара – 2 млн грн;
- 2) 0,8-1,2 гектара – 3,5 млн грн;
- 3) 1,6-2,4 гектара – 7 млн грн.

Змін у аграрному законодавстві України також зазнала Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відомчої реєстрації та зняття з обліку тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів» від 8 липня 2009 р. № 694. Оновлена від 12 квітня 2022 р. редакція якої передбачала наступні зміни у зв'язку із введенням воєнного стану [13]:

– огляд машин, щодо яких реєстрація здійснюється за процедурою тимчасової реєстрації у період дії воєнного чи надзвичайного стану, державними інспекторами та спеціалістами з проведення обстеження машини на відповідність ідентифікаційних номерів і супровідних документів на предмет фальсифікації проводиться за можливості;

– на машини, щодо яких було здійснено процедуру тимчасової реєстрації у період дії воєнного чи надзвичайного стану, видаються талони тимчасового обліку машини, що є дійсними в період дії воєнного чи надзвичайного стану та протягом шести місяців після його припинення або скасування, та закріплюються нові номерні знаки або номерні знаки, які були в користуванні та на даний час не закріплені за іншими машинами;

– тимчасова реєстрація машин у період дії воєнного чи надзвичайного стану здійснюється державними інспекторами за місцем подання заяви власником машини (без урахування місцезнаходження юридичної особи або місця проживання (перебування) фізичної особи) протягом трьох робочих днів.

Таким чином Кабмін врегулював проблему реєстрації/перереєстрації та огляду тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин та сільськогосподарської техніки на період воєнного стану в Україні.

Відповідно до даних з Проєкту Плану відновлення України (за матеріалами робочої групи «Нова аграрна політика») станом на липень 2022 року пошкоджено близько 5 % земель сільськогосподарського призначення. Втрати доступних посівних площ – понад 25 %, зрошуваних земель – понад 70 %, ягідників – близько 25 %, садів – 20 %. Відбулося зростання вартості виробництва продукції внаслідок зростання цін на добрива, паливе та насіння. Значні масиви земель є небезпечними для виробничої діяльності через пошкодження та замінування. Істотних руйнувань зазнали об'єкти інфраструктури: сільськогосподарської, складської, транспортної, енергетичної, переробної промисловості. Блокування морських портів призвело до значного скорочення експорту з 6–7 млн тонн на місяць до 1,5 млн тонн. Це призвело до падіння внутрішніх цін реалізації аграрної продукції нижче рівня собівартості, що загрожує банкрутством аграрних підприємств [14, с. 3–4].

Проте, законодавство, яке регулює діяльність суб'єктів агропромислового комплексу в Україні, й надалі продовжує розвиватися. Безумовно, Україна у майбутньому має гарні перспективи щодо подальшої своєї участі у світовому продовольчому ринку. Наша країна може бути лідером за багатьма позиціями у виробництві в агропродовольчому секторі. Проте, так само важливо навчитися формувати власні тренди і формувати їх з наукового, освітнього погляду, а також з погляду комунікації зі споживачами та підтримки вітчизняного сектору АПК [8, с. 119].

Удосконалення механізмів державного регулювання аграрної сфери має бути спрямоване на [9, с. 114]:

- поліпшення використання її природних, трудових, матеріальних ресурсів,
- створення ефективної інституційної середовища,
- забезпечення зростання інноваційно-інвестиційної активності товаровиробників.

Підбиваючи підсумок, варто зазначити, що державне регулювання аграрного сектору України набуває актуальності в сучасних умовах та повинно мати спрямування на досягнення цілей загальнодержавної аграрної політики та здійснюватися системно, що визначає порядок дій такого регулювання. Державне регулювання сталого розвитку аграрного сектору України є системою заходів законодавчого, регулюючого та контролюючого характеру, здійснюваних в цілях стабілізації та забезпечення сталості функціонування аграрного сектору країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Свистун Л. А., Попова Ю. М., Штепенко К. П. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/95.pdf (дата звернення: 17.03.2023).

2. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3–4, ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 20, ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель : Закон України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 46, ст. 394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
5. Коритний О. Г. Перспективи державного регулювання аграрного сектору України : наукова публікація : *Вісник Хмельницького національного університету*, Випуск № 4, Том 2, 2020. С. 78–80. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/03/15.pdf> (дата звернення: 17.03.2023).
6. Зміни правового регулювання аграрного сектору в умовах воєнного стану. URL: <https://eba.com.ua/zminy-pravovogo-regulyuvannya-agrarnogo-sektoru-v-umovah-voennogo-stanu/> (дата звернення: 17.03.2023).
7. Агропродовольчий експорт України за підсумками 2022 року. URL: <https://uaexport.org/2023/01/26/agroprodovolchij-eksport-ukrayini-za-pidsumkami-2022-roku/> (дата звернення: 17.03.2023).
8. Чуб А. Державне регулювання та формування державної аграрної політики в Україні : наукова публікація : *Проблеми і перспективи економіки та управління*, Випуск № 4(28), 2021. С. 113-119. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/262615/259020> (дата звернення: 17.03.2023).
9. Вакуленко В. Л. Шляхи вдосконалення державного регулювання агровиробництва : наукова публікація : *Економіка і суспільство*, Випуск № 19, 2018. С. 111–114. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/18.pdf (дата звернення: 17.03.2023).
10. Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур : Закон України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2022, № 2445-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T222445?an=1> (дата звернення: 17.03.2023).
11. Підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану: що варто знати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213396_pdtrimka-agrarnogo-sektoru-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-varto-znati (дата звернення: 17.03.2023).
12. Деякі питання надання грантів бізнесу : Постанова Кабінету Міністрів України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2022, № 738. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220738?an=1> (дата звернення: 17.03.2023).
13. «Про затвердження Порядку відомчої реєстрації та зняття з обліку тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів» : Постанова Кабінету Міністрів України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 694. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp090694?an=2> (дата звернення: 17.03.2023).
14. Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Нова аграрна політика» : *Національна рада з відновлення України від наслідків війни*. 2022 р. С. 3-4. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf> (дата звернення: 17.03.2023).

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента ДИННИК І. П.

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ В КОНОТОПСЬКІЙ МІСЬКІЙ РАДІ

КУКЛА О., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті розглядається питання моніторингу та оцінювання організації роботи органів місцевого самоврядування в сфері освіти на прикладі Конотопської міської ради. Розглянуто методи моніторингу, такі як аналіз документів, опитування, спостереження, та їх використання для збору інформації про роботу органів місцевого самоврядування в сфері освіти. Наведені приклади результатів моніторингу, такі як зміна кількості шкіл та дитячих садків, збільшення кількості дітей, які отримують якісну освіту, та покращення умов для навчання. Описано процес оцінювання роботи органів місцевого самоврядування в сфері освіти. При оцінюванні використовуються критерії, такі як доступність освіти, якість освіти, ефективність використання бюджетних коштів та управління освітніми закладами. Також наведені результати оцінювання, такі як підвищення якості освіти, зменшення відсотку незакінчених шкіл та дитячих садків, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та збільшення залучення громадськості до управління освітніми закладами.

This article deals with the issue of monitoring and evaluating the organization of work of local self-government bodies in the field of education on the example of the Konotop City Council. Monitoring methods, such as document analysis, surveys, observations, and their use to collect information about the work of local self-government bodies in the field of education, are considered. Examples of monitoring results are given, such as changes in the number of schools and kindergartens, an increase in the number of children receiving quality education, and improved learning conditions. The process of evaluating the work of local self-government bodies in the field of education is described. The evaluation uses criteria such as accessibility of education, quality of education, efficiency of use of budgetary funds and management of educational institutions. The results of the assessment are also presented, such as improving the quality of education, reducing the percentage of incomplete schools and kindergartens, improving the efficiency of using budget funds and increasing public involvement in the management of educational institutions.

Актуальність дослідження організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти є дуже актуальною темою для багатьох міст і регіонів України. Це пов'язано з тим, що освіта є однією з найважливіших галузей розвитку країни, а рівень освіти населення впливає на економічний розвиток та соціальну стабільність країни. Органи місцевого самоврядування є ключовими управлінськими структурами у сфері освіти, вони забезпечують фінансування, розробку та реалізацію освітніх програм, розвиток матеріально-технічної бази та забезпечення учнів та вчителів необхідними ресурсами.

Метою статті є моніторинг та оцінювання організації роботи органів місцевого самоврядування в сфері освіти в Конотопській міській раді.

Об'єктом дослідження є процес організації роботи органів місцевого самоврядування в сфері освіти в Конотопській міській раді.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти організації роботи органів місцевого самоврядування в сфері освіти.

Моніторингом організації роботи органів місцевого самоврядування в сфері освіти займалися провідні вчені України, наприклад, Л.І. Пономаренко, О.С. Кулікова, О.М. Шевченко, О.В. Голуб [1], Н.І. Гапоненко, М.Ю. Калюжна, В.В. Гапоненко [2], Ю.В. Черепанов, О.С. Кулікова, Н.М. Хмелідзь [3]. Дослідження теми також зумовлене

потребою в постійному вдосконаленні організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти. Змінюються вимоги до якості надання освітніх послуг, з'являються нові технології та підходи до навчання, а також зростає конкуренція між різними освітніми установами. Органи місцевого самоврядування повинні бути готові до змін та забезпечувати максимальну якість освіти для своїх жителів, що вимагає постійного моніторингу та оцінювання їх роботи [1].

Освіта є однією з найважливіших галузей для будь-якої країни, а органи місцевого самоврядування є відповідальними за забезпечення якісної освіти для своїх мешканців. У Конотопській міській раді також існує велика відповідальність у цій справі, тому моніторинг та оцінювання організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти є дуже важливою темою.

Для проведення моніторингу організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в Конотопській міській раді було використано декілька методів збору інформації, зокрема:

1. Опитування батьків учнів місцевих шкіл за допомогою анкети, яка містила запитання про якість освітніх послуг, доступність підручників та додаткових матеріалів, а також про ставлення вчителів до учнів.

2. Аналіз звітів про роботу органів місцевого самоврядування, які були надані відповідними установами.

3. Спостереження за навчальним процесом в декількох школах міста [3].

Наприклад, на основі опитування батьків було встановлено, що 80 % з них вважають якість освіти в школах міста достатньою, 15 % вважають, що її якість середня, а лише 5 % вважають, що якість освіти низька. Також, 65 % батьків вказали на проблему високої вартості підручників та додаткових навчальних матеріалів, яка стає непристойним фінансовим обтяженням для багатьох родин.

Аналіз звітів про роботу органів місцевого самоврядування відображає динаміку розвитку освіти в місті за останні роки, а також відомості про виділення бюджетних коштів на розвиток освіти та забезпечення її потреб. Зокрема, звіти відображають зростання кількості шкіл та дитячих садків, які отримали реконструкцію та сучасне обладнання.

Спостереження за навчальним процесом в декількох школах міста дозволило виявити конкретні проблеми в організації навчального процесу, зокрема:

1. Низький рівень мотивації учнів до навчання. Виявлено, що деякі учні мають проблеми зі зосередженістю та не відчувають достатньої мотивації до вивчення матеріалу.

2. Недостатня кількість вчителів зі спеціальними знаннями та навичками. У деяких школах відсутні вчителі з достатнім рівнем знань з певних предметів, що може призвести до незадовільної якості навчання.

3. Недостатнє фінансування науково-дослідних робіт та впровадження інноваційних методик. У звітах про роботу органів місцевого самоврядування не було відображено достатньої уваги до науково-дослідної роботи та впровадження нових методик навчання.

4. Проблеми з матеріально-технічною базою деяких шкіл. Деякі школи мають застаріле обладнання та необхідні ремонти, що може впливати на якість навчання [2].

Таким чином, проведений моніторинг показав, що в організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в Конотопській міській раді є як позитивні, так і негативні моменти. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого покращення організації навчального процесу та забезпечення якісної освіти для учнів міста.

Для оцінювання організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в Конотопській міській раді можна використати різні критерії. Розглянемо деякі з них:

1. Доступність освіти. Цей критерій оцінюється за рівнем доступності освіти для всіх категорій громадян. Один із показників – кількість шкіл, які забезпечують безкоштовну освіту. У Конотопській міській раді функціонує 10 загальноосвітніх шкіл, 2 ліцеї та 1 гімназія. Усі ці навчальні заклади забезпечують безкоштовну освіту.

2. Якість навчання. Цей критерій відображає рівень знань, які отримують учні. Один із показників – рівень знань учнів за результатами ЗНО та ДПА. Наприклад, за результатами ЗНО-2021 у Конотопській міській раді середній бал з української мови та літератури становив 170,5 балів, що вище середнього по області (162,5 бали). За результатами ДПА у 2021 році 80 % учнів отримали оцінку «добре» та «відмінно» з української мови та літератури.

3. Рівень фінансування освіти. Цей критерій оцінюється за рівнем виділення коштів на освіту. У 2021 році Конотопська міська рада виділила 50,9 млн грн на фінансування освіти. Ці кошти були використані на заробітну плату педагогічним працівникам, придбання навчального обладнання, проведення капітальних ремонтів та забезпечення навчання [4].

Зокрема, у 2019 році проведено опитування учнів шкіл міста, де вони мали оцінити якість навчання, ставлення вчителів та відповідність освіти сучасним вимогам. Загальний рівень задоволення учнів був на рівні 82 %, що свідчить про високу якість освіти в місті.

Також, у 2020 році проведено батьківські збори, на яких запитували батьків про їхні погляди на організацію освіти в місті. За результатами зборів, 75 % батьків висловили задоволення з якості навчання у школах міста та роботою вчителів.

Нарешті, у 2021 році проведено анкетування вчителів, де вони мали оцінити робочі умови, підвищення кваліфікації та інші аспекти. Більшість вчителів (понад 80 %) відзначили позитивний досвід роботи та задоволення від своєї професії.

4. Оцінка роботи шкіл та їхньої взаємодії з органами місцевого самоврядування. Для оцінки роботи шкіл я використовував такі показники як якість навчання, взаємодія шкіл з органами місцевого самоврядування, ступінь участі шкіл у місцевих освітніх програмах та проєктах. За результатами аналізу звітів шкіл та спостережень було виявлено, що якість навчання в школах міста є середньою, але наявні деякі проблеми зі здоров'ям учнів, які необхідно вирішувати за допомогою органів місцевого самоврядування. Щодо взаємодії шкіл з органами місцевого самоврядування, то вона також є середньою, але було виявлено, що деякі школи не беруть участі у місцевих освітніх програмах та проєктах [2].

5. Оцінка доступності та якості дошкільної освіти. За результатами оцінки було встановлено, що у Конотопі налічується достатня кількість дошкільних навчальних закладів для всіх дітей міста.

Що стосується оцінки роботи самого міського відділу освіти, то можна сказати, що він забезпечує достатній рівень координації та контролю за освітніми закладами міста. Зокрема, на рівні міського відділу освіти діє система моніторингу якості навчального процесу, яка передбачає проведення регулярних перевірок навчальних закладів та аналізу їх роботи. Крім того, міський відділ освіти здійснює координацію роботи шкіл та дитячих садків міста та забезпечує взаємодію між ними та органами місцевого самоврядування [1].

За результатами його роботи можна здійснити наступні висновки.

У 2021–2022 навчальному році у місті Конотопі працювали 33 загальноосвітніх навчальних заклади, в яких навчалось понад 10 тисяч учнів. За даними Конотопської міської ради, у 2021–2022 навчальному році на фінансування загальноосвітніх навчальних закладів було виділено понад 67 млн грн. Згідно із звітами директорів шкіл, за останні роки було проведено значний ремонт навчальних закладів, зокрема, замінено вікна, двері, оновлено систему опалення та встановлено нове обладнання в класах. За даними моніторингу якості освіти, проведеного Конотопською міською радою, у 2021–2022 навчальному році було виявлено певні проблеми з якістю навчання в деяких школах міста. Наприклад, були виявлені проблеми з організацією дистанційного навчання, недостатньою кількістю кваліфікованих вчителів та недостатньою оснащеністю класів [4].

Наступною важливою сферою, яку необхідно оцінювати в органах місцевого самоврядування у сфері освіти, є забезпечення якісного рівня освіти. В цьому контексті необхідно враховувати такі показники, як результати ЗНО, кількість випускників, які отримали сертифікати ЗНО з достатньо високими балами, кількість вступників до вищих навчальних закладів, що складаються з випускників місцевих шкіл.

У 2020 році Конотопська міська рада була лідером у Сумській області за кількістю випускників, які отримали сертифікати ЗНО з достатньо високими балами. Загальна кількість випускників, які отримали сертифікати ЗНО у місті, склала 709 чоловік, з них 158 здобули бали на рівні 150 і вище, що є досить високим показником.

Також варто зазначити, що у Конотопській міській раді існує достатньо велика кількість загальноосвітніх закладів, де забезпечується якісна освіта. Загалом у місті функціонує 22 школи, з них 19 – загальноосвітні та 3 – професійні. Крім того, у місті є дитячі садки та навчально-виховні комплекси, які також забезпечують високий рівень освіти для дітей міста [4].

Отже, можна зробити висновок, що органи місцевого самоврядування у сфері освіти Конотопської міської ради успішно здійснюють моніторинг та оцінювання своєї роботи.

За результатами оцінювання роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в Конотопській міській раді було виявлено, що наявність та доступність інформації про роботу шкіл та їх досягнення для громадськості є недостатньою. Також, було виявлено недостатнє залучення громадськості до прийняття рішень щодо розвитку системи освіти в міській раді. Проте, варто зазначити, що на деяких рівнях роботи міського відділу освіти можливі певні проблеми. Наприклад, відсутність чіткого плану розвитку освіти міста, який би передбачав конкретні заходи щодо підвищення якості навчання та забезпечення розвитку освітніх закладів міста. Також, не завжди рішення, прийняті міським відділом освіти, є оптимальними та задовольняють потреби всіх зацікавлених сторін, зокрема батьків та учнів [3].

Можемо підвести підсумок, що у ході проведення моніторингу та оцінювання організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в Конотопській міській раді було виявлено як позитивні, так і негативні моменти.

З одного боку, органи місцевого самоврядування забезпечують фінансування шкіл та дошкільних закладів, здійснюють ремонт приміщень та придбання необхідного обладнання. Також належно організовуються заходи з підвищення кваліфікації педагогів.

З іншого боку, є проблеми зі станом приміщень, оснащенням кабінетів, забезпеченням необхідними засобами захисту здоров'я в умовах пандемії COVID-19. Також виникають проблеми з розподілом фінансових коштів та незабезпеченість матеріально-технічної бази деяких шкіл.

Отже, для поліпшення організації роботи органів місцевого самоврядування у сфері освіти в Конотопській міській раді потрібно здійснювати постійний моніторинг та оцінювання ситуації, залучати громадськість до прийняття рішень та забезпечувати більш ефективний контроль за використанням фінансових коштів. Крім того, потрібно підвищувати рівень освіти, забезпечувати належні умови для роботи педагогів та учнів, а також розробляти та впроваджувати програми з підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Освітній моніторинг в Україні: стан та перспективи розвитку / Л. І. Пономаренко, О. С. Кулікова, О. М. Шевченко, О. В. Голуб // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2019. – Т. 9, № 4. – С. 442–455.
2. Освіта у громаді: організаційно-правові та фінансові засади розвитку / Н. І. Гапоненко, М. Ю. Калюжна, В. В. Гапоненко та ін. // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Право». – 2021. – № 1. – С. 28–33.
3. Моніторингові дослідження у сфері освіти в Україні: проблеми та перспективи / Ю. В. Черепанов, О. С. Кулікова, Н. М. Хмелідзь та ін. // Педагогічний процес: теорія та практика. – 2020. – № 3. – С. 36–48.
4. Звіт про роботу Конотопської міської ради за 2021 рік – <http://konotop-rada.gov.ua/звіти/звіт-конотопської-міської-ради-за-2021-рік/>.

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ

ЛЕВІЩЕНКО А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті розглянуті основні поняття та сутність цифровізації, досліджена мета, цілі і завдання держави у сфері цифрової трансформації, сформовані стратегічні плани згідно законодавчих актів Міністерства цифрової трансформації України. Проаналізовано показники України по рівню цифровізації та чинники, що впливають на процес цифровізації.

In the article examines the main concepts and essence of digitization, examines the purpose, goals and objectives of state in the field of digital transformation, and develops strategic plans in accordance with the legislative acts of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Also Ukraine's indicators on the level of digitization and the factors arising from the full-scale invasion of Russia in the field of digitization of our country are also shown.

Актуальність питання розвитку інформаційних технологій в Україні стало одним із найактуальніших за останні роки, оскільки державні органи визначають його як рушійну силу соціально-економічного розвитку. Завдяки інформаційним технологіям значно полегшується процес управління та адміністрування.

Головною метою цифровізації є досягнення існуючої цифрової трансформації та створення нових секторів економіки, а також перетворення сфер життя на нові, ефективні та сучасні. Зростання можливе, коли ідеї, заходи, ініціативи та програми, пов'язані з цифровізацією, інтегруються в національні, регіональні та галузеві стратегії та програми розвитку.

Метою статті є аналіз сучасної цифрової трансформації України з метою формування стратегічних документів розвитку.

Об'єктом дослідження є процес цифрової трансформації України.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти цифрової трансформації України.

Рівень цифровізації економіки України, особливості її розвитку проаналізовано у працях С. Бреннана, Д. Крейса[1], П. Вайла, С. Уорнера[4], О.А. Бурбело[3], Г.О. Ткачук[13]. Їх дослідження можна вважати основою для визначення концепції цифрової трансформації. Вивчали поняття «оцифрування» такі дослідники, як О. Вишневецький, Ляшенко В.І. [5], О.Гудзь[6]. Основна увага дослідження зосереджена на компанії, на тому, як внутрішні та зовнішні чинники впливають на цифрову трансформацію та формування стратегії їхнього зростання.

Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість і якість економічної діяльності, державної та приватної. Інше визначення терміну наведено в Енциклопедії інформаційних наук і технологій, де йдеться про те, що оцифрування – це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства шляхом оцифрування всього, що можна оцифрувати. Оцифрування означає оцифрування систем і робочих місць для підвищення простоти та доступності.

Згідно з дослідженням ООН UN E-Government Survey 2016 щодо розвитку електронного урядування (E-Government Development Index), у 2016 році Україна посіла 62 місце серед 193 країн [2]. Це стало причиною активного розвитку цифровізації в Україні. Викладене свідчить про суттєве відставання України від темпів розвитку світових електронних послуг і необхідність формування єдиної, скоординованої державної політики у цій сфері для вирішення таких першочергових проблем, що виникли у 2016 році: відсутність нормативно-правової бази, відсутність єдиних вимог щодо запровадження електронних послуг, відсутність електронної взаємодії між відділами міністерств при наданні адміністративних послуг та інші питання[7]. Метою цієї концепції є визначення напрямків, механізму та умов формування в Україні ефективної системи електронних послуг для задоволення інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом розвитку та підтримки доступних та прозорих, безпечних, дебіюкратизованих, швидких та зручних електронних послуг. Для досягнення мети концепція повинна базуватися на основних принципах, таких

як: орієнтація на споживача, доступність, безпека та захист персональних даних, зменшення бюрократії та спрощення адміністрування, прозорість, збереження електронної інформації, розкриття та повторне використання, ефективність і дієвість.

У 2019 році було створено офіційну платформу для виконання всіх завдань, поставлених перед Міністерством цифрової трансформації України. Доступ до системи здійснюється через відкритий ресурс, який офіційно розміщено в мережі Інтернет – <https://id.gov.ua>. Розпорядником та технічним адміністратором платформи є державне підприємство «ДІЯ», що належить до адміністративної одиниці Мінцифри. Основними бенефіціарами у сфері цифрової інфраструктури Мінцифри є громадяни України, які бажають отримувати якісні телекомунікаційні та інші послуги, що потребують використання цифрової інфраструктури, а також бізнес-користувачі електронних комунікаційних послуг, постачальники послуг, постачальники серверних послуг, власники інфраструктури (неоператор). Пріоритет інтересів споживачів надається відповідно до європейської практики, що означає, що такий підхід відповідає амбіціям європейської інтеграції.

Цілі, поставлені Департаментом цифрової трансформації до 2024 року [12]:

1. Забезпечити 100 % державних онлайн-послуг для людей і компаній.
2. Забезпечити покриття швидкісним інтернетом 95 % населення, соціальні об'єкти та магістральні дороги.
3. залучити 6 мільйонів українців до програми розвитку цифрових навичок;
4. Збільшити частку інформаційних технологій у ВВП України до 10 %.

Відповідно до розробленого Міністерством цифрової трансформації Плану дій післявоєнного розвитку та відбудови України додаткові заходи державного регулювання будуть регулюватися основним завданням (табл. 1) [10].

Дуже великий вплив на всі сектори держави має початком широкомасштабної війни. З початком повномасштабного вторгнення РФ на нашу територію, якість передачі даних знизилась, в середньому, на 13 % через стаціонарні джерела інтернету і на 25 % через мобільні мережі відповідно. 12 % всіх населених пунктів не мають мобільного зв'язку, а 3 % мають його частково. Майже 11 % всіх веж зв'язку не активні і цей відсоток невпинно росте через перенапруженість системи бойові дії. Безперебійний доступ до швидкісного інтернету або ж мобільного зв'язку є одним з головних факторів цифровізації й розвитку цифрової економіки.

Таблиця 1

Етапи розвитку України з питань діджиталізації

Період	Етапи	Основні завдання
2022 р.	Економіка та інститути воєнного часу Назва: «Все для перемоги»	<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечення стабільної роботи цифрової економіки/ІТ-галузі – Відновлення зруйнованої цифрової інфраструктури – Розгортання комплексних електронних державних послуг, оновлення мережі центрів надання адміністративних послуг – Захист державних інформаційних ресурсів
2023–2025 рр.	Відновлення Назва: «Відновлення і перезапуск економіки та інститутів»	<ul style="list-style-type: none"> – Розвиток цифрової економіки та відбудова повоєнної України з використанням та на основі відкритих даних – Розвиток мережі Інтернет, що з'єднує Азію та Європу через Україну з міжміським Інтернет-трафіком через Чорне море – Перевести важливі державні послуги в електронну форму, розширити та модернізувати мережу ЦНАП – Просування потенціалу національної екосистеми кібербезпеки

Період	Етапи	Основні завдання
2026–2032 рр.	«Структурна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС»	<ul style="list-style-type: none"> – Створити найкращі умови для функціонування цифрової економіки (ІТ, екосистема стартапів, інновації, штучний інтелект, блокчейн тощо) – Україна стає цифровим хабом для азійського та європейського інтернет-трафіку – Більшість державних послуг доступні в електронному вигляді, підвищено кількість і покращено якість державних послуг у ЦНАП – Розвиток екосистеми кібербезпеки та можливостей проактивного кіберзахисту

Як зазначається в джерелах, щоб уникнути кризи у цій сфері, варто розробляти план дій щодо цифровізації з акцентом на інфраструктуру, державні послуги та цифрову економіку. Серед саме невідкладних заходів, потрібно зосередитись на підключення інфраструктурних установ та громадян до інтернету, а також займатися модернізацією своїх теле- та інтернет-комунікацій, а також налагоджувати інфраструктуру надання державних послуг.

Також, хотілось би зазначити величезну роль цифрової трансформації у воєнний та повоєнний час. Наприклад, фінансовий сектор, який є доволі цифровізованим сектором нашої держави, не зупинив роботу ні на один день, завдяки правильним крокам щодо цифровізації цього сектору ще в довоєнний час та високого рівня цифровізації і швидкості функціонування саме цього сектору (навіть по світовим стандартам).

В додаток до наведеної вище інформації хотілось би відзначити Міністерство цифрової трансформації України досягло таких результатів за 2022 рік: 6 мільйонів нових активних користувачів застосунку «Дія»; 16 нових послуг та 3 цифрові документи у застосунку «Дія»; близько 5 000 нових партнерів для взаємодії з застосунком «Дія»; «Ворог» – застосунок, що допомагає Збройним Силам України ідентифікувати пересування ворожих сил і техніки за допомогою звернень від громадян; «ППО» – застосунок від Мін. Цифри, що допомагає передавати інформацію від користувачів до підрозділів ППО з ідентифікацією й геолокацією ворожих ракет, під час ракетного терору; «Оселя» – інноваційна технологія щодо подачі заяв щодо доступного кредитування житла, 24 000 заяв; Соціальні виплати для безробітних та ВПО – прийом заяв та виплати через застосунок або портал «Дія»;

Цифровізація не обійшла стороною й регіони нашої країни. За 2022 рік було створено й впроваджено посаду CDTO – заступників із цифрового розвитку та цифровізації. Затверджено 5 програм регіональної цифровізації, (загалом вже затверджено 15 програм).

Цифрова трансформація – це комплексний захід із створення екосистеми цифрових рішень, забезпечення необхідної цифрової інфраструктури для організацій і державних установ, підвищення рівня цифрових можливостей, цифрової трансформації процесів і послуг, а також автоматизації збору та аналізу даних. Важливість цього напрямку в сфері людської діяльності зростає з кожним днем. Розвиток цього сектору є вирішальним чинником у побудові країни, яка приваблює високорозвинених людей, покращує умови життя суспільства і держави в цілому, створює конкурентоспроможність обох країн внутрішньому середовищу та зовнішнім партнерам. Звичайно, що у нас є проблеми з правовою базою, інколи з недостатністю бюджету задля виконання поставлених задач. Але ці питання вирішуються, в тій чи іншій мірі і розвиток цифровізації держави і населення продовжується. Також, початок повномасштабної війни вплинув на розвиток усіх галузей, не обійшовши стороною й цифрову трансформацію країни, але цей процес в нашій країні рухається непоганими темпами і ми потроху наближаємося до виконання стратегічних задач Міністерства цифрової трансформації. Згідно з дослідженням ООН UN E-Government Survey вже 2022 року, щодо розвитку електронного урядування (E-Government Development Index),

у 2022 році Україна посіла 46 місце серед 193 країн (в 2016 – 62 місце), обігнавши Турцію, Словачію і Бразилію. Регіональним лідером стала Естонія, а світовим – Японія. Просування у цьому рейтингу показує, що цифровізація нашої країни йде доволі непоганими темпами, особливо у фінансовому, медичному секторах та у галузі надання державних послуг.

Список використаних джерел

1. Digitalization and digitization. URL: <http://culturedigitally.org/2014/09/digitalization-anddigitization/>
2. Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition (10 Volumes). IGI Global, June, 2017.
3. Бурбело О.А., Будрик О.І., Бурбело С.О. Розвиток цифровізації економіки України в сучасних умовах. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2020. Вип. 1(31). С. 183–199.
4. Вайл П., Уорнер С. Цифрова трансформація бізнесу. Зміна бізнес-моделі для організації нового покоління. Москва. Альпіна Паблішер. 2019 рік. 257 с.
5. Вишневський О.С., Ляшенко В.І. Інвестиції у цифровізацію як пріоритет модернізації економіки України. Інноваційне промислове підприємство в формуванні сталого розвитку: монографія / ред. кол. О.І. Амоша, Х. Джвігол, Р. Мішкєвіч; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. С. 54–64.
6. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами //Економіка. Менеджмент. Бізнес. № 2 (24), 2018. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/p_1010_10116202.pdf
7. Кабінет міністрів України, від 16 листопада 2016 р. № 918-р Розпорядження Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні.
8. Кабінет міністрів України, від 17 січня 2018 р. № 67-р Розпорядження Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки.
9. Корнєєва Ю. В. Роль держави у сприянні інвестиціям у розвиток цифрової економіки. Економіка прогнозування. 2018. № 1. 120–134 с.
10. Проект плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України з питань діджиталізації [Електронний ресурс] URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/proekt-planu-zahodiv-z-pislyavoyennogo-vidnovlennya-ta-rozvitku-ukrayini-z-pitan-didzhitalizaciyi>
11. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Плану заходів на 2022–2023 роки щодо переведення публічних послуг в електронну форму» [Електронний ресурс] URL: <https://thedigital.gov.ua/regulations/proekt-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2022-2023-roki-shodo-perevedennya-publichnih-poslug-v-elektronnu-formu>
12. Міністерство цифрової трансформації України <https://thedigital.gov.ua/ministry>
13. Ткачук Г. О. Цифрові трансформації: взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства /Г. О. Ткачук // Економіка харчової промисловості. – 2019. – Вип. 4, Т. 11. – С. 42–50.
14. OECD «Цифровізація для відновлення України» https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/631986262b4bd804ce8d34b6_UA%20Digitalisation%20Recovery_UKR.pdf

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

ЛЕВЧЕНКО А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті досліджено основні засади розвитку лідерських компетентностей державних службовців. Визначено основні компетентності, необхідні сучасному лідеру, описано основні проблеми становлення лідерства та розвиток лідерських компетенцій державних службовців в Україні. Також сформуовано пропозиції щодо подальшого розвитку лідерських компетентностей державних службовців з урахуванням світового досвіду.

The article explores the main principles of developing leadership competencies in public servants. It identifies the key competencies required of modern leaders and describes the main challenges in developing leadership and enhancing leadership competencies in Ukraine's public servants. The article also presents recommendations for further developing leadership competencies among public servants, taking into account global experience.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що компетентність державних службовців завжди залишається важливим і непохитним питанням, оскільки від неї залежить ефективність та якість роботи владних органів. Державні службовці повинні мати достатні знання, навички та досвід, щоб здійснювати свої обов'язки належним чином, забезпечувати виконання законодавства, дотримуватися етичних принципів та відповідати перед громадянами.

Для підвищення компетентності державних службовців необхідно проводити постійні дослідження, вдосконалювати навчальні програми та методики навчання, організовувати тренінги та семінари, стимулювати професійний розвиток та підвищення кваліфікації службовців. Крім того, важливим є забезпечення високої заробітної плати та соціальних гарантій для державних службовців, що дозволить привернути до цієї професії кваліфікованих фахівців та забезпечити їхню мотивацію до професійного зростання [1].

Державні службовці повинні діяти у різних ситуаціях та підходити до вибору нових кандидатів на досить високому рівні [2]. Тому дане питання є відкритим і потребує його детального аналізу.

Метою статті є дослідження лідерських компетенцій сучасного державного службовця та пошук шляхів їх розвитку з урахуванням світового досвіду.

Об'єктом дослідження є процес формування лідерських компетенцій державних службовців.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку лідерських компетенцій державних службовців.

Науковці, які займалися дослідженням лідерських компетенцій, можуть бути різних наукових спеціальностей і займатися цією проблемою з різних поглядів. Деякі з найбільш відомих дослідників лідерства та лідерських компетенцій, які можуть бути згадані, включають: як О. Долгий [3], І. Сурай [4], Н. Гончарук [5], Деніел Гоулман [6] (Daniel Goleman), автор книги «Емоційний інтелект» (Emotional Intelligence) та досліджень про соціальні та лідерські навички; Джон Коттер [7] (John Kotter), відомий вчений-менеджер, який досліджує процеси змін у компаніях та лідерські навички, необхідні для успішної реалізації цих змін; Джеймс Кузес та Баррі Поснер [8] (James Kouzes and Barry Posner), автори книги «Виклики лідерства» (The Leadership Challenge) та провідні дослідники у галузі лідерства та розвитку лідерських компетенцій та ін. Звичайно, це лише декілька прикладів дослідників, які займалися проблемою лідерства та лідерських компетенцій. Ця галузь досліджень включає багато різноманітних науковців з різних дисциплін та з різними підходами до цієї проблеми.

Підвищення характеристик ролі лідерства досліджувалося різними науковцями. Тому на сьогоднішній момент існують такі теорії: «Теорія соціального обміну» автором якої є Дж. Хоманс; Теорія людських ролей (Р. Бейлс); Теорія харизматичного лідера (Дж. Конгер, Р. Хаус, Б. Шамір); Інтерактивна теорія, Синтетична теорія, Ситуативна теорія (Ф. Фідлер); Теорія рис (Р. Манн, Р. Стогділл); Поведінковий підхід (Р. Блейк, К. Левін); Адаптивний підхід (Т. Мітчел, П. Херсі); Системна теорія (М. Х'юстон).

Створення та правильне використання кадрів в публічному управлінні необхідне для виконання поставлених завдань та реформ державного управління. Національне агентство України з питань державної служби забезпечує впровадження державної політики щодо формування дієвої системи державного управління з державними службовцями, які будують свою діяльність на лідерських засадах. Основними завданнями органів державного управління є створення умов розвитку громадянського суспільства та захист свобод та прав громадян.

Щодо здійснення ефективної системи управління людськими ресурсами необхідно мати лідерська якості з урахуванням навичок, особистих якостей, знань щодо формуванню корпусу лідерів-управлінців [9].

Лідери завжди відігравали важливу роль у становленні системи за якою працювало суспільство і здійснювало свою діяльність. Про сутність лідерства його причини виникнення, здібності, а також навички досліджують шлях кожної особи до вершин лідера.

Тема лідерства досить широка і активно вивчається в наукових дослідженнях. Деякі з найвідоміших авторів та їхні праці про лідерство: Джон Коттер – «Leading Change»; «The Leadership Factor»; Стивен Кові – «The 7 Habits of Highly Effective People», «Principle-Centered Leadership»; Джеймс Кернер – «Leadership: Theory and Practice»; Уоррен Бенніс – «On Becoming a Leader», «Leaders: Strategies for Taking Charge»; Кеннет Бланшард – «The One Minute Manager», «Leadership and the One Minute Manager»; Пітер Друкер – «The Practice of Management», «Managing for Results»; Джим Коллінз – «Good to Great», «Built to Last»; Саймон Сінек – «Start with Why», «Leaders Eat Last», Деніел Гоулман – «Emotional Intelligence», «Primal Leadership». Ці автори та їхні праці внесли значний вклад у розвиток та розуміння лідерства як явища та компетенцій лідерів.

Лідерство – це здатність керувати і надихати інших людей на досягнення спільної мети або задачі. Лідерство передбачає розвиток вмій та навичок, які дозволяють ефективно взаємодіяти з людьми, вирішувати проблеми, діяти в умовах невизначеності і досягати успіху.

Характеристики лідерства можуть включати:

1. Віра в себе та в свої здібності. Лідер повинен мати впевненість в своїх діях та рішеннях.
2. Вміння взаємодіяти з людьми. Лідер повинен бути емоційно і соціально компетентним і мати здатність до співпраці та співробітництва з іншими людьми.
3. Здатність до рішучості та відповідальності. Лідер повинен бути готовим приймати важливі рішення і відповідати за свої дії.
4. Емпатія та співчуття. Лідер повинен бути здатним сприймати потреби інших людей та підтримувати їх.
5. Відкритість до нових ідей та змін. Лідер повинен бути відкритим до нових ідей і підходів, що допоможуть досягти спільної мети.

Лідерство може бути важливим елементом в успіху різних галузей, від бізнесу до політики, від спорту до науки. Ефективні лідери можуть надихати людей досягати більш високих результатів і покращувати якість життя в цілому.

Компетенції лідера – це здатності та навички, необхідні для успішного керівництва і надихання команди або групи людей досягати спільної мети. Компетенції лідера можуть бути поділені на різні категорії, такі як особистісні, соціальні та професійні компетенції.

Особистісні компетенції лідера включають такі здібності, як впевненість у собі, самопізнання, емоційний інтелект, толерантність до ризику та здатність до самокритики. Вони допомагають лідеру розвивати внутрішню мотивацію і впливати на власну поведінку та дії.

Соціальні компетенції лідера включають здатність до спілкування, співпраці, емпатії, прослуховування, розв'язання конфліктів та створення позитивної атмосфери в команді. Ці компетенції допомагають лідеру підтримувати взаємозв'язки зі своїми підлеглими та іншими членами команди, сприяють збереженню мотивації та підвищенню ефективності роботи.

Професійні компетенції лідера включають такі здібності, як стратегічне мислення, управління проєктами, фінансовий менеджмент, розвиток бізнесу та інші професійні знання та навички, які допомагають досягати мети та успішно керувати командою.

Усі ці компетенції взаємодіють одна з одною та доповнюють одна одну, і їх успішна реалізація може допомогти лідеру стати ефективним і впливовим в своїй сфері.

Кожен лідер має свій стиль правління і питання розвитку лідерства почало свій шлях у зв'язку з пізнанням ролі професії менеджера, а також зростанням ролі організаційного управління.

В сучасних умовах для державних та приватних інституцій, в яких постійно змінюється робоче середовище, дійсно важливим є приділення уваги питанню лідерства та розвитку лідерського потенціалу. Основним є те, що успіх чи то компанії, державної структури чи держави в цілому залежить від якості та характеристик лідера.

Розвиток лідера, як особистості та рух «у ногу з часом» (аналіз та впровадження сучасних методів) викликають фундаментальні трансформації. Вони здійснюють колосальний вплив і ставлять перед лідерами нові завдання. Це обумовило перехід до нової парадигми лідерства. Нова парадигма лідерства наведена Р. Дафта представлена на рис. 1.

Рис. 1. Нова парадигма лідерства за Р. Дафтом [10]

Ідея нової парадигми лідерства була представлена американськими вченими Т. Пітерсом та Р. Уотерманом ще наприкінці 80-х років. Вони почали досліджувати ідею комплексного підходу до управління. Ця концепція отримала назву 7-С. Вона включає в себе стратегію, структуру, систему, склад кадрів, стиль керівництва, суму навичок, спільні цінності [13].

У різних країнах і культурах можуть існувати різні підходи до лідерства та його парадигми. Наприклад, в США та західних країнах найбільший акцент робиться на індивідуальному лідерстві, де лідером вважається одна людина, яка бере на себе відповідальність за прийняття рішень та досягнення цілей. В таких країнах популярні концепції лідерства, засновані на керуванні зверху вниз, а також на підтримці інновацій, творчості та індивідуальної ініціативи.

У свою чергу, в більшості азійських країн традиційно більш поширеним є колективне лідерство, де прийняття рішень та виконання завдань залежить від згоди всіх членів

колективу. В таких країнах більше уваги приділяється розвитку комунікаційних та міжособистісних навичок, толерантності та співпраці.

Також в різних країнах можуть існувати різні стилі лідерства, такі як авторитарний, демократичний, патернальний тощо. Крім того, з розвитком технологій та зміною соціально-економічної ситуації в країні можуть змінюватись пріоритети та потреби в лідерства.

Таким чином, парадигма лідерства може бути різною в різних країнах та культурах, залежно від національних традицій, цінностей та соціально-економічних умов. За умов підвищення вимог до адаптивності, гнучкості, мінливості організацій дані характеристики і спільні цінності виходять на перший план.

Україна для підвищення свого статусу та розвитку почала використовувати досвід зарубіжних країн.

Можна сказати, що протягом останнього десятиріччя в Україні запроваджено різні види компетентностей або їх частини. Ці вимоги висувалися до керівників органів влади. Вони характеризуються, тим, що відбір, просування кадрів і реалізація ними державної політики повинні здійснюватися виключно на основі певних професійних, особистісних та соціально-психологічних якостей, які об'єднані в кожній окремо взятій країні, у відповідні групи (напрями, моделі).

Групи компетентностей в лідерстві можуть включати такі компетенції, як:

1. Спроможність до співпраці: лідер повинен мати здатність працювати в команді, співпрацювати з різними людьми та керувати взаємодією між ними.

2. Вміння комунікувати: лідер повинен мати відмінні комунікативні навички, які дозволяють ефективно спілкуватися з підлеглими, колегами та партнерами.

3. Орієнтація на результат: лідер повинен мати яскраву мотивацію до досягнення результатів та володіти здатністю формувати та досягати цілей.

4. Самоорганізація та управління часом: лідер повинен вміти планувати свій час, приймати рішення в умовах невизначеності та володіти здатністю до самоорганізації.

5. Розвиток команди: лідер повинен бути здатний розвивати та мотивувати свою команду, допомагати працівникам розвивати свої компетенції та відкривати нові можливості для них.

6. Управління змінами: лідер повинен вміти адаптуватися до змін та ефективно їх керувати, реагувати на непередбачувані ситуації та швидко приймати рішення.

7. Вміння розв'язувати конфлікти: лідер повинен бути здатний ефективно вирішувати конфлікти та використовувати їх як засіб для досягнення позитивних результатів.

Ці компетенції можуть бути використані для розвитку лідерських навичок та планування процесу розвитку персоналу в організації.

Сьогодні показує нам, що деякі країни не тільки розробляють, а вже й впроваджують та реалізують нові програми лідерства, які постійно вдосконалюються. За цими програмами у сферу публічного управління проводиться набір або зарахування до кадрового резерву.

Проте, маючи великий інтерес до проблеми лідерських компетентностей, особливо, в розрізі керівних кадрів, остання ще не знайшла належного відображення і розвитку як у теорії, так і в практиці публічного управління.

На сьогоднішній день не існує універсальних компетентностей лідерства для всіх країн світу. Лідерські компетентності можуть мати різний контекст в різних країнах, оскільки культура, традиції та інші фактори можуть впливати на те, як вважається ефективним лідерство. Однак, існують загальноприйняті міжнародні рекомендації та стандарти щодо лідерських компетентностей, які можуть бути корисні для будь-якої країни. Наприклад, Міжнародна організація праці (МОП) розробила стандарти компетентностей для керівників, які визначають ключові навички, які потрібні для ефективного керівництва на різних рівнях. Такі міжнародні стандарти можуть слугувати вихідною точкою для створення національних рекомендацій та керівництва щодо лідерських компетентностей, які враховують місцеві потреби та контекст [10].

Тому науково-практичні дослідження щодо визначення лідерських компетентностей та вдосконалення їх серед кваліфікаційних вимог для керівних посад сфери публічного управління завжди будуть актуальними.

Науково-практичні дослідження щодо лідерських компетентностей та їх вдосконалення є дуже важливими для розвитку керівництва в сфері публічного управління. Такі дослідження можуть виявити, які навички та вміння є необхідними для успішного керівництва, які фактори впливають на ефективність лідерства, та які методи можуть бути використані для підвищення рівня компетентностей лідерів.

Ці дослідження можуть бути корисні для формування кваліфікаційних вимог для керівних посад у сфері публічного управління. Це допоможе забезпечити, що керівники мають необхідні навички та вміння для ефективного керівництва, що в свою чергу може позитивно вплинути на розвиток суспільства та підвищення якості життя громадян.

Отже, науково-практичні дослідження щодо лідерських компетентностей та їх вдосконалення є важливим інструментом для забезпечення ефективного керівництва в сфері публічного управління.

Підвищення професійної компетентності державних службовців є дуже важливим для успішної роботи системи публічного адміністрування в Україні та для пристосування її до стандартів ЄС. Державні службовці мають виконувати дуже відповідальні функції, тому їх професійна компетентність повинна бути на високому рівні.

Лідерські компетентності державних службовців також є важливим аспектом їх професійної компетентності. Для ефективного керівництва підлеглими державні службовці повинні володіти знаннями та навичками лідерства. Це допоможе їм створити сприятливий робочий оточення, сприяти професійному зростанню підлеглих, підвищити ефективність роботи та досягнути поставлених цілей.

Тому в Україні важливо забезпечити підвищення професійної компетентності державних службовців, в тому числі з фокусом на розвиток їх лідерських компетентностей. Для цього можуть бути використані різноманітні методи, такі як тренінги, курси, наставництво, менторство та інші. Такі заходи допоможуть державним службовцям розвиватися та підвищувати свою професійну компетентність, що, у свою чергу, позитивно вплине на роботу системи публічного адміністрування в Україні [2].

Існує досить багато методів щодо підвищення кваліфікації службовців. Одними з них є методи інтелект-карти, мозкового штурму, оксфордських дебатів, брифінгу та дебрифінгу, колегіального тренування, формування спільнот практиків, проведення вебінарів та багато інших [1].

Програма розвитку лідерства – це комплекс заходів з підвищення кваліфікації державних службовців з метою покращення ефективності державного управління в Україні. Програма була започаткована у 2014 році та розроблена Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України спільно з іншими державними органами та міжнародними організаціями.

Програма містила різноманітні заходи, такі як тренінги, семінари, конференції, курси та інші навчальні заходи, спрямовані на розвиток лідерських компетентностей державних службовців. Головною метою Програми було забезпечення створення ефективною системи державного управління в Україні, яка б відповідала міжнародним стандартам та потребам суспільства.

Програма розвитку лідерства продовжує діяти і досі, включаючи різні заходи та ініціативи, спрямовані на підвищення кваліфікації державних службовців та розвиток їхніх лідерських компетентностей [14].

Однією з найважливіших метою є підвищення професійної компетенції державних службовців, тобто розвиток їх знань та навичок у відповідності до сучасних стандартів та вимог.

Для досягнення цих цілей, Україна зобов'язана проводити реформи у сфері адміністративного управління та державної служби. Ці реформи повинні спрямовуватися на

досягнення комплексності та системності в управлінні, тобто на організацію управлінських процесів таким чином, щоб вони були чіткими та ефективними.

Виконання зобов'язань перед Європейськими стандартами також передбачає розвиток демократичних принципів у державному управлінні та державній службі, включаючи прозорість, відкритість та відповідальність перед громадянами.

У рамках реформи державного управління та державної служби Україна також зобов'язана створювати ефективну систему контролю за виконанням завдань та застосуванням принципів управління. Це має допомогти запобігти корупції та іншим негативним явищам, які можуть перешкоджати ефективному функціонуванню держави.

Окрім того, до відповідності з європейськими стандартами також належить забезпечення рівного доступу до державної служби для всіх громадян незалежно від їхнього походження, статі, релігії та інших факторів. Важливо, щоб процес набору та зайняття посад в державній службі був прозорим та об'єктивним, а відбір кандидатів базувався на їхніх професійних якостях та досвіді.

Загалом, реформи державного управління та державної служби є необхідними для підвищення ефективності діяльності держави та забезпечення належного рівня обслуговування громадян. Вони повинні спрямовуватися на досягнення максимальної комплексності та системності в управлінні, а також на розвиток професійної компетенції державних службовців.

При розвитку цифровізації основного значення набуває принцип здійснення економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності. Він передбачає досягнення цифрової трансформації галузей економіки, сфер діяльності та набуття ними нових конкурентних якостей та властивостей. Для публічного управління розвиток інформаційних технологій становить значну увагу для якісного надання адміністративних послуг та запровадженню міжвідомчого документообігу. Вся цифровізація управління створюється на державному рівні і закріплюється на законодавчому рівні. Для переходу на електронні послуги необхідне навчання державних службовців. Сьогодні на етапі перетворень в державній службі професійне навчання можливе завдяки умові планування особистісного розвитку.

Отже, ефективна кадрова політика є одним із ключових елементів успішного державного управління. Для забезпечення ефективності державного управління необхідно мати високо кваліфіковані, досвідчені та компетентні кадри, які здатні ефективно вирішувати проблеми та завдання, що стоять перед державним органом.

Для досягнення цієї мети важливо розробити стратегію залучення, розвитку та збереження талановитих кадрів, яка повинна включати такі елементи, як:

1. Відбір кандидатів на посаду на конкурсній основі, що дозволяє відібрати найбільш компетентних кандидатів для зайняття посади.

2. Навчання та розвиток кадрів з метою підвищення їхньої кваліфікації та розвитку професійних навичок.

3. Система стимулювання, яка передбачає надання привабливих умов праці, фінансових стимулів, можливість просування по кар'єрному шляху, інші бонуси та пільги.

4. Збереження кадрів, що забезпечує збереження висококваліфікованих співробітників та їхню мотивацію до продовження роботи в органі державного управління. Отже, висококваліфіковані та компетентні кадри є важливою складовою ефективного державного управління, а ефективна кадрова політика дозволяє забезпечити їхнє належне функціонування. Україні потрібні управлінці, які є обізнані у сфері стратегічного менеджменту та управління ризиками. При децентралізації всієї системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні необхідно створити та впровадити нові методи управління. Лідерство, як головний чинник має бути спрямований на досягнення загальних цілей. Один з методів модернізації цього чинника є розвиток лідерів (керівників усіх рівнів, як в державній службі, так і в органах місцевого самоврядування). Керівники (на державній службі та в органах місцевого самоврядування) повинні відігравати значну роль в якості лідера. При

тому лідерство керівника включає в себе всі необхідні для успішного керівництва характеристики лідерства, а саме високий рівень планування (стратегічного, поточного, кадрового, навчання, впровадження інноваційних технологій тощо); високий інформаційний рівень; найвищий рівень контролю; високий рівень співробітництва з підлеглими та спілкування з громадськістю та ін.

Для підвищення кваліфікації державного службовця необхідно розвивати компетенції та здібності. Ми можемо їх поділити на три етапи: перший етап допомога людям отримати знання; другий етап: розвинути розуміння, яким чином ці знання використовувати та третій етап: дозволити зрозуміти, навіщо використовувати ці знання та компетенції [11].

Для здійснення поставлених цілей необхідно виконати декілька завдань щодо розвитку професійних компетентностей державних службовців:

1. Запровадження дієвої системи визначення потреб у професійному навчанні.
2. Створення належних умов для забезпечення професійного розвитку.
3. Забезпечення безперервності, обов'язковості, плановості професійного навчання.
4. Запровадження механізму співпраці державних органів, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, програм міжнародної технічної допомоги, всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування, установ, закладів різних форм власності, що надають освітні послуги

Для якіснішого розвитку лідерських якостей державі необхідно створити та зазначити ефективні інструменти впливу для здійснення більш продуктивного середовища у державній службі. Основними інструменти впливу є

1. Тренінги та курси лідерства: ці інструменти дозволяють навчитися різноманітним стратегіям, технікам та навичкам, необхідним для успішного лідерства. Ці тренінги можуть бути відкритими для всіх бажаючих, або спеціально розробленими для лідерів у конкретних сферах.

2. Коучинг: цей інструмент може допомогти у підвищенні рівня самосвідомості та розвитку навичок лідерства. Коучингові сесії можуть бути індивідуальними або груповими, і вони зазвичай включають роботу з професійним коучем, який допомагає лідерам зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, розвивати свої навички та стратегії.

3. Система звітування та оцінки: цей інструмент дозволяє лідерам знати, як їхні дії та рішення впливають на державу та її населення. Це може бути системою звітування перед виборцями, парламентом або іншими зацікавленими сторонами, або системою оцінки роботи лідерів, яка використовується для підвищення їхньої ефективності та відповідальності.

4. Навчальні програми для дітей та молоді: цей інструмент спрямований на підвищення рівня обізнаності дітей та молоді.

Це необхідно для покращення та розвитку загальноприйнятого лідерського потенціалу на державній службі [9].

Так як Україна перебуває на етапі остаточного входження до європейської спільноти та здійснення європейської інтеграції, такі складові як професіоналізм та компетентність починають відігравати провідну роль в діяльності органів державної влади. Потреба в компетентних ефективних керівниках завжди була актуальною, а в сучасних умовах вона стає просто необхідною для створення сучасної демократичної України. зміна умов та ситуацій вимагає постійного удосконалення підходів до кадрового забезпечення органів державної влади. Сучасний світ є дуже динамічним, швидким та непередбачуваним, що ставить перед державними органами високі вимоги до кваліфікації та компетентності державних службовців.

Наприклад, зміна технологій, розвиток інтернету та цифрової економіки, а також зміна економічних та політичних умов потребують від державних службовців нових знань, навичок та компетенцій. Крім того, глобалізація та міжнародна співпраця також потребують високо кваліфікованих та компетентних державних службовців, які можуть ефективно взаємодіяти з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Таким чином, для успішного кадрового забезпечення органів державної влади необхідно постійно вдосконалювати систему підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Потрібно залучати нові технології та підходи до навчання, забезпечувати доступ до інноваційних навчальних матеріалів та ресурсів. Крім того, потрібно забезпечувати стимули для самовдосконалення державних службовців, наприклад, фінансову підтримку для навчання та підвищення кваліфікації, можливість участі в міжнародних проєктах та програмах обміну досвідом.

Сучасна національна політика має бути орієнтована на спеціалізацію та легалізацію. Проте сучасні люди аналізують і виявляють, що статус-кво кадрового складу державних органів не відповідає вимогам часу. Зокрема, це стосується перепідготовки персоналу та підготовки до підвищення кваліфікації. Крім того, чинна законодавча база не дозволяє повноцінно розвинути систему безперервного навчання державних службовців.

Чинна законодавча база може бути обмеженням у розвитку системи безперервного навчання державних службовців. Для того, щоб забезпечити ефективне навчання та розвиток кадрів державного управління, потрібні певні правові акти, що передбачають такі можливості. Ось декілька пропозицій щодо можливих змін у законодавстві:

1. Законодавче забезпечення системи безперервного навчання: це може включати законодавчі акти, що передбачають зобов'язання державних службовців брати участь у певних програмах навчання, а також фінансування на проведення таких програм.

2. Створення органу з питань навчання державних службовців: це може бути незалежний орган, який буде відповідати за організацію та забезпечення безперервного навчання державних службовців. Цей орган може розробляти плани навчання та розвитку, встановлювати стандарти якості, контролювати результати та забезпечувати доступ до необхідних ресурсів для навчання.

3. Встановлення стимулів для навчання: можна передбачити різні стимули для державних службовців, які залежать від рівня їхньої участі у програмах навчання та результатів. Наприклад, можна передбачити премії за успішне закінчення навчальних програм, підвищення рівня зарплати чи можливість отримати більш високу посаду.

4. Забезпечення доступу до ресурсів для навчання: держава може забезпечувати доступ до необхідних ресурсів для навчання, таких як підручники, програмне забезпечення та обладнання. Також можна встановити спеціальні фонди, які будуть виділяти кошти на оплату навчання та участь у семінарах, конференціях, тренінгах та інших заходах, які допоможуть розвивати компетентності державних службовців.

5. Розвиток електронної системи навчання: можна створити електронну систему навчання, яка буде забезпечувати доступ до навчальних курсів та матеріалів з будь-якого місця та в будь-який час. Це дозволить державним службовцям з легкістю отримувати необхідні знання та навички, які допоможуть їм бути більш ефективними в своїй роботі.

6. Підвищення кваліфікації в межах робочого часу: можна передбачити можливість підвищення кваліфікації державних службовців в межах робочого часу. Це може включати організацію внутрішніх тренінгів та семінарів, які будуть проводитися на місці роботи та не вимагатимуть додаткового часу на навчання.

В цілому, для розвитку системи безперервного навчання державних службовців необхідно змінити законодавство та створити ефективну систему навчання, яка буде забезпечувати доступ до ресурсів, стимулювати державних службовців до навчання та розвитку, та забезпечувати підвищення кваліфікації в межах робочого часу. Це допоможе забезпечити високу кваліфікацію та компетентність державних службовців, які в свою чергу забезпечать ефективну роботу органів державного управління та якісне розвиток держави.

Враховуючи стрімкий розвиток України, питання забезпечення якісними управліннями потребує оперативного розгляду на всіх рівнях територіального та галузевого управління. Вважаємо, що це головне завдання реформи професійного навчання державних службовців.

У сучасному світі, який швидко змінюється, підготовка фахівців у сфері державного управління є найактуальнішим питанням з точки зору забезпечення соціальної стабільності та розвитку. Ми вважаємо, що розвиток державних службовців має бути своєчасна і зосереджуватись на вирішенні проблем, які можуть виникнути в майбутньому, і водночас вирішувати проблему забезпечення потенціалу талантів для сфери державного управління.

Перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців має бути побудовано таким чином, щоб забезпечити безперервне та обов'язкове навчання всіх державних службовців відповідно до професійних досягнень, змін у кар'єрних сходах та з урахуванням особистих інтересів працівників.

Регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з різними видами діяльності, є однією з основних функцій держави, яка здійснюється в специфічних формах державної управлінської діяльності. Ефективність і злагодженість управління державними установами та органами місцевого самоврядування значною мірою залежить від особи, яка їх очолює, її досвіду, відповідної кваліфікації та вроджених або набутих лідерських якостей.

Розвиток лідерства в контексті реформ державної служби, впровадження адміністративних реформ, визначення нових напрямів розвитку української держави є стратегічними умовами належного управління Україною. Вирішальним у цьому процесі є нове покоління службовців, керівників державної служби, талановитих і наділених інноваційними кадровими техніками керівників, ефективного розв'язання соціально-управлінських конфліктів, успішного використання свого комунікаційного потенціалу та здатності виховувати з підлеглих лідерів. Розвиток лідерства має бути одним із ключових елементів щорічної оцінки діяльності керівників державної служби України. Тому вони повинні демонструвати необхідні лідерські навички під час повсякденного виконання своїх обов'язків, зокрема: бути взірцем етичної поведінки та дотримання принципів державної служби, досягати результатів у своєму відділі, демонструвати аналітичне мислення та ефективну комунікацію, управління людськими ресурсами тощо [12].

Таким чином, можемо зробити висновок, що дослідження умов формування парадигми «лідерства» в Україні, напрямів розвитку та впровадження компетентнісного підходу у підготовці кадрів для державної служби та в органи місцевого самоврядування, шляхів реалізації реформи державного управління в Україні, євроінтеграційних механізмів у публічному секторі дозволили вирішити наукову задачу щодо формування механізму розвитку лідерського потенціалу державних службовців на основі використання системного підходу щодо рівнів розвитку лідерського потенціалу (стратегічно-орієнтованого, навчально-розвивального, когнітивно-результативного) для ефективної реалізації сталого державного управління в Україні.

Список використаних джерел

1. Мосора, Л. С., Федорищак, Х. І. Практичні аспекти організації підвищення рівня професійної компетентності державних службовців. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. Вип 4(10). 2020. С. 184–195. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-4\(10\)-184-195](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-4(10)-184-195)
2. Смельянов В. М. Удосконалення механізмів відбору кандидатів на керівні посади державної служби України з урахуванням лідерських компетентностей. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1922>. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.11.7
3. Долгий О., Хрущ О. Професійна компетентність і компетенції державного службовця у контексті реформування публічної служби. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 3. С. 7–22.
4. Сурай І. Г., Григор'єв С. М. Стандартизація професійної підготовки державних службовців України на основі компетентнісного підходу. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 11-12. С. 93–101.

5. Гончарук Н. Т. Оцінювання керівного персоналу державної служби України. *Вісник державної служби України*. 2017. № 3. С. 34–38.
6. Goleman Daniel Emotional intelligence. Bantam Books. New York. 1995. 352 p.
7. Kotter, John P. *CHANGE: How Organizations Achieve Hard-to-Imagine Results Despite Uncertain and Volatile Times*. 2021. 240 p.
8. Kouzes James, Posner Barry Z. Leadership and professional development Business 2023. 416 p.
9. Шляхтіна Г.В. Механізм розвитку лідерського потенціалу державного службовця. *Наукові перспективи*. 2021. №5(11). С. 217-226. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5\(11\)-217-226](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5(11)-217-226).
10. Шляхтіна Г.В. Механізм розвитку лідерського потенціалу у реалізації реформи публічного управління: дис. ... канд. з держ. управл.: 25.00.02 / Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. Миколаїв, 2021. 263 с.
11. Ємельянов В.М., Штиршов О.М., Верба С.М., Ярошенко Л.С. Лідерські якості на державній службі: проблемні питання. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2020. №10 С. 1059–1091.
12. Ковбасюк Ю. В., Оболенський О.Ю. Серьогін С.М. Розвиток лідерства у державній службі: підручник. Одеса: НАДУ, 2013. С. 277–312.
13. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н.В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи студентів. – Полтава : ПУЕТ, 2018. 241 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10004>.
15. Про затвердження Програми розвитку лідерства. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247032734>

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента РОЗМЕТОВОЇ О. Г.

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

**ЛІННИК О., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано основні проблеми, пов'язані з місцем органів місцевого самоврядування у формуванні державної соціальної політики держави. У контексті України, досліджено роль органів місцевого самоврядування в системі соціального захисту, зокрема, у соціальному страхуванні, яке є однією з складових соціальної політики держави.

The article analyzes the main problems related to the place of local self-government bodies in the formation of state social policy. In the context of Ukraine, the role of local self-government bodies in the system of social protection, in particular, in social insurance, which is one of the components of the state's social policy, is investigated.

Дослідження ролі органів місцевого самоврядування в реалізації соціальної політики держави має велику актуальність в сучасних умовах. Місцеве самоврядування визнається як один із основних інструментів забезпечення демократії, розвитку громадянського суспільства та забезпечення місцевого розвитку.

Органи місцевого самоврядування забезпечують виконання ряду важливих функцій, серед яких варто виділити наступні: розроблення та реалізація місцевих програм соціального захисту населення, які охоплюють різні напрямки соціальної політики - охорону здоров'я, освіту, культуру, соціальну підтримку та ін.; організація та надання соціальних послуг на місцевому рівні - управління житловим фондом, надання соціальної допомоги, організація

харчування учнів та інші; забезпечення здійснення прав людини та громадянина на місцевому рівні - зокрема, здійснення заходів щодо захисту прав дітей, жінок, інвалідів тощо; управління соціальними закладами - організація роботи лікарень, шкіл, культурних закладів тощо.

Метою статті є аналіз ролі органів місцевого самоврядування в реалізації соціальної політики держави.

Об'єктом дослідження є процес реалізації соціальної політики держави.

Предметом дослідження є роль органів місцевого самоврядування в реалізації соціальної політики держави.

У своїх працях такі автори, як В. Бакуменко, О. Батанов, П. Біленчук, В. Борденюк, А. Колодій, В. Кравченко, О. Лазор, М. Орлатий, М. Пухтинський, Ю. Саєнко, О. Сушинський, А. Ткачук та інші, досліджують теоретичні засади місцевого самоврядування, включаючи його наукові, організаційні, філософські, світоглядні, правові, методологічні, кадрові та прикладні аспекти.

Інститут місцевого самоврядування відіграє важливу роль у формуванні громадянського суспільства, оскільки всі громадянські права і масові форми активності громадян, різноманітні позадержавні прояви суспільного життя зароджуються і реалізуються в місцевих громадах, що створює основу громадянського суспільства.

Місцеве самоврядування грає важливу роль у вирішенні одного з основних завдань сучасності - об'єднанні інтересів держави, суспільства та особистості. Його сутність полягає в гармонізації прав та свобод людини з інтересами держави та суспільства [2, с. 5]. У контексті нашого дослідження особливу увагу заслуговують праці українських вчених, таких як В. Скуратівський, Е. Лібанова, В. Бульба, В. Мамонова, О. Мельниченко, А. Меллков, В. Грабовський та О. Міщан, які висвітлюють теоретичні питання діяльності органів місцевого самоврядування в соціальній сфері. Варто зауважити, що деякі автори, зокрема В. Бідак, О. Коротич, В. Лактіонова, С. Горбунова-Рубан, Д. Карамішев та Є. Тамм, досліджували особливості формування та реалізації соціальної політики в умовах сучасного українського суспільства.

В сучасних умовах динамічного та невизначеного бізнес-середовища, стабільний інноваційний розвиток є основою успіху компанії в конкурентному оточенні. Цей розвиток дозволяє досягнути позитивного впливу інноваційної довгострокової діяльності, поєднуючи економічні, екологічні та соціальні наслідки, і забезпечує досягнення мети створення кращих умов для майбутніх поколінь.

Актуальність розробленої теми дослідження сталого інноваційного розвитку визначається поліпшенням конкурентної позиції підприємства, зниженням собівартості продукції та ефективним використанням інноваційно-виробничого потенціалу організації через реалізацію інноваційних проєктів

Залучення інвестиційних коштів зовнішніми джерелами у довгостроковій перспективі може позитивно вплинути на імідж компанії на світовій арені, тому важливо негайно впроваджувати принципи сталого інноваційного розвитку.

У науковому співтоваристві ще не існує єдиної системи термінології та категорій сталого інноваційного розвитку, що потребує уваги при розробці стратегій бізнесу. Тому особливо важливим стає визначення ефективних концепцій і методів оцінки цього простору [1].

Місцеве самоврядування відбувається на рівні влади, де задовольняються основні природні потреби людей у житлі, харчуванні, водопостачанні, відпочинку, освіті, охороні здоров'я, охороні навколишнього природного середовища та іншого. Хоча ці потреби задовольняються для окремих людей або сімей, умови їхнього задоволення мають як приватний, так і публічний характер. За думкою автора, місцеве самоврядування, разом з усією українською політичною системою, набуває позитивного досвіду як повноправний інститут, але потребує подальшого розвитку та поліпшення якості народного представництва у владі та демократичних інститутах.

Місцеве самоврядування дозволяє громадянам самостійно вирішувати свої місцеві проблеми без втручання зверху. Соціальна політика на місцевому рівні реалізується у взаємодії з органами державної влади, зокрема з органами влади регіонів України, і включає в себе повноваження місцевого самоврядування та передані на муніципальний рівень державні повноваження з соціального захисту громадян. На муніципальному рівні створюються міцні основи для підвищення якості життя населення, підтримки малозабезпечених верств населення, зменшення безробіття, створення нових робочих місць, зниження соціальної напруженості та антисоціальних проявів та багато іншого [2].

Муніципальна реформа в соціальній сфері в Україні відхилилася від традиційної моноцентричної моделі організації влади, яка характеризувалася єдністю, вертикально інтегрованими структурами і пріоритетом державних функцій над самоврядуванням. Дворівнева модель місцевого самоврядування, що була створена, розглядалася як самостійна система з чітким розмежуванням повноважень і предметів ведення між муніципалітетами та державною владою. Ця модель сприяє оптимальній взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням та органами державної влади з питань соціально-економічного розвитку.

Проте, сільські і міські поселення, що з'явилися, майже не мають здатності ефективно управляти суспільними справами на користь місцевого населення відповідно до закону та під їх відповідальність. Вони зіткнулися з обмеженнями в інфраструктурі, кадрах та фінансових ресурсах. Це сталося через відсутність достатньої матеріально-фінансової бази, яка забезпечує мінімальні стандарти і відповідність повноважень місцевого самоврядування фінансовим ресурсам. Однак національні та регіональні ресурси можуть бути максимально результативними тільки за умови ефективною місцевою влади, здатної грамотно встановлювати пріоритети та організувати роботу. Те саме можна сказати і про міські округи, але в іншому масштабі [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 587 затверджено порядок організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді. На рисунку 1 представлений рекомендований алгоритм створення та розвитку соціальних послуг у громаді. Процес розвитку соціальних послуг у громаді є циклічним, оскільки завершення одного циклу, через моніторинг та оцінку якості соціальних послуг, становить основу для початку наступного [4].

Рис. 1. Порядок організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді
*ПСЕР – програма соціально-економічного розвитку громади

Для забезпечення надання базових соціальних послуг особам/сім'ям у територіальній громаді необхідно створити мережу надавачів соціальних послуг у державному/комунальному секторі та/або залучити надавачів соціальних послуг недержавного сектору. Надавачі недержавного сектору можуть включати підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні та релігійні організації, фізичні особи-підприємці та інші фізичні особи, які надають соціальні послуги без здійснення підприємницької діяльності. Залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору може здійснюватися шляхом закупівлі послуг, державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсів соціальних проектів, мікропроектів та програм.

Органи місцевого самоврядування також несуть відповідальність за ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на рівні відповідної територіальної громади та інформування населення про доступні соціальні послуги, зрозумілі для осіб з будь-якими порушеннями здоров'я. Перші кроки виконання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері соціальних послуг включають утворення структурного підрозділу, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення та формування місцевих програм соціальної підтримки, а також центрів надання соціальних послуг або центрів соціальних служб [5].

Планування надання соціальних послуг у громаді здійснюється за допомогою системи планових документів розвитку громади, які охоплюють різні періоди часу, включаючи довгостроковий (приблизно 7 років), середньостроковий (3-5 років) та короткостроковий (1 рік) періоди (рис. 2).

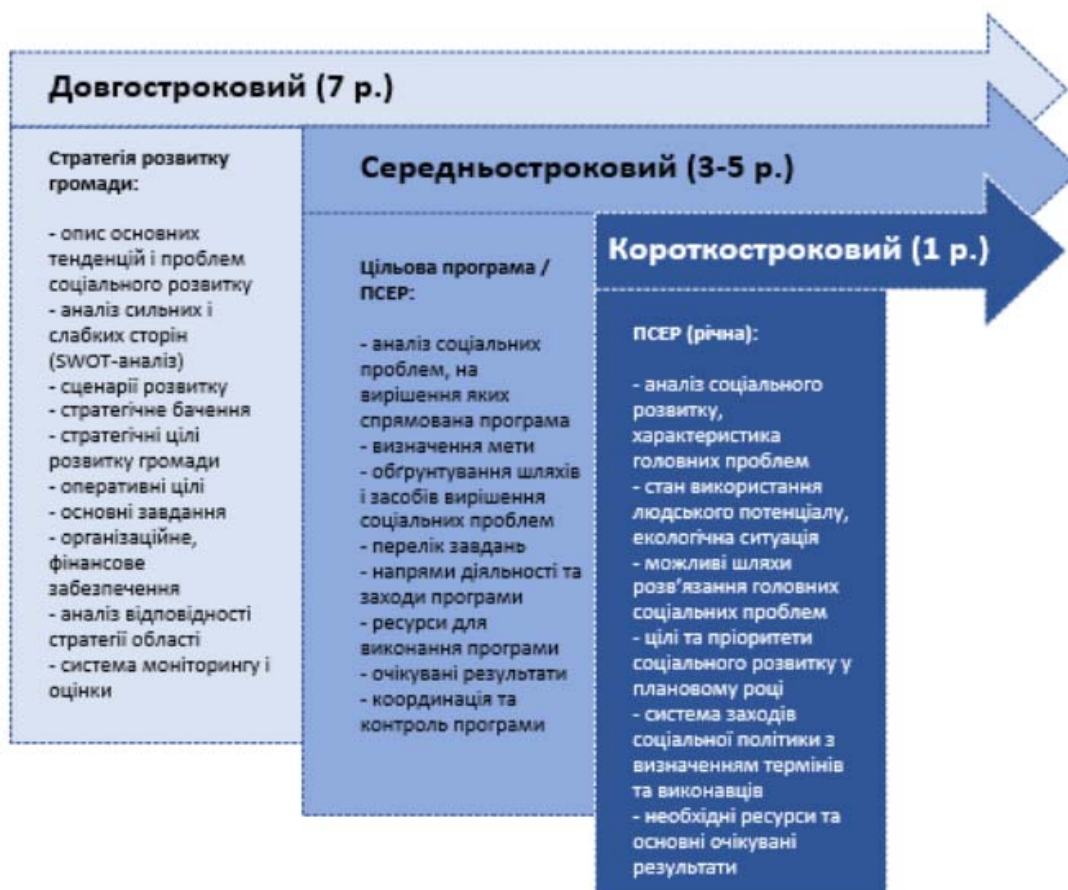

Рис. 2. Система програмних документів розвитку громади

Основним документом, що визначає пріоритети розвитку територіальної громади, є стратегія її розвитку. Цей документ визначає орієнтири розвитку ключових сфер життєдіяльності громади на довгострокову перспективу (7 років і більше). Для цього

проводиться ретельне аналітичне дослідження, визначаються сильні та слабкі сторони громади, формулюється бачення її розвитку, встановлюються стратегічні й оперативні цілі, а також розробляються детальні завдання, виконання яких сприятиме досягненню визначених цілей [6].

Згідно із Законом України «Про соціальні послуги», соціальні послуги можуть надаватися у центрах зайнятості, закладах охорони здоров'я, освіти, культури та інших установах, що дозволяє забезпечити надання соціальних послуг різним групам населення з урахуванням місць, де вони вже отримують інші послуги або допомогу.

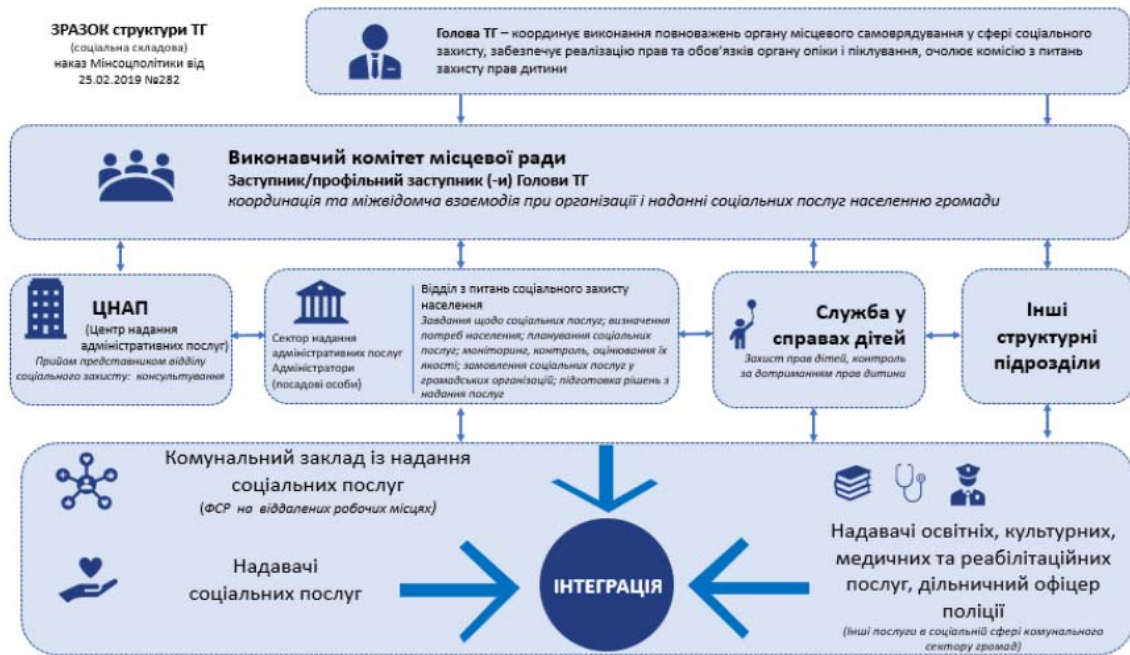

Рис. 3. Інтегрована модель соціального захисту населення, надання соціальних послуг та захисту прав дитини на рівні громади

Ефективна соціальна політика держави, яка має на меті розподіл матеріальних та духовних благ та задоволення потреб людини, неможлива без активної участі населення країни, регіонів та відповідних територіальних громад. Самоврядування, що функціонує на рівні територіальних громад, відіграє важливу роль у реалізації соціальної політики на місцевому рівні. Інститут місцевого самоврядування не лише є одним з рівнів публічної влади, але й є рівнем самоврядної, регіональної влади, яка працює в інтересах територіальних громад та їхніх жителів з об'єднаними колективно-територіальними інтересами [7].

Реформи децентралізації Україні мають завершитися з остаточним розмежуванням повноважень між органами державної влади та відповідними представницькими органами територіальних громад. Це допоможе забезпечити реалізацію соціальних функцій та зміцнити матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування. Фактично, самоврядування відповідає за вирішення значної частини соціальних питань, що стосуються різних сфер суспільного життя, таких як освіта, охорона здоров'я, житлово-комунальні послуги, благоустрій, соціальний захист, програми підтримки підприємництва, ринок праці тощо [8].

Захист прав та свобод людини на рівні місцевого самоврядування набуває все більшої ваги. У сфері місцевої демократії формується, виявляється, складається та інституціоналізується система локально-особистісних, локально-колективних та локально-територіальних інтересів, які є життєво важливими для існування територіальної громади як сукупності різноманітних людей з різним правовим статусом (громадянство, іноземство, безгромадянство тощо) [2]. Умови для формування почуття громадянської свідомості, однієї з

основних ознак суспільства, що лежать в основі соціуму, повинні бути створені саме місцевим самоврядуванням. Незважаючи на розвиток законодавства, ратифікацію відповідних міжнародно-правових актів та інші процеси формування дієздатних територіальних громад, не сприяють суттєвим зрушенням у функціонуванні та розвитку громадянського суспільства та демократичної держави. Соціальна держава в умовах незалежної держави є одним з найважливіших соціально-політичних та правових факторів вдосконалення демократичної державності [3].

Розвиток громадянськості у найбільш розвиненій формі включає в себе розвиток ключових цінностей, таких як права та свободи, мир та справедливість, відповідальність та соціальна рівність. Громадянське суспільство розвивається завдяки участі громадян у соціально-політичній активності та недержавним проявам суспільного життя, що зароджуються та реалізуються у територіальних громадах. Місцеве самоврядування відіграє важливу роль у процесі формування громадянського суспільства.

Основним завданням соціальної політики в територіальній громаді є виявлення рівня невідповідності між потребами населення та діяльністю влади. Взаємодія владних структур повинна спрямовуватись на вирішення проблем та усунення протиріч шляхом розробки планів та програм, спрямованих на реалізацію інтересів визначених соціальних груп та територіальних громад. Метою цього є забезпечення поступової реалізації соціальних потреб конкретних соціальних суб'єктів, що включає всіх жителів відповідної території.

Першочерговим завданням є оптимізація соціальних інтересів територіальної громади з соціальною політикою. Ефективність соціальної політики залежить від зацікавленості усіх рівнів влади у розв'язанні соціальних проблем, які не дозволяють територіальній громаді нормально функціонувати [9].

Соціальна політика в територіальній громаді має на меті упорядкування взаємодії індивідуальних, групових та спільних інтересів з метою спільної реалізації та регулювання соціальних відносин, які визначають становище та роль людей в межах територіальної громади та суспільства в цілому. Соціальна політика має спрямовуватись на задоволення соціальних інтересів.

У сучасних умовах основними напрямками соціальної політики є реагування на різке погіршення життя населення через розробку та реалізацію програм соціально-економічного розвитку території; постійне інформування територіальних громад про роботу органів публічної влади щодо залучення інвестицій; спільна реалізація екологічних програм з підприємствами, побудова та модернізація підприємств забезпечення водопостачання та утилізації сміття; перспективний розвиток підприємств різних форм власності та реалізація місцевих програм зайнятості населення та підприємництва; реагування на неплановий формування та регулювання цін на послуги житлово-комунального господарства та охорони здоров'я шляхом залучення субвенцій та підвищення контролю за ціновою політикою та якістю роботи закладів соціальної сфери; розширення можливостей реалізації соціальної політики за допомогою місцевих нормативних актів, які розширюють можливості фінансування [5].

Органи місцевого самоврядування грають важливу роль у реалізації соціальної політики держави, оскільки є найближчими до громадян та мають можливість вирішувати ряд питань, що стосуються соціальної сфери.

Однією з основних функцій органів місцевого самоврядування є забезпечення доступу громадян до соціальних послуг та програм. Вони відповідають за розробку та впровадження різноманітних соціальних програм, які спрямовані на поліпшення якості життя місцевого населення. Такі програми можуть стосуватися охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення, культури та спорту.

Аналізуючи можливі сценарії розвитку соціальної роботи в громаді, варто зазначити, що роль держави в системі соціального забезпечення поступово зменшується під впливом глобальних соціально-економічних процесів. Це сприяє посиленню ринкових механізмів у соціальній сфері та приватизації системи надання соціальних послуг населенню. У той же

час, активно розвивається практика залучення до соціальної роботи громадських, волонтерських та благодійних організацій, щоб протистояти комерціалізації системи соціального обслуговування.

Розвиток соціальної роботи в громаді набуває особливого значення [5]. Науковці вважають, що важливість цієї сфери обумовлюється змінами у суспільному розвитку, досягненнями соціально-педагогічної діяльності протягом останнього десятиліття та наявністю нормативно-правових документів, що регулюють організацію соціальної роботи на місцевому рівні [10].

Інститут місцевого самоврядування відіграє важливу роль у формуванні громадянського суспільства. У місцевих громадах зароджуються та реалізуються всі громадянські права, масові форми активності громадян та різні позадержавні прояви суспільного життя. Місцеве самоврядування також відіграє ключову роль у реалізації одного з головних завдань сучасності - об'єднання в єдине ціле інтересів держави, суспільства та особистості.

Органи місцевого самоврядування також забезпечують фінансування соціальних програм та проєктів, враховуючи потреби та можливості місцевого населення. Вони мають можливість виділяти бюджетні кошти на розвиток соціальної інфраструктури, включаючи будівництво та ремонт дитячих садків, шкіл, лікарень, спортивних майданчиків тощо.

Крім того, органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у формуванні соціальної політики на рівні регіону та місцевості. Вони можуть брати участь у розробці законодавства, що регулює соціальні відносини, а також у визначенні пріоритетів та напрямів соціальної політики.

Таким чином, органи місцевого самоврядування є важливим ланцюгом у реалізації соціальної політики держави.

Список використаних джерел

1. Дунець О. А. Чинники стабілізації сучасного суспільства (соціально-філософський аналіз): автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / О. А. Дунець. – Сімферополь, 2014. – 19 с.
2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. / [редкол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.]; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2014. – 128 с.
3. Федоров І. В. Роль органів місцевого самоврядування в становленні соціальної роботи в територіальній громаді: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. / І. В. Федоров; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2018. – 20 с.
4. Абасов Г. Г. Перспективні моделі місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики / Г. Г. Абасов // Науковий вісник Академії муніципального управління України: зб. наук. праць. Серія «Право». – 2017. – Вип. 2. – С. 77–83.
5. Батанов О.В. Сучасний муніципалізм в Україні у контексті інституціоналізації муніципально-правового статусу особи / О.В. Батанов // Науковий вісник Академії муніципального управління України: зб. наук. праць. Серія «Право». – 2015. – Вип. 2. – С. 104–113
6. Розвиток та забезпечення надання соціальних послуг на рівні громади: роз'яснення для керівників органів місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/92/uploaded-files/yasnennya-dlya-kerivnikiv-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya.pdf>
7. Беззуб І. Оновлення державної молодіжної політики в Україні. Громадська думка про правотворення. Київ, 2021. № 9 (214). С. 15–25. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2021/9.pdf>
8. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1981> DOI: 10.32702/2307-2156-2021

9. Чанишева Г. І. Щодо поняття та цілей соціальної політики. Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 153–156.
10. Чанишева Г. Соціальна політика: поняття, цілі та правове забезпечення. Підприємництво, госп-во і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. Київ: ТОВ «Гарантія», 2020. № 11. С. 80–85.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ГОЛОВНІ Ю. І.

ОСНОВИ ТА РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ У ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

**МАРУСЕНКО А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано роль комунікації як одного з чинників у процесі успішного процесу державного управління. Розглянуто механізми реалізації спілкування в державній політиці, їхню роль та особливості функціонування. Статтю було посвячено аналізу значення та правильних підходів державних та публічних діячів до спілкування з громадськістю, оскільки такий контакт має потужний вплив на соціальне та політичне життя України. Доведено, що комунікація є одним з провідних аспектів реалізації компетентної роботи органів державної влади в умовах стрімкого розвитку технологій та діджиталізації. Також для запобігання низького рівня взаємодії з суспільством та їх недовіри до влади було розглянуто проблеми комунікацій між громадянами та системою управління.

The article analyses the role of communication as one of the factors in the process of successful public administration. Mechanisms of implementation of communication in state policy, their role and features of functioning are considered. The article was devoted to the analysis of the importance and correct approaches of state and public figures to communication with the public, since such contact has a powerful impact on the social and political life of Ukraine. It is proved that communication is one of the leading aspects of implementing the competent work of public authorities in the context of rapid development of technologies and digitalization. Also, to prevent a low level of interaction with society and their distrust of the authorities, the problems of communication between citizens and the management system were considered.

Неможливо виокремити функції й ефективну діяльність самоврядування, місцевих та центральних органів влади без активного залучення громадськості до суспільних процесів. Для налагодження даних процесів необхідні нові підходи та механізми. Ефективний розвиток сучасної держави неможливий без вдалої взаємодії з народом. Необов'язково, щоб форми комунікацій, при даному контакті, були аналогічними, проте вони повинні містити результати попереднього зворотного спілкування та заохочення до громадської участі в моментах реалізації певних проектів та рішень.

Логічна та правильно проведена комунікація безперечно впливає на всі сфери суспільного життя, що, як результат, зумовлює велику кількість проблем і питань до державно-управлінської сфери. Актуальною проблематикою можна також вважати специфіку та методи поширення комунікативних процесів на розвиток суспільства та їхній вплив на формування сучасної політики держави. Створення системи спілкування населення з

керівництвом держави є вкрай необхідним у напрямку вирішення нагальних суспільних проблем, з урахуванням усіх соціальних груп у суспільстві. Необхідно залучати громадян до процесів управління державою, оскільки зворотний зв'язок може зробити вагомий внесок до підняття ефективності культури громадськості в певних регіонах і загальної політичної свідомості. Так, наприклад, дослідники Г. Бондар [1], В. Дрешпак [2], Г. Лассуел [9], С. Приліпко [6], Г. Почепцов [8] та ін. у своїх працях наголошують про важливість державної комунікативної політики та стосунки між суспільством і владою, що завжди готова до діалогу й опрацювання зворотного зв'язку. Водночас потребує додаткових досліджень вплив засобів комунікації на підтримку партнерських відносин між державою та громадськістю.

Метою статті є визначення переваг посилення комунікацій органів державної влади з громадськістю.

Об'єктом дослідження є процес комунікацій державного апарату з громадськістю.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку та удосконалення державного апарату й методики комунікацій з громадськістю.

Комунікація вважається неодмінною складовою управлінської діяльності та публічного управління. Таке суспільне явище як публічне управління неможливе без взаємодії з комунікативними зв'язками та обов'язковою координацією діяльності суб'єктів та об'єктів держави, інформаційного обміну й використання соціальних засобів для досягнення суспільно значимих і визначних цілей під час управлінських процесів [5].

У публічному управлінні комунікацією вважається процес загальної взаємодії за допомогою повідомлень, що містять у собі елементи публічного управління, реалізації влади та політики. Сфера поширення такої комунікації міститься не тільки в управлінні, проте також охоплює соціальний простір кожного з суб'єктів громад [2, с. 3].

Основною складовою демократичного суспільства, що б включало в себе інтереси різноманітних суспільних груп в процесі прийняття рішень, є публічна політика держави. В ідеалі, комунікативна політика повинна стати основою сфери управління та влади, оскільки наразі більшість політичних діячів працюють виключно за власними правилами, не беручи до уваги стандартні стратегії комунікації. Партнерські стосунки між органами державної влади та громадськістю, опрацювання зворотного зв'язку та готовність до діалогу повинні бути першочерговими для державної комунікативної політики [6, с. 233–234].

Взаємодія органів державної влади та громадськості ґрунтується на основі визначення актуальних потреб та інтересів сучасного суспільства через адекватну організацію комунікації та діяльності в різносторонньому розвитку регіонів та місцевостей. Такий підхід відрізняється своєю інноваційною складовою, розрахунком всіх нюансів, виробленням методів і засобів реалізації.

Насамперед, необхідно зазначити, що попри загальну думку, комунікація та поширення інформації – це два різних поняття. Загалом таке упередження можна зустріти, коли матеріал, що було передано засобами масової інформації (ЗМІ), сприймають за повноцінний акт комунікації.

Комунікативний процес – це обмін інформацією між двома або більшою кількістю осіб. Основні функції полягають у досягненні соціальної спільності та збереженні індивідуальності кожного з елементів [1, с. 48]. У своїй праці Г. Почепцов зміг виокремити стандартну схему комунікації за Ф. Зейтелем, що носить динамічний характер, через який можуть траплятися наступні різновиди помилок, що можуть виникнути під час цього процесу: погане (неактивне) слухання, невикористання орієнтації на слухача, помилкові невербальні сигнали, незнання аудиторії, неввічливість та інше [8, с. 239]. Такі бар'єри не дозволяють слухачеві доцільно ознайомитись та зрозуміти надану інформацію й сприймаються як нелогічна, монотонна та незрозуміла лекція.

Необхідною частиною професії працівників державного апарату є вміння вірно підібрати слухні слова у потрібний момент та виразити їх таким чином, щоб їх не тільки чули, проте й дослухалися. Важливо знайти всі можливі методики та способи подолання комунікативних бар'єрів, бути спроможним чітко формулювати й подавати необхідну

інформацію іншим так, щоб максимально зацікавити своїх слухачів або читачів. Ефективна комунікація передбачає в собі вдосконалення будь-яких стандартних методів роботи органів державної влади з громадськістю, інноваційні підходи до питань комунікації, діджиталізацію процесів роботи виконавчої влади та освітніх заходів.

Провідну роль в організації та забезпеченні поширення комунікацій у публічному управлінні відіграють висококваліфіковані фахівці або їх структурні підрозділи. Діяльність патронатних служб, служб діловодства, персоналу чи інших окремих осіб полягає у здійсненні результативної та ефективної взаємодії з громадськістю для забезпечення розвитку публічної сфери, забезпеченні внутрішніх комунікацій, формуванні певної стратегії та, за необхідності, роз'яснення й консультивання щодо її реалізації громадськості та ЗМІ [2, с. 18].

Серед завдань таких спеціалістів необхідно виокремити наступні:

- реалізація та оцінка ефективності програм стратегічної комунікації, відповідно до мети органу публічної влади;
- надання професійної консультації фізичним особам; державним, громадським та приватним організаціям з питань публічного управління та політики загалом;
- забезпечення всіх умов для результативної комунікації органами державної влади під час їх професійної діяльності;
- сприяння та залучення громади до прийняття рішень у сфері управління;
- вирішення ймовірних конфліктів завдяки застосуванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Донесення інформації до суб'єктів дозволяє приймати ефективні рішення, що відповідають сталим вимогам щодо своєї точності, своєчасності, всебічності, корисності та доступності (максимального оприлюднення та прозорості, оскільки вся інформація про діяльність органів державної влади повинна підлягати широкому оприлюдненню через публікацію всієї суспільно-важливої документації).

Комунікативна взаємодія з громадськістю є необхідною умовою прозорої та відкритої діяльності урядовців. Світові лідери зазначають, що якісне виконання функцій можливе виключно за постійної підтримки з боку суспільства. Державно-управлінська комунікація включає в себе не тільки різні цілі, проте й методи комунікацій щодо вирішення питань політики держави. Американський політолог Л. Пай вважає, що до політичної комунікації також можна додати всі види неформальних контактів у суспільстві, які мають вагомий та різноманітний вплив на політику [10, с. 442]. Таким чином політична комунікація залежить від неформальних процесів та лінійних структур комунікації у суспільстві. Виходячи з даної структури, завдяки конкретизації елементів моделі Г. Лассуела, можна визначити та надати відповідь на основні питання, такі як: хто інформує? Про що йде мова? Яким способом відбувається передача інформації, кому та який вона має вплив? (рис. 1).

Рис. 1. Процес комунікативної взаємодії органів державної влади та громадськості

Джерело: розроблено автором за інформацією [9, с. 435]

З огляду на вказану схему, можна на прикладі розглянути як формула Г. Лассуела відображає ідею того, що є зв'язок між самою комунікацією та результатом того, який вплив вона матиме на суспільство. Щоб отримати позитивні реакції на своє повідомлення державні установи використовують різні форми та засоби комунікацій у своїй діяльності.

За характером такі комунікації можна поділити на наступні види [1, с. 49]:

- 1) інформаційна – інформування громади про якісь події (зустрічається в публічних виступах та анонсах по радіо);

- 2) експресивна – характеризується своєю виразністю, експресивним виявом почуттів та переживань (загалом зустрічається при несподіваних зустрічах);
- 3) переконуюча – містить в собі прагнення вплинути на інших (може зустрічатись у проханнях та висловлюваннях);
- 4) соціально-ритуальна – використання суспільних норм та культурних звичаях в поведінці (зустрічається при знайомствах, представленнях та звичаях);
- 5) паралінгвістична – характеризується спілкуванням за допомогою міміки, мови жестів та тіла (передає прихований зміст завдяки тим чи іншим жестам).

Способи передачі тієї чи іншої інформації суспільству поділяють на три види: усна, письмова та візуальна. Психологи вважають, що безпосередній контакт з аудиторією в багатьох ситуаціях можна вважати ефективнішим за інші способи, оскільки таким чином простіше надати адекватну й інформативну відповідь на задані питання та отримати оптимальний зворотний зв'язок щодо тих чи інших ситуацій. Особиста комунікація поєднує в собі всі види обміну інформації. Далі йде письмова комунікація, для якої головним є дотримання чіткості, надійності та повноти висловлювань. Трапляються ситуації, коли задля закріплення інформації після усної комунікації необхідно додатково передати головні аспекти виступу в письмовому вигляді. В таких випадках текстову комунікацію можна вважати доповненням та посиленням до усної.

За своєю суттю соціокультурні явища публічного управління є комунікативними та складаються з певних значень, що мають вагомий вплив на суспільство. Унікальними засобами комунікацій і соціального впливу є наявність знакових систем (символи/сенс, знаки/значення й семантичні утворення) у взаємодії. Значення, на відміну від сенсу, не змінюється в залежності від тексту, а однозначно й точніше інтерпретується.

З погляду відомого українського журналіста та спеціаліста в галузі комунікацій Г. Почепцова, символ містить в собі навіть більше інформації, ніж звичайне слово. Символ – ідеальний для будь-якого комунікатора, оскільки саме він був ефективним інструментом впливу для наших пращурів. Це є однією з небагатьох причин, чому технологічні системи комунікативного впливу спираються виключно на символи [7, с. 11].

Не слід уявляти символ виключно як візуальний знак чи образ, оскільки при їх передачі використовуються всі органи чуттів. Наприклад, в заходах комунікації символ означає елемент спілкування, призначений на позначення з формами, пов'язаними з індивідами, об'єктами, групами чи ідеями.

Символи державного управління – органічне поєднання державних символів (таких як Державний Прапор, Герб чи Гімн), символів державної влади (булава, будинок державної адміністрації тощо) та процесів управління державою [2, с. 125]. Символи державного управління тотожні до етапів процесу управління державою, в яких відбувається яскраве відтворення всіх процесів у відповідних соціокультурних контекстах.

Кожна комунікація складається з комплексної взаємодії організаційної системи та її зовнішнього середовища, а всі етапи знаходяться під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Підготовка будь-якого політичного заходу відбувається за попереднього узгодження мети комунікації, що здійснюється з огляду й вирішення суспільних проблем та подальшої ефективності в схожих питаннях. На проведення заходу впливають інтереси та ресурси в діяльності цільових груп та органів публічного управління, а також максимальний баланс між запитами аудиторії й можливостями комунікатора щодо обміну інформацією на час заходу. Оцінка комунікації неабияк залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів вирішення проблем, досягнення мети самого заходу з громадськістю, мінімальних витрат ресурсів, а також якщо результатом є позитивні соціальні ефекти, яких неможливо досягти без створення формалізованого плану.

Не дивлячись на масштабність комунікативних заходів, формалізований план складається зі структури продуманих тем та кроків, які поділяють на:

1. Оцінювання ситуації та визначення проблеми – точне виокремлення певних факторів та проблем, які структури управління повинні розв'язати, як результат виконання своїх

обов'язків після зворотного зв'язку з комунікативного заходу. Під час оцінки ситуації можуть проводитися різносторонні дослідження моніторинговими групами з метою визначення поточного стану зовнішнього середовища.

2. Визначення мети комунікації, де одним з головних факторів успіху комунікативного заходу є чітке визначення його мети.
3. Розуміння потреб цільової аудиторії: важливо відразу визначити сегменти аудиторії, щоб досягти поставленої мети та завчасно зрозуміти всі аспекти й вигоди в осередках громадськості.
4. Відбір каналів комунікації та техніки її впливу: на підставі результатів досліджень цільової аудиторії необхідно визначити найвпливовіші інформаційні середовища для кожної з громад, комунікативні канали, форми комунікацій та прийнятні типи повідомлень.
5. Планування ресурсів: необхідно ретельно розпланувати та ефективно використати виділені для комунікативного заходу кадрові, фінансові й технічні ресурси.
6. Планування проведення комунікації з громадою: детальне планування здійснення комунікативного заходу дозволяє передбачити точки проміжного контролю та коригування плану. Розподіл завдань щодо переліку заходів, протоколів, наради допомагає дисциплінувати виконавців і страхує від можливих проблем та звинувачень.
7. Підготовка до оцінки отриманого результату: оцінювання складається з порівняння інформаційного впливу, досягнутого результату та поставленої мети. Також до цього необхідно обов'язково додати ефективність використаних методів, результати проміжних досліджень та опрацювання зворотного зв'язку з громадськістю. Згідно з отриманими висновками, вносяться певні корективи до планів та пропозиції щодо подальшої організації комунікації.

В публічному управлінні офіційні комунікації є лише частиною основних процесів спілкування. Важливу роль відіграє й неформальна комунікація, що також допомагає закрити питання з неофіційними повноваженнями, що створені на базі дружніх відносин між членами однієї партії. До основних тем неформальних розмов між членами партій можна віднести різні робочі процеси, такі як скорочення штатів, питання заробітної платні та різні робочі чутки.

Комунікативна складова органів державної влади виокремлює сім основних принципів, що допомагають уникнути небажаних ситуацій та реакцій при спілкуванні з громадськістю [4, с. 111–113]:

- 1) довіри: комунікація повинна починатися з довіри, що формується завдяки зусиллям держави щодо підтримання інтересів громадськості;
- 2) відповідності: зміст комунікації повинен відповідати реальній ситуації та надавати можливість людям повною мірою реагувати на роботу державних установ (необхідно мати сприятливу соціальну ситуацію для ефективної комунікації, в тому числі й зі ЗМІ);
- 3) змістовності: повідомлення повинно мати сенс для його одержувачів та відповідати їхнім цінностям;
- 4) простоти: повідомлення повинне бути простим та зрозумілим для соціуму;
- 5) послідовності: послідовність у висловах;
- 6) надійності: комунікація повинна проходити виключно в довірених та перевірених людьми каналах зв'язку;
- 7) результативності: щоб комунікація дійсно була результативною, необхідно, щоб аудиторія розуміла зміст отриманої інформації (для засвоєння інформації людям слід докладати якомога менше зусиль на осмислення сказаного чи прочитаного).

Наразі створення позитивної репутації державних інститутів набуває особливого значення та актуальності. Хоч перераховані принципи не будуть цілковитим гарантом ефективної комунікації, проте вони є основою вірного та змістовного спілкування з громадськістю.

На жаль, наразі всі функції державних інститутів, адміністрацій та міністерств зосереджені виключно на інформуванні громадськості та поширенні політичної реклами. Їхня агітаційна діяльність є доволі слабкою та має одноразовий ефект у публіці, оскільки майже відсутні довготривалі програми для поліпшення репутації своєї установи та адекватна реакція й робота зі зворотним зв'язком громад.

Прямі та зворотні інформаційні зв'язки зі ЗМІ повинні бути основою у формуванні органів місцевого самоврядування. Для ефективної роботи органів місцевого самоврядування такі типи зв'язків мають бути взаємопов'язаними. Прямими інформаційними зв'язками називають комплексне надання інформації щодо перспектив у розвитку відповідних органів місцевого самоврядування й загальної ситуації в місті. Для поширення цього можна використати розповсюдження інформаційних бюлетенів, прес-релізів, конференцій, інтерв'ю зі ЗМІ тощо [3, с. 107-108].

Комплексний потік інформації до органів місцевого самоврядування від громади, ЗМІ чи державних установ щодо важливих проблем, пов'язаних з функціонуванням і життєдіяльністю міста, називають зворотними інформаційними зв'язками [5]. До таких зв'язків відносять зворотний зв'язок та прямі звернення громадян, телевізійні ефіри, аналіз та узагальнення інформації, моніторинг за соціологічними системами.

Існує помилкова думка, що вплинути на думку громадськості набагато важче, ніж дослідити її. Проте правильно розроблені стратегії та етапи комунікаційних програм державного управління, шляхом прозорості своїх намірів, дозволяють корегувати думку та ставлення суспільства до будь-яких організацій. Для цього варто лише дотримуватися таких правил [1, с. 31]:

- ✓ необхідно зрозуміти бажання та наміри громадськості, перш ніж намагатися змінити її думку;
- ✓ визначення чітких цільових груп;
- ✓ спеціалісти зі сфери зв'язків з громадськістю повинні обов'язково дотримуватися законів формування суспільної думки.

Таким чином, усі громадяни України мають право на інформацію, що на основі свобод та законних інтересів має бути у вільному доступі (окрім деяких випадків, передбачених законом) для використання й поширення. Підбиваючи підсумки роботи, можна дійти до висновків, що громадськість має право знати деталі роботи та політичної діяльності партій, яким вони збираються віддавати чи вже віддали свій голос на виборах.

Відносини державних установ та суспільства повинні будуватись на взаємодії та постійній співпраці. Успішна робота уряду полягає в ініціації й застосуванні різноманітних форм та методів комунікації задля поліпшення зацікавленості усіх учасників процесу. Відкритість та прозорість у питаннях виконавчої діяльності дозволить без додаткових маніпуляцій привернути до себе увагу та прихильність народу.

Статті чи просто тексти, написані профільними фахівцями, звичайно можуть зацікавити звичайних людей, проте варто з розумом підходити до інформування народу. Найкращий спосіб – усна та жива комунікація (не просто читання тексту з папірця), що дозволить не тільки почути один одного, проте й дослухатись до ідей, пропозицій та необхідного зворотного зв'язку для постановки майбутніх планів і цілей. Скористатись роботою спеціалістів з написання ґрунтовного та корисного тексту рекомендується для закріплення інформації, яку було обговорено, а схеми та візуальні приклади зроблять написане лише зрозумілішим та легшим для сприйняття суспільством.

Неможливо говорити про якісну комунікацію з потенційними виборцями та громадами без дотримання базових правил і стратегій спілкування. Проте також не потрібно нехтувати компетентністю самого спікера та саморозвитком у сфері ораторства. Невміння та нездатність правильно вести розмову й переконувати людей в чомусь може стати причиною непотрібних і зайвих непорозумінь чи навіть конфліктів між державними службовцями та суспільством у цілому. Неформальність і відвертість доцільно використовувати лише в належних та підходящих для цього випадках.

На громадську думку впливають події, що можуть виникнути в результаті зворотної реакції. Важливо знати надійність оцінки статусу громадської думки, проте важливо також і не забувати про власні інтереси.

Отже, дослідивши основи та роль комунікації у взаємодії органів державної влади та громадськості, можна лише підтвердити думку про те, що правильна та своєчасна комунікація може стати ключем до вирішення непорозумінь між державними діячами на звичайним народом, змінивши прискіпливість і недовіру в підтримку та готовність активно брати участь на тернистому шляху до поліпшення умов життя в Україні.

Список використаних джерел

1. Бондар Г. Л. Комунікативна політика в діяльності державного службовця : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2015. 300 с.
2. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні : навч. посіб. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2015. 168 с.
3. Дрешпак В. М. Повідомлення пресслужб органів публічної влади регіонального рівня: структура і стилістика. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2020. Вип. 1 (41). С. 107–112.
4. Коврига О. С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Т. 31 (70), № 2. С. 109–114.
5. Ладонько Л. С., Новікова Н. Л., Мірко Н. В. Основні аспекти комунікаційної взаємодії органів державної влади з громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/3.pdf (дата звернення: 31.03.2023).
6. Приліпко С. Нормативно-правові засади інформаційної відкритості та комунікаційної взаємодії органів публічної влади з громадськістю. *Державне управління*. 2020. № 4(6). С. 232–251.
7. Почепцов Г. Г. *Символи в политической рекламе*. Киев: Принт Сервис, 1997. 332 с.
8. Почепцов Г. Г. *Теория коммуникации*. Киев : Ваклер, 2001. 656 с.
9. Lasswell H. *Propaganda, Communication, and Public Opinion: A Comprehensive Reference Guide*. Princeton : Princeton University Press, 1946. vii, 435 p.
10. Pye L. *Political Communication*. The Blackwell Encyclopaedia of Political Institutions. Oxford – New York, 1987. P. 442.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ІЛЬІНОЇ А. О.

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: АНАЛІЗ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

МАСЛОВСЬКИЙ О., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Стаття присвячена дослідженню управління проєктами державно-приватного партнерства в Україні. Розглянуто законодавче регулювання, моделі співпраці та етапи управління проєктами ДПП. Аналізуються виклики та перспективи розвитку цієї сфери. Дослідження базується на аналізі останніх публікацій та досліджень з даної теми, а також на сучасних поглядах на проблему.

The article focuses on the management of public-private partnership projects in Ukraine. It examines the legislative framework, collaboration models, and project management stages within PPP. The challenges and prospects of this field are analyzed. The research is based on the analysis of recent publications and studies related to the topic, as well as contemporary perspectives on the issue.

Актуальність дослідження питання полягає в необхідності розбору та аналізу управління проектами державно-приватного партнерства в Україні. Зважаючи на постійне зростання інтересу до розвитку інфраструктури та реалізацію складних проектів, вивчення ефективних моделей та методів управління є критично важливим. Крім того, питання управління проектами державно-приватного партнерства набуває особливої актуальності для досягнення ефективного партнерства та сталого розвитку країни у контексті поствоєнного відновлення, змін в українській економіці та реформування публічного сектору.

Метою статті є проведення аналізу, виявлення викликів та перспектив управління проектами державно-приватного партнерства в Україні задля покращення практики його реалізації та сприяння розвитку країни.

Об'єктом дослідження є управління проектами державно-приватного партнерства в Україні.

Предметом дослідження є аналіз моделей співпраці, законодавчого регулювання, етапів управління та перспектив розвитку проектів державно-приватного партнерства в Україні.

Питання управління проектами ДПП та перспектив його розвитку було досліджено у працях таких науковців: Брайловського І., Варнавського В., Гриценка Л., Геєця В. та інших. Проте в умовах російсько-української війни та підготовки до повоєнного відновлення це питання потребує додаткового дослідження задля створення сприятливих умов для відбудови та поствоєнного розвитку.

Державно-приватне партнерство (ДПП) в Україні є одним з ефективних інструментів для реалізації проектів в різних сферах, включаючи інфраструктуру, транспорт, енергетику, охорону здоров'я тощо. Управління проектами в рамках державно-приватного партнерства є критичним фактором успіху для досягнення поставлених цілей і результатів. [1] У даній статті проведено аналіз управління проектами державно-приватного партнерства в Україні, розглянуто законодавче регулювання, моделі співпраці та етапи управління проектами ДПП. Також проаналізовано виклики та перспективи розвитку цієї сфери.

Законодавча база державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні складається з низки законів, постанов та інших нормативно-правових актів, які регулюють процедури та умови укладання, реалізації та контролю за проектами ДПП. Серед законів, що стосуються ДПП в Україні, варто згадати Закони України «Про державно-приватне партнерство», «Про основні засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про публічні закупівлі». [2]

Закон України «Про державно-приватне партнерство» (від 1 липня 2010 року) визначає правові, економічні та організаційні засади ДПП в Україні. Він встановлює процедури укладання угод, розподіл ризиків та відповідальності між державою та приватними партнерами, а також механізми контролю за реалізацією проектів ДПП. [3] Закон України «Про основні засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (від 5 грудня 2019 року) встановлює принципи та процедури регулювання господарської діяльності, включаючи ДПП. Він регламентує вимоги до регуляторної документації, процедури оцінки впливу регулювання, а також засади ефективного регулювання ДПП. [4] Закон України «Про публічні закупівлі» (від 25 грудня 2015 року) встановлює правила та процедури здійснення публічних закупівель, які є важливим елементом багатьох проектів ДПП. Він визначає принципи та процедури проведення торгів, вимоги до учасників, механізми контролю та забезпечення конкуренції в процесі закупівель. [5]

Окрім Законів проекти ДПП можуть також регулюватися іншими нормативно-правовими актами, як, наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності» (від 14 березня року), що визначає механізм спрямування бюджетних коштів спеціального фонду на підготовку проектів, що здійснюються на умовах державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності. [6]

Законодавча база ДПП в Україні постійно розвивається та змінюється, враховуючи досвід виконання проектів та вимоги сучасного ринкового середовища. Дотримання до неї та її відповідне використання дозволяють створювати сприятливі умови для розвитку та успішної реалізації проектів ДПП в Україні. Ці всі законодавчі акти сприяють створенню правової бази для розвитку ДПП в Україні, забезпечують прозорість та законність у проведенні партнерських проектів, визначають права та обов'язки учасників ДПП та механізми вирішення спорів. Вони відображають засади ринкової економіки та сприяють залученню приватного капіталу, технологій та експертизи для реалізації проектів, спрямованих на розвиток інфраструктури, енергетики, транспорту, будівництва та інших сфер. [2]

Управління проектами ДПП в Україні здійснюється Державною організацією «Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства», що належить до сфери управління Міністерства економіки. [7]

Управління проектами державно-приватного партнерства включає в себе різні моделі співпраці між державними та приватними суб'єктами. Здебільшого ці моделі мають визначений методологічний характер. Вибір конкретної моделі залежить від суті проекту, його масштабу, фінансових можливостей та ризиків. [8]

Модель публічно-приватного партнерства передбачає партнерство між державою та приватним сектором на всіх етапах проекту – від розробки до експлуатації. Держава та приватний партнер спільно фінансують та реалізують проект, а прибуток розподіляється між ними. У такій моделі важливо забезпечити взаємодію та співробітництво між усіма сторонами та ефективно розподілення ризиків. [9]

Модель державно-приватного співфінансування передбачає спільне фінансування проекту державою та приватним сектором. Кожна зі сторін вносить свій внесок у реалізацію проекту і отримує певну частку доходу. Управління таким проектом потребує встановлення механізмів контролю, забезпечення прозорості та взаємовигідної співпраці між сторонами. [9]

Концесійна модель управління передбачає передачу прав на реалізацію проекту приватному партнеру на певний термін. Приватний партнер бере на себе фінансові ризики, будує та експлуатує проект, а також отримує дохід від нього. Держава може контролювати діяльність приватного партнера та забезпечувати виконання умов угоди. [9]

Ці моделі співпраці в ДПП надають державі залучати приватний капітал, експертизу та нові технології для реалізації проектів, а приватним компаніям - отримати прибуток від їх експлуатації. Кожна модель має свої переваги та обмеження, тому вибір конкретної моделі повинен здійснюватися з урахуванням специфіки проекту та інтересів учасників ДПП. [10]

Етапи управління проектами державно-приватного партнерства (ДПП) включають кілька важливих кроків, які допомагають забезпечити успішну реалізацію проекту. Основні етапи управління проектами ДПП включають підготовчий, реалізаційний та завершальний етапи.

На підготовчому етапі сторонами визначаються основні параметри проекту, проводиться аналіз його життєздатності та створюється команда проекту. Деякі ключові кроки на підготовчому етапі включають встановлення чіткої мети та об'єктів проекту, що дає змогу усім учасникам проекту зрозуміти його цілі та очікувані результати, проведення

фінансового аналізу, що є необхідним для оцінки життєздатності проєкту, оцінки вартості проєкту, розрахунку прибутку та ризиків і визначення потреби в додатковому фінансуванні, і безпосереднє укладання угоди про партнерство між державним та приватним суб'єктами, що визначає ролі та відповідальність сторін, аспекти співпраці, фінансові умови та інші деталі спільного проєкту. [11]

На реалізаційному етапі проєкт фактично реалізується, а команда проєкту виконує свої завдання згідно з планом. Ключові кроки на реалізаційному етапі включають планування та організацію робіт (розробку детального плану реалізації проєкту, включаючи розподіл робіт, графік виконання та виділення ресурсів), фінансове управління (контроль та управління фінансовими аспектами проєкту, зокрема моніторинг витрат, забезпечення фінансової стабільності проєкту та виконання умов фінансування) та комунікацію і звітність (забезпечення ефективної комунікації між учасниками проєкту та сторонами, зацікавленими в проєкті, регулярне звітування про хід реалізації проєкту, що дозволяє виявляти можливі проблеми та приймати необхідні заходи). [11]

На завершальному етапі сторонами співпраці здійснюється оцінка досягнутих результатів проєкту згідно з поставленими цілями, виконання аналізу ефективності проєкту та визначення його впливу на розвиток громади та економіку. Після оцінки наступною задачею є формальне закриття проєкту, включаючи виведення команди проєкту, остаточне фінансове звітування та виконання юридичних процедур, а завершується співпраця проведенням моніторингу та оцінки результатів проєкту ще після його закінчення, щоб визначити його вплив та виробити рекомендації для майбутніх проєктів ДПП. [11]

Управління проєктами державно-приватного партнерства стикається з рядом викликів, які можуть вплинути на його ефективність. Один з них – це складність управління проєктами ДПП, що вимагає співпраці між державними та приватними суб'єктами. Задля мінімізації пагубного впливу фактору управління необхідно встановити чіткі комунікаційні канали, розподілити відповідальність та забезпечити ефективну взаємодію між усіма сторонами. [12]

Також проєкти ДПП часто пов'язані зі значними інвестиціями, які несуть фінансові ризики для всіх учасників. Недостатнє фінансування, зміни в економічних умовах або нестабільність політичного середовища можуть вплинути на успішність проєкту. Ефективне управління фінансовими ризиками є ключовим аспектом управління проєктами ДПП. [8]

Законодавче регулювання і юридичні аспекти управління проєктами ДПП можуть бути складними та вимагати спеціалізованих знань. Учасники ДПП повинні дотримуватись вимог законодавства, укладати договори та узгоджувати правові аспекти співпраці. Неврахування юридичних нюансів та нехтування принципами відкритості, звітності та законності може призвести до проблем та затримок у реалізації проєкту. [12]

Не зважаючи на потенційні виклики, управління проєктами державно-приватного партнерства має значний потенціал для розвитку в Україні. ДПП може забезпечити ефективне використання ресурсів шляхом залучення приватного сектору до реалізації проєктів. Приватний сектор може принести інновації, фінансові ресурси та експертизу, що сприяє успішному виконанню проєктів, адже держава не має закладати кошти задля актуалізації наукової, технічної та методологічної бази проєкту.

ДПП має вагомий вплив на регіональний розвиток держави, що є ще більш доцільним та актуальним для України після реформи децентралізації. Проєкти ДПП можуть сприяти розвитку громад та підвищенню якості життя населення. Інфраструктурні проєкти, наприклад, можуть покращити доступ до освіти, охорони здоров'я, транспортних мереж та інших послуг. Також додаткові підприємства в регіонах є важливим фактором створення робочих місць, а отже і наповнення місцевих бюджетів задля всебічного розвитку громад. [13]

Як правило, учасниками ДПП з боку приватного сектору часто є іноземні компанії чи ТНК. Для таких суб'єктів ДПП є привабливим завдяки прозорості управління, гарантіях правового захисту та стабільному бізнес-середовищі з боку держави. Управління проєктами ДПП може сприяти залученню іноземних інвестицій в економіку країни. [14]

В умовах відновлення України після завершення війни росії проти України є важливим фактором для успішного та ефективного запуску процесів відбудови. Проекти ДПП можуть стати основою для відновлення інфраструктури, створенню бізнесів, забезпеченню населення робочими місцями та каталізатором покращення економічної ситуації. Створення нових проектів ДПП буде актуальним після завершення війни та привабливим для потенційних інвесторів через значне скорочення ринку в певних сферах, повернення уваги світового суспільства та фактор соціальної відповідальності, високий рівень цифровізації всіх сфер життя та стандарти сфери послуг, сприятливе конкурентне середовище.

Отже, державно-приватне партнерство є ефективним інструментом співпраці між державою та приватним сектором для реалізації великих інфраструктурних та соціальних проектів. Цей підхід дозволяє поєднати ресурси та експертизу держави з підприємницьким досвідом та інвестиціями приватних суб'єктів.

Україна має відповідне законодавче регулювання, яке визначає правовий статус ДПП та регламентує взаємовідносини між державою та приватними суб'єктами. Законодавча база забезпечує прозорість, законність та захист прав учасників партнерських проектів.

Етапи управління проектами ДПП включають комплекс дій, спрямованих на ефективне планування, реалізацію та контроль проектів, а моделі співпраці між державою і приватним сектором надають більшу варіативність, що забезпечує можливості для реалізації проектів у різних сферах.

Розроблення ефективних моделей співпраці, дотримання законодавчих вимог, управління ризиками та забезпечення фінансування є основними завданнями для досягнення успіху. З розвитком інфраструктури, економічним зростанням та залученням інвестицій, ДПП має великий потенціал для сприяння розвитку країни та покращення якості життя громадян. Також проекти ДПП є важливими у контексті відновлення України і поствоєнний період. Продовження роботи над вдосконаленням управління проектами ДПП та подальший розвиток цієї сфери в Україні є важливими завданнями для стабільного та успішного розвитку країни.

Розвиток ДПП є важливим інструментом для повертання інвестицій, залучення приватного капіталу. Управління проектами, вибір оптимальних моделей співпраці та дотримання законодавчих норм є ключовими факторами успіху в реалізації ДПП. При цьому подальший розвиток ДПП в Україні потребує постійного вдосконалення законодавства, створення сприятливих умов для партнерства та встановлення ефективної системи управління проектами.

Список використаних джерел

1. Державно-приватне партнерство в Україні [Електронний ресурс] // Wikipedia – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державно-приватне_партнерство_в_Україні
2. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання [Електронний ресурс] // Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/342871827_Rozvitok_derzavno-privatnogo_partnerstva_v_Ukraini_mehanizmi_derzavnogo_reguluvanna
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.
4. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
5. Закон України «Про публічні закупівлі» [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

6. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проєктів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2023-%D0%BF#Text>
7. Про нас [Електронний ресурс] // Державне агентство з питань підтримки державно-приватного партнерства. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ppragency.me.gov.ua/uk/about/>
8. Ясіновська І. Ф. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ / І. Ф. Ясіновська, В. А. Іщенко, К. В. Жовтяк // «Молодий вчений». – 2020. – № 12. – С. 191–197.
9. Хусаїнов Р. МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / Руслан Хусаїнов // Науковий вісник ОНЕУ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2015/224/pdf/177-192.pdf>
10. A Primer to Public-Private Partnerships in Infrastructure Development [Електронний ресурс] // United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://www.unescap.org/ttdw/ppp/ppp_primer/index.html.
11. ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА / Н. М. Бондар, Т. А. Навроцька. // «Молодий вчений». – 2016. – № 2. – С. 17–19.
12. Науковці та юристи обговорили особливості ДПП в Україні [Електронний ресурс] // Юридична газета. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://jur-gazeta.com/golovna/naukovci-ta-yuristi-obgovorili-osoblivosti-dpp-v-ukrayini.html>.
13. Продуктивний початок 2022 року в частині систематизації й гармонізації законодавства України у сфері ДПП [Електронний ресурс] // Державне агентство з питань підтримки державно-приватного партнерства. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ppragency.me.gov.ua/uk/produktivnyj-pochatok-2022-roku-v-chastyni-systematyzaciyi-j-garmonizaciyi-zakonodavstva-ukrayiny-u-sferi-dpp/>.
14. Малін О. Л. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ЯКІСНІ ЗМІНИ ТА ГОЛОВНІ ТРЕНДИ [Електронний ресурс] / Олександр Львович Малін // ОНПУ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://economics.net.ua/files/analytics/2020_MOL.pdf.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента МІНЯЙЛО О. І.

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

**МЕЛЬНИК О., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано сучасний стан та динаміку розвитку органів самоорганізації населення. Визначено основні проблеми, з якими вони стикаються, такі як відсутність фінансування, недостатня підтримка з боку держави, недостатня обізнаність громадян щодо своїх можливостей тощо. Розглянуто перспективи подальшого розвитку цих органів та висунув рекомендації щодо підвищення їх ефективності. Аналізуючи результати дослідження, зроблено висновок, що самоорганізація населення є важливим елементом суспільства, що відіграє важливу роль у розвитку громадянського суспільства та демократії в Україні.

The article analyzes the current state and dynamics of development of public self-organization bodies. The author identifies the main problems they face, such as lack of funding, insufficient support from the state, lack of awareness of citizens about their capabilities, etc. The author also examined the prospects for the further development of these bodies and put forward recommendations for improving their efficiency. Analyzing the results of the study, the author concluded that self-organization of the population is an important element of society that plays an important role in the development of civil society and democracy in Ukraine.

Органи самоорганізації населення (ОСН) є важливим елементом громадського участі в управлінні суспільством та реалізації демократії. Україна, як країна з молодою демократією та громадянською суспільністю, що розвивається та має потребу в дослідженні стану та перспектив розвитку ОСН.

Останні роки характеризуються інтенсивними змінами в Україні, зокрема на політичному та економічному рівнях. Ці зміни вимагають від громадянського суспільства більш активної участі у процесах прийняття рішень та впливу на політичну ситуацію в країні.

Зростає роль інформаційних технологій у формуванні громадської думки та впливі на прийняття рішень. Одним з прикладів можна навести використання соціальних мереж для мобілізації громадської думки та організації акцій протесту.

Тому, дослідження стану та тенденцій розвитку ОСН в Україні має важливе значення для подальшого розвитку громадянського суспільства та демократії в країні.

Метою дослідження є аналіз стану та тенденцій розвитку ОСН в Україні з огляду на їх роль у формуванні громадянського суспільства та демократії.

Об'єктом дослідження є процес розвитку органів самоорганізації населення в Україні.

Предметом дослідження є стан та тенденції розвитку ОСН в Україні, зокрема їхній правовий статус, напрямки діяльності, роль у формуванні громадської думки та вплив на процеси прийняття рішень в країні.

З огляду на воєнні дії на території країни, тематика формування ОСН різноманітних напрямків викликає все більшу цікавість у науковців, що відображають наступні праці. М.В. Скиба розглянув питання основних тенденцій розвитку громадянського суспільства в Україні та встановив, що рівень самоорганізації населення значно зріс за останні 7 років [1]. В. Е. Гедульянов досліджуючи питання представницької демократії, вивчав стан та місце в ній ОСН [2]. Н.В. Мішина досліджувала питання законодавчого регулювання ОСН, а також науковиця займалась типологізацією та класифікацією даних органів [3, 4]. Ю.В. Карпі досліджував ряд актуальних проблем, що безпосередньо стосуються ОСН [5]. В. Рижий та Р. Дурач встановили місце та значення ОСН у місцевому самоврядуванні [6]. А.О. Петренко проводив узагальнення щодо вивченості теоретичних аспектів та задовільності законодавчого регулювання питання організації ОСН та відзначив, що вивчення даного питання потребує ґрунтовніших монографічних та дисертаційних досліджень, адже останніх недостатньо [7]. О.Н. Євтушенко, Л.М. Стадніченко досліджували перспективи розвитку ОСН [8]. Таким чином, можна дійти висновку, що тематика статті є вивченою більше у правовому аспекті та теоретичному аспектах. Проте працям бракує статистичних даних, що підтверджували їх ґрунтовність.

Закони України «Про місцеве самоврядування» (статті 4, 14, 16, 60) і «Про органи самоорганізації населення» [9, 10, 11] визначають правовий статус ОСН. Згідно з цими законами, комітети, такі як будинкові, вуличні, квартальні, мікрорайонів, сільські та селищні, є формами участі членів територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення. Вони є виборними органами, створеними жителями, які мають законне право проживати на території села, селища, міста або їх частин, для виконання завдань, передбачених законодавством. Закони також визнають ОСН як важливий елемент місцевого самоврядування та демократії в Україні.

Відповідно до даних Державної служби статистики України, кількість ОСН протягом 2013–2022 років невинно зростала (див. рис. 1).

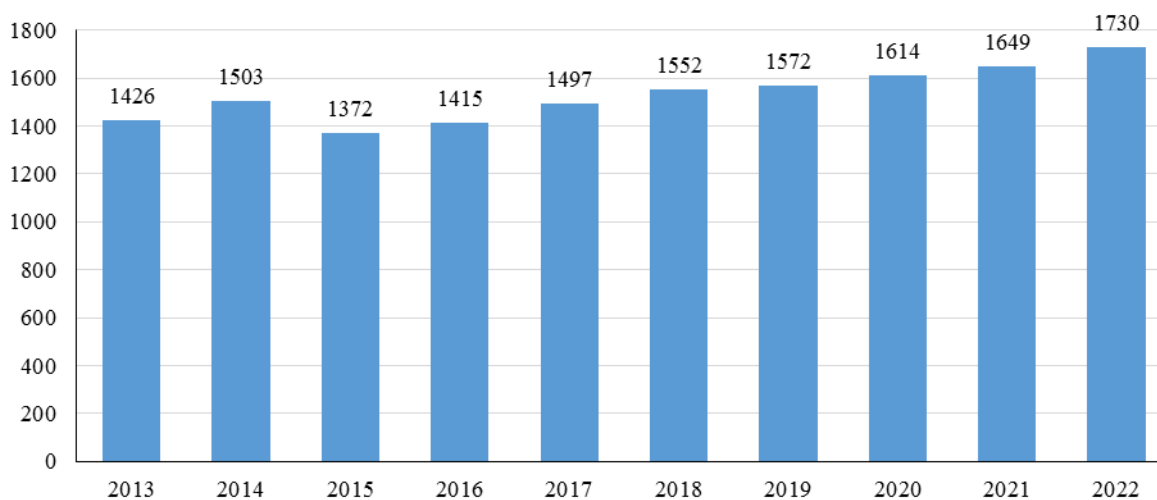

Рис. 1. Динаміка кількості ОСН, 2013–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними [12]

Відповідно до зростання кількості ОСН, збільшувалось й число громадських, благодійних та релігійних організацій, громадських, творчих та професійних спілок [1]. М.В. Скиба зауважує, що не дивлячись на введення правових обмежень здійснення громадських прав через введення воєнного стану на території України, кількість ОСН та інших видів самоорганізації та самодіяльності населення лише зростає [1].

На нашу думку, це свідчить про тенденцію посилення громадської свідомості у населення України, зокрема, об'єднання нації через військову агресію.

Окрім позитивної динаміки ОСН та інших організацій, слід відзначити додатковий інтерес науковців з даної тематики, особливо в галузі правового регулювання. Так, В. Е. Гедульянов та Н.В. Мішина акцентують увагу на тому, що дослідження самого поняття «орган самоорганізації населення» є необхідним з огляду на невизначеність його місця в системі публічних органів влади [2, 3]. Запропоновано класифікацію ОСН за походженням (село, селище, місто), за кількістю членів, за характером житлової споруди, за типом території проживання членів колективу та ін [4]. Проте, А.О. Петренко не погодився б з нашим твердженням, щодо зростання популярності досліджуваної тематики. Автор наголошує, що кількість ґрунтовних праць, що повинні стати основоположними є недостатньою та відмічає лише декілька науковців з даного питання [7].

Таким чином, цікавість науковців до процесу організації ОСН є зрозумілою, адже все більшого розмаху набирає децентралізація, що сприяє появі нових громад та об'єднань задля регулювання внутрішніх питань села, селища, міста або громади.

Як зазначено високошанованим Ю.В. Карпі, існування ОСН має дві основні мотивації:

- по-перше, створення можливостей для місцевої демократії та залучення членів територіальних громад до активної участі у вирішенні місцевих питань;

- по-друге, звільнення органів місцевого самоврядування від вирішення тих питань місцевого значення, які можуть бути успішно розв'язані самим населенням шляхом делегування цих питань разом із відповідними фінансовими й матеріальними ресурсами до повноважень ОСН [5, с. 255].

Одна з проблем, що ускладнює ефективну діяльність ОСН, полягає в тому, що їх сфера діяльності досить обмежена. З одного боку, можна взяти на увагу радянський досвід функціонування таких органів, але з іншого боку, необхідно враховувати значні відмінності в співвідношенні ОСН та влади в умовах сучасної демократичної правової держави.

Організація зосереджується на кількох основних напрямках діяльності, зокрема на контролі у системі комунального господарства, щоденних перевірках, рейдах з благоустрою території, та іншій діяльності, про яку розповідається в щомісячних звітах. Представники ОСН вирішують усі питання місцевого значення, які часто залишаються без уваги місцевої влади. Крім того, вони постійно займаються організацією щотижневих суботників, розглядають звернення громадян, видають різні довідки та побутові характеристики, організують зустрічі з керівниками міських органів влади, проводять загальні збори мешканців, та співпрацюють з депутатами та іншими органами влади.

Україна стикається з проблемою низької зацікавленості влади та населення у створенні та підтримці ОСН. Це пояснюється не лише низьким рівнем політичної культури та спроможності громадян самоорганізовуватися, але й нестабільністю в державі та недостатнім розумінням населенням місця та ролі ОСН. У таких умовах формування та розвитку ОСН є абсолютно неприпустимим.

На жаль, на сьогодні в Україні немає жодної територіальної громади, де був би напрацьований весь комплекс необхідних правових документів локального рівня для належної діяльності ОСН. Цей комплекс міг би включати статут територіальної громади, базове положення про ОСН, програму розвитку та підтримки ОСН, затверджений на місцевому рівні, механізм наділення відповідних ОСН окремими повноваженнями відповідної ради, передавання фінансів та майна, затверджені на місцевому рівні спеціальні типові договори про делегування повноважень, розподіл повноважень між ОСН різних рівнів. Відсутність таких документів і механізмів ускладнює ефективну діяльність ОСН та їх взаємодію з місцевими владними органами.

Забезпечення ефективної участі населення у вирішенні питань місцевого значення – головна функція місцевого самоврядування [6, с. 286].

Тобто, місцеві органи влади повинні забезпечувати можливість громадян брати участь у процесі вирішення проблем свого населеного пункту, міста чи району. Для цього необхідно створювати умови для взаємодії між місцевою владою та населенням, зокрема, проводити громадські слухання, консультації, дозволяти громадській організації висувати пропозиції, а також забезпечувати доступність інформації щодо діяльності місцевих органів влади.

Задля забезпечення ефективної участі населення у вирішенні питань місцевого значення, необхідно також забезпечувати дієві механізми залучення громадськості до реалізації проєктів та програм, що спрямовані на розвиток території, покращення якості життя мешканців, збереження культурної спадщини та природних ресурсів. Такий підхід дозволяє створити належні умови для розвитку місцевих громад, збільшення рівня задоволеності мешканців та підвищення ефективності місцевого самоврядування в цілому.

О.Н. Євтушенко, Л.М. Стадніченко провели дослідження, що підтверджують наведені вище твердження щодо рівня доступності інформації для населення, а також рівня обізнаності громадян про свої права та можливості. Відповідно до опитування, що було проведено авторами у 2019 році, лише 12 % громадян знаю, що таке ОСН, а 40,6 % не наважились би ініціювати ОСН в своєму будинку, вулиці, кварталі тощо. Цікавим виявляється той факт, що 23 % вважають, що такий орган був би доречним та приніс користь на території проживання громадян. І майже 45 % не готові взяти участь в такому органі. Дослідними зауважують, що такі результати виходять через асоціацію ОСН з ОСББ, хоча фактично, це різні організації [9, с. 306–307].

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні спостерігається деякий розвиток ОСН, але є також і проблеми, які стримують їхній повний розвиток.

Однією з головних тенденцій розвитку ОСН в Україні є зростання їх кількості та розмаїтості. Сьогодні існує велика кількість ОСН, що діють на різних рівнях: від сільських громад до міст та регіонів. Зокрема, в сільській місцевості діє значна кількість сільських та міських ОСН, які забезпечують розвиток територій та підвищують рівень соціальної взаємодії між місцевими жителями.

Іншою тенденцією є поступове удосконалення правового поля, яке регулює діяльність ОСН. Зокрема, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про органи самоорганізації населення», які передбачають розвиток ОСН та забезпечення їхньої ефективної діяльності. Також, в Україні існують різні програми підтримки ОСН, які сприяють їхньому розвитку та функціонуванню.

Проте, існують і проблеми, які перешкоджають повному розвитку ОСН в Україні. Наприклад, низький рівень політичної культури громадян та їхня недостатня готовність до самоорганізації та участі в роботі ОСН. Також, не завжди забезпечується достатня фінансова підтримка для діяльності ОСН, що ускладнює їх розвиток та функціонування.

Україна має розвинуту систему ОСН на різних рівнях - від сільських громад до міст та областей. ОСН включають у себе різноманітні організації, такі як громадські об'єднання, благодійні фонди, спілки та кооперативи.

Однією з ключових тенденцій розвитку ОСН в Україні є зростання їх ролі та значення в житті громад. ОСН стають все активнішими у вирішенні проблем, що стосуються розвитку інфраструктури, забезпечення благоустрою територій, формування якісної місцевої політики та взаємодії з органами влади.

Іншою тенденцією є зростання кількості нових громадських об'єднань, що діють у сфері захисту прав та інтересів громадян. Це пов'язано зі зростанням свідомості громадян та бажанням активно долучатися до вирішення питань, що стосуються їх життя.

Також в Україні спостерігається тенденція до створення місцевих ініціативних груп, які мають на меті сприяти розвитку громад та забезпеченню їхнього добробуту. Ці групи стають все активнішими у вирішенні питань, що стосуються соціально-економічного розвитку територій, забезпечення доступності послуг та підвищення якості життя населення.

За даними досліджень, більшість українців не залучаються до роботи громадських організацій та інших форм самоорганізації населення. Однією з головних причин цього є недостатня інформованість населення про можливості участі в самоврядуванні та про роботу громадських організацій.

Для вирішення цих проблем необхідно проводити інформаційну роботу серед населення про можливості та переваги участі в самоврядуванні та сприяти розвитку громадських організацій. Також потрібно забезпечувати достатній рівень фінансування діяльності громадських організацій та створювати сприятливі умови для розвитку самоврядування на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Скиба М.В. Стан та основні тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах «Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні», м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2022. Т.3. С. 97–100. URL : https://pcal.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/Збірник-тез_Том-III-6.pdf#page=97. (дата звернення: 22.04.2023).
2. Гедульянов В.Е. Інститут представницької демократії та органи самоорганізації населення. *Juris Europensis Scientia*. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія» 2022. Вип. 2. С. 61-64. URL : <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.348>. (дата звернення: 22.04.2023).
3. Мішина Н. В. Органи самоорганізації населення у системі місцевого самоврядування : Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2019. Т.23. С. 84-91. URL : <https://hdl.handle.net/11300/12585>. (дата звернення: 22.04.2023).
4. Мішина Н. В. Органи самоорганізації населення в Україні: типологія та класифікація : Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 2020. Т.26. С. 81–89. URL : <https://doi.org/10.32837/npuola.v26i0.664>. (дата звернення: 22.04.2023).

5. Карпі Ю. В. Органи самоорганізації населення: актуальні проблеми : матер. міжнар. наук.-практ. конф. «Правова доктрина: міжнародний досвід та практична реалізація в Україні». Маріуполь: МДУ, 2019. С. 254-256. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/99ec3e39-ffe6-4bc2-a409-36bab90eccf8/content#page=254>. (дата звернення: 22.04.2023).
6. Рижий В., Дурач Р. Органи самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування : матер. міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки». Тернопіль, 2021. С. 285–287. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43361/1/%D0%A0%D0%98%D0%96%D0%98%D0%99.pdf>. (дата звернення: 22.04.2023).
7. Петренко А.О. Загальні збори громадян за місцем проживання: доктринальне забезпечення. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 5 С. 32-35. URL : <https://doi.org/10.32837/chern.v0i5.275>. (дата звернення: 22.04.2023).
8. Євтушенко О.Н., Стадніченко Л.М. Органи самоорганізації населення в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Public Administration and Regional Development*. 2019. №4. С. 291–315. URL : <https://doi.org/10.34132/pard2019.04.04>. (дата звернення: 22.04.2023).
9. Конституція України: Закон України від 23.07.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. Ст. 48. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 22.04.2023).
10. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. Ст. 170. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. (дата звернення: 22.04.2023).
11. Про органи самоорганізації населення: Закон України № 2625-III від 11.07.2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 48. Ст. 254. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. (дата звернення: 22.04.2023).
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <https://ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 23.04.2023).

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

МЕХАНІЗМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

**МИХАЙЛЮК А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті узагальнені особливості функціонування механізмів надання адміністративних послуг. Окреслені необхідність та значущість вищезазначених механізмів у системі управління. Обґрунтована актуальність надання адміністративних послуг. У роботі також представлені відповідні вимоги щодо надання адміністративних послуг. Визначено поняття механізмів адміністративних послуг, схарактеризовані особливості організації та функціонування цих механізмів та їх реалізація. Розглянуті недоліки системи надання адміністративних послуг, а також запропоновано практичні рекомендації, котрі мають сприяти вдосконаленню вищезгаданих механізмів. Описані перспективи подальших досліджень механізмів надання адміністративних послуг.

The article analyzes the features of the functioning of mechanisms for providing administrative services. The necessity and importance of the above-mentioned mechanisms in the management system are outlined. The justified relevance of the provision of administrative services. The work also presents relevant requirements for the provision of administrative services. The

concept of mechanisms of administrative services is defined, the peculiarities of the organization and functioning of these mechanisms and their implementation are characterized. The shortcomings of the system of providing administrative services are considered, as well as practical recommendations are proposed, which should contribute to the improvement of the above-mentioned mechanisms. Prospects for further research into mechanisms for providing administrative services are described.

Одним з основних завдань держави є забезпечення громадянам якісних та ефективних адміністративних послуг. Для цього розробляються та впроваджуються різноманітні механізми надання таких послуг, які мають за мету спростити та зробити більш доступним процес отримання необхідної інформації. Система надання адміністративних послуг має велике значення, оскільки саме завдяки цим механізмам громадяни можуть отримати найбільш оперативне та ефективне обслуговування.

У зв'язку із суспільною значимістю механізмів надання адміністративних послуг, створення та вдосконалення цих систем є актуальним завданням. Дослідженням роботи механізмів надання адміністративних послуг займалися низка науковців та практиків. Проте, існує потреба у подальшому детальному вивченні способів удосконалення цих механізмів та усуненні недоліків цих систем.

У сучасному глобалізованому суспільстві питання успішної реалізації механізмів надання адміністративних послуг є одним із важливих завдань у системі управління. Забезпечити ефективність та доступність систем надання адміністративних послуг можна лише за умови досконалого дослідження формування, розгляду особливостей організації та функціонування цих механізмів. Оскільки способи удосконалення цих систем не були досліджені у повній мірі, розглянемо наукові праці, які стосуються вищевказаних механізмів та зробимо детальне дослідження особливостей їхньої організації та функціонування.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз механізму надання адміністративних послуг на місцевому рівні в Україні.

Питаннями сутності адміністративних послуг, механізмів їх надання, характерних особливостей та класифікацій, а також адміністративно-територіальних перетворень в Україні займалася низка вітчизняних та закордонних дослідників таких як: А. Б. Лис [3], О.М. Буханевич [4], Н. І. Ільчанінова [5], В. В. Тимощук[6], Ю.І. Соломко [7] та інші. Аналіз цих наукових здобутків свідчить, що чіткого вирішення щодо удосконалення механізмів надання адміністративних послуг серед науковців немає. На наш погляд, це зумовлено тим, що процес подолання сучасних викликів у системі управління та їх реалізація дотепер не були об'єктом комплексних досліджень. Зокрема, це стосується сучасних механізмів надання адміністративних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адміністративні послуги є важливим елементом взаємодії держави та громадян, оскільки вони безпосередньо впливають на якість життя та розвиток соціуму в цілому. У сучасному правовому суспільстві, з появою низки зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на систему управління, існує потреба у постійному удосконаленні механізмів надання адміністративних послуг, якість яких є ключовим показником успіху держави у глобалізованому світі.

Перш за все, варто розтлумачити термін «адміністративна послуга». Ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги» визначає, що адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [1]. Головними ознаками адміністративної послуги є: її надання за заявою фізичної або юридичної особи; надання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування; визначення повноважень і порядку відповідно до закону; результат у формі адміністративного акта або адміністративного договору. Прикладами адміністративної послуги є реєстрація шлюбу, видача паспорта, ліцензії, дозволу, укладення договору на місцеві перевезення тощо. До адміністративної послуги зараховують надання витягів та виписок із реєстрів, довідок, копій, дублікатів документів та інші передбачені законом дії [2].

Реалізація адміністративних послуг неможлива без механізмів надання цих послуг, які у свою чергу є «послідовністю взаємопов'язаних розташованих у певному порядку елементарних актів здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, результатом якої є зміна чи припинення прав та/або обов'язків такої особи» [3]. У деяких дослідженнях зустрічається термін, який має схоже значення: «механізм надання адміністративних послуг» – це нормативно встановлений порядок, який має на меті забезпечити реалізацію законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, які звернулися за допомогою. Ця процедура включає три етапи: фіксація звернення особи, обробка запиту та погодження результатів, а також видача результату та фіксація цього факту у вигляді офіційного документа [4]. Кожен з етапів, що описані у процедурі надання адміністративних послуг, потребує певних дій від органу публічного управління, який має повноваження вирішувати питання відповідного характеру.

Активний пошук ефективного механізму надання адміністративних послуг зумовлений, насамперед, незбалансованою поетапністю проведення реформ, втратою довіри громадян до владних структур усіх рівнів та корупцією у державному управлінні. Для того аби докорінно змінити цю систему, необхідна трансформація механізмів надання адміністративних послуг органами влади, яка може здійснюватися за допомогою різних підходів (комплексного, процесного, ресурсного, клієнтоорієнтованого тощо).

Досліджуючи організаційні механізми, науковці включають ERP-системи, різноманітні інструменти для налагодження електронних взаємодій, методи реінжинірингу процесів державного управління, включаючи концепцію управління взаємовідносинами з клієнтами (громадянами). Деякі автори наголошують на актуальності таких CRM систем (управління взаємовідносинами з клієнтами), оскільки вони автоматизують процес взаємовідносин між громадськістю та владою. Ці системи можуть обробляти та зберігати інформацію, а також бути ефективною стратегією для побудови відносин з кожним клієнтом окремо. Метод передбачає кілька етапів реалізації стратегії надання управлінських послуг: 1) обґрунтування доцільності; 2) пошук багатоканальної інтеграції; 3) процес оцінки ефективності; 4) забезпечення потреб споживання. За допомогою цих систем можна усунути адміністративний тиск, заощадити кошти, зменшити навантаження на клієнтів та підвищити якість обслуговування.

З моменту прийняття Закону України «Про адміністративні послуги» в організаційній структурі забезпечення функціонування системи надання адміністративних послуг відбуваються позитивні зміни, а саме: створено Мережу центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Повноваження щодо надання розповсюджених адміністративних послуг делеговано на місцевий рівень, для того аби такі послуги могли надаватися безпосередньо громадянам. Вищезгадане не зменшує важливості налагодження механізму зворотного зв'язку зі споживачами послуг (громадянами), що є необхідною умовою для підвищення якості та розвитку адміністративних послуг.

Водночас, зазначимо, що в системі МВС України замість створення єдиної системи ЦНАП з комерційних мотивів відкривають «Сервісні центри МВС». Такий підхід має як переваги, так і недоліки: у деяких випадках споживачам таких послуг доведеться відвідувати кілька установ/органів замість одного консолідованого офісу, ресурси розосереджені по різних офісах [5]. Створення мережі відділів сервісних центрів зводить нанівець ключову ідею створення мережі центрів надання адміністративних послуг – надання великої кількості найбільш затребуваних громадянами адміністративних послуг в одному місці.

Підкреслимо, що доручення деяких послуг Сервісних центрів МВС службам ЦНАП здійснено відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 травня 2014 року № 523-р «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через Центр надання адміністративних послуг». Це має певні організаційні перешкоди, але їх можна подолати, якщо на практиці запровадити ефективні механізми взаємодії та чіткі алгоритми надання послуг. Спільні зусилля органів державної влади у цій сфері спрямовані на підвищення якості обслуговування громадян та підвищення доступності державних послуг [6].

Удосконалення механізму надання адміністративних послуг шляхом запровадження сучасних технологій у відповідних установах (вдосконалення Інтернет та мобільної складової механізму надання послуг) є пріоритетним [7]. Відповідно, внесення необхідних змін у вигляді електронних послуг також є важливим кроком у системі управління нашої держави і цей процес більшою мірою не технологічний, а соціальний. При цьому механізм надання електронних послуг є основною складовою системи електронного урядування. Різновиди цих механізмів зображено нижче (рис. 1). Водночас впровадження сервісного механізму в систему державного управління супроводжується автоматизацією адміністративного регулювання та запровадженням офіційного електронного документообігу [8].

Враховуючи цей факт, відбулося врегулювання функції «Інтернет-порталу» (Єдиного державного онлайн нового порталу електронних послуг). 4 грудня Уряд ухвалив постанову про «Питання функціонування Єдиного державного порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг» та пов'язані з нею нормативно-правові акти. Це створює умови для усунення урядом застарілих інтерфейсів, незручних механізмів, дублювання функцій та перетину послуг, притаманних великій кількості порталів адміністративних послуг. Цей веб-портал дає змогу отримати такі державні послуги як: подання звернень, скарг та повідомлень від громадян; надсилання електронних листів до органів влади; проведення анкетування, опитування; використання мобільного додатку «Дія»; користування особистими кабінетами; та ін.

Рис. 1. Механізми надання електронних послуг

Варто зазначити, що цифровий додаток «Дія» – це мобільний додаток, створений урядом України з метою спрощення доступу до державних електронних послуг та зручного зв'язку між громадянами та державними органами. Проаналізувавши даний портал, зазначаємо, що перевагами цього додатка є: зручність та швидкість використання (за допомогою додатка можна отримати доступ до різноманітних державних послуг, що дозволяє економити час та зусилля); безпека та захист персональних даних (додаток має високий рівень захисту персональних даних користувачів, що забезпечує конфіденційність та безпеку використання); широкий функціонал (додаток має багато корисних функцій, таких як можливість отримання інформації про державні закупівлі, актуальні новини, електронні послуги та

інше). Недоліками можуть бути: відсутність підтримки деяких державних послуг. (не всі державні послуги доступні через додаток, що змушує користувачів шукати альтернативні способи отримання необхідної інформації); проблеми з підключенням до мережі Інтернет (для користування додатком потрібне постійне підключення до мережі Інтернет, що може становити проблему в областях з поганою мережевою інфраструктурою); технічні проблеми та помилки (як і будь-який інший мобільний додаток, «Дія» може мати технічні проблеми та помилки, що змушують користувачів шукати альтернативні рішення); обмеження використання за кордоном (додаток «Дія» призначений для використання в Україні, тому його функціонал може бути обмеженим за межами країни); вимога до технічної оснащеності (для використання додатку «Дія» потрібен сучасний мобільний телефон та підтримка останньої версії операційної системи, що може бути проблемою для користувачів з застарілим обладнанням).

Узагальнивши все вищезгадане, цифровий додаток «Дія» має багато переваг для користувачів, таких як швидкий та зручний доступ до державних електронних послуг та інформації. Однак, він також має деякі недоліки, що можуть змушувати користувачів шукати альтернативні способи отримання необхідної інформації.

Удосконалення механізмів надання адміністративних послуг може бути досягнуто за допомогою таких засобів:

- *розвитку електронних сервісів* (введення нових електронних сервісів та вдосконалення наявних допоможе зробити процес надання адміністративних послуг більш зручним та доступним для громадян та бізнесу; такі сервіси повинні бути простими та зрозумілими, а також повинні підтримуватися на різних пристроях та операційних системах);

- *підвищення якості обслуговування* (надання якісної адміністративної послуги повинно стати пріоритетом для державних органів та служб; для цього можуть бути введені додаткові тренінги для співробітників, які займаються наданням послуг, та забезпечення належних умов для роботи);

- *спрощення процедур та скорочення строків* (спрощення процедур та скорочення строків надання послуг дозволить зменшити витрати часу та грошей для громадян та бізнесу; це може бути досягнуто шляхом введення одноетапного надання послуги та зменшення кількості документів, що потрібні для її отримання);

- *забезпечення доступності для людей з обмеженими можливостями* (надання адміністративних послуг повинно бути доступним для людей з обмеженими можливостями; для цього можуть бути введені спеціальні послуги та сервіси, які дозволять їм отримати необхідну інформацію та послуги);

- *використання нових технологій* (використання нових технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, може значно покращити процес надання адміністративних послуг. Наприклад, використання штучного інтелекту може допомогти автоматизувати деякі процеси та знизити витрати часу та ресурсів; використання блокчейну може допомогти забезпечити безпеку та захист персональних даних громадян);

- *залучення громадськості* (залучення громадськості до процесу удосконалення механізмів надання адміністративних послуг може допомогти забезпечити більшу прозорість та відкритість процесу; громадськість може бути залучена за допомогою збору фідбеку та інших форм зворотного зв'язку);

- *забезпечення єдиної точки доступу до послуг* (єдина точка доступу до послуг може допомогти забезпечити більшу доступність та зручність процесу надання адміністративних послуг; це може бути досягнуто за допомогою створення порталів та мобільних додатків, які дозволять громадянам та бізнесу отримати необхідну інформацію та послуги в одному місці);

Удосконалення механізмів надання адміністративних послуг має багато переваг, таких як зменшення витрат часу та ресурсів, поліпшення якості обслуговування, забезпечення доступності для всіх громадян та бізнесу, а також забезпечення прозорості та

відкритості процесу. Однак, на жаль, існують недоліки, такі як високі витрати на розробку та впровадження електронних сервісів, можливість технічних проблем, які можуть призвести до непрацездатності системи та вразливість до кібератак.

Отже, нами досліджено особливості організації та функціонування механізмів надання адміністративних послуг. За результатами дослідження дійшли висновку, що ці системи є важливим інструментом для забезпечення ефективності та якості взаємодії держави з громадськістю. Також, запровадження механізмів надання електронних послуг є важливим кроком у забезпеченні зручності та доступності забезпечення адміністративних послуг. Саме завдяки сучасним досягненням можливе швидке та якісне отримання такого виду послуг. Проте, цей процес викликає певні труднощі, такі як необхідність забезпечення кібербезпеки, відсутність доступу до Інтернету в деяких регіонах країни, а також низький рівень інформаційної грамотності деяких груп населення, недостатня кількість кваліфікованих працівників. Однак, якщо правильно підійти до вирішення цих труднощів та викликів, можливо створити ефективну та зручну систему надання адміністративних послуг, яка буде сприяти підвищенню рівня задоволеності громадян та бізнесу, а також забезпечувати більш ефективну роботу державних органів. Важливо забезпечити якість послуг, відповідність електронних сервісів вимогам громадськості та створення гнучкої системи, яка може адаптуватися до зміни потреб населення. Перспективою майбутніх досліджень може бути вивчення способів подальшої модернізації та удосконалення механізмів надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел

1. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування: зб. матеріалів / В. П. Тимошук, Н. Л. Добрянська, О. В. Курінний [та ін.]; за заг. ред. В. П. Тимошука, О. В. Курінного. Київ: Центр політико-правових реформ, 2015. 428 с.
2. Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад: монографія / за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, І. А. Чикаренко. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. 292 с.
3. Маматова Т. В. Формування нової системи надання адміністративних послуг в умовах децентралізації. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 4 (18). С. 75 – 83. doi: 10.15421/151536.
4. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.
5. Пальчук В. Особливості розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг в Україні. *Україна: події, факти, коментарі*. 2017. № 9. С. 36 – 45. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/9.pdf>.
6. Підготовка спроможної мережі надання послуг: Мінрегіон провів тематичні навчання представників ОДА. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/11764>.
7. Ільчанінова Н.І Механізм надання адміністративних послуг в умовах реформування територіальної організації влади в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Миколаїв, 2019. 20 с.
8. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 8 листопада 2019 р. № 837/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>.
9. Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області. URL: <http://e-services.dp.gov.ua>.
10. Створення інтегрованих Центрів надання адміністративних послуг об'єднаних територіальних громад: практичні рекомендації / за заг. ред. О. Тертишної, О. Саєнко; Фонд «Східна Європа»; Програма EGAP. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2016. 146 с.
11. Тимошук В. Надання адміністративних послуг у муніципальному секторі: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ: ВІ ЕН ЕЙ, 2015. 124 с.

13. Як створити належний ЦНАП в ОТГ? Досвід інституційного створення ЦНАП в рамках Програми «U-LEAD з Європою»: посібник / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2018. 364 с. URL: https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/A4_TSAP_for-web_cover_block.pdf.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента МРКО Н. В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У МІСТАХ УКРАЇНИ

**ОБОДЯНСЬКА Д., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано тенденції побудови ефективної системи комунікації органів публічної влади та громадськості. Доведено, що становлення нової парадигми державного управління є можливим через призму комунікаційної стратегії органу місцевого самоврядування. Проаналізовано показники дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з відображенням рівня довіри громадян до місцевої влади та державних інститутів. Визначено ключовий напрямок для реалізації комунікативного потенціалу з міжнародного досвіду для забезпечення зростання комунікацій з громадськістю у містах України.

In the article the tendencies of the building an effective system of communication between public authorities and the public are analyzed. It is proved that the formation of a new paradigm of state management is possible through the prism of the communication strategy of the local self-government body. The indicators of the research conducted by the sociological service of the Razumkov Center reflecting the level of trust of citizens in local authorities and state institutions are analyzed. The key direction for the implementation of communicative potential from international experience to ensure the growth of communications with the public in the cities of Ukraine is determined.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сьогодні в Україні в умовах євроінтеграції набуває своїх обертів становлення нової державності, ефективність якої опирається на місцеве самоврядування, що є сполучною ланкою між владою і населенням. А це забезпечує узгодження інтересів громадян з інтересами держави й підтримує якість суспільного життя на певній місцевості.

Метою статті є аналіз основних напрямів та шляхів розвитку комунікативних зв'язків органів місцевого самоврядування з громадськістю.

Об'єктом дослідження є процес комунікацій з громадськістю у містах України.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти комунікацій з громадськістю на місцевому рівні.

Розвиток тенденцій комунікацій з громадськістю проаналізовано у сучасних наукових працях в галузі національної державної інформаційно-комунікаційної політики, зокрема В. Довженко, А. Войтенка, М. Плотнікової [2], М. Зяйлик [6], О. Карпенко, О. Миронової [7], Л. Ладонько, Н. Новікової, Н. Мірко [9], К. Лозовської [10] та ін. Однак питання стратегічного планування та розвитку комунікативного процесу між органами публічної влади на рівні міста та громадськістю залишаються досі актуальними й потребують подальшого дослідження.

Важливу роль у процесі досягнення стратегічних цілей розвитку територіальної громади, тобто реалізації програм соціально-економічного розвитку, відіграла якісна, адресна та ефективна комунікація з місцевою владою та цільовими групами. Тут необхідно спланувати комунікативний процес, який забезпечуватиме координацію позицій державної та місцевої влади для досягнення цілей, визначених у стратегіях та програмах. Ця потреба є особливо актуальною на місцевому рівні, де місцева влада максимально наближена до громадянина, що передбачає реформа децентралізації. В той же час об'єктивним правом кожного члена територіальної громади є запит на отримання якісної та своєчасної інформації про її діяльність. Так, Європейська хартія місцевого самоврядування визначає права та можливості органів місцевого самоврядування, регулювання та управління значною частиною своїх державних справ на користь місцевого самоврядування [3].

Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами. Це передбачає тісний контакт з установами місцевої влади та є одним із принципів демократичного управління й основою демократичних політичних систем. На цьому рівні існує тісна взаємодія між урядами та громадськістю, що вимагає адаптованих комунікативних процесів, спрямованих на досягнення консенсусу або вибір найкращого шляху розвитку. Тут активна роль покладається на органи місцевого самоврядування, яким необхідно залучати до процесу прийняття важливих управлінських рішень представників територіальних громад, вчасно інформувати громадськість, а також вивчати й враховувати громадську думку в управлінській діяльності. Тому варто було б запропонувати практичний інструмент комунікаційної взаємодії органів місцевої влади та громадськості, що сприятиме формуванню дієздатності територіальних громад [7, 9].

Дослідження проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 29 липня по 4 серпня 2021 р. методом інтерв'ю «обличчя до обличчя» та з 22 лютого по 1 березня 2023 р. в рамках проєкту програми MATRA. Опитування проходили 2019 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України, окрім тимчасово окупованих Автономної Республіки Крим та окремих територій Донецької та Луганської областей України за вибіркою, представленою дорослим населенням за основними соціально-демографічними показниками (рис. 1).

Рис. 1. Рівень довіри громадян до державних і суспільних інститутів у 2021 та 2023 рр., %

Джерело: складено автором за даними [1, 11]

Так, за результатами проведеного опитування в 2021 р. серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлювалась до Збройних Сил України – 68 % респондентів, волонтерських організацій – 64 %, церков – 63,5 %, Державної служби України з надзвичайних ситуацій – 61 %, голів міста (селища, села) проживання – 57 %, Державної прикордонної служби України – 55 %, Національної гвардії України – 54 %, добровольчих батальйонів – 53,5 %, ради міста (селища, села) проживання – 51 %.

Якщо порівняти статистику 2021 та 2023 рр., можна побачити зміни у довірі населення до влади, враховуючи воєнний стан, а саме покращення з боку громадян. Так, в 2023 р. Збройним Силам України довіряють 96 % респондентів, волонтерським організаціям – 88 %, добровольчим батальйонам – 87 %, Національній гвардії України – 86 % Державній службі України з надзвичайних ситуацій – 85 %, Державній прикордонній службі України – 82 %, церквам – 70 %, головам міста (селища, села) проживання – 62 %, радам міста (селища, села) проживання – 56 %. Як бачимо, довіра до місцевої влади змінилась в позитивний бік в незначному обсязі, що в порівнянні з іншими організаціями має значний відрив. Велика недовіра до місцевої влади пояснюється тим, що українці тривалий час жили в умовах окупації та ворожого ставлення до себе з боку чужинської влади. Це виховувало в них готовність завжди покладатися насамперед на власні сили. Навіть коли було відновлено власний національний статус, ставлення до державної та місцевої бюрократії не дуже змінилось. Вона все ще залишалася чужою й далекою. За 30 років правлячий клас практично нічого не зробив для підвищення довіри українців до місцевої влади. Навпаки, дії влади найчастіше виправдовують недовіру громадян. Наразі відбувається зсув у довірі між урядом і народом, війна значно вплинула на покращення громадського сприйняття уряду.

Інструментом у налагодженні зв'язків з громадськістю, який передбачає застосування дієвого підходу до планування дій в інформаційно-комунікаційному просторі у процесі досягнення визначених стратегічних цілей розвитку територіальної громади, є комунікаційна стратегія.

Так, комунікаційна стратегія органу місцевого самоврядування є орієнтованим на зацікавлені сторони та громадськість підходом сприяння добровільним змінам знань, ставлення та діяльності територіальної громади до запропонованих змін, що, зрештою, сприятиме досягненню цілей і завдань стратегії економічного і соціального розвитку. Метою такої стратегії є мобілізація підтримки з боку основних груп громадськості та зацікавлених сторін для впровадження стратегії задля успішного досягнення її цілей і повноважень. Таким чином, основним завданням органу публічної влади є чітке визначення цільової аудиторії, яка повинна бути відображена в комунікаційній стратегії. Така цільова аудиторія повинна базуватися на різних соціокультурних, вікових, освітніх, ціннісних, гендерних, сімейних та інших аспектах, які розглядаються в розробках ключових повідомлень [6]

У зв'язку з реформами децентралізації деякі об'єднані адміністративні одиниці розробляють комунікаційні стратегії, але це радше виняток із правил, ніж обов'язкова умова для забезпечення стратегічного планування комунікативної діяльності. Така ситуація пов'язана з відсутністю єдиного методичного підходу до їх розробки та хибним уявленням про те, що реалізація комунікаційних стратегій є лише завданням спеціалістів з комунікацій або їх підрозділів. Стратегічне планування у сфері комунікацій має здійснюватися під керівництвом голів місцевих рад, оскільки передбачає прийняття управлінських рішень, які визначають стратегічні комунікаційні цілі, очікувану реакцію на інформацію, координацію пріоритетних каналів і методів комунікації, фінансові безпеки [10].

Варто звернутися до міжнародного досвіду країн ЄС у сфері реалізації комунікативної політики й стратегічного планування у сфері комунікацій, де таку політику визначено інструментальним засобом, який забезпечує ідентичність, інтеграцію, повагу та демократію, спряє покращенню розуміння громадян, що впливає на вдосконалення діяльності публічних інститутів та політики. Комунікаційна стратегія та ключові повідомлення для цільової аудиторії ґрунтуються на таких принципах, на яких базується комунікативна політика ЄС. Ними є: право на інформацію та свободу вираження поглядів; інклюзивність – передбачає, що всі громадяни мають право отримувати інформацію громадськості; зацікавленість у

доступній формі та через різні канали інформації; допомога – повинна бути доступна кожному для розвитку навичок доступу та використання інформації; різноманітність – повага до всіх думок усіх громадян у публічних дискусіях; право брати участь у висловленні поглядів і думок та діалог із особами, які приймають рішення [8]. Це є однією з найголовніших тенденцій, яка має бути впроваджена як обов'язкова умова для подальшого розвитку комунікацій на місцевому рівні.

Також, з досвіду країн світу, вагомим рішенням у розвитку комунікацій та прийнятті рішень на місцевому рівні, відіграє використання принципів партисипації.

Так, громадська партисипація – самоорганізація членів певної громади з метою спільного прийняття рішень та вирішення конкретних проблем. Європейські країни вже зробили низку директивних законів і мають практичний досвід застосування стратегічного планування для розвитку громад. Корисним є досвід спільного управління в деяких європейських країнах, особливо у Великобританії. Значна увага стратегічним підходам до управління надається в Акті про місцеве самоврядування (LGA-2000), який був ухвалений урядом. У документі зазначено, що використовуючи розширені повноваження, надані органам місцевого самоврядування, LGA-2000 дозволить їм розробляти стратегії для покращення економічного, соціального та екологічного добробуту своїх регіонів. Водночас наголошується на необхідності для органів місцевого самоврядування виконувати вказівки урядових секретарів та вести діалог із громадськістю під час формування таких стратегій [2].

Досвід стратегічного планування розвитку громад чотирьох країн Вишеградської групи свідчить про активне залучення громадськості до процесу формування та реалізації стратегій регіонального розвитку.

Так, у Польщі успішною є практика розробки стратегії міста Познань. Згідно з попередньо розробленим методичним планом, така практика враховує участь громадськості у процесі формування та реалізації стратегії шляхом публічних консультацій. Це означає, що при формуванні стратегії максимально враховуються думки та побажання населення шляхом проведення спеціальних семінарів, Інтернет-форумів, зустрічей з представниками різних громадських організацій та соціологічних опитувань [4].

У Чеській Республіці «методологія участі громадськості – це така, за якою члени громади, що безпосередньо зацікавлені в урядовій політиці та діяльності, можуть надати внесок (досвід і знання), який веде до більш стабільних і стійких результатів» [2]. Ця методологія зосереджена на роботі з громадами на ранніх етапах розробки політики та залученні широкої громадськості до всієї державної політики під час її впровадження.

У Словаччині всі етапи підготовки Програми розвитку Кошице на 2015–2020 (2025) роки базувалися на участі зацікавлених сторін. Це означало, що до процесу розробки стратегії були залучені люди та організації (внутрішні та зовнішні групи учасників), зацікавлені в розвитку цього міста та відповідні ресурси. Співпраця була організована через сайт міста, телефонні дзвінки містян та індивідуальні консультації експертів.

Однією із ефективних форм стратегічного планування розвитку територій в Угорщині є формування та реалізація стратегічних планів, проектів та програм в рамках ініціативи LEADER (Liaison Entre Actions pour le Development de Economie Rurale), серед принципів якої важливо виділити співпрацю місцевого державного та приватного секторів (у форматі ініціативних груп) та підхід «знизу вгору» у процесі прийняття рішень.

Останнім часом в Україні принцип партисипативного управління все частіше використовується в муніципалітетах як модель управління територіальними громадами. Цей вектор також підкріплюється нормативними документами. Зокрема, в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України 5 серпня 2020 року № 695 [12], зазначено, що на етапі стратегічного планування нова політика регіонального розвитку має «будувати культуру партнерства з метою співпраці, заснованій на взаємодії між громадянами та громадськими інституціями щодо

розвитку». Тобто, стає все більш важливим використання інтелектуального потенціалу, знань і навичок населення країни в соціальному, політичному та економічному житті, а загальна участь у державному управлінні має вирішальне значення для ефективності країни та є основним ресурсом для підвищення конкурентоспроможності регіонів і муніципалітетів [2].

Так, наприклад, у результаті реформи децентралізації Житомирської області до жовтня 2020 р. було створено 56 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), з яких менше третини розробили стратегію розвитку. Близько 60 % усіх громад Житомирської області не мають на офіційному сайті інформації щодо документів стратегічного напрямку; 10 % муніципалітетів мають прострочений напрям або подібний документ чи окремий елемент стратегії (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл ОТГ Житомирської області за рівнем стратегічного планування в 2020 р.

Громади	Інформація щодо оприлюднення стратегії розвитку на офіційному сайті ОТГ			Всього
	не оприлюднена / відсутня	наявність окремих елементів або схожих документів	оприлюднена з обґрунтуваннями	
Міські	1	1	6	8
Селищні	8	4	5	17
Сільські	25	1	5	31
Всього	34	6	16	56

Джерело: складено автором за даними [5]

За даними офіційного сайту ОТГ у Житомирській області міські територіальні громади є більш стратегічно орієнтованими, 75 % з них розробили стратегію розвитку та опублікували її на своєму офіційному сайті. Лише 16 % сільської влади розробили стратегію розвитку та поінформували громадян про ключові нормативно-правові акти через свої офіційні веб-сайти.

Відповідно, в рамках використання європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні ОТГ пропонується Концепція комплексного розвитку міста Житомира до 2030 року, яка є стратегічним документом, що визначає просторово-матеріальний напрям розвитку міста на найближчі 12 років. Концепцію розробила міждисциплінарна команда експертів міської влади, незалежних експертів з Німеччини та з-за кордону й представників Німецької асоціації міжнародного співробітництва (GIZ) GmbH. Проект дозволяє активізувати громадянське суспільство міста через форуми розвитку, щорічний міський та культурний фестиваль «Майстерня міста Житомира», фокус-групи та інтеграцію різних міст у планування міста й започаткував нові процедури для залучення громадян до процесу забудови. В результаті реалізації партисипативних підходів у 2016–2018 рр. у різних громадських заходах взяли участь понад 30000 містян, які мали можливість поділитися своїми думками, ідеями та баченням щодо розвитку міста Житомир. Всі пропозиції були опрацьовані фахівцями та враховані при розробці документа [5].

Отже, в Україні спостерігається позитивна тенденція залучення громадян до муніципальної легітиматії та прийняття рішень. Більшість процесів участі у стратегічному плануванні розвитку місцевого самоврядування сприяють і підтримують європейські організації, але є також національні організації, які надають методичну підтримку. Водночас існує місцева громада з унікальним досвідом партисипаторної моделі стратегічного планування. Таким чином можна досягти порозуміння між громадянами та органами місцевого самоврядування щодо вирішення місцевих проблем, отримання підтримки для реалізації проєктів та їхньої відповідальності за реалізацію цілей стратегії розвитку міста.

Список використаних джерел

1. Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень-серпень 2021 р.). 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення: 20.03.2023)
2. Довженко В. А., Войтенко А. Б., Плотнікова М. Ф. Використання європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/35.pdf (дата звернення: 01.04.2023).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 20.03.2023).
4. Європейські стратегії для місцевих громад України та Молдови: досвід країн Вишеградської четвірки: методичний посібник / Р. Шарля, А. В. Кавунець, О. М. Безпалько, М. Москалу, А. І. Ланова. К., 2018. 76 с. URL: <https://regional.rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Vinnytsia-Metodychnyy-posibnyk-rozrobky-stratehiy-rozvytku-hromad.pdf> (дата звернення: 26.03.2023).
5. Житомир 2030. Інтегрований розвиток міста: офіційний портал. URL: <https://2030.zhitomir.ua/> (дата звернення: 01.04.2023).
6. Зяйлик М. Ф. Роль та значення функцій зв'язків із громадськістю у системі публічного управління. *Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування*: монографія. 2020. С. 33-49. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32396/2/monograph_PU_2020_TNTU_Ziailyk_M-The_role_and_value_of_public_33-49.pdf (дата звернення: 20.03.2023).
7. Карпенко О. О., Миронова О. В. Проблеми комунікації влади і суспільства як виклик для держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/1_2021/4.pdf (дата звернення: 19.03.2023).
8. Карпчук Н. П. Оцінка ефективності комунікаційних заходів: досвід ЄС. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»* (спецвипуск). 2017. № 17. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3339/3017 (дата звернення: 19.03.2023).
9. Ладонько Л. С., Новікова Н. Л., Мірко Н. В. Основні аспекти комунікаційної взаємодії органів державної влади з громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/3.pdf (дата звернення: 18.03.2023).
10. Лозовська К. С. Комунікаційні стратегії як інструмент налагодження ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування і суспільства. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3 (22). С. 203–211. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/3/26.pdf> (дата звернення: 20.03.2023)
11. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023 р.). 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r> (дата звернення: 18.03.2023).
12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.03.2023).

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ІЛБІНОЇ А. О.

УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ПРОГРАМАМИ ТА ПРОЄКТАМИ В УКРАЇНІ

ОСИПЕНКО В., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті було досліджено основні характеристики управління місцевими програмами та проєктами в Україні. Визначені основні етапи, необхідність їх впровадження. А також визначили основні проблеми та плюси даного виду діяльності.

The article investigated the main characteristics of local program and project management in Ukraine. The main stages were identified, and the need for their implementation was established. In addition, the main problems and advantages of this type of activity were identified.

Актуальність даної теми зумовлена змінами в державному управлінні України. Згідно цих змін проєктне управління в публічній сфері необхідно постійно вдосконалювати та робити більш якісніше, як в нормативно правових документах, так і в практичній діяльності. Результатом діяльності можуть бути якісні інноваційні зміни (суб'єкта господарювання, громади, регіону, галузі, країни); підвищений соціальний чи економічний ефект та ін. На реалізацію проєкту планують та використовують обмежені ресурси, час та учасників проєкту. Для підвищення якості програм та проєктів необхідно вивчати та вдосконалювати їх. Тому дослідження даної теми є досить актуальним [1].

Метою статті є аналіз основних тенденцій управління місцевими програмами та проєктами в Україні.

Об'єктом дослідження є процес управління місцевими програмами та проєктами в Україні.

Предметом є теоретико-методичні та прикладні основи управління місцевими програмами та проєктами.

Дослідження проєктного управління в публічній сфері описується у працях таких як науковців Н.Л. Гавкалової [5], Т.В. Маматової [6], О.Ю. Оболенського [7], Т.В. Терещенко [8] та інших.

Досліджуючи тему щодо управління проєктами було визначено, що у публічному управлінні проєктний менеджмент використовується разом з традиційними моделями управління.

Досвід розвинутих країн показує, що основним способом розроблення та впровадження проєктів та розробок є метод управління проєктами. Управління проєктами – це техніка для ефективного планування інвестицій, розробки інноваційних продуктів або послуг, забезпечення конкурентних переваг, управління прозорістю процесів і підвищення ефективності та ефективності державного управління для задоволення очікувань громадян.

Нові інноваційні проєкти є необхідним рішенням у кризових ситуаціях. Доведено, що використання найсучасніших методів управління проєктами дають можливість реалізувати потенціал і забезпечити зростання економічної доцільності, політичної стабільності та світового визнання.

У всіх сферах публічного управління проєкти розробляються на основі методології проєктного менеджменту. У політичній сфері – це проєкти у сфері законодавства, правового регулювання та вдосконалення державних інститутів. В економічній сфері - проєкти з реформування та будівництва нових підприємств, розвитку паливно-енергетичних систем, розбудови регіональних екологічних систем, демонополізації та розвитку приватного сектору, вдосконалення фінансової системи. У соціальній сфері - це проєкти зі страхування та соціального забезпечення, житлові та пенсійні проєкти. Не менш важливими є проєкти в галузі освіти, охорони здоров'я та медицини, а також проєкти з подолання технологічної

відсталості. Вітчизняні та міжнародні вчені та дослідники займаються розробкою практичних рекомендацій щодо управління конкретними проектами. До загальних методів управління проектами належать: формулювання цілей проекту, обґрунтування проекту, створення структури проекту, визначення обсягу фінансування та джерел фінансування, підготовка кошторису витрат, визначення термінів виконання проекту, підготовка графіків його виконання, розрахунок і розподіл ресурсів, формування і підбір команди команди проекту, контроль якості, управління ризиками, організація виконання проекту, підготовка та укладання контрактів, підтримка відносин із замовниками та споживачами продуктів проекту, контроль за його виконанням.

Сьогодні під поняттям управління проектами традиційно розуміють різні види економічної діяльності. Це відображено в назвах освітньо-кваліфікаційних програм підготовки спеціалістів та магістрів з управління проектами.

Однак формулювання спеціалізації слід розглядати так: проект/програма протягом свого життєвого циклу як керована соціально-економічна або організаційно-технологічна система з характеристиками унікальності, часу, якості та ресурсів, орієнтована на досягнення конкретного корисного результату та його цінності через створення продукту. Це галузь науки, яка вивчає явища і природу, взаємозв'язки і закономірності в процесі управління портфелем проектів. Ця спеціалізація не включає наукові результати або дослідження технічних процесів, які виробляють продукти проектів і програм у будь-якій галузі, а також взаємозв'язки і закономірності, пов'язані з управлінням цими процесами. [2].

Проектний підхід пов'язаний не з процесом, а з реалізацією цілей і завдань, результати яких можна виміряти та оцінити. Це відкриває важливі завдання управління проектами: розподіл управлінських обов'язків, завдань між учасниками проекту, визначення методів і форм контролю, цілей реалізації проекту, оцінка впливу проекту на населення, суб'єкти господарювання, галузі чи суспільство. території.

Основне правління проектами в сфері публічного управління в Україні здійснює Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Існують чіткі вимоги нормативно-правової бази, де в державному управлінні було визначено основний формат документації, способи та методи необхідних розрахунків, досліджено різні види ризиків та ін.

Для проектів публічної сфери основним питанням є публічність, вибір проектів для фінансування, звітності, результат проекту та ін. При дослідженні проектів місцевого рівня потрібно аналізувати інтереси територіальної громади та здійснювати залучення громади для обговорення того чи іншого проекту, який планують впровадити на даному територіальному об'єднанні.

Проекти в публічному управлінні мають різні види. Основні з них це: Державні інвестиційні проекти, фінансування міністерств та відомств, державно-приватного партнерства, громадських бюджетів та інше.

Взаємодія та комунікація між державними та місцевими органами влади з громадськістю є необхідною складовою для досягнення порозуміння та досягнення консенсусу щодо вдалої реалізації проекту. Цікавим, новим напрямом для територіальних громад є шлях здійснення фінансового менеджменту (впровадження проектів громадського бюджету). Даний напрям створює розвитку застосування проектного менеджменту в публічному управлінні в Україні [1].

Для здійснення управління місцевими програмами всі характеристики програми, її впровадження та проблеми подаються до виконавчого комітету міської ради. Основними характеристиками програми є визначення проблеми; пояснення, щодо реалізації і виконання даної програми; постановка задачі програми; суттєві фактори, які необхідні для позитивної реалізації програми; оцінку очікуваних результатів; оцінку фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми та її узгодження.

Однією з основних факторів, щоб програма почала працювати, є її обговорення з зацікавленими особами (в даному випадку з громадськістю, де буде впроваджений проект). Для подальшої ініціації програми необхідно схвалити її концепцію. Спонсор погоджує

проектну концепцію проекту з фінансовим відділом, який оцінює фінансові, матеріально-технічні та трудові ресурси, необхідні для реалізації проекту, разом з управлінням економіки, екологічною інспекцією та іншими відповідними адміністративними органами оцінює очікування щодо Реалізація плану Результати, перш за все економічні, соціальні, екологічні, та визначення їх ефективності. В кінці цього етапу ініціатор доопрацьовує проект концепції з урахуванням зауважень і повторно надсилає його до виконавчого комітету для погодження. У разі схвалення концепції програми виконавчий комітет міської ради приймає рішення про розроблення проекту програми. Головними виконавцями місцевої цільової програми можуть бути місцевий орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування.

Наступним етапом йде підготовка проекту програми та її реалізація. Вона йде за певним характеристиками, які проходять в цих етапах [3].

Виконуючи все вищезазначене, необхідно поєднати основні функції управління проектами з інструментарієм, який для цього застосовується. Це можливо завдяки моделі управління проектами (рис. 1).

Рис. 1. Модель управління проектом

Після встановлення цілей і з'ясування основних вимог до проекту та його результатів в управлінні проектом починається фаза планування. Для декомпозиції проекту на доступні для огляду (на етапі планування) і керовані (на етапі реалізації) частини використовується робоча структура проекту – WBS (Work Breakdown Structure). Вона відповідає на запитання «Що треба зробити за проектом?». Залежно від масштабу проекту кількість рівнів декомпозиції може бути різною. Розглянемо системну модель управління проектом (рис. 2).

Проекти створюються для покращення життя громади, області, держави, тому основними ініціаторами проектів виступають:

- потреби ринку, наприклад: Затвердження проекту реконструкції аеропорту великого наукового, промислового та культурного центру як заявки на інтеграцію мегаполісу в міжнародну мережу авіаліній;
- потреби бізнесу, наприклад: проект уповноваження забудовника (забудовника) на будівництво елітного житлового комплексу з метою виходу на ринок першокласного житла;
- споживчий попит, наприклад, затвердження потужної технологічної лінії виробництва високоякісної бутильованої води для задоволення потреб зростаючого населення;
- технічний розвиток, наприклад: у зв'язку з переорієнтацією політики муніципалітету у сфері поводження з відходами, затверджено проект роздільного збору твердих побутових відходів громадянами;
- законодавчі вимоги, такі як: дозвіл проектів розвитку органами міського транспорту та повідомлення нових директив щодо водіння в міському русі для підвищення безпеки руху в місті.

Рис. 2. Системна модель управління проектами

Кейс проекту – це документ, який офіційно підтверджує його та містить наступний опис:

- бізнес-потреба, на задоволення якої покликаний проект;
- опис продукції, об'єктів, послуг.

Обґрунтування має надходити від зовнішнього по відношенню до проекту менеджера, але на достатньому рівні в організаційній ієрархії, щоб задовольнити потреби проекту. Обґрунтування дає можливість менеджеру проекту розподілити ресурси компанії на роботу над проектом.

У проекті, який виконується за контрактом, сам контракт є обґрунтуванням проекту.

Однією з форм обґрунтування майбутнього проекту є бізнес-план. Бізнес-план підтверджує всі майбутні аспекти нової проектної діяльності, аналізує можливі проблеми [4].

Таким чином можемо зробити висновок, що дослідження та впровадження нових проектів та програм є необхідною складовою для потенційного розвитку України та вихід її на світовий рівень. В сучасних умовах повномасштабної війни в Україні необхідність нових програм та проектів є тією допомогою для ставлення України після перемоги.

Список використаних джерел

1. Шулик Ю. В. Застосування проектного менеджменту у публичному управлінні в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2022. № 24(52). С. 68–75.
2. Клімушин П. С. Управління проектами як методологія ефективного впровадження інновацій. *Теорія та практика державного управління*. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2013. Вип. 1 (40). С. 47–55.
3. Розробка місцевих цільових програм органом управління освітою: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Грекова І., Марушевська М., Полторак В., Жабенко Л., Пуцова А. / за заг. ред. Протасової Н., Полторак В., Жабенко Л., – К. : Швейцарсько-український проект DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021. – 26 с.

4. «Управління проектами»: навчальний посібник до вивчення дисципліни для магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації: «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент міжнародних проєктів», «Менеджмент інновацій», «Логістика»/ Уклад.: Л.Є. Довгань, Г.А. Мохонько, І.П. Малик. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 420 с.
5. Nataliia Gavkalova, Danylo Yeromka, Maksym Tabatskyi. Analysis of mechanisms of interaction between public authorities and public organization the local level. Public Administration and Law Review Issue 1 (13), 2023 e-ISSN 2674-5216print-ISSN2733-211XDOI: 10.36690/2674-5216-2023-1
6. Чикаренко І.А., Маматова Т.В. Розширення предметної сфери муніципального менеджменту. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7. № 1–2. С. 43–52.
7. Оболенський О. Ю., Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Державне управління [Текст]: підручник. Київ. Знання, 2009. – 582 с.
8. Моніторинг та контроль в діяльності старости ОТГ: науково-практичний посібник / Авторський колектив: Баюк М.І., М.І. Войт, Т.В. Терещенко, Синчак В.П., Халавчук О.М., Циц С.В., Требик Л.П., Цимбалюк В.О., Слюсарчук Н.О. / за заг. ред. Баюка М.І. – Хмельницький: ФОП Словіцький М.Я. – 2019. – 204 с.

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

ТЕНДЕНЦІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

**ОСТАПЕНКО М., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

Необхідність реформування системи пенсійного забезпечення обумовлена низкою факторів: економічних, демографічних, соціально-політичних. Однак розв'язувати її потрібно, ретельно зважуючи всі фактори та можливості як держави, так і її громадян.

The need to reform the pension system is due to a number of factors: economic, demographic, socio-political. However, it must be solved by carefully weighing all the factors and capabilities of both the state and its citizens.

Перехід до нової економічної моделі – ринкової економіки, розвантаження Державного бюджету, за рахунок якого раніше виплачувалися пенсії й допомоги, передбачає формування нової системи пенсійного забезпечення. Найважливішими чинниками розвитку пенсійного забезпечення є рівень розвитку економіки, демографічні та інші соціальні проблеми. Всі ці фактори діють у взаємній обумовленості, і розгляд їх дозволить визначити тенденції розвитку пенсійного забезпечення і передумови формування нової системи, яка відповідає цьому етапові розвитку нашої країни.

Становлення і розвиток системи пенсійного забезпечення є об'єктом наукових розвідок багатьох вітчизняних науковців: В. Грушко, С. Лондара, С. Науменкової, М. Мальованого та ін. Проте, тенденції пенсійного забезпечення в Україні ще не достатньо досліджені науковцями.

Мета дослідження – розкрити сутність тенденцій пенсійного забезпечення населення в Україні.

Пенсійне забезпечення є важливою складовою соціальної системи багатьох країн, включаючи Україну. Основною необхідністю пенсійного забезпечення є забезпечення фінансової безпеки та соціального захисту для людей після завершення робочої кар'єри та досягнення пенсійного віку, зокрема:

- соціальний захист: пенсійне забезпечення забезпечує людям фінансовий захист після припинення роботи. Воно допомагає покрити основні витрати на життя, забезпечує медичні потреби та забезпечує соціальну підтримку для людей, які більше не можуть заробляти активний дохід;

- довгострокове планування: пенсійне забезпечення спонукає людей думати про свою майбутню фінансову безпеку та планувати заздалегідь. Воно надає можливість копітку працювати та збирати кошти протягом років, щоб мати достатній капітал на підтримку себе після виходу на пенсію;

- запобігання бідності: відсутність або недостатнє пенсійне забезпечення може призвести до ризику бідності серед людей похилого віку. Пенсійна виплата допомагає запобігти соціальній відчуженості та забезпечити достойний рівень життя під час неможливості продовжувати активну професійну діяльність;

- економічний стимул: пенсійне забезпечення може виконувати економічну функцію, стимулюючи економіку країни до розвитку.

Якісні тенденції пенсійного забезпечення можуть різнитися залежно від країни, оскільки системи пенсійного забезпечення регулюються національним законодавством.

Відповідно до цього можемо виокремити загальні тенденції розвитку пенсійного забезпечення у сучасних країнах:

1. Зростання віку виходу на пенсію: багато країн стикаються з демографічними викликами, зменшенням робочої сили та збільшенням тривалості життя. Це призводить до зростання віку виходу на пенсію, щоб забезпечити сталість системи пенсійного забезпечення.

2. Збільшення ролі приватного пенсійного забезпечення: у деяких країнах спостерігається збільшення інтересу до приватних пенсійних фондів. Вони надають людям можливість самостійно вкладати кошти в пенсійний рахунок, додатково до пенсійного забезпечення, що надається державою.

3. Розширення соціального пенсійного забезпечення: деякі країни посилюють свою соціальну пенсійну систему для забезпечення мінімального рівня доходу для людей, які не мають достатньої пенсійної підтримки.

4. Підвищення усвідомлення про особисту пенсійну підготовку: зростає свідомість про необхідність планування пенсії серед населення. Люди все більше усвідомлюють важливість власних заощаджень і раннього планування пенсійного забезпечення.

5. Зміни у структурі пенсійних систем: деякі країни переглядають свої пенсійні системи для збільшення віку виходу на пенсію.

У контексті вказаних тенденцій сучасний погляд на систему пенсійного забезпечення можна подати у вигляді таких «сходинок» (рис. 1).

Такий підхід ґрунтується на чіткому розподілі відповідальності між учасниками системи, інтеграції механізмів державної соціальної допомоги та страхування, мотивації населення і домогосподарств до трудової діяльності для власного добробуту.

У промислово розвинутих країнах використовується багаторівневе пенсійне обслуговування, яке охоплює солідарну систему, обов'язкове накопичення та добровільне формування пенсійних коштів. Така структура має сприяти забезпеченню обов'язкового прожиткового мінімуму всім пенсіонерам, а також запровадженню гарантованих механізмів, за допомогою яких громадяни зможуть заощаджувати кошти на старість [1, с. 198].

Законодавча база дозволяє з 2004 року реалізувати реформу системи пенсійного страхування, а саме накопичувальну ланку пенсійної системи, аби працівники не лише «скидалися» на виплати теперішнім пенсіонерам, а й відклали гроші собі на пенсійне забезпечення. Дана пенсійна реформа передбачає забезпечити справедливу систему

розподілу пенсійних коштів. Створити для людей можливість накопичувати максимальний розмір пенсії, виходячи із власних доходів. Стабілізувати пенсійну систему та гарантувати виплати пенсій на довгострокову перспективу. Ліквідувати надмірний розрив у розмірах пенсій із солідарної системи. Одним із нововведень є створення накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка базується на засадах накопичення коштів на індивідуальних пенсійних рахунках та передбачає механізм їх успадкування.

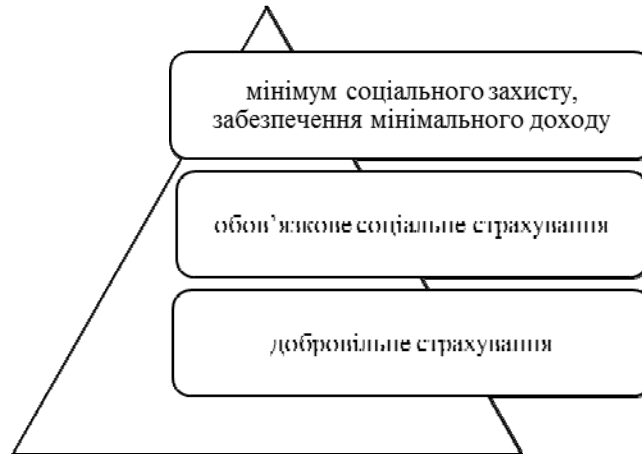

Рис. 1. Побудова багаторівневої пенсійної системи [4, с. 17]

Пенсійне забезпечення – мабуть, одна з найскладніших тем соціально-економічної політики. Тут потрібно робити прогнози на десятки років уперед. Тут немає усталеного алгоритму, оскільки успіх пенсійної системи складається з багатьох чинників. У 2019 році консалтингова компанія Mercer та CFA Institute оцінила пенсійні системи 37 країн за понад 40 показниками, які включають дизайн системи, загальноекономічні (зростання ВВП, державний борг) та демографічні показники. Висновок – найуспішніші пенсійні системи мають Нідерланди, Данія та Австралія. На думку аналітиків, для досягнення стійкості пенсійної системи людям необхідно пізніше виходити на пенсію, тобто довше залишатися економічно активними. Потрібен і вищий рівень заощаджень. Наприклад, у Нідерландах на додаток до обов'язкових першого і другого рівнів також один з найвищих у Європі відсоток молодих громадян, які роблять добровільні пенсійні заощадження – 28 % [2, с. 538].

Світовий досвід реформування пенсійних систем свідчить, що основною тенденцією є перехід до накопичувальної пенсійної системи, позитивною стороною якої є можливість збільшення інвестицій в розвиток економіки і отримання інвестиційних доходів для пенсіонерів.

Основними фінансовими інститутами третього рівня української пенсійної моделі виступають недержавні пенсійні фонди. Недержавні пенсійні фонди, також відомі як додаткові пенсійні фонди або приватні пенсійні фонди, це фінансові установи, які надають можливість збереження коштів для пенсійного забезпечення поза державною пенсійною системою. Вони пропонують альтернативу державній пенсійній системі, де люди мають можливість вносити власні кошти і інвестувати їх для забезпечення своєї пенсії.

Недержавні пенсійні фонди зазвичай працюють на принципі капіталізації. Це означає, що внесені кошти вкладаються в різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, нерухомість або інші інвестиції. Прибуток, отриманий від інвестицій, додається до пенсійного рахунку учасника фонду. За умови успішних інвестицій учасники фонду можуть отримати більш високу пенсію, ніж у державній пенсійній системі.

Недержавні пенсійні фонди можуть бути комерційними організаціями або некомерційними структурами, такими як спілки або об'єднання. В різних країнах можуть існувати різні правила та регулювання, що стосуються недержавних пенсійних фондів.

Важливо пам'ятати, що ризики, пов'язані з інвестиціями в недержавні пенсійні фонди, можуть бути вищими, ніж у державній пенсійній системі. При недоуспішних інвестиціях може відбутися зниження вартості пенсійного рахунку.

Отже, недержавне пенсійне забезпечення пропонує громадянам добровільні накопичувальні пенсійні програми на принципах пенсійного страхування. Проте в Україні цей рівень ще не достатньо розвинутий.

Список використаних джерел

1. Бурик З. М. Перспективи реформування пенсійної системи України // Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 195–202.
2. Парфьонов Я. В. Реформування пенсійної системи України в умовах трансформаційних змін // Публічне управління та регіональний розвиток. 2022. № 16. С. 537–556.
3. Рудик В. К. Особливості розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні на сучасному етапі проведення пенсійної // Облік і фінанси. 2020. № 1. С. 123–128.
4. Ткаченко Л. Г. Побудова багаторівневої пенсійної системи як напрям національної пенсійної реформи // Економіка України. 2012. № 8. С. 16–22.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ЛАЗЕБНОЇ І. В.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

ПАСТОВЕНСЬКИЙ С., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовано основні методи розвитку стратегічного планування територіальних громад, зазначено про необхідність пошуку інноваційних методів розвитку планування та стратегічного ресурсу. Запропоновано ряд методів запозичених у розвинутих країн з метою імплементації в Україні. Зроблено висновки щодо перспектив подальшого розвитку стратегічного планування в територіальних громадах.

In the article analyzes the main methods of development of strategic planning of territorial communities, presented in the works of domestic and foreign scientists. The need to search for innovative methods of development of planning and strategic resource development is indicated. A number of methods of activating creativity and searching for innovative ideas borrowed from more developed countries in order to improve the program for the development of strategic planning in Ukraine are proposed. Conclusions were drawn on the perspective of further development of strategic planning in territorial communities.

Актуальність проведеного дослідження пов'язана з тим, що в Україні тільки почали створюватися відповідні нормативно-правовий, економічний, організаційний, інформаційний, соціальний механізми стратегічного планування розвитку територій в умовах децентралізації.

Метою статті є аналіз тенденцій стратегічного планування розвитку територіальних громад України в умовах децентралізації

Об'єктом дослідження є процес стратегічного планування розвитку територіальних громад України в умовах децентралізації

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи стратегічного планування розвитку територіальних громад України.

Питаннями бюджетного устрою, розвитку системи управління державними фінансами та їх соціологізації в умовах формування в Україні ринкової економіки займалась низка видатних вітчизняних вчених та дослідників: Дороніна М., Белікова Н. [2], Калінкіна Н.В., Герасименко А.Г. [3]. Окремі аспекти реформи децентралізації, її фінансовізації та фінансової параметризації з урахуванням нової бюджетної архітектури лежать в площині уваги Леміш К., Бондаренко Л., Швачко В. [4], Нагорна І. [5], Романюк С. А. [6]. Однак, незважаючи на високий рівень теоретико-методологічного опрацювання, недостатньо розкритими, залишаються питання стратегічного планування людського розвитку в умовах досягнутого рівня прогресу реалізації завдань реформи децентралізації та нової фінансово-економічної нормальності функціонування територіальних громад, реалізації ними функцій бюджетного регулювання соціально-економічного порядку (устрою), який буде підґрунтям для реалізації свободи особистості та гарантією реалізації права громадян на індивідуальний розвиток, індивідуальну відповідальність і соціальну захищеність.

На сучасному етапі реалізації комплексних структурно-територіальних реформ спостерігається тенденція до дескореляції між цілепокладанням й фактифікацією результативності процесів децентралізації і людського розвитку. Для реалізації заходів нормативно-регуляторного вирівнювання позицій людського розвитку на тлі незгасаючої реформи децентралізації рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 р., схвалено Стратегію людського розвитку, як доміанти пріоритетизації уваги держави до високоїмовірного подальшого недостатнього прогресу у показниковому базисі Індексу людського розвитку, в якому Україна посіла 74-ту позицію серед 189 держав і територій. Значного успіху можна здобути лише балансуєчи з перспективною проекцією фінансових ресурсів місцевих бюджетів, які можна досягти лише при виваженій моделі стратегічного планування розвитку територіальних громад з урахуванням поляризації зростання повноважень, відповідальності та професійної кваліфікації новостворених органів місцевої влади з їх фінансовою спроможністю.

За даними станом на 01.01.2022 в Україні було створено 1469 громад, які розподілені за областями країни (див. рис. 1). Кожна територіальна громада потребує чіткого плану розвитку, особливо це стосується селищних та сільських громад, які часто стикаються з нестачею фінансування та інфраструктурного забезпечення [6]. Розробка стратегій розвитку територіальних одиниць є складною та довготривалою задачею, яка вимагає визначеного алгоритму дій та творчого процесу. Побудова такої стратегії вимагає вирішення питання забезпечення сталого розвитку територіальної громади [5].

Територіальна громада представляє собою особливий об'єкт для стратегічного планування, який вимагає розробки програми соціально-економічного розвитку громади кваліфікованими фахівцями. Ця програма включає в себе систему найважливіших проблем та перспектив соціально-економічного розвитку територіальної громади, а також ефективних способів їх вирішення та втілення. У початковій стадії стратегічного планування формулюється стратегічне бачення громади.

Стратегічні цілі територіальних громад є необхідним елементом розвитку ОГ. Вони дають можливість зорієнтуватись на майбутнє, визначити основні напрямки діяльності та пріоритетні сфери розвитку. Такі цілі допомагають уникнути безперспективних напрямків розвитку та сконцентрувати зусилля на тих аспектах, що мають більший потенціал для досягнення успіху [7]. Стратегічні цілі також є основою для розробки планів розвитку територіальних громад. Вони допомагають визначити необхідність певних проектів та інвестицій для досягнення бажаного результату. Крім того, вони можуть бути використані для моніторингу та оцінки результатів діяльності громади.

Стратегічне планування на рівні територіальних громад є важливим елементом забезпечення сталого розвитку регіонів та країни в цілому. Воно дає можливість розробляти ефективні стратегії, які дозволяють досягати максимального соціально-економічного ефекту

при обмеженості ресурсів. Крім того, стратегічне планування є важливим інструментом забезпечення координації дій різних суб'єктів територіальної громади та підвищення їх ефективності [1].

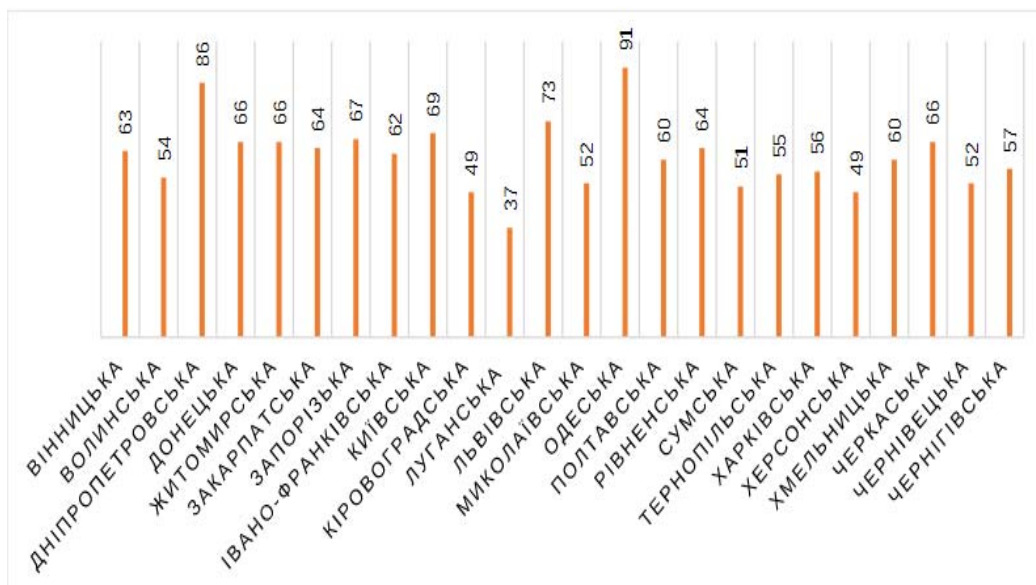

Рис. 1. Розподіл громад за областями країни станом на 01.01.2022 [4]

Після утворення, об'єднані територіальні громади активно працюють над розвитком інфраструктури своїх населених пунктів, зокрема, ремонтують дороги, садочки, школи, медичні заклади та інші об'єкти інфраструктури [3]. Проте, щоб підвищити потенціал громади, необхідно не лише витратити кошти, але й розвивати її економіку та збільшувати доходи. Тому, спільно з фахівцями, ОГ розробляють стратегії розвитку громад.

Хоча стратегія не є обов'язковим документом, як план соціально-економічного розвитку, вона є важливим інструментом для залучення інвесторів та грантових коштів, а також формує позитивне враження про серйозність намірів громади. Експерти стверджують, що в Європі жодна інституція не працюватиме з гміною (муніципалітетом) в Польщі, наприклад, якщо у неї немає стратегії [2].

На думку голови Андрушівської громади Білецької Г.В., важливо вивчити, дослідити та розумно використовувати потенціал і ресурси громади. У першу чергу, на думку міської голови, треба розвивати економіку громади, виробництво (відкривати переробний центр, ковбасний цех тощо), створювати робочі місця та привабливі умови для молодих фахівців. «Ми маємо заробляти гроші для бюджету громади, а не проїдати їх», – наголосила вона.

Упродовж року робоча група Андрушівської громади Житомирської області під керівництвом Лящука М.М. розробляла стратегічний план розвитку на 2022–2027 роки, визначивши три головні цілі на найближчі п'ять років: привернення інвестицій, поліпшення інфраструктури та розвиток туризму. З метою реалізації стратегії розвитку було розроблено 5 кроків з акцентом на стимулюванні інвестиційної привабливості, розвитку садівництва та переробної промисловості, туризму, створенні робочих місць, покращенні інфраструктури та соціальної сфери. При розробленні стратегій використовуються рекомендації Мінрегіонбуду та ЄС, що дають можливість моделювати ефективні та унікальні плани розвитку, враховуючи особливості кожної громади - економічні, історичні, культурні [9].

При розробці стратегії зазвичай застосовують один з трьох підходів: управлінський, експертний або метод партнерства. При управлінському підході лише органи місцевої влади займаються розробкою, що дозволяє скоротити термін розробки, але може призвести до ігнорування реальних проблем населення та неприйняття документу мешканцями громади. При експертному підході залучаються експерти для самостійної розробки, але це може призвести до неуваги до місцевої специфіки та думок громади [8].

Метод партнерства залучає представників з різних сфер громади, включаючи громадські організації, органи влади, бізнес, комунальну сферу тощо, на всіх етапах роботи. Цей підхід дозволяє познайомитися з громадою, враховувати всі її потреби, а також забезпечує громадське обговорення розробленої стратегії. Більшість стратегій розвитку громад Житомирської області розроблялися при застосуванні методу партнерства, з консультативною підтримкою проектів технічної допомоги.

Стратегічне планування розвитку територій отримує свій подальший розвиток в умовах здійснення процесів децентралізації. Кожна територіальна громада повинна розробляти стратегічні документи соціально-економічного розвитку. Подальший розвиток стратегічного планування пов'язаний з розвитком методики планування, вдосконаленням економічного, організаційного та кадрового забезпечення даного процесу.

Список використаних джерел

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 15.02.2022).
2. Дороніна М., Белікова Н. Розвиток територіальних громад в регіонах. методологічне забезпечення. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2022. № 7(25). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-91-101](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-91-101) (дата звернення: 10.05.2023).
3. Калінкіна Н.В., Герасименко А.Г. Розвиток об'єднаних територіальних громад: можливості та перспективи в сучасних українських реаліях. *State Formation*. 2019. № 2. URL: <https://doi.org/10.34213/db.19.02.09> (дата звернення: 10.05.2023).
4. Леміш К., Бондаренко Л., Швачко В. Стратегічний розвиток сільських територіальних громад: роль зеленого туризму. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-22> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Нагорна І. Формування сприятливих умов розвитку територіальних громад. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2019. № 25. С. 86–91. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb.v0i25.184851> (дата звернення: 10.05.2023).
6. Романюк С. А. Теорія та практика стратегічного управління : монографія. Київ : НАДУ, 2019. 232 с.
7. Розробка стратегій розвитку міст в Україні: інструкція та огляд практик. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/530/-pdf> (дата звернення: 27.01.2021).
8. Семешко Н. В., Сидоренко В. С. Розвиток територіальних громад в Україні та державна політика : thesis. 2021. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/25360> (дата звернення: 10.05.2023).
9. Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-reformuvannya-sistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-20222025-roki-ta-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-i291221-1805>

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

ПОГАНЯЙ А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовано теоретичні основи та сутність реалізації державної молодіжної політики. У статті розглядаються поняття «молодіжна політика», «державна молодіжна політика», основні нормативно-законодавчі документи її реалізації, розкриваються основні напрями та пріоритети реалізації державної молодіжної політики в процесі розвитку держави та суспільства.

The article analyzes the theoretical foundations and essence of the implementation of the state youth policy. The article examines the concepts of «youth policy», «state youth policy», the main regulatory and legislative documents of its implementation, reveals the main directions and priorities of the implementation of the state youth policy in the process of the development of the state and society.

Актуальність дослідження реалізації молодіжної політики України полягає в тому, що сучасні реалії суспільного розвитку показують, що державна молодіжна політика має стати одним із головних інструментів розвитку держави, оскільки саме у молодих людях сконцентровано основний репродуктивний потенціал. Молодь виступає у цьому процесі як провідного суб'єкта і визначає вектор розвитку цього напрямку.

Мета статті – аналіз основних напрямів реалізації державної молодіжної політики в сучасній Україні.

Об'єктом дослідження процес є реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи реалізації державної молодіжної політики України.

Питання реалізації державної молодіжної політики залишаються в центрі наукового інтересу багатьох науковців: В. Головенька, М. Головатого, М. Перепилиці, О. Яременко та ін.

На державному рівні приймаються цільові молодіжні програми всеукраїнського та регіональних рівнів. Проблеми молодіжного руху, як суб'єкта реалізації державної молодіжної політики відображені у працях А. Булавина, В. Головенька, А. Корнієвського, М. Пашко, В. Прилуцького та ін.

У разі модернізації нашого суспільства та все зростаючих вимог до людського капіталу будь-яка соціально значуща сфера життєдіяльності піддається постійним перетворенням. Ініціатором різних суспільних трансформацій часто буває сама молодь, найчастіше тому, що високий рівень мобільності, інтелектуальної активності та здоров'я дозволяють їй швидше пристосовуватися до нових життєвих умов.

Молодь є головним фактором рушійних сил суспільного розвитку, тому державна молодіжна політика незалежно від територіальних особливостей та рівня реалізації має ґрунтуватися насамперед на специфічних властивостях молоді та вирішенні найбільш актуальних молодіжних проблем.

Варто зазначити, що створення необхідних умов і гарантій для соціального становлення і розвитку молоді – це постійний процес.

Для більш активної та ефективної реалізації визначених законодавством позицій Український інститут соціальних досліджень постійно здійснює дослідження у молодіжному середовищі, з метою вдосконалення напрямів та пріоритетних завдань роботи з молоддю.

Головними напрямками державної молодіжної політики, відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» є:

– розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки;

- забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних можливостей суспільства;
- створення умов для оволодіння духовними і культурними цінностями українського народу та для безпосередньої участі молодих людей у їх відродженні і розвитку, в охороні та відтворенні навколишнього природного середовища;
- формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України;
- охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України [2, с. 77].

Відповідно до визначених пріоритетів реалізації державної молодіжної політики потрібно:

- забезпечувати доступ до безперервної освіти;
- запроваджувати систему підтвердження результатів неформального навчання молоді;
- формувати державне замовлення відповідно до потреб ринку праці;
- налагоджувати співпрацю роботодавців і навчальних закладів;
- забезпечувати розвиток фізичної культури та спорту;
- запроваджувати у навчальних закладах факультативні заняття з організації власної справи та набуття підприємницьких навичок;
- надавати пільгові довгострокові кредити для будівництва (реконструкції) чи придбання житла за рахунок бюджетних коштів;
- залучати молодь до роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;
- популяризувати вивчення іноземних мов, що є поширеними у державах-членах Європейського Союзу;
- розширювати міжнародне молодіжне співробітництво.

Таким чином можна досягти покращення становища молоді в основних сферах життєдіяльності суспільства та підвищити її внесок у конкурентоспроможність країни.

Вирішення найбільш значущих молодіжних проблем за допомогою об'єднання державних та недержавних ресурсів сприятиме зменшенню соціальної нерівності молоді стосовно інших соціальних груп та мінімізувати наслідки помилок, об'єктивно їй властивим. Як показує практика, ситуація в молодіжному середовищі не завжди може бути чітко оцінена.

Справа в тому, що відомості, що містять інформацію про проблеми молоді, представлені в наукових та публіцистичних джерелах, часто не сприяють правильному розумінню ситуації, яка реально існує в молодіжному середовищі, оскільки містять недостатньо вивірені відомості від авторів, далеких від молоді.

Виходячи з цього, не завжди буває можливо правильно оцінити ситуацію та визначити проблеми, які переважають у молодіжному середовищі.

На підставі досліджень молодіжного середовища можна дійти невтішного висновку про те, що молодь сьогодні мотивована самостійно впливати на власне життя, а також займати активну позицію при виборі власних життєвих орієнтирів, незважаючи на непросту ситуацію, що складається у сферах соціально-економічного та суспільно-політичного життєустрою суспільства [1, с. 15].

Актуальні молодіжні проблеми мають загальні характерні ознаки. В основному вони групуються в тих громадських сферах, в яких зосереджені основні молодіжні інтереси – професійно-трудова, політична, економічна, освітньої тощо, буд. поставлених завдань, мають бути цікавими передусім самої молоді. Програми повинні містити конкретні інструменти, спрямовані на покращення заходів соціального захисту молоді, розкриття її людського потенціалу.

Один із головних обмежувачів ефективного розвитку молодіжного потенціалу – ідея поєднання компенсацій та інвестицій у молодь як у людський потенціал суспільного розвитку в аспекті основ державної молодіжної політики на сьогоднішній день залишається скоріше соціологічною гіпотезою, ніж реальною практикою діяльності держави у цьому напрямі, і з цим не можна не погодитись.

Досягнення основних цілей державної молодіжної політики здійснюється шляхом реалізації молодіжних програм та проєктів, спрямованих на покращення ситуації у молодіжному середовищі, підвищення рівня самоорганізації молоді, розвиток її ініціатив та подальше залучення молодіжного потенціалу до процесу вирішення найбільш значущих державних завдань.

В Україні її державна молодіжна політика реалізується державним центром разом із суб'єктами. На державному рівні визначаються основні цілі та пріоритетні напрями молодіжної політики, а регіонам ставляться завдання щодо їх реалізації за допомогою формування та впровадження нормативно-правового забезпечення молодіжної політики, що базується на основах державної молодіжної політики.

Отже, всі програми молодіжної політики в регіонах, які реалізуються, мають спиратися на «Основи» і в жодному разі їм не суперечити. Тоді виникає низка питань щодо регіональної специфіки суб'єктів і наявних у них ресурсів для реалізації молодіжних програм [4, с. 85].

Таким чином, програми реалізації державної молодіжної політики в кожному окремо взятому суб'єкті повинні:

- включати механізми досягнення основних цілей державної молодіжної політики;
- містити шляхи вирішення найактуальніших молодіжних проблем, властивих даному регіону;
- відображати етнорелігійну специфіку суб'єкта;
- не суперечити місцевим національним традиціям та менталітету народів, що населяють цей регіон.

Іншими словами, державна молодіжна політика повинна не тільки спрямовувати суб'єкт на реалізацію основних цілей, а й утримувати в собі механізми, спрямовані на вирішення молодіжних проблем, властивих цьому регіону та розроблених з урахуванням його специфічних особливостей.

З метою дотримання вищезазначених умов ми пропонуємо впровадження та використання механізму адаптації державної молодіжної політики, що включають такі елементи [4, с. 87]:

- 1) проблемно-цільові: моніторинг основних соціальних молодіжних проблем, визначення цілей і пріоритетних напрямків;
- 2) нормативно-правові: прийняття законів та інших нормативно-правових актів;
- 3) організаційні: формування структури органів у справах молоді;
- 4) проєктно-програмні: розробка програм молодіжної політики з використанням соціального проєктування та методу програмно-цільового управління;
- 5) ресурсні: виділення та інтеграція ресурсів для реалізації молодіжної політики.

Всі елементи механізму адаптації об'єднуються в єдину адаптаційну систему, що включає три підсистеми:

- а) інституційну, що відповідає за нормативно-правове забезпечення молодіжної політики в регіоні;
- б) технологічну, яка здійснює структурування всіх елементів системи;
- в) ресурсну, що забезпечує реалізацію молодіжної політики.

Таким чином, механізм адаптації державної молодіжної політики до регіональних умов є сукупністю інституційної, технологічної та ресурсної підсистем, що забезпечують реалізацію пріоритетних напрямів державної молодіжної політики в окремо взятому регіоні на основі балансу загальнонаціональних та регіональних інтересів та з урахуванням специфічних умов та факторів, характерних для даного регіону.

Представлений у загальному вигляді механізм адаптації може бути доповнений діагностичними компонентами (верифікованими для конкретного регіону пріоритетами, умовами та факторами, що є організаційною структурою та інфраструктурою) та компонентами регіонального адміністрування (конкретними законами, програмами та проектами).

Таким чином, наповнення механізму адаптації регіональної специфіки дає можливість отримати інструмент регіонального управління реалізацією державної молодіжної політики.

Своєчасне проведення моніторингу ефективності підсистем механізму адаптації дозволить виділити основні проблеми, які у сфері реалізації молодіжної політики. Сучасні реалії змушують нас по-різному оцінювати процес реалізації державної молодіжної політики у різних регіонах країни.

Таким чином, мінімізувати бар'єри, що виникають у процесі реалізації державної молодіжної політики у специфічних регіональних умовах, можна шляхом застосування таких рекомендацій [5, с. 15]:

1. На державному рівні необхідно сформувати єдину нормативно-правову базу молодіжної політики, розробити та впровадити єдину інформаційно-аналітичну систему молодіжної політики, залучити регіональні та місцеві органи влади до участі у розробці молодіжних програм, розробити та реалізувати державну програму з підготовки та професійної перепідготовки фахівців із роботи з молоддю.

2. На регіональному рівні необхідно підвищити ефективність усіх підсистем механізму адаптації державної молодіжної політики: інституційної підсистеми – шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення молодіжної політики, технологічної – за допомогою застосування методу програмно-цільового управління, ресурсної – за рахунок збільшення ресурсів, необхідних для ефективної реалізації державної молодіжної політики у регіоні.

Таким чином, використання механізму адаптації у процесі регіоналізації державної молодіжної політики дає можливість отримати інструмент регіонального управління у кожному окремо взятому державному суб'єкті.

Список використаних джерел

1. Антіпова В.А. Теорії молоді: міждисциплінарний аналіз: нав. монографія. К., 2021. – 528 с.
2. Баранова А.Я., Ловчева М.В., Лук'янова Т.В. Реалізація молодіжної політики в Україні. К., 2021. – 150 с.
3. Вовк П.А., Єлісеєв А.Л. Регіональна державна молодіжна політика: проблеми та перспективи // Державне управління. Електронний вісник. 2021. № 52. 120 с.
4. Лупандін В.М. Реалізація державної молодіжної політики: регіональний аспект. 2021. Освіта. – 135 с.
5. Паніна О.В. Молодіжна політика: досвід реалізації та напрямки вдосконалення // Муніципальна академія: нав. інформ.-аналіт. журнал. 2019. № 4. – 314 с.
6. Ярова С.А. Регіональний досвід здійснення державної молодіжної політики // Наукові проблеми гуманітарних досліджень. 2019. № 1. – 121 с.

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

РЯБЧУК М., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовано роль підприємництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Охарактеризовано місце підприємництва у соціально-економічному розвитку країни. Визначено ключові напрями забезпечення розвитку підприємництва на території громад.

The article analyzes the role of entrepreneurship in the socio-economic development of territorial communities. The place of entrepreneurship in the socio-economic development of the country is characterized. The key directions of ensuring the development of entrepreneurship in the territory of communities have been determined.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що у сучасному світі підприємництво займає важливе місце у соціально-економічному розвитку країн та регіонів. Підприємництво є необхідним фактором розвитку економіки, оскільки воно забезпечує зростання ВВП, зменшення безробіття, підвищення рівня життя населення та забезпечує збільшення податкових надходжень до бюджету. Однак, підприємництво може мати не тільки економічний вплив, але й соціальний, оскільки створює робочі місця та сприяє соціальному розвитку територій.

Метою статті є дослідження ролі підприємництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процес функціонування підприємництва в територіальних громадах.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти діяльності підприємництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад.

Особливості діяльності підприємницького сектору у вітчизняній економіці є предметом дослідження таких науковців, як Дмитренко Н., Кіреєва О.Б., Грищенко, [8] І., Литвинова, О. [9] та ін.

У даній статті будуть проаналізовані питання, пов'язані з роллю підприємництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Спочатку будуть розглянуті основні поняття, що пов'язані з підприємництвом та його розвитком, а також будуть проаналізовані проблеми, які перешкоджають розвитку підприємництва на території громади. Далі буде описано роль держави у підтримці підприємницької діяльності та сприянні її розвитку на території громади. Окрему увагу буде приділено ролі малих та середніх підприємств у соціально-економічному розвитку територіальних громад. У заключенні будуть підведені підсумки дослідження та сформульовані основні висновки.

Підприємництво – це процес створення нових підприємств та розвитку вже існуючих з метою отримання прибутку. Однак, підприємництво може мати не тільки економічний вплив, але і соціальний, оскільки сприяє створенню нових робочих місць, забезпеченню стабільності на ринку праці, збільшенню податкових надходжень та підвищенню рівня життя населення.

У соціально-економічному розвитку територіальних громад підприємництво грає важливу роль. На території громади підприємництво забезпечує зростання ВВП, підвищення рівня життя населення та зменшення безробіття. Крім того, підприємництво сприяє соціальному розвитку територій, оскільки створює нові робочі місця, забезпечує збільшення податкових надходжень до бюджету та сприяє розвитку інфраструктури територій.

Однак, на жаль, розвиток підприємництва на території громади може зіткнутися з рядом проблем, що перешкоджають його розвитку. Одна з головних проблем – це недостатнє

фінансування підприємництва та відсутність інфраструктури для розвитку підприємницької діяльності. Крім того, не завжди підприємництво має достатній рівень підтримки від держави, що ускладнює розвиток підприємництва на території громади.

Держава має важливу роль у розвитку підприємництва на території громади. Державні програми підтримки підприємництва можуть бути досить ефективними для забезпечення розвитку підприємництва на території громади. Однак, їх ефективність залежить від того, наскільки добре вони спрямовані на розвиток конкретної території та на потреби місцевих підприємців.

Держава може забезпечувати підприємців на території громади різними інструментами підтримки, такими як:

Фінансова підтримка. Державні програми фінансової підтримки можуть забезпечувати підприємців на території громади засобами для розвитку їхніх бізнесів, такими як надання кредитів, грантів, пільгових кредитів, або інших фінансових інструментів.

Консультації та підтримка. Державні програми можуть забезпечувати підприємців на території громади консультаціями та підтримкою з різних аспектів бізнесу, таких як фінанси, маркетинг, правові питання та інше.

Розвиток інфраструктури. Державні програми можуть сприяти розвитку інфраструктури на території громади, такої як забезпечення доступу до енергетичних ресурсів, транспортної та комунікаційної інфраструктури, що стимулює розвиток підприємництва на території громади.

Розвиток технологій. Державні програми можуть сприяти розвитку технологій на території громади, таких як інноваційні технології, що стимулює розвиток інноваційного підприємництва на території громади.

Важливою частиною підтримки підприємництва на території громади є залучення інвестицій. Інвестиції можуть бути залучені з різних джерел, включаючи державні та приватні інвестиції, іноземні інвестиції та кредитування.

Державні інвестиції можуть бути забезпечені через різні інструменти, такі як державні програми інвестування, державні закупівлі та партнерства з державними органами. Державні інвестиції можуть сприяти розвитку інфраструктури, технологій, освіти та інших секторів, що можуть сприяти розвитку підприємництва на території громади.

Приватні інвестиції можуть бути залучені через різні механізми, такі як венчурні капіталовкладення, приватні інвестиційні фонди та інші фінансові інструменти. Приватні інвестиції можуть бути спрямовані на розвиток нових технологій та інноваційних проєктів, що можуть стимулювати розвиток підприємництва на території громади.

Іноземні інвестиції можуть бути залучені через інвестиційні програми, різні договори та угоди, що сприяють привабливості інвестиційного клімату на території громади. Іноземні інвестиції можуть сприяти розвитку нових ринків та відкривати нові можливості для підприємництва на території громади.

Кредитування є ще одним важливим інструментом підтримки підприємництва на території громади. Кредитні програми можуть бути забезпечені державними та приватними банками, кредитними кооперативами та іншими кредитними установами. Кредитування може бути спрямоване на розвиток підприємств, залучення нових інвестицій та забезпечення стабільної фінансової бази для розвитку підприємництва.

Однак, для того, щоб інвестиції та кредитування дійсно сприяли розвитку підприємництва на території громади, необхідно створити сприятливі умови для діяльності підприємств. Це може бути досягнуто за допомогою розвитку інфраструктури, забезпечення доступу до кваліфікованої робочої сили, створення привабливих інвестиційних умов, сприяння розвитку інновацій та технологій, та інших дій.

Наприклад, створення підприємницького середовища може включати створення бізнес-інкубаторів та акселераторів, які надають молодим підприємцям доступ до необхідних ресурсів та інфраструктури для розвитку їхніх підприємств. Такі інкубатори можуть надавати консультаційні та навчальні послуги, допомагати в знаходженні фінансування, а також забезпечувати спільний офіс та інфраструктуру.

Розвиток технологій та інновацій може стати додатковим фактором, який сприяє розвитку підприємництва на території громади. Наприклад, розвиток інформаційних технологій може забезпечити зручний доступ до інформації для підприємств, а також створити нові можливості для електронної комерції та інших інтернет-бізнесів.

Залучення територіальних громадах інвестицій та забезпечення створення привабливих інвестиційних умов також може стати дієвим інструментом розвитку підприємництва. Це може бути досягнуто через розвиток інфраструктури та створення зон вільної торгівлі, зон економічного розвитку та інших ініціатив. Такі заходи можуть привернути інвесторів та підприємства, що збільшить кількість робочих місць та підвищить рівень життя на території громади.

Окрім того, розвиток підприємництва може мати позитивний вплив на соціальний розвиток територіальних громад. Зокрема, підприємства можуть забезпечити робочі місця, що зменшить безробіття та сприятиме зростанню доходів населення. Крім того, успішні підприємства можуть бути благодійними та спонсорськими організаціями, що надають підтримку соціальним та культурним ініціативам в територіальній громаді.

Також важливо враховувати роль жінок та молоді у розвитку підприємництва на території громади. Жінки та молодь можуть стати ключовими гравцями у розвитку малого та середнього бізнесу, що може забезпечити створення нових робочих місць та зростання економіки на території громади. Для того, щоб підприємництво було доступним для жінок та молоді, необхідно створити сприятливі умови для їхньої діяльності, зокрема, надати доступ до кредитів та інвестицій, створити мережу бізнес-інкубаторів, де молоді підприємці та жінки зможуть отримати необхідні знання та підтримку.

Одним з ключових факторів успіху підприємництва на території громади є належна підтримка з боку влади та громадськості. Влада може забезпечити сприятливі умови для розвитку підприємництва, зокрема, шляхом спрощення процедур реєстрації бізнесу та отримання необхідних дозволів, створення інфраструктури для розвитку підприємництва, надання підтримки у вигляді субсидій, грантів та інших форм фінансової підтримки.

Громадськість також може забезпечити підтримку підприємництва, зокрема, шляхом забезпечення сприятливої атмосфери для розвитку бізнесу, залученням інвесторів та розвитком мережі контактів між підприємцями. Також громадськість може підтримувати місцеві підприємства шляхом покупки їхньої продукції та послуг, що забезпечить зростання доходів населення територіальної громади та збільшення споживчої здатності населення.

Важливо також зазначити, що підприємництво на території громади повинно бути здійснене з дотриманням принципів сталого розвитку. Це означає, що підприємства повинні дбати про збереження природних ресурсів, використовувати екологічно чисті технології та матеріали, сприяти збереженню біорізноманіття та забезпечувати розвиток соціально-економічної сфери на території громади.

Одним з важливих інструментів, що сприяють розвитку підприємництва на території громади, є створення бізнес-інкубаторів та акселераторів. Бізнес-інкубатори – це спеціальні організації, які надають підприємцям простір для розробки та впровадження своїх ідей, підтримку у вирішенні різноманітних питань, таких як реєстрація бізнесу, взаємодія з партнерами, вивчення ринку тощо. Акселератори - це програми підтримки для стартапів, які допомагають підприємцям збільшувати обсяги продажів та швидше розвивати свої проєкти.

Прикладом успішного створення бізнес-інкубатора на території громади є «IQ Business Center» в місті Івано-Франківську. Цей інкубатор дозволяє стартапам отримувати безкоштовні консультації від експертів, а також надає сприятливі умови для розробки та впровадження ідей. Більшість стартапів, що пройшли через програму «IQ Business Center», змогли успішно розпочати свою діяльність та продовжують розвиватись і до сьогодні.

Крім того, важливим інструментом розвитку підприємництва є відкриття бізнес-шкіл, курсів та тренінгів. Ці навчальні заклади дозволяють місцевим підприємцям отримати нові знання та навички, необхідні для успішної роботи у бізнесі, а також дозволяють встановити контакти з колегами з інших регіонів та взаємодіяти зі спеціалістами з різних галузей.

Одним з прикладів успішної роботи бізнес-школи на території громади є «Школа підприємництва» в місті Рівне. Ця школа пропонує курси та тренінги з різних галузей, таких як маркетинг, фінанси, управління персоналом, а також надає можливість студентам зустрічатися зі спеціалістами зі своєї галузі та отримувати консультації з різних питань. Більшість випускників «Школи підприємництва» успішно розвивають свої бізнеси та займаються активною підприємницькою діяльністю.

Також, для розвитку підприємництва на території громади, важливо забезпечити підприємцям доступ до фінансових ресурсів. Це можна зробити за допомогою створення локальних фондів підтримки підприємництва, які надаватимуть підприємцям невеликі кредити або гранти на розвиток своїх проєктів. Такі фонди можуть створюватись за підтримки місцевої влади, бізнес-спільноти, місцевих інвесторів, та інших зацікавлених осіб.

Одним з прикладів успішної практики створення фонду підтримки підприємництва є «Фонд підтримки малого та середнього бізнесу» в місті Львів. Цей фонд надає малим та середнім підприємцям невеликі кредити та гранти на розвиток їх бізнесу, а також забезпечує консультації з усіх питань, пов'язаних з підприємницькою діяльністю. Фонд також пропонує тренінги, семінари та конференції з питань розвитку бізнесу та підприємництва.

Основним завданням фонду є створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу на території міста. Фонд співпрацює з місцевою владою, бізнес-спільнотою та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення розвитку бізнес-інфраструктури міста, в тому числі створення нових бізнес-інкубаторів, коворкінгів, технопарків та інших підприємницьких ініціатив [7].

Також, для забезпечення розвитку підприємництва на території громади, важливо створити сприятливе податкове середовище. Для цього можна встановити пільги та знижки на сплату податків для малих та середніх підприємств, а також встановити спрощену систему оподаткування для малих бізнесів. Такі заходи сприятимуть розвитку малого та середнього бізнесу та забезпечать додаткові інвестиції в розвиток місцевої економіки.

Успішною практикою створення сприятливого податкового середовища для розвитку підприємництва є місто Луцьк, яке встановило спрощену систему оподаткування для малих бізнесів та знижки на сплату податків для підприємств, які розташовані на території місцевих індустріальних парків. Такі заходи забезпечили розвиток малих та середніх підприємств на території місцевих громад.

Загалом, розвиток підприємництва є важливим елементом соціально-економічного розвитку територіальних громад. Створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, підтримка підприємницької культури та підтримка підприємців є важливими складовими розвитку економіки території. Успішне розвитку підприємництва на території громади можливе завдяки спільним зусиллям місцевих влад, бізнес-спільноти, неприбуткових організацій та інших зацікавлених сторін.

Україна є країною з потужним потенціалом розвитку малого та середнього підприємництва. Розвиток підприємницької культури, забезпечення підтримки підприємців та створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу є важливими елементами розвитку економіки країни. На сьогоднішній день існують різні програми та ініціативи з підтримки малого та середнього підприємництва в Україні, але все ще є багато проблем, пов'язаних з високими податками, складною процедурою отримання дозволів та відсутністю кваліфікованих кадрів.

Отже, розвиток підприємництва на території громади є важливим елементом соціально-економічного розвитку. Для досягнення успіху в цьому напрямку необхідно створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу, підтримувати підприємницьку культуру та надавати підтримку підприємцям що тільки починають свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. (2021). Розвиток підприємництва в Україні у 2020 році. Доступ: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. (2020). Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва на період до 2025 року. Доступ: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=d6a8f6ba-0f45-4c7b-8a8d-49785c6e1b2d&title=StrategiyaRozvitkuMalogoTaSerednogoPidpriemnitstvaNaPeriodDo2025Roku>
3. Інститут економіки та прогнозування НАН України. (2020). Малий та середній бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Доступ: http://www.iep.org.ua/upload/files/2020/MBiznes_final.pdf
4. Головне управління статистики у Львівській області. (2021). Статистичний збірник «Розвиток малого та середнього підприємництва у Львівській області у 2020 році». Доступ: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/upravlinnya/mbiznes/2020/2020MBiz.pdf>
5. Урядовий портал. (2021). Програма «Доступні кредити 5-7-9%». Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/dk-579>
6. Державне агентство з питань розвитку малого та середнього підприємництва України. (2021). Офіційний сайт. Доступ: <https://dba.gov.ua/>
7. Представництво Міжнародного фонду «Відродження». (2021). Розвиток соціально відповідального підприємництва в Україні: досвід та перспективи. Доступ: <https://www.renaissancefund.org.ua/uk/rozvytok-sotsialno-vidpovidalnoho-pidpryemnytstva-v-ukrayini-dosvid-ta-perspektyvy/>
8. Грищенко, І. (2018). Партнерство громад і бізнесу як один із векторів розвитку регіональної економіки. Економіка та держава, 10, 8–11.
9. Литвинова, О. (2019). Технології розвитку територій залученням підприємств та громадських ініціатив. Бізнес Інформ, 1, 38–45.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ГОЛОВНІ Ю. І.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

**САРІДЖА В., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано теоретичні основи та сутність реалізації державних проєктів у сфері охорони здоров'я. Досліджено основні зміни в реалізації державних проєктів у сфері охорони здоров'я, викликані запровадженням в Україні воєнного стану, а також запропонований можливий вектор їх розвитку для підтримки населення. На теперішньому етапі розвитку України та в часи післявоєнної відбудови надзвичайної актуальності набуватиме питання стратегічне управління розвитком в закладах охорони здоров'я в умовах реалізації медичної реформи. Охорона здоров'я є соціально значущою галуззю усі стратегічні цілі, показники й методи використання мають бути спрямовані на досягнення соціально-економічного результату.

The article analyzes the theoretical foundations and essence of the implementation of state projects in the field of health care. The main changes in the implementation of state projects in the field of health care, caused by the introduction of martial law in Ukraine, were studied, as well as a possible vector of their development to support the population was proposed. At the current stage of Ukraine's development and in the times of post-war reconstruction, the issue of strategic management of development in health care institutions in the context of the implementation of medical reform will become extremely relevant. Health care is a socially significant industry, all strategic goals, indicators and methods of use should be aimed at achieving a socio-economic result.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що станом на сьогоднішній день, людський капітал вважається основою економіки будь-якої держави, а отже, вкрай важливо зберігати його та примножувати. Держава зобов'язана враховувати переваги охорони здоров'я і разом з тим удосконалювати систему охорони здоров'я за допомогою фінансових можливостей та з урахуванням рівня економічного розвитку. Окрім того, на сучасному етапі розвитку України та в часи післявоєнної відбудови надзвичайної актуальності набуватиме питання стратегічне управління розвитком в закладах охорони здоров'я в умовах реалізації медичної реформи.

Діяльність саме у цьому напрямку забезпечить збалансоване та стійке функціонування медичних організацій. Вирішення відповідних завдань призведе до підвищення рівня якості та доступності медичної допомоги з урахуванням потреб населення, зниження рівня захворюваності. Поліпшення стратегічного управління розвитком, винятково на регіональному рівні, пов'язане з необхідністю оцінки реалізації стратегічних цілей, розбору поточної діяльності та визначення перспективних напрямів розвитку медичних організацій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення реалізації державних проєктів у сфері охорони здоров'я.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації державних проєктів у сфері охорони здоров'я.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи реалізації державних проєктів у сфері охорони здоров'я.

Теоретичні засади та практичні аспекти реалізації державних проєктів у сфері охорони здоров'я проаналізовано в працях вітчизняних науковців таких як І. Солоненко [1], С. Стеценко, [2], Т. Курило [3], Н. Авраменко [4] та ін.

Застосування стратегічного управління розвитком в закладах охорони здоров'я є дієвим способом, який дозволить збільшити ефективність управління медичними установами. Стратегічне управління розвитком в закладах охорони здоров'я передбачає постановку цілей та завдань на довгострокову перспективу, розвиток певних взаємин між медичними організаціями та навколишнім середовищем, що відповідають їхньому внутрішньому потенціалу та дозволяють зберегти сприйнятливність до зовнішніх та внутрішніх вимог [3].

Стратегічна модель системи охорони здоров'я спирається на такі показники [4]:

– цільові стратегічні показники, які відповідають за діяльність системи охорони здоров'я, що формуються на державному рівні;

– стратегічні показники самої структури системи охорони здоров'я, які відповідають за рівень функціонування державних органів влади безпосередньо із медичними організаціями;

– показники наявності стратегічних ресурсів (фінансові, трудові, інтелектуальні, інформаційні), що формуються всередині медичної організації.

В нашій державі сфера охорони здоров'я являється однією із провідних галузей сфери обслуговування. Створення, реалізація медичних послуг та благ, мета яких створення та підтримка здоров'я населення, є функціональним значенням системи охорони здоров'я. З огляду на те, що охорона здоров'я є соціально значущою галуззю усі стратегічні цілі, показники й методи використання мають бути спрямовані на досягнення соціально-економічного результату [1].

Стратегічне управління розвитком у закладах охорони здоров'я на обласному рівні та рівні громади представлено на (рис. 1) [8].

З іншого боку, стратегічне управління може здійснюватись незалежно головним лікарем та відповідними службами управління всередині медичної організації, для досягнення державних стратегічних цілей.

Вагомою відмінністю місії медичної організації є збереження прав населення у сфері охорони здоров'я та реалізація державних гарантій. Представництво закладів охорони здоров'я полягає у наданні якісної й загальнодоступної медичної допомоги, що повинна задовольняти потреби населення при продуктивному застосуванні ресурсів організації [1].

Оскільки медична система нашої країни була успадкована від СРСР, і наслідком цього були величезні грошові витрати на неї, це призвело до зміни виду фінансування даної сфери. Головною метою медичної реформи, яка бере початок реалізації з 2017 року є підвищення

якості в наданні послуг та значне скорочення видатків на медицину. Усі запропоновані та зазначені зміни містяться у законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 13.07.2017 року [4].

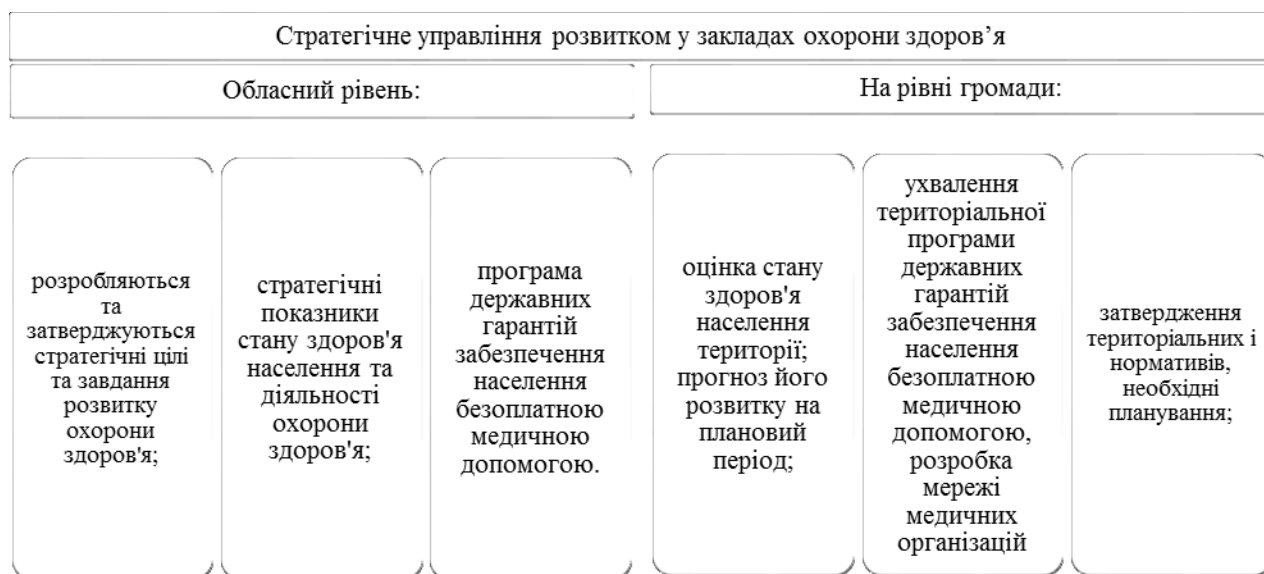

Рис. 1. Стратегічне управління розвитком у закладах охорони здоров'я [8]

Відтак її значущість міститься в передачі більших повноважень щодо здійснення організації медицини на місцях. А це означає, що завідуючий медичного закладу матиме змогу запропонувати своїм колегам схему розподілу коштів.

Першорядними напрямками медичної реформи в Україні є первинні ланки медичних закладів, тобто поліклінічних відділень, а також медичні працівники. Кожному громадянину країни надано можливість обирати собі того лікаря, якому довіряє власне здоров'я та здоров'я своїх дітей [5] спростила система ліцензування лікарської практики.

Помітним завданням сімейного лікаря є не здійснення всіляких паперових справ, а підтримання здоров'я своїх пацієнтів. Одночасно із тим, лікарняні та медичні довідки в навчальні установи так само видає сімейний лікар.

Нині, кошти державного бюджету видаються не лікарням, а пацієнтам на лікування, тобто реформа реалізує свій головний девіз «Гроші йдуть за пацієнтом», тим самим держава оплачує лікарю конкретну послугу, яка надана пацієнту. Разом з тим за даним принципом, залежить і заробітна плата лікаря, так як дана система передбачає, що чим більше у лікаря пацієнтів, тим більша оплата праці. Таким чином, за такої системи лікар зацікавлений більш якісно надавати свої послуги, оскільки може втратити фінансово [7].

На сьогодні в Україні розроблено значну кількість медичних стандартів, основними їх формами є державні соціальні стандарти надання медичної допомоги, медико-економічні стандарти та клінічні протоколи. На порядку денному стоїть питання упорядкування цієї значної за обсягами бази медичних стандартів з метою їх приведення до міжнародних вимог. Так само в українській медицині вже використовують міжнародну практику – європейські протоколи лікування; вони налагоджують методи лікування й ліки, що виписує лікар [8].

Дефіцит бюджету в умовах війни з російською федерацією, світової економічної кризи у зв'язку з боротьбою з пандемією COVID-19, коливання курсу Уряду щодо реалізації медичної реформи на вторинному і третинному рівнях, скорочення трансферів з державного бюджету, що спрямовуються на реалізацію інвестиційних проєктів у сфері охорони здоров'я, необхідність модернізації застарілих об'єктів призводять до пошуку позабюджетного фінансування, яке у розвинених країнах світу здійснюється на основі механізмів державно-приватного партнерства [2].

За таких умов змінюється характер відносин між державою, як суб'єктом державного приватного партнерства і приватними медичними закладами, які формуються на підставі надання кожному з них відповідних компетенцій, що у подальшому відображається у регуляторній діяльності держави по відношенню до таких закладів [1].

Можна стверджувати, що подібного типу відносини містять у собі певні елементи інноваційного характеру. В той же час, це не означає, що інноваційний характер відносин у сфері охорони здоров'я та її розвиток можливий лише за наявності двох форм управління: державної та приватної. Процес встановлення між державою і приватним сектором такої форми відносин, як державного приватного партнерства, вимагає інноваційних механізмів державного управління, перегляду змісту та форми реалізації функцій держави [2], яка виступає у ролі єдиного суб'єкта управління сферою охорони здоров'я.

Виступаючи суб'єктом у проєктах державного приватного партнерства, держава може передавати приватному партнеру в рамках державного приватного партнерства окремі особливі функції, перелік яких багато в чому залежить від типу проєкту державного приватного партнерства. Це може бути, наприклад, передача приватному партнеру функцій з питань стратегічного планування; спеціалізованої медичної допомоги; медичної освіти; оснащення та сервісного обслуговування обладнання, надання медичних або діагностичних послуг; будівництва лікарень, їх технічного переоснащення тощо [3].

Наведемо перелік проєктів у сфері охорони здоров'я, які позиціонуються як державно-приватного партнерства в Україні, проте не є такими за своєю природою та окрім того були реалізовані поза вимогами Закону «Про державно-приватне партнерство»:

– Український центр томотерапії на базі Кіровоградського обласного онкологічного диспансеру (внесок публічного партнера 22 – площа центру 1000 кв. м., внесок приватного партнера – високоспеціалізоване обладнання, в т.ч. лінійний прискорювач, та безкоштовне лікування 50 пацієнтів на рік);

– Сумський обласний центр служби крові (створення спільного підприємства на 25 % участь ОМС та 75 % участі приватного інвестора ТОВ «Біофарма»; вигода приватного інвестора полягає в отриманні доступу до придбання компонентів крові, які ТОВ «Біофарма» використовує за своєю основною діяльністю для виготовлення препаратів крові);

– Клінічний науково-методичний центр рентгеноваскулярної медицини на базі університетської клініки Одеського національного медичного університету (внесок приватного партнера – високоспеціалізоване обладнання, в т.ч. ангиограф);

– Центр медичних інновацій Novo на базі Львівської комунальної міської дитячої клінічної лікарні (внесок приватного партнера – ремонт приміщення та високоспеціалізоване обладнання);

Проєкти, які позиціонуються як приклади державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я в Україні, що перебувають на етапі впровадження (у т.ч. з врахуванням вимог Закону «Про державно-приватне партнерство»):

– Будівництво та відкриття Діагностичного центру на території Бориспільської центральної районної лікарні (добудова площею 300 кв.м. до головного корпусу).

Приватний партнер: ТОВ «СканДіагностика» (проєкт реалізовано як приватну ініціативу); – готується до оголошення конкурсу проєкт щодо створення Центру малоінвазивної хірургії на базі третього поверху хірургічного корпусу Трускавецької міської лікарні (на умовах спільної діяльності);

- на етапі розробки ТЕО знаходиться проєкт ІФС щодо об'єднання кількох старих лікарень в одну нову (КМДА спільно з ІФС)» [2].

З метою формування належної державної політики відносно сприяння інновацій у системі охорони здоров'я важливо скористатися рекомендаціями експертів ВООЗ, які радять три першорядних пріоритети повоєнної відбудови медичної системи України: відновлення надання основних послуг; повоєнні потреби коригування фізичного і психічного здоров'я населення; забезпечення приємного та зручного середовища для проведення будь-яких медичних маніпуляцій [2]. У проєкті Стратегії відновлення охорони здоров'я до 2030 року

експерти пропонують застосувати такі основні принципи: орієнтованість на людину, фінансовий захист закладів охорони здоров'я та їхній власний капітал, гнучкість, ефективність та стійкість, підзвітність [2].

У серпні 2022 р. було реалізовано два телемедичні проекти: система Teledoc Health, що надає можливості віртуальної допомоги, та телемедична платформа нейросенсорної реабілітації Rehabilitation Gaming System, яка за допомогою гаджетів допомагає комплексно лікувати пацієнтів із пошкодженням мозку та опорно-рухового апарату [3].

Введення телемедичних інновацій в Україні надає перспективи для отримання консультацій від кращих медичних спеціалістів світу та надає лікарям нові унікальні можливості особистісного розвитку, зокрема система Teledoc Health може у деяких випадках повністю замінити роботу медперсоналу і самостійно рухатись та передавати дані для консиліумного рішення по лікуванню кожного хворого. Майже вісім подібних пристроїв працюють в п'яти містах України, і планується розширення мережі до тридцяти пристроїв [3]. Платформа Rehabilitation Gaming System – це телереабілітація для підвищення якості життя людей з пошкодженням мозку та опорно-рухового апарату. Проект адаптований до конкретних потреб кожного окремого пацієнта від гострої до хронічної фази після пошкодження головного мозку [3]. Платформа Solo забезпечує захист інформації, що є найважливішою умовою роботи проектів телемедицини, особливо в умовах воєнного стану [3]. У сфері фармакоекономічного моделювання реалізується проект «NEcoPerMed», за допомогою якого оцінюють методи лікування, що стали можливими завдяки інноваціям у сфері персоналізованої медицини. Проект допомагає визначити фінансування та механізми відшкодування, які забезпечують фінансові стимули для швидкого розвитку та впровадження таких інновацій. NEcoPerMed виходить за рамки поточних моделей оцінки та фінансування медичних технологій та спрямований на більш комплексну оцінку економічної доцільності з урахуванням точки зору пацієнтів та суспільства, для сталої доступності передових інновацій у сфері охорони здоров'я [4].

Досить вагомим в умовах війни стало підписання Міністерством охорони здоров'я України спільно з Львівським територіальним медичним об'єднанням Меморандуму про взаєморозуміння та співпрацю з американською корпорацією A. D. A. M., яка спеціалізується на інноваціях у галузі 3D-медицини, що допустить об'єднати зусилля для розвитку інноваційних технологій в системі охорони здоров'я України і лікувати військових та цивільних українців, які постраждали внаслідок військової агресії росії, із залученням інноваційних методів. Ведеться про розробку, підтримку та втілення проектів з 3D-друку імплантів кісток та інших частин тіла для подальшого їх використання під час надання допомоги постраждалим внаслідок бойових дій. Окрім того, меморандум визначає організацію консультацій науковців та обмін досвідом між українськими фахівцями та представниками корпорації [1].

Таким чином, реалізація державної стратегічного управління розвитком в закладах охорони здоров'я є дієвим способом, який дозволить збільшити ефективність управління медичними установами. Стратегічне управління розвитком в закладах охорони здоров'я передбачає постановку цілей та завдань на довгострокову перспективу, розвиток певних взаємин між медичними організаціями та навколишнім середовищем, що відповідають їхньому внутрішньому потенціалу та дозволяють зберегти сприйнятливість до зовнішніх та внутрішніх вимог.

Запровадження механізму державно-приватного партнерства торкнеться майже усіх напрямків медицини: надання медичних послуг та досліджень, наприклад УЗД, МРТ, впровадження сучасного медичного обладнання, препаратів. Крім того, це дозволить змінити підхід до надання допоміжних послуг — харчування, транспортувань хворих, переглянути менеджмент у мед установах, вдосконалити електронні системи обліку, обслуговування обладнання тощо.

Список використаних джерел

1. Аліна Рєпіна. Державно-приватне партнерство в системі охорони здоров'я України: міф чи реальність. *Юридична газета online*. № 13 (719). 2020.
2. Петрик С.М. Державно-приватне партнерство як інструмент трансформації форм реалізації функцій держави. 2020. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/download/178/146>.
2. Трикоз І.В. Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я: Механізм взаємодії та реалізації інтересів суб'єктів та партнерів. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст. 524). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
4. Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я: перші кроки на шляху впровадження. 2020. URL: <https://www.apteka.ua/article/338502>.
5. Мезенцева Н.Б. Правове регулювання приватного сектора в охороні здоров'я України: стан і перспективи розвитку. 2021. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_179_01.pdf.
6. Степанова О.В. Стратегічні орієнтири розвитку державно-приватного партнерства в системі охорони здоров'я України. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
7. Титарчук М.І. Концесія як форма реалізації державно-приватного партнерства як об'єкту економічного аналізу. *Економічний простір*. 2018. № 139. С. 199–212.
8. Бабченко, В.Л., Андрушко, О.Г. Пріоритетні напрями реформування галузі охорони здоров'я у Житомирській області. *Публічне управління та адміністрування*. № 3 (89) 2019. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=657>
9. Етапи впровадження реформи фінансування системи охорони здоров'я закладами ПМД у 2018 році. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/311/USAID_2018_interactiv_1.pdf

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента ДИННИК І.П.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

СЛЮСАРЕНКО Л., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовано взаємодію між громадськістю та органами влади, яка є важливим елементом демократичного суспільства. Визначено напрями взаємодії громадських організацій та органів державної влади Розглянуто основні засоби моніторингу та контролю.

The article analyzes the interaction between the public and authorities, which is an important element of a democratic society. The directions of interaction of public organizations and state authorities were determined. The main means of monitoring and control were considered.

Взаємодія між громадськістю та органами влади є важливим елементом демократичного суспільства. Вона передбачає взаємні зв'язки, обмін інформацією, участь громадськості у прийнятті рішень та контроль за діяльністю владних структур. Взаємодія може мати різні форми і проявлятися на різних рівнях.

Питанням взаємодії громадськості та органів влади присвячували свої наукові праці такі вітчизняні дослідники, як Т. Андрійчук, Н. Боржеллі, В. Брайт, Т. Денисюк, Л. Загайна, О. Козакевич, В. Латишева, І. Підлуська та інші.

Мета дослідження – визначити особливості взаємодії громадськості та органів влади.

Одна з форм взаємодії – це залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Це може включати публічні слухання, консультації, роботу робочих груп, а також можливість громадськості висловлювати свої погляди та пропозиції щодо певних питань. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень є важливим аспектом демократичного управління. Це дозволяє громадянам вносити свій вклад у формування політики та рішень, що безпосередньо впливають на їхнє життя.

Аналіз приписів Закону України «Про громадські об'єднання», інших законодавчих актів, практики функціонування громадських організацій дає підстави виокремити наступні напрями взаємодії громадських організацій та органів державної влади [1, 2]:

1. Публічні консультації: Органи влади можуть проводити зустрічі, публічні слухання, конференції або інші форми зустрічей з громадськістю для обговорення конкретних питань або проблем. Це дає можливість громадськості висловлювати свої думки, запитання та пропозиції, а також отримувати відповіді та пояснення від представників органів влади.

2. Робочі групи та комітети: Органи влади можуть створювати спеціальні робочі групи або комітети, в які включають представників громадськості, експертів, активістів тощо. Ці групи працюють разом над певними питаннями, розробляють пропозиції та рекомендації, які потім можуть бути враховані при прийнятті рішень.

3. Онлайн-консультації та платформи залучення громадськості: Інтернет та соціальні мережі надають можливості для широкого залучення громадськості до прийняття рішень. Органи влади можуть створювати спеціальні веб-портали або платформи, де громадяни можуть висловлювати свої думки, голосувати за альтернативи, обговорювати питання та вносити пропозиції.

4. Громадські обговорення: Громадське обговорення – це процес залучення громадськості до прийняття рішень, що стосуються важливих питань, які впливають на суспільство. Це механізм, який надає можливість громадськості висловити свої думки, пропозиції та зауваження щодо певної проблеми або плану дій, а також обговорити різні аспекти цих питань.

5. Громадське обговорення може бути організоване на різних рівнях, від місцевих до національних, і включати широкий спектр тем, таких як міське планування, екологічні питання, здоров'я, освіта, законодавство тощо. Цей процес може включати публічні засідання, форуми, консультації, онлайн-обговорення, анкетування, громадські слухання та інші форми взаємодії з громадськістю. Метою громадського обговорення є залучення якомога більшої кількості громадян до процесу прийняття рішень і забезпечення широкої участі громадськості в формуванні політик та програм.

Громадське обговорення сприяє зміцненню демократії, покращенню якості прийнятих рішень, підвищенню відкритості та прозорості управління та забезпеченню більшого задоволення потреб і очікувань громадськості.

Інший аспект взаємодії – це моніторинг та контроль за діяльністю органів влади. Громадські організації, ЗМІ та активні громадяни можуть відстежувати дії владних структур, контролювати виконання законів, звертатися до органів влади з питаннями і скаргами, а також надавати інформацію громадськості про роботу владних органів.

Моніторинг та контроль за діяльністю органів влади є важливими аспектами демократичного управління. Ці процеси спрямовані на забезпечення прозорості, відповідальності та ефективності державних органів [4].

Основні засоби моніторингу та контролю включають [5]:

- законодавчий контроль: законодавчі органи, такі як парламент або конгрес, відповідають за створення законів та нагляд за діяльністю виконавчої влади. Вони можуть проводити слухання, допитування та розслідування для з'ясування дій органів влади;

- аудит та фінансовий контроль: аудитори можуть перевіряти фінансові звіти та діяльність органів влади для виявлення можливих фінансових порушень або недоречностей;

- контроль за виконавчою владою: виконавчі органи підлягають контролю з боку різних інституцій, наприклад, омбудсменів, державних службовців, судової системи або спеціальних комісій, які перевіряють їх діяльність та дотримання закону;

- громадський контроль: це включає участь громадськості та громадських організацій у моніторингу діяльності органів влади. Це може включати надання інформації, публічний доступ до документів, петиції, масові акції, створення незалежних дослідницьких груп та інше;

- медіа та журналістика: свобода преси та незалежність журналістики грають важливу роль у викритті корупції, недбалості та неправомірних дій у сфері державного управління.

Також важливою формою взаємодії є співпраця між громадськістю та органами влади у вирішенні соціальних, економічних та екологічних проблем. Це може включати партнерство у розробці та реалізації проектів, спільні ініціативи та програми, обмін досвідом та знаннями [3].

Партнерство між органами влади і громадськістю є важливим аспектом сучасної демократії. Це спільна робота органів влади та громадських організацій та громадян, що має на меті забезпечити більш ефективне та зрозуміле управління суспільством.

Партнерство органів влади та громадськості передбачає активне залучення представників громадськості до процесу прийняття рішень, розробки політик та реалізації програм. Це може включати спільні консультації, публічні слухання, робочі групи, партнерські проекти тощо [5].

Переваги партнерства органів влади та громадськості полягають у тому, що це сприяє більш широкому представництву громадських інтересів у процесі управління. Це також сприяє збільшенню прозорості та відкритості в діяльності владних структур, забезпечує можливість більш точного врахування потреб і думок громадськості при прийнятті рішень.

Партнерство органів влади та громадськості може мати різні форми і рівні залученості. На місцевому рівні це можуть бути місцеві ради громадян, партнерські ради чи комітети, громадські консультативні органи тощо. На національному рівні це можуть бути ради з питань громадської участі, публічні комісії чи інші форми співпраці. Загальне уявлення про взаємодії громадськості та органів влади представлено на рис. 1.

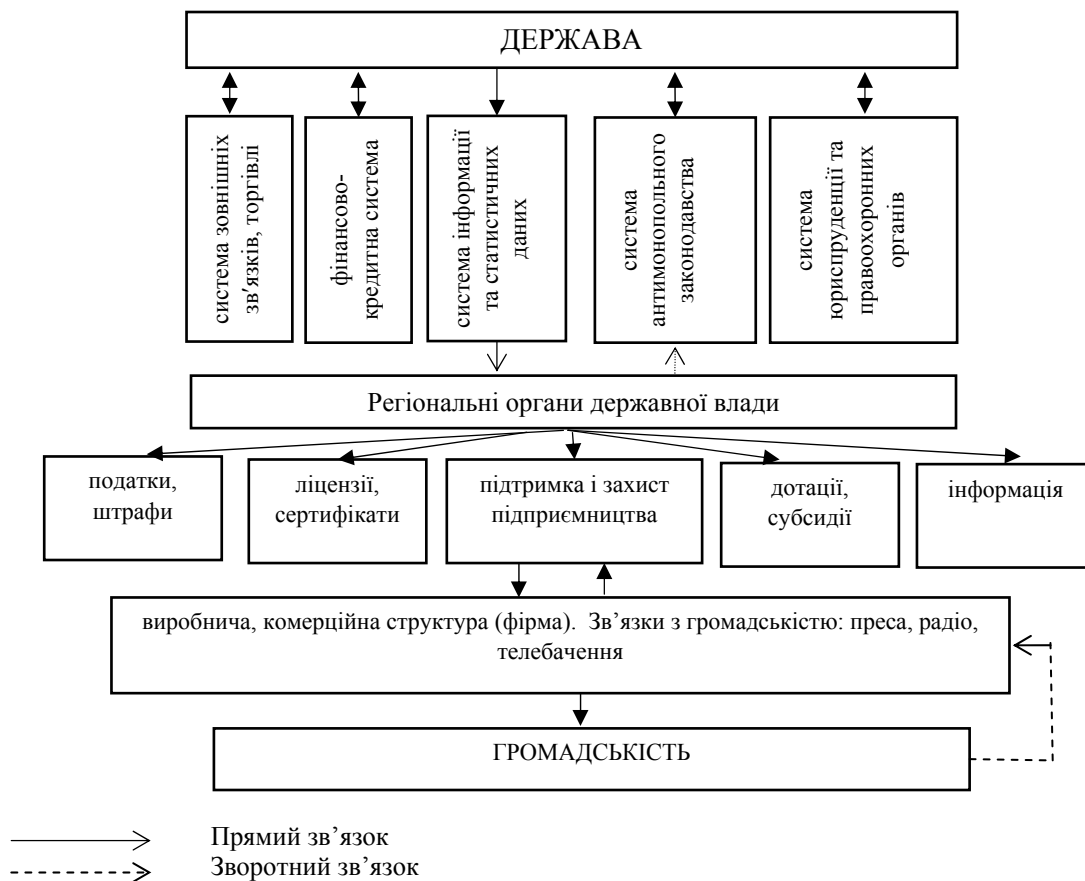

Рис. 1. Взаємодія громадськості та органів влади [4]

Отже, правильна взаємодія між громадськістю та органами влади сприяє забезпеченню прозорості, відкритості та відповідальності владних структур. Без сутнісних змін у системі державного управління важко очікувати на ефективність взаємодії, довіру з боку громадськості. Пріоритетами треба вважати вдосконалення та закріплення практик системної участі громадськості у циклі формування державної політики, а також децентралізацію та делегування частини повноважень органів виконавчої влади громадським об'єднанням.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про громадські об'єднання» : від 22.03.2012 р., № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 109.
2. Закон України «Про об'єднання громадян» : від 16.06.1992 р., № 2460-XII. *ВВР України*. 1992. № 34. Ст. 504.
3. Євдокіменко С. А. Особливості взаємодії державних органів із громадськістю при забезпеченні громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 108–112.
4. Миколаєць А. П. Методи взаємодії держави та громадськості у сучасній Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 146–150.
5. Миколаєць А. П. Особливості правового регулювання адміністративно-правового статусу суб'єктів взаємодії держави та громадськості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2023. Вип. 75(3). С. 66–71.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ЛАЗЕБНОЇ І.В.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УСПІШНИХ СВІТОВИХ ПРАКТИК РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

**СОПРОНЮК В., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті проаналізовано досвід зарубіжних країн, які за результатами міжнародного дослідження PISA-2018 увійшли у першу десятку. Також зазначено основні етапи та особливості проведення Міжнародного дослідження якості освіти PISA. Визначено досвід побудови системи управління освіти на демократичних засадах, у співпраці органів влади та громади. Використано певні підходи та навички, які можна імплемувати в Україні.

The article analyzes the experience of foreign countries that, according to the results of the PISA-2018 international study, entered the top ten. The main stages and features of conducting the PISA International Study of the Quality of Education are also indicated. The experience of building a system of education management on a democratic basis, in cooperation with authorities and the community, has been identified. Certain approaches and skills were used that can be implemented in Ukraine.

На сьогоднішній день велике значення має підвищення уваги громадськості до проблеми модернізації загальноосвітньої школи. Зарубіжний досвід у сфері освіти являє собою еволюцію розвитку національних систем освіти, які підкріплені відповідними законами, нормативно-правовими актами. Аналіз вітчизняної нормативно-правової бази у сфері освіти показує, що існуюче законодавче та нормативно-правове поле не охоплює всіх аспектів освітньої діяльності.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду реалізації державної політики у сфері освіти на місцевому рівні з метою імплементації в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики у сфері освіти на місцевому рівні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти реалізації державної політики у сфері освіти на місцевому рівні.

Сучасну систему освіти зарубіжних та вітчизняних країн досліджували такі науковці: Ярош А., Підборський Ю.Г., Шапран О.І., М. Мазорчук, Т. Вакуленко, В. Терещенко та ін. Однак питання управління у сфері освіти на місцевому рівні у зарубіжних містах залишається недостатньо вивченим.

Звертаємо увагу на те, що у розвиненому громадянському суспільстві місцеве самоврядування залежить від громадян міста, адже громадськість має особливий вплив на проектування роботи державних органів місцевого самоврядування і їх прийняття рішень. У свою чергу місцеві керівники та працівники управління мають тісно налагоджувати взаємодію з громадськістю, проводити моніторинг громадської думки та своєчасно надавати потрібну інформацію громаді про свою діяльність та про свої виконані завдання.

Загалом єдиної обов'язкової моделі реалізації освітніх завдань у країнах Європейського Союзу немає. Кожен член ЄС реалізує свої підходи. Можна виділити три основні моделі реалізації навчальних завдань[1]:

- 1) централізовані (основні завдання реалізуються державою). Сюди можна віднести Францію, Італію, Іспанію;
- 2) децентралізовані (освітні завдання реалізуються місцевим самоврядуванням): Польща;
- 3) модель, в якій освітні завдання делеговано безпосередньо школам (Нідерланди, Данія, Швеція та Фінляндія);

4) Далі ми детальніше розглянемо зарубіжний досвід, а саме ті країни, які увійшли у топ PISA-2018.

Розглянемо успішність учнів у читанні, математиці та природничо-наукових дисциплін по результатам PISA за 2018 рік (рис. 1).

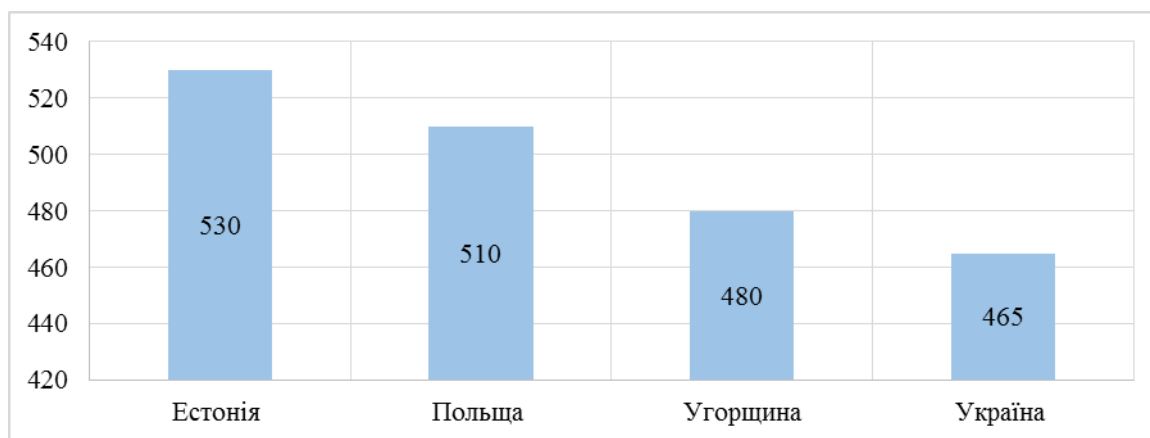

Рис. 1. Успішність учнів

Джерело: База даних PISA-2018 [9]

Найвищий показник по міжнародному дослідженню посіла Естонія. Управління у сфері освіти в Естонії – децентралізоване, тобто освітні завдання реалізуються місцевим самоврядуванням, чіткий розподіл повноважень між державною, місцевим самоврядуванням та школою. Структура здобуття освіти є такою [2]:

- ясла: для дітей віком від 1.5 до 3 років;
- дитячий садок – від 3 до 7 років;
- школа – учні від 6 до 17 років;
- гімназія – від 17 до 20 років.

Дошкільна освіта. Органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити усіх дітей віком від 1.5 до 7 років, які проживають на території країни, можливість відвідувати дошкільний дитячий заклад за бажанням батьків. Також ще існує система служб догляду за дітьми, яка обслуговує переважно найменших дітей [3].

Базова освіта – це мінімальна обов'язкова загальна освіта, яка здобувається в основній школі і дає право продовжувати навчання на рівні середньої освіти. До основної школи входять 1–9 класи. Успішне виконання навчального плану та складання випускних іспитів є основною умовою здобуття базової освіти [3].

Середня освіта поділяється на загальну середню освіту, яку здобувають у старших середніх школах і на професійну – здобувають у професійно-технологічних школах [3].

На місцеву владу покладається основна відповідальність за доступність загальної освіти, а саме від дошкільної до загально середньої освіти), також відноситься обов'язкове відвідування учнями школи, утримання дошкільних закладів та шкіл. Особливу увагу у дошкільній освіті направляють на соціально, навчально та ігрові навички. Для вступу до школи діти складають вступні іспити. За їх результатами підбирається освітня програма. Існує дві національні програми – для загальної школи та спрощена для початкової освіти (згідно з даними на сайті Міністерства освіти і науки Естонії). За спрощеною програмою навчаються діти з вадами розвитку або ті, які потребують спеціального пристосування. При цьому інклюзивна освіта повністю включена в загальну освіту, діти з особливими потребами навчаються нарівні з іншими учнями та в одних класах. Ніякої ізоляції та обмежень – батьки можуть вільно вибирати, чи навчатися їхній дитині у звичайній школі чи в спеціалізованій школі-інтернаті. Якщо учень потребує особливих умов, школа може надати йому спеціального асистента, соціального педагога чи психолога.

Головна ознака, яка уособлює Естонію між іншими європейськими країнами – повна диджиталізація освітнього середовища. EKOoI – диджитальне освітнє середовище, яке працює в кожній естонській школі з 2008 року. Тут містяться всі дані, які пов'язані із навчанням, також відбувається взаємодія всіх учасників навчального процесу – учнів, батьків, учителів та адміністрації країни [4]:

- Учителі вносять оцінки та відвідування, розміщують домашні завдання, оцінюють поведінку учнів та надсилають повідомлення батькам, учням і цілим класам.

- Батьки залучаються до навчального процесу своїх дітей. Вони переглядають домашні завдання, оцінки, відвідування та нотатки вчителів, а також спілкуються з учителями просто в системі.

- Учні переглядають свої оцінки та отримують домашні завдання, а також мають змогу зберігати свої найкращі роботи в електронному портфоліо.

- Районні адміністратори мають доступ до останніх статистичних звітів, тож легко можуть аналізувати дані шкіл усього району.

Основне завдання муніципальної влади Фінляндії є забезпечення можливості навчання всіх дітей країни в залежності до їх здібностей. У Фінляндії освіта високого рівня якості. Відмінності між результатами навчання в різних школах незначні й майже всі учні закінчують базову загальноосвітню школу в установленій термін. Навчання в нульовому класі, базова загальна освіта й середня освіта є безкоштовними. Подальша освіта також переважно безкоштовна. Метою є, щоб усі, незалежно від рівня доходів сім'ї, мали можливість отримати якісну освіту й стати активними громадянами [5]. Окрім організації освіти, кожна місцева влада відповідає за соціальні послуги забезпечення учня, які включають наступні пункти:

- 1) безкоштовне шкільне харчування;
- 2) безкоштовне медичне обслуговування в школі;
- 3) безкоштовне стоматологічне обслуговування;
- 4) безкоштовні послуги соціальних служб і шкільних психологів;

У Фінляндії освіта фінансується державою. Лише два відсотки учнів у системі обов'язкової освіти відвідують школи, які мають приватного закладу. Також ці школи фінансуються державою. Одне з правил, національна основна навчальна програма, залишає простір для місцевих варіацій, і тому окремі школи та вчителі мають велику свободу у розробці власних навчальних програм та інструкцій. У Фінляндії дошкільне виховання організовують муніципалітети. Його фінансують за рахунок податкових коштів, тому для сімей воно є вигіднішим. Крім того, у Фінляндії є приватне дошкільне виховання. З дитиною працюють навчені вчителі, соціалісти й няньки [5, 6].

З метою захисту життя дітей школи закриваються на електронні замки, доступ є у вчителів та у батьків. Також у всіх школах встановлена електронна система Wilma. Тут батьки можуть контролювати успішність дітей у навчанні, відгуки вчителів та інших працівників закладу. Фіни у побудованій ними системі шкільної освіти дотримуються рівності шкіл, рівність учнів та батьків, рівність вчителів та начальних дисциплін. У фінській освіті широко використовуються принципи позитивної педагогіки [7]:

- Інтереси дитини завжди в центрі;
- якщо є проблема, треба замінити ситуацію, щоб вона не повторювалася;
- концепція добробуту PERMA (теорія невимушеного вибору, що люди мають обрати для підвищення свого добробуту: позитивні емоції, прихильність, значення, досягнення та мета);
- залученість: бути активним учасником процесу;
- теплі стосунки з учнем без булінгу і конфліктів;
- мотивація;
- розставлення пріоритетів.

Кожна школа у Фінляндії має гнучку систему реорганізації та перебудови «знос стін». І вже на місцях кожна школа адаптує систему під свою реальність. Кожному вчителю

запропонований гнучкий план переходу від індивідуального навчання до обговорення більш загальних питань та до розвитку креативності, широкого погляду на речі. Відповідно до цього кожен педагог вирішує чого і як навчати учнів. Учні пропонуються вибрати «феномен», по якому вони будуть навчатися, обрати стілець чи крісло і поставити його туди, де буде зручно навчатися школяру. Саме тому це називається метод «відкритих шкіл» і тому він прижився у цій країні.

Французька система освіти характеризується сильною центральною присутністю держави в організації та фінансуванні освіти. Французька система освіти регулюється Департаментом національної освіти, вищої освіти та досліджень. Він керує в рамках, визначених парламентом, який визначає фундаментальні принципи освіти. Держава відіграє важливу роль в управлінні, оскільки, за давньою традицією, французька система освіти є централізованою. Держава визначає деталі навчальних програм на всіх рівнях освіти; організує порядок прийому вчителів, визначає зміст, набирає вчителів, які стають державними службовцями, забезпечує їх підвищення кваліфікації; набирає та навчає інспекторів, відповідальних за контроль якості системи освіти; це головний фінансовий орган системи державної освіти та субсидує «приватні школи за контрактом», які приймають приблизно 20 % учнів [8].

Дошкільна освіта, яка надається в «дитячих садках» і охоплює дітей віком від 2 до 6 років. Майже всі діти відвідують дитячий садок з трьох років, хоча і факультативний. Таким чином, такі школи разом із початковим рівнем становлять невід'ємну частину французького «початкового рівня освіти», який знаходиться під наглядом Департаменту національної освіти, вищої освіти та досліджень [8].

Початкова освіта. Нижча середня освіта, яка надається в коледжах протягом 4 навчальних років (учні від 11 до 15 років). Навчання в коледжах є обов'язковим і загальним для всіх учнів. Закінчення початкової середньої освіти підтверджується дипломом National du Brevet; однак вступ до вищої середньої школи не залежить від успіху в DNB. Наприкінці коледжу школа рекомендує сім'ям відповідний навчальний шлях, ґрунтуючись на своїх рекомендаціях на шкільних звітах учня та його інтересах., яка надається в «початкових школах» і приймає дітей віком від 6 до 11 років. Вона знаменує початок обов'язкового шкільного навчання, є світською та безкоштовною, коли надається в державних школах. Наприкінці цього 5-річного курсу учні автоматично отримують доступ до середнього рівня освіти (немає ані стандартизованих тестів, ані процедур орієнтування) [8].

Громадськість бере активну участь в управлінні освітою. З метою залучення молоді до управління, формування її активної громадянської позиції визначено законом представлено права студентів на створення органів студентського самоврядування, основні положення їх діяльності. Діяльність шкільних і педагогічних рад, рад опікунів і батьків є спільною для всіх країн. Позитивним прикладом є активність батьків за кордоном, яким не байдуже шкільне життя та готові долучатися до вирішення різноманітних проблем на місцевому рівні.

Отже, можна виокремити основні підходи, які можна імплементувати в Україну:

- залучення органів місцевого самоврядування до підбору висококваліфікованих педагогів;
- фінансова підтримка закладів освіти;
- поповнення шкільного бюджету через надання додаткових платних послуг;
- скорочення витрат на навчання шляхом залучення зовнішніх підрядників;
- мотивація висококваліфікованих педагогів до роботи в сільських навчальних закладах;
- вдосконалення національного реєстру, який містив би необхідну інформацію про навчальні заклади;
- утримання малокомплектних навчальних закладів громадою.

Список використаних джерел

1. Ярош А.О., Аналіз зарубіжного досвіду організації загальної середньої освіти в розвинутих країнах: порівняльно-аналогічне право, 2018.
2. Освіта по-естонськи: як вчаться в школах Таллінна. URL: <http://blog.ed-era.com/osvita-po-iestonski/>
3. Основні особливості системи освіти Естонії. Офіційний портал. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/estonia/overview?etrans=uk>
4. Естонія: як працюють школи в країні цифрового дива. URL: <https://osvitoria.media/experience/e-stoniya-yak-pratsyuyut-shkoly-u-krayini-tsyfrovogo-dyva/>
5. Фінська система освіти. URL: <https://www.infofinland.fi/uk/education/the-finnish-education-system>
6. Ключові особливості системи освіти Фінляндія: офіційний портал. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/finland/overview>
7. Підборський Ю.Г., Шапран О.І. Реформування і модернізація освітніх систем країн світу ХХІ століття: монографія. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/3022/%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1>
8. Ключові системи освіти Франції. Офіційний портал. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/overview>
9. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019, ст. 54. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н.Л.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

СТОЛЯРЕВСЬКА Н., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті досліджуються основні аспекти митної політики, включаючи законодавчий та інституційний базис, функції та завдання митних органів, інструменти митного контролю та взаємодію з іншими органами влади. Крім того, стаття розглядає міжнародні аспекти митної політики та важливість дотримання міжнародних стандартів та вимог. Автор статті акцентують увагу на проблемах, з якими стикається державна митна політика, таких як корупція та недостатнє співробітництво з іншими органами влади.

The article is devoted to the analysis of the state customs policy of Ukraine. The article examines the main aspects of customs policy, including the legislative and institutional framework, functions and tasks of customs authorities, instruments of customs control and interaction with other authorities. In addition, the article considers international aspects of customs policy and the importance of compliance with international standards and requirements. The author of the article emphasize the problems faced by the state customs policy, such as corruption and insufficient cooperation with other authorities.

Європейський стратегічний курс України актуалізує та передбачає для органів державного управління вдосконалення механізмів, здатних забезпечити успішну реалізацію державної митної політики, яка спрямована на створення сприятливих умов для зростання зовнішньоекономічної діяльності та підвищення її ефективності, а також як спрощення митних процедур та митних формальностей, пов'язаних із здійсненням митного контролю товарів та транспортних засобів, що перетинають митний кордон нашої країни. Існуюча система державного управління в Україні не відповідає потребам країни у проведенні комплексних реформ у різних сферах державної політики. Оскільки основні принципи та напрями державної діяльності у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвиток економіки України та її інтеграція у світове господарство складають зміст державної політики у сфері державної митної справи [1], то вивчення особливостей формування та розвитку державної митної політики набуває великого значення як для вчених, так і для практиків.

Теоретичні та практичні аспекти проблеми реалізації митної політики у сфері зовнішньої торгівлі розглянуто в працях сучасних українських дослідників, таких як: Джафарова О. В. [2], Кормич Б. А. [3], Гуменюк О. Г. [4], Мосякіна О. А. [5], Гуцул І. А. [6], які містять вагомий внесок у розвиток державного управління як науки, зокрема державного регулювання.

Мета статті – проаналізувати основні засади та процес реалізації державної митної політики України.

Об'єктом дослідження є процес реалізації митної політики в Україні за умов глобальних викликів. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти трансформаційних перетворень та процесів.

Митна політика є однією з важливих сфер державної діяльності країни, яка забезпечує контроль за переміщенням товарів через державний кордон та здійснює інші повноваження відповідно до законодавства. Україна, як держава, має свою митну політику, яка впливає на економічний розвиток країни і є важливим інструментом регулювання зовнішньоекономічних зв'язків.

Враховуючи, що категорія «державна митна політика» є правовою, відповідно принципи формування та реалізації останньої мають ґрунтуватися на засадах права, якими здебільшого є правові засади.

Митна політика включає: принципи переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України; виконання митних формальностей; митні режими, як сукупність вимог та умов, що визначають правовий статус товарів, що підлягають випуску, та накладають зобов'язання, необхідні для виконання при митному оформленні; тарифне та нетарифне регулювання; врегулювання митних платежів; надання митних пільг; митний контроль; правове регулювання відносин між учасниками митних правовідносин у галузі захисту прав та законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Слід зазначити, що державна митна політика – це напрямок державної політики, що має фінансовий характер і спрямований на регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі переміщення товарів через митний кордон, та забезпечений відповідними ресурсами. Здійснюється шляхом формування єдиних правил, дотримання яких є обов'язковим при здійсненні операцій з фактичного переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Захист національних інтересів є також важливим принципом митної політики. Митні органи зобов'язані забезпечити контроль за переміщенням товарів, які можуть становити загрозу національній безпеці, здоров'ю та довкіллю країни. Також митні органи мають бути готовими захищати національні інтереси у разі виникнення торгових конфліктів з іншими країнами.

Забезпечення контролю та нагляду за переміщенням товарів через державний кордон є ще одним важливим принципом митної політики. Крім того, митні органи мають бути готовими реагувати на надзвичайні ситуації, такі як терористичні загрози або епідемії.

Сприяння зовнішній торгівлі та економічному розвитку країни загалом є ще одним важливим принципом митної політики. Митні тарифи та інші інструменти митної політики мають сприяти розвитку зовнішньої торгівлі, підтримувати національну промисловість та сільське господарство.

В Україні митна політика ґрунтується на певних міжнародно-правових нормах та договорах. Як суверенна держава Україна є учасником численних міжнародних договорів та угод, що регулюють митну політику. Одним із ключових документів є Митний кодекс України, який визначає правові засади функціонування митної системи в країні. Крім того, Україна є членом Світової організації торгівлі (СОТ) та багатьох інших регіональних та двосторонніх торгових угод [7].

Міжнародно-правові норми мають значний вплив на митну політику України. Вони визначають правничий та обов'язки держави у сфері митного контролю, спрощення митних процедур, встановлення митних ставок і тарифів та багато іншого. Наприклад, Україна має дотримуватися принципів СОТ, які передбачають недискримінаційний доступ на ринок торгівлі, зниження митних бар'єрів та захист інтелектуальної власності. Це сприяє розвитку зовнішньої торгівлі, залученню іноземних інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств.

Митна політика України дотримується таких принципів міжнародно-правових норм:

– Принцип недискримінації: Україна зобов'язується не допускати дискримінації іноземних партнерів та забезпечувати рівні умови для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. Цей принцип забезпечує рівність та справедливість у митних відносинах.

– Принцип прозорості: Митна політика України має бути прозорою та передбачуваною для всіх суб'єктів зовнішньої торгівлі. Це включає публікацію митних правил, процедур, ставок та інших положень, що стосуються митних питань.

– Принцип спрощення митних процедур: Україна прагне спростити та автоматизувати митні процедури, щоб зменшити бюрократичні перешкоди та забезпечити швидке та ефективне переміщення товарів через митний кордон. Це сприяє покращенню ділового клімату та залученню іноземних інвестицій.

– Принцип захисту інтелектуальної власності: Україна зобов'язана дотримуватись міжнародних норм щодо захисту прав інтелектуальної власності, зокрема авторських та патентних прав. Це сприяє стимулюванню інновацій та розвитку нових технологій, а також забезпечує належний рівень захисту прав власників інтелектуальної власності.

Незважаючи на те, що митна політика України регулюється міжнародно-правовими нормами, вона стикається із низкою проблем. Одна з них – боротьба з контрабандою та незаконним переміщенням товарів через кордон. Це вимагає посилення контролю, вдосконалення митних технологій та співробітництва з міжнародними партнерами [8].

Крім того, глобалізація та швидкий розвиток торговельних відносин потребують постійної адаптації митної політики до змін міжнародного торговельного середовища. Україна має розробити та впровадити сучасні митні стандарти, сприяти спрощенню та автоматизації митних процедур, забезпечити ефективну співпрацю з міжнародними організаціями та партнерами.

Перспективи митної політики України полягають у вдосконаленні митного контролю, стимулюванні зовнішньоекономічної діяльності, залученні іноземних інвестицій та розвитку експортного потенціалу. Важливим аспектом є також розробка митного законодавства, що відповідає сучасним вимогам та стандартам міжнародного співтовариства.

Митна політика України ґрунтується на міжнародно-правових нормах та договорах, що регулюють зовнішньоекономічні та торговельні відносини. Ці міжнародно-правові аспекти визначають правові засади та принципи, за якими діє митна система України.

Україна зобов'язана дотримуватись міжнародних стандартів, які включають недискримінацію, прозорість, спрощення митних процедур та захист прав інтелектуальної власності. Ці принципи сприяють створенню сприятливого торгового середовища, забезпечення рівних умов всім учасникам зовнішньоекономічної діяльності.

Одним із ключових аспектів митної політики України є спрощення митних процедур та автоматизація митних систем. Це допомагає скоротити бюрократичні перепони, прискорити обробку митних декларацій та полегшити переміщення товарів через кордони. Розвиток електронних систем та впровадження сучасних технологій сприяють підвищенню ефективності та прозорості митних процедур [8].

Україна також активно працює над боротьбою з контрабандою та незаконним переміщенням товарів через кордон. Співпраця з міжнародними партнерами та обмін інформацією сприяють виявленню та припиненню незаконної діяльності. Впровадження сучасних митних технологій, у тому числі використання рентгенівських апаратів та автоматичних систем виявлення контрабандних товарів, забезпечує більш ефективний контроль та охорону митного кордону. Прозорість митної політики є основою забезпечення чесності, справедливості та ефективності митних процедур. Прозорість означає доступність інформації про митні правила, процедури та платежі. Це означає, що всі зацікавлені сторони, включаючи митницю, підприємства та громадян, мають право на доступ до повної та зрозумілої інформації про митні правила та процедури. Прозорість допомагає знизити корупцію, оскільки робить митні процеси прозорішими та вразливішими для громадського контролю. Передбачуваність митної політики, своєю чергою, визначається здатністю передбачати зміни митного законодавства, правил і ставок мит. Підприємствам, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, необхідне стабільне та передбачуване митне середовище для забезпечення планування виробництва, постачання та збуту своїх товарів. Передбачуваність дозволяє підприємствам розраховувати свою діяльність, виходячи з передбачуваного митного середовища, уникати непередбачуваних витрат і затримок, а також підвищувати ефективність своїх митних операцій [9].

Проте існують зовнішні та внутрішні проблеми, пов'язані з реалізацією прозорості та передбачуваності митної політики. По-перше, це потребує ефективної комунікації та обміну інформацією між митницею, бізнесом та громадянами. Недостатня доступність та зрозумілість інформації може ускладнити взаємодію та викликати недовіру. Крім того, необхідно забезпечити правову стабільність та наступність митних правил. Часті зміни у митному законодавстві можуть спричинити несправедливість, невизначеність та труднощі для бізнесу, який планує свою діяльність на довгострокову перспективу. Тому для забезпечення передбачуваності необхідно використати принцип правової стабільності та ретельно враховувати можливі наслідки при внесенні змін до митного законодавства.

Для підвищення прозорості та передбачуваності митної політики необхідно вжити низку заходів. По-перше, важливо розвивати електронні системи обміну інформацією та автоматизації митних процедур. Це дозволить забезпечити швидкий та доступний доступ до інформації, а також зменшить ймовірність корупції та зловживань. Такі системи мають бути простими та зрозумілими для використання всіма зацікавленими сторонами. По-друге, важливо вести консультації та діалог з підприємствами, громадськістю та експертами для врахування їх потреб та пропозицій у процесі формування митної політики. Це допоможе забезпечити більшу легітимність та ефективність прийнятих рішень, а також сприятиме залученню різних точок зору та досвіду [4].

У сучасному світі глобалізація та зростаюча міжнародна торгівля зумовили необхідність розробки державної митної політики. Митниця є важливим елементом міжнародних економічних відносин, оскільки регулює переміщення товарів та послуг через державний кордон. Однак у зв'язку із зростанням обсягу зовнішньоекономічної діяльності виникають ризики порушення прав та інтересів учасників цього процесу.

Реалізація митної політики України має свої проблеми та перешкоди. Однією з таких перешкод є корупція у митних органах. Недостатній професіоналізм, готовність до

отримання хабара, відсутність внутрішнього контролю та взаємодії з іншими відомствами можуть призвести до порушення митних правил та положень, тим самим загрожуючи безпеці держави та її громадян. Для боротьби з корупцією у митних органах необхідно вдосконалювати систему внутрішнього контролю, підвищувати рівень професійної підготовки працівників митних органів, впроваджувати електронні системи контролю та обліку, а також забезпечувати прозорість та взаємодію з громадськістю та громадськими організаціями [10].

Ще однією проблемою реалізації митної політики України є незадовільний стан митної інфраструктури та технічних засобів. Багато митних посад і складів не відповідають сучасним вимогам безпеки та ефективності. Також недостатнє фінансування та поганий стан технічних засобів ускладнюють контроль за переміщенням товарів через кордон. Для вирішення цих завдань необхідно проводити реконструкцію та модернізацію митної інфраструктури та технічних засобів, залучати інвестиції та розвивати партнерські відносини з бізнесом та іншими країнами.

Ще одна проблема – несприятлива економічна кон'юнктура на ринку, яка може вплинути на імпорт та експорт товарів. Курсові зміни, економічна нестабільність, національні та міжнародні кризи можуть призвести до зміни обсягу зовнішньої торгівлі, а це, у свою чергу, потребує адаптації митної політики та митного контролю до нових умов. Щоб реагувати на такі зміни, необхідно аналізувати економічну ситуацію, прогнозувати розвиток ринку, своєчасно вносити зміни до митної політики та контролю.

Крім того, ще однією проблемою є недостатня взаємодія митних органів з іншими відомствами та організаціями. Найчастіше митні органи можуть мати у своєму розпорядженні необхідну інформацію для виявлення порушень іншого законодавства, але не мають достатньої взаємодії з відповідними органами, що ускладнює їх роботу і може призвести до неповного виконання контрольних завдань [4].

Реалізація митної політики України також залежить від міжнародного співробітництва та дотримання міжнародних стандартів. Україна є учасником багатьох міжнародних угод та договорів, що регулюють зовнішньоторговельна та митна співпраця. Такі угоди встановлюють правила та процедури митного контролю та співробітництва між країнами, а також стандарти та вимоги до митної інфраструктури та технічних засобів.

Для успішної реалізації митної політики України необхідно активно взаємодіяти з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня митна організація, Європейський Союз, Співдружність Незалежних Держав та виконувати умови угод та контрактів, підписаних Україною.

Узагальнюючи вищевикладене, наголосимо, що наведений перелік принципів є базовим для всіх напрямків реалізації митної політики та розкриває правову основу її реалізації. Реалізація зазначених пріоритетних напрямів передбачає подальший розвиток інститутів зовнішньоекономічної діяльності.

За підсумками проведеного аналізу встановлено, що у останні десятиліття, які відзначені динамічними структурними перетвореннями життя, зростає торгово-політична роль державної митної політики у розвитку міждержавних інтеграційних зв'язків і відносин. Дозволить створити у довгостроковій перспективі умови для досягнення Україною провідних позицій у світовій економіці, забезпечення її глобальної конкурентоспроможності та дозволить суттєво змінити ставлення до оцінки діяльності митної системи України та до країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-18>.
2. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2015. 572 с.
3. Кормич Б.А. Державно-правовий механізм митної політики України: монографія. Одеса: Астропринт, 2000. 180 с.

4. Гуменюк О.Г. До питання про основні принципи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 16. Ч. 4. С. 113–116.
5. Мосякіна О.А. Митна політика та принципи її реалізації в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2015. № 2 (13).
6. Гуцул І.А. Митна політика у фіскальному просторі України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2015. Вип. 10. С. 232–234.
7. Павлович-Сенета Я. П. Загальна характеристика й історичні форми державної політики у сфері державної митної справи. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. Вип. 4. С. 254–262.
8. Кахович О.О., Кахович Ю.О. Проблемні питання формування митної політики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 2. С. 77–79. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2017/24.pdf.
9. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Державне управління: удосконалення і розвиток. 2020. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf.
10. Павлович-Сенета Я. П. Загальна характеристика й історичні форми державної політики у сфері державної митної справи. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2016. Вип. 3.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ДЬЯЧЕНКО О. В.

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЇ

**СТРЕЛЬЧЕНКО Є., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті розглянуто стратегічне управління розвитком об'єднаних територіальних громад, що включає виявлення сприятливих перспектив внутрішнього і зовнішнього середовища й використання їх із ціллю реалізації місії, цілей і завдань територіальної громади, визначення пріоритетів стратегічного розвитку, передбачення й усунення ризику, розв'язання проблем швидкої адаптації до змін у ході просування до успіху, моніторинг й оцінювання. Поширення практики розробки стратегій розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні актуалізує дослідження ефективності їх практичної реалізації. Це відкриває низку аспектів щодо актуалізації даної проблематики наукових досліджень.

The article discusses the strategic management of the development of united territorial communities, which includes the identification of favorable prospects of the internal and external environment and their use for the purpose of realizing the mission, goals and objectives of the territorial community, determining the priorities of strategic development, predicting and eliminating risk, solving problems of rapid adaptation to changes in progress towards success, monitoring and evaluation. The spread of the practice of developing strategies for the development of united territorial communities in Ukraine actualizes the study of the effectiveness of their practical implementation. This opens up a number of aspects regarding the actualization of this issue of scientific research.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що планування соціально-економічного розвитку території є актуальним завданням для будь-якої громади, включаючи Зазимську сільську територіальну громаду. Дослідження цієї теми є важливим і необхідним, оскільки воно дозволить визначити поточний стан розвитку території, виявити її проблемні питання

та розробити конкретні заходи для їх вирішення. Недостатній розвиток інфраструктури, низький рівень зайнятості та відсутність економічних стимулів для розвитку сільського господарства – це лише деякі з проблем, які стикається Зазимська сільська територіальна громада. Розв'язання цих проблем вимагає відповідального та ефективного планування розвитку території.

Метою статті є формування стратегічного плану соціально-економічного розвитку територіальної громади та розробка механізмів по його запровадженню, залучаючи до цього процесу жителів громади. Стаття має на меті дослідити потенціал території, виявити проблемні аспекти її розвитку та запропонувати конкретні заходи та рекомендації для планування та реалізації соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Об'єктом дослідження є стан соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи стратегічного планування в організації управління розвитком території.

Вирішенню проблем процесу стратегічного планування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації присвячена чимала кількість наукових досліджень. Значний внесок зробили такі дослідники, як Безпалько О.М., Білорусов С.Г., Камінська Н.В., Костьовят Г.І., Кушнірецька О.В., Негода В.А., Серьогін С.М., Сментина Н.В. тощо. Ці науковці розглядали різні аспекти планування соціально-економічного розвитку територій, включаючи розробку методологій, аналіз проблем та перспектив розвитку регіонів, розробку стратегій розвитку та ін.

Залучаючи громадськість до таких вагомих процесів як стратегічне планування, формування та прийняття бюджету, демонструє що це є дуже результативним кроком на напрямі до розвитку соціального партнерства. Суть цього поняття полягає у формуванні конструктивної взаємодії між трьома силами, що діють на суспільній арені держави, області чи територіальної громади, – між державними організаціями, комерційними підприємствами і некомерційними організаціями в реформуванні і вдосконаленні соціальної сфери. Усі ці сторони мають різну уяву, відносно природи даної проблеми. Ніхто з цих сторін самотійно не може здолати соціальну несправедливість і конфлікти. Оскільки, можна зауважувати, що стратегічне планування дає право територіальній громаді: ідентифікувати і проаналізувати середовище прийняття рішень; позиціонувати адміністративно-територіальну одиницю у даному середовищі; виявити зовнішні загрози і можливості для територіальної громади; визначити порівняльні слабкі і сильні сторони територіальної громади; з'ясувати і чітко визначити місію територіальної громади; забезпечити достатню інформацію для стратегічних рішень про ресурси.

З метою реалізації стратегічного планування потрібні: впевнене логічне мотивування його використання; незмінна і важлива підтримка лідерів громади; внутрішні і зовнішні стейкхолдери, які бачать зміст у стратегічному плануванні; орган, який ефективно функціонує як єдине ціле; тверде розуміння ролей і відповідальності; достатня кількість ресурсів (фінансових, професійних, матеріальних); вибіркоче вживання квазіраціонального, інтуїтивного прийняття рішень.

Таким чином, стратегічне планування розвитку територіальної громади, за своєю сутністю, є процесом вироблення і реалізації комплексу програм, заходів з ціллю сталого розвитку міста. Передусім, першочергово потрібно зважати на такі характеристики процесу і структури стратегічного планування:

1. Стратегічне планування аналізується як постійний процес, на підніжжі якого створюється політика і конкретні плани заходів.
2. Стратегічне планування представляє собою діяльність, інтегровану з повсякденним менеджментом, адміністративним управлінням і регулюванням.
3. Збір і управління інформацією з метою стратегічного планування зорганізується як постійна (повсякденна) практика на комплексній основі.

4. Стратегічне планування аналізується не як технічний процес, який відбувається експертами (хоча саме їх робота забезпечує значну частину аналізу і управління), а як комплексна участь і облік інтересів суб'єктів муніципального утворення.

У нашій державі, нажаль, відсутній широкомасштабний позитивний результат від стратегічного планування розвитку територіальних громад. Це відбувається з кількох об'єктивних і суб'єктивних причин. Серед яких слід відмітити: брак досвіду, відсутність розуміння значення цього процесу через впливових людей, закритість влади при розробленні стратегічного плану та інше. Хід розробки стратегічних планів містами в розвинутих країнах має багату історію. Ґрунтується процес на підніжжі механізму стратегічного управління. Закордоном процес розробки стратегічних планів пройшов кілька еволюційних етапів, тому існує напрацьований узгоджений механізм розробки, реалізації та оцінки стратегічних планів.

Стратегічне планування може бути поділене на різні види в залежності від часових рамок, масштабу та спрямованості.

До найбільш поширених різновидів стратегічного планування відносяться:

- 1) Короткострокове стратегічне планування: планування на період до 1 року, зорієнтоване на швидку реакцію на зміни у зовнішньому середовищі та можливості.
- 2) Середньострокове стратегічне планування: планування на період від 1 до 5 років, зорієнтоване на планування діяльності підприємства на середній термін.
- 3) Довгострокове стратегічне планування: планування на період більше 5 років, зорієнтоване на планування діяльності підприємства на довгострокову перспективу.
- 4) Контекстне стратегічне планування: планування, спрямоване на вирішення конкретної проблеми або задачі.
- 5) Конкурентне стратегічне планування: планування, спрямоване на створення конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності.
- 6) Інноваційне стратегічне планування: планування, спрямоване на розробку та впровадження нових ідей, технологій та продуктів.
- 7) Глобальне стратегічне планування: планування, спрямоване на розвиток діяльності підприємства на міжнародному рівні.
- 8) Стратегічне планування відділу маркетингу: планування, спрямоване на розвиток маркетингових стратегій та підвищення ефективності маркетингової діяльності.

Процес стратегічного планування включає кілька етапів, які можуть відрізнятися в залежності від конкретної методології, проте в загальному можна виділити наступні етапи:

- Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища: оцінка тенденцій ринку, конкурентного середовища, економічних, соціальних та політичних факторів, аналіз потужностей та слабкостей компанії, її ресурсів, здатності конкурувати на ринку та інших факторів.
- Визначення місії, цілей та стратегічних завдань: визначення основної мети діяльності компанії, формулювання цілей та завдань, що потрібно досягти для досягнення стратегічних цілей. Вибір стратегії: визначення способу досягнення поставлених цілей, вибір підходів, тактик та дій, необхідних для їх досягнення.
- Розробка та реалізація стратегічного плану: розробка конкретних заходів та планування їх реалізації, залучення ресурсів, оцінка ризиків та контроль за їх виконанням.
- Моніторинг та контроль: оцінка результатів реалізації стратегії, аналіз відхилень від запланованих результатів, корекція дій та стратегій в разі необхідності.

Оновлення стратегії: оцінка ефективності стратегії, аналіз динаміки змін в середовищі та внутрішніх процесах, внесення коректив до стратегії компанії з метою досягнення її місії та цілей. Стратегічне планування є важливим інструментом управління розвитком територій, оскільки дозволяє визначити основні напрямки розвитку та досягнення стратегічних цілей. Основні ролі стратегічного планування в управлінні розвитком територій наступні:

Визначення місії та цілей розвитку території: стратегічне планування дозволяє визначити місію розвитку території та сформулювати конкретні цілі, які необхідно досягти для її розвитку.

Аналіз поточного стану території: стратегічне планування дозволяє провести аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на розвиток території, і визначити поточний стан розвитку. Вибір стратегії розвитку: на основі аналізу поточного стану території та поставлених цілей, стратегічне планування дозволяє вибрати найбільш ефективні стратегії розвитку території. Розробка та реалізація стратегічного плану: після вибору стратегії, стратегічне планування дозволяє розробити конкретні заходи та планування їх реалізації, залучення ресурсів та контроль за їх виконанням. Моніторинг та контроль: під час реалізації стратегічного плану, стратегічне планування дозволяє відстежувати виконання заходів та контролювати їх ефективність. Оновлення стратегії: на основі моніторингу та аналізу результатів реалізації стратегії, стратегічне планування дозволяє вносити зміни до стратегії територіального розвитку та коригувати напрямки розвитку. Основні стратегічні документи ефективної управлінської діяльності в управлінні розвитком територій включають наступні:

Стратегічний план розвитку території: це документ, який визначає місію, цілі та стратегію розвитку території на довгострокову перспективу, зазвичай на 5–10 років. У стратегічному плані розвитку визначаються пріоритетні напрямки розвитку, показники та механізми контролю за їх досягненням.

Концепція розвитку території: це документ, який визначає основні напрямки та принципи розвитку території на середньострокову перспективу, зазвичай на 3–5 років. Концепція визначає стратегічні напрямки розвитку та можливості їх реалізації з урахуванням поточного стану території. Програми розвитку території: це документи, які визначають конкретні заходи та проекти, необхідні для досягнення цілей територіального розвитку на короткострокову перспективу, зазвичай на 1–3 роки. Програми розвитку території визначаються на підставі концепції розвитку території та стратегічного плану розвитку. Інвестиційні програми: це документи, які визначають основні напрямки та обсяги інвестицій в розвиток території на довгострокову, середньострокову та короткострокову перспективу. Інвестиційні програми допомагають залучати необхідні ресурси для реалізації стратегічних та програмних документів.

Моніторинг та звітність: це система збору та аналізу даних про стан території та результати реалізації стратегічних документів. Моніторинг та звітність допомагають оцінити ефективність управлінської діяльності та вчасно внести корективи до стратегій та програм розвитку.

Роль стратегічного планування в управлінні розвитком територій полягає в тому, що воно допомагає (рис. 1).

Отже, стратегічне планування є важливим інструментом управління розвитком територій, який дозволяє забезпечити досягнення стратегічних цілей та завдань розвитку території, а також ефективне використання ресурсів та координацію дій між різними суб'єктами управління.

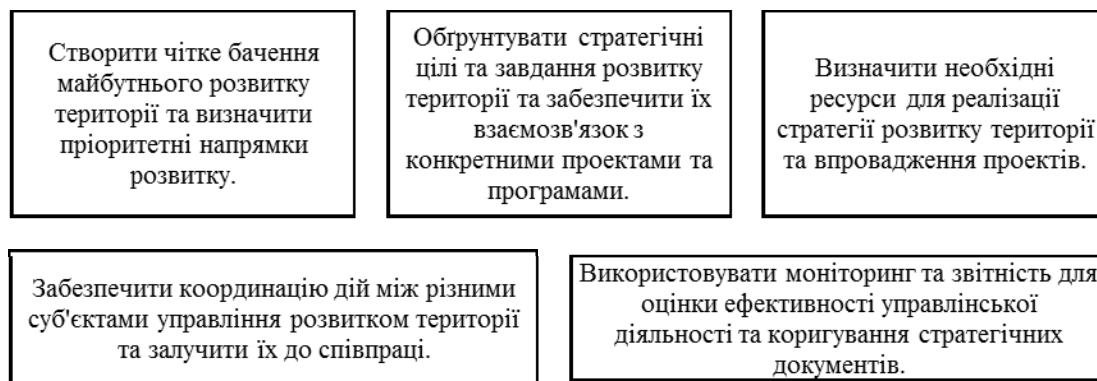

Рис. 1. Роль стратегічного планування в управлінні розвитком територій

Хоча стратегічне планування може бути корисним інструментом для досягнення успіху в бізнесі та управлінні розвитком територій, в процесі його реалізації можуть виникати деякі труднощі.

Ось деякі з найбільш поширених проблем, які можуть виникати при застосуванні стратегічного планування:

Недостатня увага до реалізації стратегії: Часто після розробки стратегії та плану дій, управління зосереджує свою увагу на повсякденній рутині, не приділяючи достатньої уваги реалізації стратегії та моніторингу її результатів.

Недостатня участь у процесі планування: Іноді в процесі розробки стратегії не вистачає активної участі керівництва та інших ключових функціональних підрозділів, що може призвести до недооцінки реальних можливостей та викликів.

Недостатнє використання даних та аналітики: Для успішної реалізації стратегії необхідно зібрати, обробити та проаналізувати великий обсяг інформації, що вимагає високої кваліфікації в галузі аналітики та використання сучасних технологій.

Непродумані цілі та завдання: Недостатня чіткість та конкретність цілей та завдань може призвести до неправильного направлення зусиль та витрат ресурсів.

Недостатня координація дій: Відсутність співпраці між різними підрозділами та структурами веде до недооцінки реальних можливостей та викликів, що може призвести до недосяжності цілей та неефективної реалізації стратегії.

Недостатнє врахування зовнішніх факторів: У світі зі швидкими змінами і технологічними революціями важливо бути готовим до непередбачуваних викликів та враховувати зміни в зовнішньому середовищі.

Недостатня прозорість та комунікація: Недостатня прозорість та комунікація між керівництвом та підрозділами може призвести до незрозуміння цілей та завдань та недооцінки реальних можливостей та викликів.

Недостатні ресурси: Іноді підприємства або управління можуть стикатися з недостатнім фінансуванням, людськими ресурсами або іншими обмеженнями, що можуть обмежити можливості в реалізації стратегії.

Однак, з правильним підходом та ретельною підготовкою, більшість цих труднощів можна перебороти. Найважливіше – це мати чітку стратегію та план дій, прозору комунікацію, координацію дій та високу відповідальність за їх реалізацію.

Є кілька прикладів країн, які успішно застосовують стратегічне планування в управлінні розвитком територій. Ось декілька з них:

Сінгапур: Сінгапур вважається одним з найбільш успішних прикладів стратегічного планування в управлінні розвитком територій. Сінгапурська влада регулярно проводить стратегічне планування, яке дозволяє їм керувати розвитком країни на макрорівні. Наприклад, Сінгапур встановив мету стати «Садом в Азії», тобто екологічною та зеленою країною. Вони ретельно планують інфраструктуру, розвиток міст та економіку, щоб досягти цієї мети. **Німеччина:** У Німеччині забезпечення стратегічного планування в управлінні розвитком територій є ключовим елементом їх успіху. Німецькі міста та регіони мають чіткі стратегії та плани дій, що дозволяє їм розвиватися ефективно та забезпечувати якість життя мешканців.

Китай: Китай є прикладом країни, яка зростає дуже швидко та забезпечує успішне стратегічне планування в управлінні розвитком територій. У Китаї проводиться стратегічне планування на національному рівні, регіональному та місцевому рівнях. Це дозволяє їм забезпечувати координацію розвитку між різними регіонами та забезпечувати рівномірний розвиток у всій країні.

Японія є прикладом країни, яка дуже успішно забезпечує стратегічне планування в управлінні розвитком територій. У Японії існує національна стратегія розвитку, а також плани розвитку окремих регіонів та міст. Японські власті активно сприяють розвитку інноваційних технологій та підприємництва, що дозволяє їм підтримувати стабільний економічний розвиток країни. **Канада:** У Канаді також існує національна стратегія розвитку,

яка спрямована на забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни. Канадські власті також планують розвиток окремих регіонів та міст, з метою забезпечення більш рівномірного розвитку країни. Крім того, Канада активно сприяє розвитку екологічної технології та відновлюваної енергетики, що дозволяє їм зменшувати вплив на довкілля та створювати більш сталі умови для розвитку країни.

Ці країни демонструють, що ефективне стратегічне планування може допомогти управляти розвитком території та забезпечити сталість розвитку країни в цілому. Успішне стратегічне планування вимагає чіткого розуміння мети та завдань, діалогу між зацікавленими сторонами та внутрішньої координації управління.

Висновки дослідження показали, що для досягнення успішного розвитку території необхідно вирішувати такі проблеми, як низький рівень економічної активності, відсутність якісної інфраструктури та сервісів, недостатня кількість робочих місць, відсутність інвестицій та низький рівень життя населення.

Для розв'язання цих проблем було запропоновано ряд заходів, таких як створення сприятливих умов для привабливості інвестицій, покращення якості життя населення, розвиток інфраструктури та сервісів, створення нових робочих місць та підтримка малого та середнього бізнесу.

У майбутньому можна проводити подальше дослідження в напрямку оцінки ефективності впровадження запропонованих заходів та їх впливу на соціально-економічний розвиток території. Також, можна розглянути можливості впровадження інноваційних технологій в розвиток території, що дозволить досягти більш ефективних результатів та прискорити темпи розвитку.

Список використаних джерел

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 20.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
2. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. Київ, 2017. 121 с.
3. Сментина Н. В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні : теорія, методологія, практика : монографія. Одеса: Атлант, 2015. 365 с.
4. Стратегічне планування збалансованого розвитку міста Подільська до 2025 року: монографія / За заг. ред. А. І. Ковальова. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2018. 106 с.
5. Хохуляк, О. (2023). Роль стратегічного планування в системі забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Науковий вісник Полісся, (2 (25), 124–136. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2\(25\)-124-136](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2(25)-124-136)

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ГОЛОВНІ Ю.І.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

СУХАЦЬКИЙ Н., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Стаття присвячена актуальним питанням організації комунікацій в органах державної влади на прикладі діяльності Державної податкової служби України. Визначено сферу комунікації органів державної влади, її інституційне та нормативно-правового забезпечення. Здійснено аналіз організації комунікацій Державної податкової служби України з органами державної влади, громадськістю та міжнародними партнерами.

The article is devoted to topical issues of the organization of communications in state authorities using the example of the State Tax Service of Ukraine. The sphere of communication of state authorities, its institutional and legal support is determined. An analysis of the organization of communications of the State Tax Service of Ukraine with state authorities, the public and international partners was carried out.

Актуальність дослідження процесу організації комунікацій в органах державної влади полягає в тому, що комунікація стає невід'ємним складником системи національної безпеки, особливо в умовах воєнного стану, коли існують послідовні зусилля з дестабілізації ситуації в країні, які зрештою спрямовані на підрив довіри громадськості до влади, а отже, демонтаж наявної системи управління [1]. Проте і не під час кризових ситуацій попит на комунікативну діяльність органів влади завжди є високим. Комунікація стає обов'язковою діяльністю сучасних демократій, забезпечуючи участь громадськості в прийнятті рішень і контроль за діями влади; являючи собою процес обміну інформації, забезпечуючи відкритість влади для громадськості та громадськості для влади, формуючи довіру громадян до влади і надаючи останній можливість отримати підтримку, стабілізуючи суспільні відносини [2].

Мета статті – аналіз особливостей організації комунікацій в органах державної влади України.

Об'єктом дослідження є процес організації комунікацій в органах державної влади України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи організації комунікацій в органах державної влади України.

Запровадження європейської моделі суспільних відносин потребує невідкладної зміни системи публічного управління, переходу від політики інформування до публічної комунікації. Зважаючи на важливість означеного завдання, вивчення міжнародного досвіду щодо комунікації органів державної влади, його нормативно-правового та інституційного забезпечення, визначення оптимальних підходів та моделей комунікації для впровадження їх в Україні стають пріоритетними заходами реалізації комунікаційної політики [4].

Державна податкова служба України (ДПСУ) є органом державної влади, місією якої є формування прозорості, сучасної та технологічної податкової служби, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції. Головне завдання (ДПСУ) – реалізація державної податкової політики. Стратегічними цілями діяльності Державної податкової служби України на 2022 – 2024 роки визначено: ефективне управління діяльністю; ефективне адміністрування податків, зборів, платежів; формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві; протидія ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів; формування кваліфікованої, ефективно та мотивованої команди. 2022 рік став роком

реальної спільної роботи Державної податкової служби України не тільки із органами державної влади, а й з платниками податків, які єдиним фронтом пліч-о-пліч стали на захист економіки України. Адже сильна економіка, наповнений бюджет – це забезпечення видатків на оборону та безпеку держави, медицину, освіту, організацію безперебійної роботи сервісів та послуг, які надаються державними органами, виконання їх функцій [6].

Організаційна структура апарату ДСПУ представлена на рис. 1.

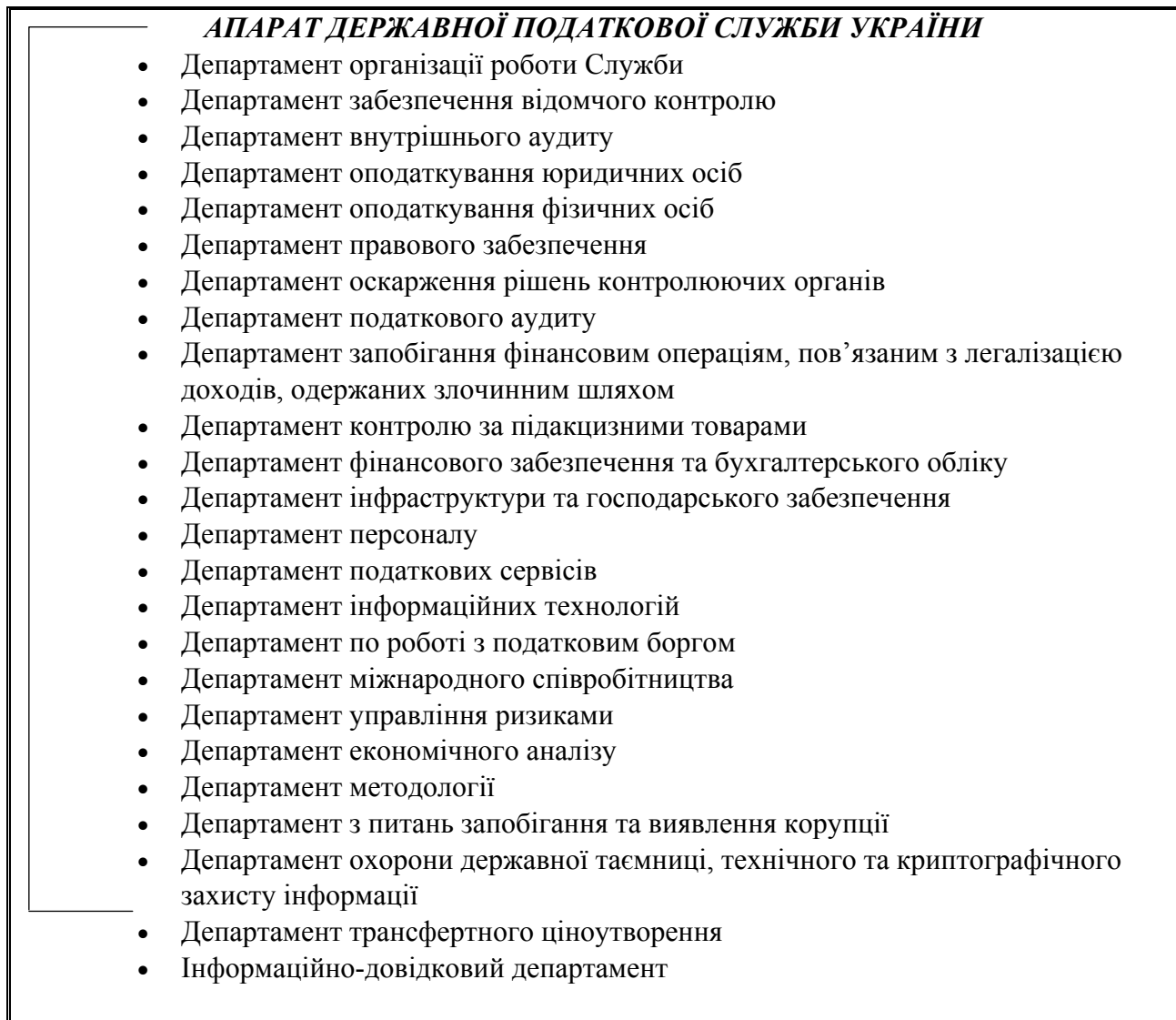

Рис. 1. Організаційна структура апарату ДСПУ

Джерело: складено автором за [6]

Питаннями організації комунікацій ДПСУ з органами державної влади, місцевого самоврядування й громадськістю займаються Інформаційно-довідковий департамент, а також в частині своїх повноважень Департамент міжнародного співробітництва.

В сферу повноважень Інформаційно-довідкового департаменту в частині організації комунікацій ДПСУ входить: організація роботи та надання електронних довірчих послуг органам державної влади, місцевого самоврядування, підприємствам, суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам на всій території України; організація роботи зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр»; ведення єдиної бази індивідуальних податкових консультацій, забезпечення оприлюднення на вебпорталі ДПС реєстру індивідуальних податкових консультацій та його оновлення;

забезпечення в межах компетенції безперебійної роботи інформаційно-комунікаційних систем (далі – ІКС); організація та координація заходів захисту інформації, забезпечення антивірусного захисту, кіберзахисту інформації, технічного захисту в ІКС ДПС, організація роботи, пов'язаної із захистом персональних даних при їх обробці; надання фізичним та юридичним особам інформаційно-довідкових послуг із питань оподаткування, єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за додержанням якого покладено на ДПС, за допомогою Баз знань та інших офіційних джерел інформації; інформування фізичних та юридичних осіб про зміни та доповнення, внесені до нормативно-правових актів з питань оподаткування, сплати єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за додержанням якого покладено на ДПС; формування та підтримка в актуальному стані Баз знань; наповнення Загальнодоступного інформаційно-довідкового ресурсу, розміщеного на вебпорталі ДПС, та підтримка його в актуальному стані; організація роботи сервісу «Пульс»; організація роботи та надання електронних довірчих послуг органам державної влади, місцевого самоврядування, підприємствам, суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам на всій території України; організація роботи зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр»; ведення єдиної бази індивідуальних податкових консультацій, забезпечення оприлюднення на вебпорталі ДПС реєстру індивідуальних податкових консультацій та його оновлення; забезпечення в межах компетенції безперебійної роботи інформаційно-комунікаційних систем; організація та координація заходів захисту інформації, забезпечення антивірусного захисту, кіберзахисту інформації, технічного захисту в ІКС ДПС, організація роботи, пов'язаної із захистом персональних даних при їх обробці [6].

З перших днів війни робота ДПСУ була відновлена та організована з пріоритетом на безпеку платників податків та працівників ДПСУ, організації ефективних комунікацій з органами влади та громадськістю, забезпеченню прав суб'єктів господарювання, громадян та наповнення бюджету країни.

Вже за кілька діб після початку широкомасштабного вторгнення організовано роботу податкових сервісів. Для зручності суб'єктів господарювання та громадян було прийнято рішення про їх обслуговування незалежно від місця реєстрації, а окремі повноваження у сфері адміністрування податків мали можливість здійснювати інші територіальні органи ДПСУ. Останнє було важливе з урахуванням того факту, що частина ДПІ (81 інспекція) тимчасово припинили роботу через військові дії в їхніх регіонах, внутрішньо переміщені особи потребували оперативної комунікації та якісного сервісу.

Завдяки ефективній організації роботи, швидкому реагуванню на ситуацію, що склалася, та прийняттю управлінських рішень упродовж 2022 р. ДПСУ надало 3,6 млн адміністративних послуг. Їх перелік, якість, повнота та своєчасність з кожним роком зростають. Наразі платники можуть скористатися 145 видами адміністративних послуг.

Податкова мережа обслуговування платників сьогодні – це 559 точок доступу по всій країні (без врахування 81 тимчасово припиненої). Вони надають адміністративні, інформаційно-консультативні послуги, приймають податкову звітність тощо.

ДПСУ продовжує активно провадити співпрацю та обмін досвідом з міжнародними колегами, виконання завдань у сфері євроінтеграції. Важливим міжнародним кроком у сфері податкового співробітництва та завдяки підтримці іноземних партнерів стало призупинення членства Росії та Білорусі у складі Внутрішньоевропейської організації податкових адміністрацій (ІОТА) [6].

Проведено консультації з Генеральним директором з питань оподаткування та митного союзу ЄС (TAXUD) і підписано Угоду між Україною та Євросоюзом про участь нашої держави у програмі ЄС для співробітництва в галузі оподаткування «Fiscalis».

ДПСУ приєдналася до Багатосторонніх угод компетентних органів про автоматичний обмін: інформацією про фінансові рахунки – МСАА CRS та звітами – МСАА СвС у розрізі країн.

Проводилася активна співпраця з Офісом технічної допомоги Казначейства США, узгоджені плани роботи до 2024 року. Також це співробітництво з проектами EU4PFM, METS (Швеція) та з іншими міжнародними партнерами.

ДПСУ стала більш відкритою та посилила зовнішню комунікацію. Для цього було видано майже 90 тис. інформаційних матеріалів, проведено близько 5,5 тис. заходів за

участю ЗМІ. Фахівці ДПСУ відповіли на понад 800 журналістських запитів. Також комунікаційна податкова платформа у 2022 р. запрацювала на територіальному рівні. Всього на базі цього ресурсу було проведено 858 зустрічей з платниками податків, розглянуто більш як 1,5 тис. звернень.

За 2022 р. аудиторія комунікаційних ресурсів збільшилася. Зокрема, у своїй діяльності Е-кабінетом на сьогодні послуговуються 4 млн користувачів, це на 500 тис. більше ніж за попередній звітний період. Зросла на 7,3 тис. аудиторія електронного сервісу InfoTAX – наразі це 56,7 тис. користувачів. Активно працюють вебпортал, Telegram-канал та Facebook-сторінка ДПСУ. Зокрема, Telegram-канал має 53,2 тис. підписників, Facebook-сторінка – 113 тис., а офіційний сайт ДПСУ в 2022 р. щомісяця відвідували в середньому 434 тис. користувачів [6].

Одним із основних пріоритетів роботи ДПСУ є цифровізація послуг та сервісів. Оцифровано 100 % реєстрів ДПС, форм та форматів документів звітності, сервісних запитів, інформаційних взаємодій з ЦОВВ та 88 % адміністративних послуг.

Для ефективного та якісного обслуговування платників та здійснення інших завдань минулого року ДПСУ реалізувала низку успішних кейсів з різних напрямів. Серед них, зокрема, нові опції в Е-кабінеті, Дія.City, для зручності ведення бізнесу у межах реалізації програми «Підтримка державного управління фінансами для України – EU4PFM» доопрацьовано безкоштовне програмне рішення ДПС та розроблено ПЗ мобільного додатку ПРРО для iOS, web версія, Android, Windows.

У 2022 р. з метою забезпечення взаємодії особи-нерезидента з контролюючим органом запрацював ще один вдалий кейс – Е-кабінет для цієї категорії. Це спеціальне ІТ-рішення, яке забезпечує, зокрема, можливість: створення облікового запису особи-нерезидента, формування та подання заяв, отримання інформаційних повідомлень, надання прав доступу до інформації уповноваженим особам, здійснення листування.

Для підвищення стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні в 2022 р. запроваджено низку заходів з розвитку ІТ-індустрії, зокрема спеціального режиму оподаткування резидентів Дія.City. Станом на 01.01.2023 вже зареєстровано в реєстрі Дія.City 415 резидентів.

Активно відбувалася нормотворча діяльність. У 2022 р. ДПС було проведено роботу з відпрацювання та супроводження 93 проєктів нормативно-правових актів. Підготовлено 121 пропозицію до проєктів законів, що зареєстровані у Верховній Раді України, а також 102 пропозиції щодо впливу законопроєктів на показники бюджету [6].

У перші місяці війни до Податкового кодексу України було внесено низку змін, спрямованих на підтримку платників податків в умовах дії воєнного стану. ДПСУ забезпечено практичну реалізацію таких змін. Зокрема, звільнено від відповідальності платників у разі неможливості виконання своїх обов'язків, діяв мораторій на податкові перевірки, крім фактичних. Встановлено особливості застосування спрощеної системи оподаткування. Відновлено камеральні та документальні перевірки податкової звітності, відшкодування сум ПДВ з бюджету. Створено сприятливі умови для діяльності індустриальних парків. Звільнена від оподаткування благодійна допомога, зібрана волонтерами.

Оскільки у зв'язку з військовою агресією Росії проти України після запровадження воєнного стану було введено мораторій на проведення більшості перевірок, ДПСУ застосовувалися виключно дозволені заходи контролю та посилена аналітична робота для виявлення недобропорядного бізнесу.

Зокрема, у межах боротьби з тіншовим обігом підакцизної продукції в результаті перевірок було встановлено 535 випадків продажу алкогольних напоїв та тютюнових виробів без марок акцизного податку або з підробними на загальну суму 13,6 млн гривень.

Виявлено у 332 випадках продаж алкогольних напоїв без відображення у чеках РРО/ПРРО реквізитів марок акцизного податку. Застосовано штрафних санкцій на загальну суму 14,2 млн гривень. У 544 випадках ініційовано вилучення контрафактної продукції на суму 11 млн гривень[6].

Також ДПСУ забезпечувала інформаційну підтримку органам Держпраці у межах проведення кампанії з виявлення неоформлених працівників. Так, під час кожної 10 фактичної перевірки виявлено порушення трудового законодавства. А більше тисячі осіб оформили працівників на роботу під час цих заходів.

Відбувався контроль за порушеннями проведення розрахунків у сфері грального бізнесу. ДПСУ проведено 66 перевірок. Прогнозована сума штрафних санкцій – 85,7 млн гривень. У межах контролю за порушеннями проведення розрахунків у сфері обміну валют було проведено 1 964 перевірки, очікувана сума штрафів – 44,4 млн гривень.

Також досягнуто значного прогресу в сегменті впровадження Е-аудиту. Для цього впродовж звітного року здійснено розробку та затвердження Технічних вимог та проект Договору для закупівлі файлу XSD (схеми XML-документів). Зроблений детальний технічний опис елементів стандартного аудиторського файлу (SAF-T UA) файлу XSD. Із липня минулого року платники податків мають можливість завантажувати файл XSD на вебпорталі ДПС. SAF-T – це компонент цифрової трансформації податкового аудиту, який діє у більш як 10 країнах світу.

Окремо, варто сказати про податковий контроль за трансфертним ціноутворенням. Протягом 2015 – 2022 рр. 1 014 платників (або 20 % від загальної кількості, що звітують про КО) подали 2,3 тис. декларацій (уточнюючих) з податку на прибуток, за наслідками яких добровільно збільшили фінансовий результат на 30,5 млрд гривень. Дані коригування вплинули на збільшення нарахувань з податку на прибуток у сумі понад 2,8 млрд грн та зменшення від’ємного значення об’єкта оподаткування на 10,7 млрд гривень. Незважаючи на дію воєнного стану, протягом 2022 р платниками податків подано 0,4 тис. декларацій (уточнюючих), за результатами яких збільшено фінансовий результат на 4,9 млрд грн (або 30 % від коригувань за 2020–2022 рр.) [6].

Також за рахунок проведених коригувань з трансфертного ціноутворення та у зв’язку із внесенням змін до Податкового кодексу України, які почали діяти з 01.01.2021р, платниками податків додатково сплачено 230 млн грн податку на репатріацію з доходів, які прирівнюються до «конструктивних дивідендів».

У 2022 р контролюючим органом отримано 1 306 повідомлень про набуття у власність, реєстрацію та продаж/ліквідацію іноземної контрольованої компанії або утворення без статусу юридичної особи (фонди, трасти). З них 1 278 – від фізичних осіб – резидентів України та 28 – від юридичних осіб – резидентів України.

Незважаючи на війну, неможливість вести бізнес у деяких регіонах, законодавчі обмеження щодо можливостей застосування заходів стягнення податкового боргу, що призвели до його приросту у сумі 39,3 млрд грн (у тому числі у регіонах з тимчасово окупованими територіями та тими, де ведуться бойові дії, – 8,6 млрд грн), органами ДПСУ протягом 2022 р забезпечено погашення податкового боргу до зведеного бюджету на 13,8 млрд грн, у тому числі за рахунок надходжень від заходів стягнення – на 6,1 млрд гривень.

У межах кампанії одноразового (спеціального) добровільного декларування у 2022 р фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету було задекларовано активів у сумі 4,7 млрд грн та збору у сумі 290,8 млн гривень.

У межах роботи з протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, до Державної служби фінансового моніторингу України передано матеріали про 100 % виявлених підозрілих фінансових операцій. Їх кількість зросла на 22 %, якщо у першому півріччі 2022 р було 1 983 ПФО, то в другому – 2 412. Складено аналітичних матеріалів з ознаками кримінальних правопорушень на 78 % більше. Зокрема, за перше півріччя 2022 р – 502, за друге – 896 [6].

ДПСУ ефективно працює над реалізацією забезпечення міжнародного обміну інформацією, зокрема, в межах FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) та CRS (Common Reporting Standart). Незважаючи на перенесення звітної кампанії на 2023 р, у зв’язку з введенням воєнного стану 117 фінансових агентів (ФА) надали коригуючі звіти за попередні періоди; 108 ФА подали звіти про підзвітні рахунки за 2021 р; звіти 20 ФА були відхилені СВД США.

У серпні 2022 р ДПСУ приєдналася до Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки (МСАА CRS).

Проекти ДПСУ реалізуються завдяки команді професіоналів та однодумців. Тому пріоритет Служби в цьому напрямі – вдосконалення кадрової політики. У зоні особливої уваги – підвищення кваліфікації співробітників, програма адаптації новопризначених працівників органів ДПС, залучення молоді на державну службу через співпрацю із закладами вищої освіти. У 2022 р. затверджено Концепцію розвитку корпоративної культури. У ній визначено ключові цінності ДПСУ: взаємодія з платниками податків, технологічність, прозорість, лідерство, дотримання законів і правил, командна робота і професіоналізм. Цінності корпоративної культури – це професіоналізм, відповідальність, командність, компетентність та добросовісність.

ДПСУ дотримується своєї принципової позиції – нульової толерантності до корупції в органах ДПСУ. Служба забезпечила контроль та моніторинг виконання Антикорупційної програми на 2020 – 2022 рр та підготувала проєкт на 2023 – 2025 рр. Створена робоча група з оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДПСУ. Розроблено план оцінювання цих ризиків та перелік потенційно вразливих функцій у діяльності Служби. У 2022 р. проведено 13,4 тис. організаційно-роз'яснювальних та 11,2 тис. заходів із надання методичної та консультативної допомоги.

Про результати діяльності ДПСУ свідчить висока оцінка платників податків, за результатами незалежного оцінювання «Глобальне опитування – 2022», проведеного у межах проєкту міжнародної технічної допомоги «Шведсько-українське партнерство для сучасної та ефективної податкової служби – METS» дослідницькою компанією Info Sapiens з 23 вересня по 09 листопада 2022 р. Зокрема, на запитання: «Чи стикалися ви з корупцією в ДПС за останні 12 місяців?», відповідь «Ні, такого не було» дали 86,7 % опитаного населення. Професіоналізму та якості роботи Служби довіряють 75 % респондентів[6].

Більшість платників проявили себе патріотами України та в умовах дії воєнного стану сплачували податки до бюджету для підтримки економіки та ЗСУ. Ми зі свого боку спрямовували зусилля на максимальну підтримку платників, які продовжували здійснювати господарську діяльність, а також на ефективні процеси адміністрування для забезпечення критично важливого для країни наповнення бюджету.

Це підтверджується статистикою податкових надходжень. У результаті оптимізації діяльності ДПС, послідовного аналізу ситуації та вмілого і своєчасного застосування управлінських рішень упродовж 2022 р органами ДПСУ в умовах війни вдалося забезпечити надходження (сальдо) до Зведеного бюджету України – 1,1 трлн гривень. Це на 98,2 млрд грн, або на 9,9 %, більше ніж 2021 р.

Зокрема, позитивна тенденція спостерігалася минулого року щодо надходжень (сальдо) до державного бюджету – це 698,7 млрд грн, що на 46,6 млрд грн, або на 7,2 %, більше ніж за довоєнний рік.

Надходження до місцевих бюджетів на 51,5 млрд грн більше порівняно з 2021 р, а саме: 392,7 млрд грн у 2022 р проти 341,2 млрд грн за 2021 р.

Надходження з податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування (сальдо) становили 213,9 млрд гривень. Виконання розпису Міністерства фінансів України становить 119,1 % (+ 34,3 млрд гривень). Приріст до 2021 року з ПДВ становив 58,2 млрд гривень. З початку 2022 р платникам податків на рахунки відшкодовано 84,6 млрд грн податку на додану вартість[6].

До загального фонду держбюджету було сплачено податку на прибуток підприємств у сумі 117 млрд гривень. Зменшення цих надходжень порівняно з 2021 роком відбулося внаслідок значного зниження прибутковості суб'єктів господарювання через падіння економіки. Так, за оцінкою Мінекономіки, відбулося скорочення ВВП (реальний) в Україні за 2022 р на 30,4 %, падіння експорту товарів – на 35,1 %, прибутку прибуткових підприємств – на 27,7 %.

У 2022 р. була запроваджена спрощена система оподаткування за ставкою 2 % для третьої групи (юридичні особи). Це дозволило в умовах війни підтримати роботу бізнесу та зберегти робочі місця. Цією спрощеною системою скористалися 53,5 тис. підприємств. Їхній

дохід за квітень – листопад 2022 року становив 300 917,0 млн грн, а сума єдиного податку – 6020,0 млн гривень. У цілому по третій групі за минулий рік надійшло 9 844,2 млн грн єдиного податку від юридичних осіб – це більше на 3 668,8 млн грн, тобто на 59,4 %, ніж за попередній звітний період.

Платниками акцизного податку до Зведеного бюджету України у 2022 році сплачено 91,9 млрд гривень. Порівняно з попереднім звітним періодом ці надходження зменшилися на 15,1 %, тобто на 16,3 млрд гривень. Така картина пояснюється низкою чинників: впровадженням воєнного стану в Україні; обмеженням продажу алкоголю та тимчасовою зупинкою виробництва алкогольних напоїв та тютюнових виробів; запровадженням пільг з оподаткування пального та антифорстолінгових обмежень щодо реалізації тютюнових виробів.

Незважаючи на негативні наслідки війни для економіки, непрості умови для праці та життя людей, втрату робочих місць, до зведеного бюджету країни у 2022 р надійшло 420,7 млрд грн податку на доходи фізичних осіб та військового збору, це на 70,9 млрд грн більше ніж за довоєнний 2021 рік. Зросли також надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на 76,2 млрд грн і наразі становлять 425,3 млрд гривень [6].

Для більш результативної роботи ДПСУ, враховуючи суспільні виклики та ситуацію сьогодні, у 2023 р планується продовжити впроваджувати кейси, які довели свою актуальність, та започаткувати нові прогресивні проекти. Адже це дозволить ефективно реалізувати державну податкову політику, зокрема, результативно організувати комунікації з органами влади, адмініструвати податки, збори, платежі, наповнювати бюджет країни та надавати якісні і зручні послуги платникам.

Список використаних джерел

1. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: навч. – метод. посіб. В. Бебик, В. Боргніков, Л. Дегтерьова, А. Кудряченко. К.: ІКЦ «Леста», 2020. 248 с.
2. Дрешпак І. Комунікації в публічному управлінні: навч. посіб. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017. 168 с.
3. Дубас О. П. Інформаційно-комунікативний простір: культурнополітичні детермінанти: монографія. К.: Генеза. 2021. 256 с.
4. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади / за заг. ред. канд. наук з держ. упр. Н. К. Дніпренко. – К. : ТОВ «Вістка», 2020. – 164 с.
5. Макаренко Л. Теоретичні засади аналізу ролі комунікації в сучасній політичній системі. Гілея. № 110. URL: file:///E:/chrome/ gileya_2021_110_88.pdf
6. Офіційний сайт ДПСУ Електронний ресурс <https://dpsu.gov.ua/>

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ЛАЗЕБНОЇ І. В.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

**ТЕЛЕЛЕКОВ Д., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»**

У статті розкрито та досліджено види та складові процесу формування управлінської системи в сфері різнорівневої освіти в Україні. Приділено окрему увагу засадам управління навчальними процесами в освітній сфері закладів середньої освіти в умовах децентралізації.

The article reveals and researches the types and components of the process of forming a management system in the field of multi-level education in Ukraine. Particular attention is paid to the principles of management of educational processes in the educational sphere of secondary education institutions in conditions of decentralization.

Основною проблемою та ключовим завданням реалізації становлення механізмів формування системи управління в сфері освіти України є становлення та поєднання державних та громадських засад, реалізація прав і обов'язків педагогічних, наукових працівників, студентів, учнів та їх законних представників на участь в керуванні закладами освіти.

Оскільки освіта репрезентує стан суспільства та формує його перспективу, державна регіональна політика у сфері освіти стає визначальним фактором інноваційних змін в Україні, що, безперечно, актуалізує тему дослідження. Крім того, варто відмітити, що сфера освіти – це поєднання педагогіки та менеджменту, адже без правильного керування та вдалих управлінських рішень освіта зазнала б значних втрат, як без педагогіки, тому що це є основою всього навчального процесу.

Реформування системи державного управління освітньою сферою з використанням зарубіжного досвіду гуманізації та демократизації процесів управління дозволяє знайти оптимальне співвідношення централізації та децентралізації управління освітою на регіональному рівні та запропонувати таку модель управління, яка гармонійно поєднає креативну потенціалу громадськості та професіоналізму вищого керівництва, що створить умови для подолання як міжвідомчих проблем, так і між різними рівнями виконавчої та представницької влади.

Наразі, відповідно до Указу Президента Володимира Зеленського № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» на території України було введено воєнний стан, на підставі якого було введено ряд безпрецедентних змін у формат навчання та задля збереження та забезпечення минулорічної вступної було запроваджено такий формат, як НМТ (національний мультипредметний тест), на мою думку, даний крок посприяв вступній кампанії, тому що університети хоча б частково, проте були забезпечені абітурієнтами.

Зазначимо, що даний приклад є лише одним з багатьох управлінських рішень, що в котре доводить, тяжкі часи потребують сміливих рішень. Без існування чіткої системи управління жодна зі сфер життєдіяльності не прогресувала в тій чи іншій мірі.

Саме тому дана тематика є вкрай важливою зважаючи на реалії сьогодення.

Метою статті є поглиблення теоретико-методичних засад та аналіз механізмів формування системи освіти в Україні та її законодавчого закріплення.

Об'єктом дослідження є процес аналізу механізмів формування системи управління в сфері освіти України.

Предметом дослідження виступають теоретичні засади формування механізмів системи управління та прийняття управлінських рішень в сфері освіти України.

Для досягнення окресленої мети, поставлено основні завдання: проаналізувати ієрархічну структуру управління сферою освіти та окреслити функції; оцінити процес реформування освіти в Україні; описати централізовану та децентралізовану систему управління освітніми процесами; описати позитивні та негативні риси децентралізації.

Теоретичну основу дослідження склали роботи провідних науковців, серед яких Супрун В.В. (Механізми формування ефективної системи управління в освіті України на основі Європейського досвіду) [5], Онець О. М., Калініна Л. М. (Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління) [4], Королюк С.В. (Громадсько-державне управління школою: особливості впровадження) [3] та інші.

Кожна сфера життєдіяльності, регулюється певними органами державної влади, які регламентують її політику, ціль, засади в деяких випадках санкції за недотримання норм законодавства, які до речі також приймаються даними органами державної влади, проте для належного розкриття тематики статті, варто детальніше розглянути, що являє собою освіта, та які риси їй притаманні. Перш за все освіта є основою таких видів розвитку особистості як:

інтелектуальний, духовний, фізичний та культурний. Це є запорукою успішної соціалізації, розвитку суспільства та безпосередньо економічного добробуту.

Державна політика в сфері освіти реалізується в Україні на основі механізмів державного управління, представлених у табл. 1.

Варто відмітити, що метою освіти є розвиток людини як особистості та найвищої цінності, що передбачено ст. 3 Конституції України, розкриття її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей [1].

Таблиця 1

Механізми формування системи управління в сфері освіти України та їх характеристика

Вид механізмів	Сутність механізму
Правові	Відповідають за прийняття нормативно-правових актів, а також засоби їх застосування
Управлінські	Забезпечують здійснення інноваційних програм і проєктів у галузі освіти та забезпечення встановлення та підтримки високого рівня якості освітніх послуг
Фінансово-економічні	Є інструментами економічної політики (бюджетне фінансування, податки, кредити тощо)
Інформаційні	Здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення органів державного управління шкільною освітою
Кадрові	Відповідають за кадрове забезпечення шкільної освіти та управління нею
Матеріально-технічні	Здійснюють виробництво навчального обладнання, книговидавництва, комп'ютеризація шкіл тощо
Соціальні	Забезпечують соціальний розвиток колективів освітніх закладів та осіб, що отримують освітні послуги
Організаційні	Структурують органи державного управління шкільною галуззю та формують відповідну управлінську діяльність
Мотиваційні	Створюють морально-психологічне підґрунтя та мотиваційні умови освітньої діяльності

Джерело: узагальнено автором на основі [4,5]

Для управління освітньою сферою була створена система органів управління, громадського самоврядування, що ведуть свою діяльність у межах повноважень, визначених законодавством.

Згідно з національним законодавством, ми можемо вибудувати наступну ієрархічну структуру управління освітою в Україні:

1) Президент України, Парламент (Верховна рада України) та Кабінет Міністрів – вищезгадані суб'єкти владних повноважень формують та приймають вектори державної освітньої політики; формують Стратегії розвитку; приймають закони; відіграють роль в фінансуванні.

2) Міністерство освіти і науки України – безпосередньо контролює виконання загальнодержавних стратегій розвитку, дотримання норм законодавства в сфері освіти; провадить державну освітню політику; розробляє концепції, проєкти Стратегій розвитку, прогнозує потреби і тд.

3) Державна служба якості освіти України – центральний орган виконавчої влади, що здійснює контроль за дотриманням якості та стандартів освіти навчальними закладами та освітніми департаментами у дошкільній, шкільній, фаховій передвищій освіті.

4) Органи місцевого самоврядування, місцеві державні органи(сільські, місцеві, районні та обласні ради) – координують діяльність закладів освіти на місцях, контролюють виконання державної освітньої політики.

5) Директори, Ректори – керівники закладів освіти всіх рівнів, керують певним закладом освіти, визначають його особисту стратегію розвитку, беруть участь у формуванні державної освітньої політики, шляхом з'їздів, конференцій, інших зібрань [5].

Освіта визнається основним інституційним економічним механізмом виробництва, накопичення та розподілу людського капіталу. Існує три класичні підходи до визначення зв'язку між освітою та економічним зростанням.

Перший підхід припускає, що освіта підвищує рівень людського капіталу, властивого робочій силі, що в кінцевому підсумку підвищує продуктивність праці і, таким чином, скорочує перехідний період економіки до вищого рівня балансування.

Другий підхід до визначення взаємозв'язку між освітою та економічним зростанням визначає, що освіта має бути спрямована на підвищення інноваційного потенціалу. Цей підхід також відомий як теорія ендогенного росту.

Нарешті, третій підхід підкреслює, що освіта сприяє поширенню та передачі знань, необхідних для правильного розуміння та обробки нової інформації, а також впровадження нових технологій, що веде до економічного зростання.

Протягом останніх двох десятиліть глобальні тенденції політичного та економічного розвитку призвели до значних інституційних реформ змісту освіти в багатьох європейських країнах, розглядаючи вищу освіту як найважливіший фактор розвитку економіки знань, яка базується на чотирьох основних стовпах, таких як інформація та інфраструктура, економічні та інституційні режими, система знань та інновацій, знання, навички та навчання впродовж життя, дані тенденції і не оминули Україну.

Трансформація української системи освіти сьогодні є суперечливою. Наявні зміни системи економічних відносин в Україні, з одного боку, знайшли відображення у збільшенні економічної та правової самостійності закладів освіти, зміні структури та джерел фінансування державних закладів освіти та розширенні їх господарської та іншої діяльності, що приносить прибутку і доходів, а також формування ринку освітніх послуг і створення конкуренції та забезпечення переходу від розподільчого до регуляторного управління системою освіти. З іншого боку, з'явилися нові проблеми та протиріччя: поява порівняно низьких обсягів державного бюджетного фінансування навчальних закладів, послаблення системи державних гарантій та регуляторної ролі держави у сфері освіти.

Економічно-політичні процеси, що є характерними для сучасного суспільства потребують визначення в засадах та функціях освіти, провідних постулатів її розвитку.

Ключовими пріоритетами, що відіграють архіважливу роль розвитку сфери освіти займає громадське самоврядування, державно-громадське, громадсько-державне управління, дані механізми управління закладами освіти місцевого рівня з'явилися через національну адміністративно-територіальну політику (децентралізації), яка передбачає реалізацію принципу субсидіарності та децентралізації системи управління в державі, що має передбачати делегування владних повноважень від центральних органів влади на регіональний та місцевий рівні, що створює умови для побудови дієвої та ефективної системи управління, зокрема у сфері освіти.

Науковці мають різне розуміння щодо поняття громадсько-державного управління, проте найвлучнішим, на нашу думку, є бачення Корольок С.В., в своїй роботі вона зазначила, що громадсько-державне управління – це управлінська діяльність, що здійснюється структурами громадянського суспільства – добровільно утвореними об'єднаннями, асоціаціями й організаціями громадян, які здійснюють громадську освітню політику на основі демократичних процедур самоуправління та співуправління [3].

Ми вважаємо, що основоположною роллю громадського самоврядування та державно-громадського управління є ініціативність та організація партнерства з навчальними закладами, що дозволяє плідно взаємодіяти, залучаючи додаткові ресурси. В результаті чого, без залучення державних коштів, установи, заклади, можуть задовольняти власні потреби не тільки в забезпеченні матеріально-технічної складової але й методичної. Гарним прикладом громадсько-державного управління може слугувати наглядова рада – це наглядовий дорадчий орган, що має на меті всіляко сприяти розвитку закладу освіти, що може контролювати якість надання освітніх послуг та стежити за використанням державних коштів.

Варто відмітити, що досягнення даного рівня управління закладом освіти гальмується через існування наступних чинників, що потребують уваги: незацікавленість педагогічного та керівного складу у тому, щоб громадські формування долучалось до управління закладами освіти; низька правова культура учасників освітньої діяльності.

Зазначимо, що система державного управління в освітній сфері не може існувати окремо від процесів модернізації системи державного управління в цілому. Таку ситуацію ми можемо спостерігати на прикладі європейських країн. Так, у Франції традиційно домінувала централізована система управління на всіх рівнях, включаючи регіональний і місцевий. Проте, під час адміністративної реформи регіони та департаменти отримали право самостійно визначати напрями соціально-економічного, культурного розвитку.

Проте, в цьому випадку їхні рішення не повинні були суперечити державним нормам і стандартам. Суть реформи полягає у збалансуванні інтересів держави, регіонів і територіальних громад. Варто підкреслити, що національний законотворець навіть перевершив європейських колег, адже детальніше в нормативно-правових актах описав поняття децентралізації.

Слід зазначити, що делегування адміністративних повноважень з центру на регіональний чи місцевий рівні передбачає не лише юридичну відповідальність суб'єктів, які отримали ці повноваження, а й фінансову та матеріальну. Він передбачає, що держава бере на себе зобов'язання утримувати вищі навчальні заклади, а обласна влада відповідає за матеріально-технічне забезпечення, ремонт, реконструкцію, будівництво ліцеїв і прирівняних до них навчальних закладів. За утримання коледжів відповідають місцеві територіальні громади. [6].

Загальною метою управління освітою є забезпечення функціонування та розвитку сфери освіти, її саморегуляція на національному, регіональному та місцевому рівнях, що потребує формування соціально-економічних передумов трансформації та розвитку системи освіти в Україні, які складаються з таких субкомпонентів: підвищення ефективності управління освітою; створення повноцінної законодавчої бази для стабільного функціонування та ефективного розвитку системи освіти; удосконалення роботи з керівними кадрами та підвищення їх професіоналізму та забезпечення володіння сучасними технологіями управління; використання позитивного досвіду управління освітою; розвиток системи місцевого самоврядування; розширення та поглиблення взаємовигідних міжнародних зв'язків; фінансове та матеріально-технічне забезпечення до нормативного рівня; організація правового та соціального захисту працівників освіти; використання результатів наукових досліджень в управлінні освітою; прискорення темпів розвитку суспільства, а отже, необхідність підготовки людини до життя в умовах, що швидко змінюються; перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, значне розширення сфери міжкультурної взаємодії, у зв'язку з чим особливого значення набувають фактори комунікабельності та толерантності; виникнення та наростання глобальних проблем, вирішення яких можливе лише шляхом співпраці в рамках міжнародної спільноти, що потребує формування сучасного мислення підростаючого покоління; демократизація суспільства та відповідне розширення політичного та соціального вибору зумовлює необхідність підвищення рівня готовності громадян до такого вибору; динамічний розвиток національної економіки, посилення конкуренції та скорочення некваліфікованої та низькокваліфікованої праці в країні; глибокі структурні зміни у сфері зайнятості, що зумовлює постійну потребу у підвищенні кваліфікації та перепідготовці працівників, зростанні їх професійної мобільності; зростання цінності людського та соціального капіталу, що веде до інтенсивного та випереджаючого розвитку освіти як для молоді, так і для дорослих; забезпечення високої якості освіти, адекватного прозорого оцінювання результатів навчання та створення конкурентоспроможного навчального середовища в системі вищої освіти; посилення інтернаціоналізації освітніх процесів, прагнення до створення єдиної глобальної освітньої платформи зі збереженням позитивних національних звичаїв навчальних закладів різних країн.

В результаті вищевикладеного виникають наступні пропозиції, які необхідно реалізувати для успішного управління освітою: збільшення охоплення освітою населення; посилення ролі держави в забезпеченні справедливості в освіті; ефективно та ефективно використання витрат на освіту; гуманізація та демократизація освіти; своєчасне оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання; підвищення професійної компетентності вчителів; поширення інформації про якість освітніх послуг (прозорість систем освіти); розвиток державно-громадського управління освітою.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 18.12.2018 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 10.04.2023).
2. Про повну загальну середню освіту від 13.07.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 10.04.2023).
3. Королюк С.В. Громадсько-державне управління школою: особливості впровадження : *Вісник Київського обласного інституту післядипломної освіти*. 2017. Вип. 7. С. 13–17.
4. Онаць О. М., Калініна Л. М. Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління : посіб. Київ : Видавничий дім САМ, 2017.
5. Супрун В.В. Механізми формування ефективної системи управління в освіті України на основі Європейського досвіду : *Вісник післядипломної освіти*. 2020. № 12(41). С. 183–218.
6. Zablotskyi V., Zablotska N., Hutsol A. Improving the System of State Management of Educational Establishments at the Regional Level in Ukraine in The Process of Adaptation of European Experience. Romania. 2020. Pp.405–415.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ГОЛОВНИ Ю. І.

КОМУНІКАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

ТЕНЧА Н., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті розглянуто сучасний характер комунікативної взаємодії органів публічної влади з громадськістю. Досліджено комунікативну політику як управлінську діяльність суб'єкта владних відносин. Визначено сучасні інформаційно-комунікаційні технології взаємодії органів державної влади та суспільства. Доведено необхідність інплементції нових технічних рішень, зокрема з цифровізації комунікаційної взаємодії, у сферу державних технологій на прикладі Урядового контактного центру. Здійснено пошук та наукове обґрунтування форм та методів інституційної взаємодії між самоврядними організаціями та державними органами.

The article examines the modern nature of the communicative interaction of public authorities with the public. The communicative policy as a managerial activity of the subject of power relations was studied. Modern information and communication technologies of interaction between state authorities and society are defined. The necessity of implementation of new technical solutions, in particular of digitalization of communication interaction, in the sphere of state technologies is proved, using the example of the Government Contact Center. The search and scientific substantiation of the forms and methods of institutional interaction between self-governing organizations and state bodies was carried out.

Актуальність теми полягає в тому, що зовнішня комунікація в публічному управлінні спрямована на справляння впливу на громадянське суспільство або отримання рекомендацій чи узгодження позицій із представниками суспільства, внутрішня комунікація поєднує всю систему публічного управління зсередини та є першорядною рушійною силою у сфері прийняття управлінських рішень.

Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку комунікативної взаємодії органів публічної влади та суспільства з метою оцінки її ефективності та пошуку шляхів удосконалення з урахуванням сучасних умов та викликів процесу євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є процес комунікативної взаємодії органів публічної влади та суспільства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи формування ефективної комунікативної взаємодії органів публічної влади з громадськістю.

Теоретичні аспекти вдосконалення комунікативної взаємодії органів публічної влади та суспільства були досліджені різними вітчизняними науковцями, серед яких Літвінова Н.М., Літвінов О.В., Тимошук В.П., Бригілевич І. Проблені моменти комунікаційних процесів були розкриті у дослідженнях Буханевича О.М., Коліушка І.Б., Добрянської Н.Л.

Теперішній суспільний розвиток передбачає комунікацію, яка перетворює знання на інформацію, та має специфічні особливості, що формулюються рухом чи трансформацією в інформаційні потоки. Всесвіт давно вже визначився у тенденціях, які невимушено впливають на його прогрес, і які є панівними у тій чи іншій сфері.

З переходом до цифрового суспільства технологічні умови процесу комунікації значно покращилися; цифрові технології практично прибрали комунікаційні бар'єри, які раніше існували з огляду на рівень технологічного розвитку суспільства. Прикладами такого прогресу є нові визначення науки державного управління, такі як електронний уряд, який визначає технологічну сутність нового етапу розвитку державного управління.

Досягнення з цифровізації комунікативної взаємодії та застосування сучасних комунікаційних і інформаційних пристроїв у сучасному світі створили нові форми управлінської взаємодії в органах публічної влади, завдяки чому підвищена точність, швидкість, якість та прозорість, а також зменшено витрати часу. Розглядаючи, як цифрові технології та інновації впливають на державний сектор та змінюють повсякденне життя людей, можна з впевненістю стверджувати, що цифровізація органів публічної влади має далекосяжний потенціал для країн: вдосконалення інституційних та робочих процесів для більшої ефективності надання адміністративних послуг, а також забезпечення включення, участі та підзвітності.

Комунікативна політика як постійна управлінська діяльність суб'єкта владних відносин з розподілу комунікативних ресурсів (інформація, умови, чинники, сукупність методів і засоби її поширення) для підвищення ефективності функціонування установи необхідна для створення цілісного бачення комунікативної діяльності, і, відповідно, більш об'єктивного уявлення про значення і застосування окремих її засобів [3, с. 21]. На жаль, у нашій державі погано сформована комунікативна система, яка, до того ж, погано фінансується, що не дає їй змоги розвиватися потрібними темпами. Розвиток гальмує також відсутність кваліфікованих кадрів, слабкий розвиток відповідної правової та рекомендаційної бази, відсутність чітких завдань і методів. Розв'язання окреслених проблем допоможе створити ефективну комунікативну систему і досягти головної мети PR-служб органів влади - підвищення довіри громадян до державного апарату і його співробітників.

На теперішньому етапі розвитку суспільних методів господарювання та державно-управлінської діяльності, в Україні активно починає поставати питання щодо запровадження ефективних стратегій розвитку державотворчих процесів та пошуку інноваційних моделей управління державою.

У цьому контексті доцільним буде покращувати взаємодію органів державної влади та суспільства з впровадженням та використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (рис. 1).

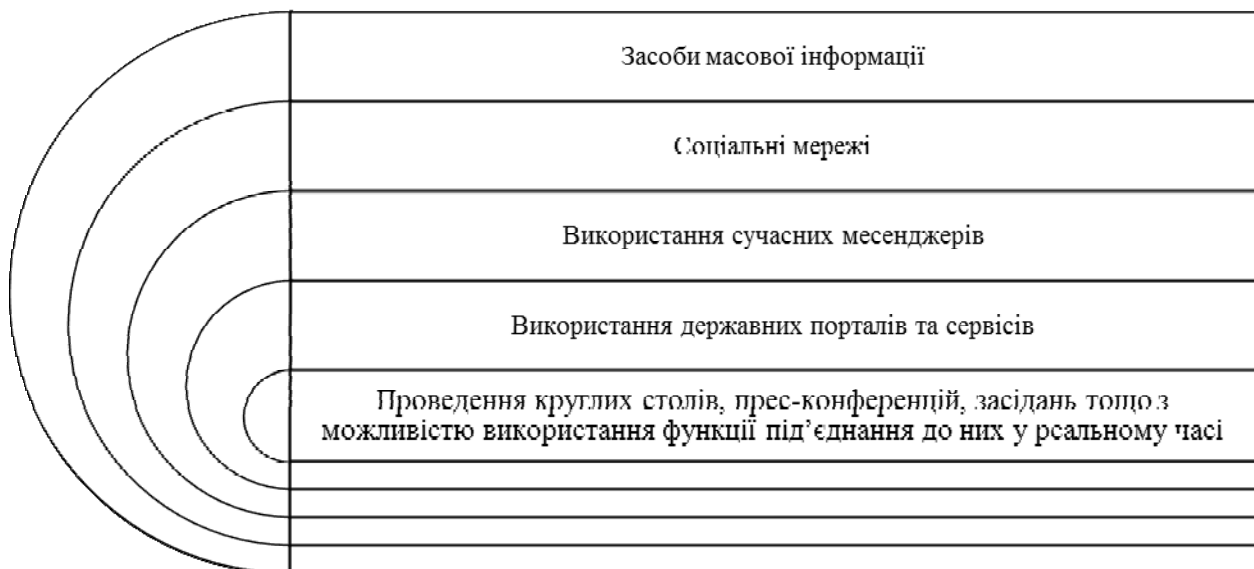

Рис. 1. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології взаємодії органів державної влади та суспільства

Джерело: [1]

Для ефективного впровадження цифровізації в органах публічної влади останні мають визначитися із структурою комунікативних взаємозв'язків, та будувати цифрову інфраструктуру таким чином, щоб забезпечити належне представлення всіх рівнів органів публічної влади; бути інклюзивними та доступними для всіх без винятку громадян, оскільки вони є носіями звернень, а отже і безпосереднім каналом, який забезпечує зворотній зв'язок. В частині публічного управління та адміністрування присутність каналів комунікації може розглядатися як координація діяльності, яка є переконливою та забезпечує взаємну зацікавленість різних органів публічної влади в узгодженні впливів на громадян, і, оскільки поняття є широким, доцільно аналізувати його на конкретних прикладах.

На нашу думку, комунікаційна діяльність в публічному управлінні не ідентична політичній комунікації, яка є односторонньою та маніпулятивною. Ми розглядаємо публічну комунікацію, особливо місцевої влади, як інструмент побудови відносин з громадянами, які мають довгострокові наслідки, а не ситуативну політичну прихильність, засновану на високому рівні довіри до влади. Ця модель публічної комунікації орієнтована на довготривалий прозорий діалог, публічність дискусій, дискусійний характер обговорення суперечностей, що комплексно реалізує механізм участі громадян в управлінні місцевими справами, незалежну, адаптовану до реалій, суспільно-орієнтовану систему комунікативної взаємодії. Комунікація в органах публічної влади може не мати чітко визначеного законодавством механізму.

Розглядаючи приклади сучасної практики, можна простежити відмінність комунікативної структури в контексті розробки проекту нормативно-правового акту, що має на меті врегулювання питань, дотичних до галузей впливу декількох органів влади. Зі складу їхніх представників створюють окрему робочу групу, яка спільно працює над тим чи іншим зверненням. Це породжує середовище, де спілкування учасників значною мірою є безпосереднім, «живим», також має епістолярну форму (у частині письмових обговорень та синтезу спільних напрацювань у письмовому вигляді). Обрання каналу комунікації залежить від домовленостей всередині групи, за умови, що законодавством не встановлено окремі вимоги.

Особливої уваги потребує процес побудови комунікаційної взаємодії органів влади із самоврядними організаціями. Самоврядні організації – досить структуроване явище, різноманітність проявів якого дає підстави для висновку, що їх можна класифікувати. Незважаючи на таку різноманітність, самоврядні організації, як автономні суб'єкти, здатні

бути суб'єктами політичної взаємодії, залучатися до процесів державного управління та протидіяти владі. Таке залучення до політичних та управлінських процесів дозволяє зробити висновок, що їх спілкування з владою є умовним. Дослідницький інтерес до проблем комунікативної взаємодії держави та самоврядних організацій обґрунтований перспективами розвитку децентралізованих форм демократичної політики.

Розгляд теперішніх комунікаційних процесів на рівні структурних елементів – неперервний процес: технічні рішення щодня стають більш прогресивними, формуються нові і нові підходи до розв'язання. Галузь взаємодії суб'єктів є складовою як особистих, так і глобальних процесів, що вимагають інтелектуальних інвестицій у форматі технічних рішень певного спрямування. Завдання з дослідження імплементації таких рішень у галузь державних технологій було виконано на прикладі Урядового контактного центру, як найбільшого комунікаційного зв'язку держави із громадянами, сформовано перелік першорядних досягнень та назрілих напрямів роботи.

Програмне рішення, що надає громадянам відповіді на типові запитання, у випадку Урядового контактного центру може «зняти» з консультантів до 20 % навантаження. Згідно даних, опублікованих Урядовим контактним центром, протягом 2021 р. було опрацьовано 1780462 дзвінків, тож очікуване зменшення навантаження з урахуванням фактору похибки можна оцінити у 300–350 тис. з'єднань за рік, при середньому значенні тривалості розмови 5 хвилин економія в часовому вимірі може сягати близько 25 000 годин.

Зважаючи на всі чинники ризику реалізації нових рішень і те, що Урядовий контактний центр є максимальним в державі некомерційним колцентром, що унеможливорює варіант користування релевантним досвідом аналогічної організації, генерувати вирішальне рішення щодо оцінки ефективності цифрової трансформації залежить не тільки від технологій, але також потребує комплексного підходу, який забезпечить громадянам доступні, швидкі, надійні та персоналізовані послуги. Громадський сектор в Україні погано підготовлений до цієї трансформації.

Ми вважаємо, що перспективами подальших досліджень у цій сфері можуть бути пошук та наукове обґрунтування форм та методів інституційної взаємодії між самокерованими організаціями та державними органами, вивчення та узагальнення досвіду їх участі у прийнятті рішень з державного управління процесами. Світовий досвід побудови моделей такої комунікативної взаємодії можна адаптувати до умов демократії зі своїми пострадянськими рудиментами і специфічними правовими системами. Вибір таких моделей є гарною практикою належного управління як філософії сучасного державного управління.

Цифровізація комунікаційної взаємодії може бути ключем для вирішення конкретних потреб та адаптації до певної аудиторії, адміністрації, бізнесу чи громадянина.

В Україні вже розпочато підготовку етичних і правових рамок для розвитку інформаційного суспільства. Важливо експлікувати нові технології в конкретні соціальні ситуації та забезпечити належне регулювання, щоб вони мали позитивний вплив на суспільство. Органи влади, які впровадили систему управління якістю, повинні постійно проводити моніторинг та оцінювання якості надання таких послуг на відповідність діяльності органу влади визначеним стандартам.

Невисокий рівень готовності до цифровізації комунікаційної взаємодії обумовлюється тим, що окремі органи публічної влади на сьогодні мають офіційні веб-портали, в архітектурі яких або взагалі не передбачена комунікація, або ж вона має низький рівень та низьку якість. Таким чином, покращити дану ситуацію можна тільки піднявши рівень поінформованості населення в наявності та функціонуванні належних платформ та долання цифрової нерівності, яку тепер реально побороти шляхом підняття комп'ютерної грамотності населення та часткової модернізації технічної інфраструктури адміністративних установ. У всьому світі тема цифровізації як глобального процесу є досить назрілою, в сфері публічного управління та адміністрування її потрібно розбирати у першу чергу в контексті оптимізації комунікаційної взаємодії органів публічної влади та громадськості.

Отже, можна констатувати, що використання системи комунікацій у публічному управлінні є важливою складовою процесу підготовки та прийняття управлінських рішень.

Важливо зазначити, що існують багатоманітні канали, якими відбувається комунікація в системі публічного управління, і досить важко визначити, який з них є найважливішим і необхідним. Поза всяким сумнівом, офіційні засоби для комунікації в публічних організаціях, несуть більше конкретики та перевірених даних, ніж неофіційні. Варто наголосити, що комунікація не може існувати у відриві від держави і суспільства, а суспільство не може розвиватися без грамотно налагодженої комунікації.

Проте без взаємної довіри, зворотного зв'язку та своєчасної інформації, комунікація публічних інститутів та суспільства не буде ефективною та продуктивною. У зв'язку із цим керівники публічних організацій та управлінці різного рівня повинні шукати шляхи, підходи вдосконалення комунікації, встановлення неформальних, більш оперативних каналів передачі, нарощувати власний потенціал через спілкування з підлеглими, іншими керівниками, постійного навчання та особистісного зростання.

Таким чином, сьогодні стає зрозумілим, що розвиток цифровізації комунікативної взаємодії дає багато перспектив в епоху швидкого технологічного розвитку. Успішний розвиток цифровізації публічного управління та адміністрування можливий лише за умови, що всі його компоненти будуть розвиватися рівномірно та одночасно, такі як: розвиток інформаційної культури, яка ґрунтується на знаннях та інноваціях; забезпечення сталого розвитку суспільства та отримання соціальної вигоди від єдиного цифрового ресурсу комунікативної взаємодії, який базується на швидких та надшвидких інтерфейсах та сумісних програмах; відкриття доступу до урядової інформації; полегшення онлайн-комунікації; забезпечення цифрової впевненості; забезпечення надання повсякчасних телекомунікаційних послуг по всій країні; підняття цифрової грамотності, вміння та включення громадян до прийняття суспільно вагомих урядових рішень.

Актуальність взаємодії між органами публічного управління та громадськими об'єднаннями полягає в тому, що через таку взаємодію здійснюється внутрішнє управління елементами державно-громадської системи, визначається роль громадських організацій у цій системі та їх вплив на ефективність діяльності всієї державно-суспільної системи [2]. Зазначена інформація підтверджується й тим, що однією з головних умов побудови «відкритої» та демократичної держави є право суспільства на доступ до інформації та інформаційна прозорість діяльності органів державної влади.

Цікавим є й те, що із точки зору міжнародної практики забезпечення прозорості дій уряду на всіх управлінських рівнях, використання ресурсів мережі Інтернет та інформаційно-комунікаційних технологій суттєво знизили витрати на збір, розповсюдження та забезпечення доступу до публічної інформації [3].

Іншим аспектом даного питання виступає те, що конфлікти й розбіжності є невід'ємною рисою процесів діалогу й обговорень між владою та громадськістю, тому важливе стратегічне завдання держави – забезпечити демократизацію цього процесу [4].

За умови розбудови в Україні сучасного інформаційного суспільства як органічного сегмента глобального інформаційного простору та відповідно посилення комунікативної парадигми в публічному управлінні актуалізується усвідомленням у керівництва певного органу влади доцільності використання у своїй діяльності сучасних комунікативних технологій і, відповідно, розвитку таких напрямів діяльності, як:

- розширення кола суб'єктів комунікативної взаємодії публічної влади і інститутів громадянського суспільства та координація їх діяльності через створення спеціальних експертних рад при відповідних органах публічної влади;
- вузьке співробітництво зі ЗМІ;
- співпраця з прес-службами органів публічної влади різних рівнів;
- моніторинг громадської реакції і ЗМІ;
- розбір ситуації в регіоні і країні, прогнозування тенденцій розвитку громадянського суспільства за певними сегментами;

- підняття кваліфікації співробітників органів публічної влади у питаннях комунікативних технологій;
- опрацювання й побудова моделі ефективної інформаційної взаємодії органів влади всіх рівнів за різними напрямками і групами.

Таким чином, на нашу думку, побудова ефективної комунікації можлива лише при наявності сприятливих чинників для зростання здорового комунікативного простору, побудова яких відбувається лише за наявності довіри з боку громадян до влади, що в свою чергу можливо завдяки належним діям з боку влади, що відповідають інтересам сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Наумик А. С., Сидоренко Н. С. Деякі аспекти проектного управління в органах державної влади. Матеріали конференцій МЦНД. Київ. 2023. С. 88–89. URL: <https://archive.mcmd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/423> (дата звернення 05.04.2023).
2. Сидоренко Н. С. Взаємодія органів публічного управління та громадськості як чинник подолання проявів насильства в сім'ї. *Bulletin of the national university of civil protection of ukraine. Series: public administration*. 2022. Issue 2(17)2022. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-2-21> (дата звернення 10.04.2023).
3. Міністерство цифрової трансформації. Оприлюднення та оновлення відкритих даних розпорядниками інформації у 2020 році. Аналітичний звіт. URL: https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/Oprylyudnennia-ta-onovlenniavidkrytykh-danykh_Zvit.pdf (дата звернення 11.04.2023).
4. Буханевич О., Івановська А. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9-18. URL: <https://doi.org/10.37374/2019-36-01> (дата звернення 10.04.2023).
5. Дрешпак В. М. Комунікації в державному управлінні: навч. посіб. / ДРІДУ НАДУ. Дніпро. 2015. 168 с.
6. Каретна О., Милосердна І., Ігнат'єва І. Роль та особливості інформаційно-комунікативних технологій у взаємодії органів державної влади з громадянським суспільством. *Науковий журнал «Політикус». Політичні інститути та процеси*. 2020. Вип. 5. С. 62–68.
7. Карлова В. Впровадження концепції відкритого урядування в Україні як інструмент демократизації державного управління. *Відкриті очі*. 2017. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2017/03/blog-post.html> (дата звернення 11.04.2023).
8. Буханевич О., Івановська А. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9-18. URL: <https://doi.org/10.37374/2019-36-01> (дата звернення 12.04.2023).
9. Бригілевич І. Діяльність ЦНАП та оцінка якості надання адміністративних послуг: практичний посібник. Київ, 2017. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/15/Posibniik_CNAP.pdf (дата звернення 15.04.2023).
10. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020 © European Union, 2020. Directorate General for Communications Networks, Content and Technology Unit G.1 Data Policy and Innovation. URL: <https://data.europa.eu/en/dashboard/2021> (дата звернення 10.04.2023).

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента РОЗМЕТОВОЇ О.Г.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТІВ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

ТЕПЛЮК А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті досліджено важливість реалізації проєктів місцевого розвитку, їх етапи та інструменти, а також проаналізовано приклади успішної реалізації світових практик у розрізі реалізації проєктів місцевого розвитку.

The article examines the importance of the implementation of local development projects, their stages and tools, and also analyzes examples of successful implementation of world practices in the context of the implementation of local development projects.

Тема реалізації проєктів місцевого розвитку є дуже актуальною в сучасному світі, оскільки місцевий розвиток є важливим фактором сталого розвитку суспільства. У зв'язку з цим, уряди, міжнародні організації та громадські організації активно працюють над розробкою та реалізацією проєктів місцевого розвитку, які сприяють покращенню якості життя населення та забезпеченню сталого економічного зростання. Особливо актуальною є тема реалізації проєктів місцевого розвитку в умовах пандемії та війни, коли багато країн стикаються з викликами, пов'язаними з економічним спадом та соціальними проблемами. У цих умовах реалізація проєктів місцевого розвитку може стати ефективним інструментом підтримки малих та середніх підприємств, створення нових робочих місць та забезпечення соціального захисту населення.

Метою статті є аналіз процесу реалізації проєктів місцевого розвитку.

Об'єктом дослідження є процес реалізації проєктів місцевого розвитку в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти реалізації проєктів місцевого розвитку в Україні.

Серед авторів публікацій проєктів місцевого розвитку можна виділити таких експертів: Марк Фішман, професор управління проєктами та стратегічного управління в Університеті Сан-Франциско. Є автором книги «Управління проєктами для регіонального розвитку», яка надає практичні поради та інструменти для успішної реалізації проєктів місцевого розвитку. Іван Шинкаренко, керівник дослідницької групи «Регіональний розвиток» в Інституті економіки та прогнозування НАН України. Він є автором численних досліджень з питань регіонального розвитку та проєктного управління, а також консультує місцеві органи влади з питань стратегічного планування та реалізації проєктів місцевого розвитку. Джонатан Грей, директор програми «Місцевий розвиток» в Міжнародному інституті управління та розвитку. Він є автором книги «Місцевий розвиток: стратегії та інструменти», яка надає практичні поради та інструменти для успішної реалізації проєктів місцевого розвитку, а також консультує місцеві органи влади та громадські організації з питань підготовки та реалізації таких проєктів.

Проєкти місцевого розвитку є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку територій та підвищення якості життя населення. Ці проєкти можуть допомогти забезпечити економічний розвиток, покращити інфраструктуру, збільшити кількість робочих місць та забезпечити нові можливості для мешканців. Реалізація таких проєктів може також збільшити інвестиційний потенціал території та покращити її конкурентоспроможність. Крім того, проєкти місцевого розвитку можуть допомогти зменшити рівень безробіття та збільшити доходи населення. Таким чином, реалізація проєктів місцевого розвитку є важливим елементом сталого розвитку території та покращення якості життя мешканців. Для їх реалізації необхідна співпраця між різними суб'єктами, такими як місцева влада, бізнес-структури, громадські організації та інші зацікавлені сторони. Важливим елементом проєктів регіонального розвитку є їх фінансування. Це може бути забезпечено за рахунок бюджетних

коштів, інвестицій приватних компаній, міжнародних фондів та інших джерел. Окрім того, важливим аспектом є використання інноваційних технологій та підходів у реалізації проєктів. Включаючи використання енергоефективних технологій, розробку нових продуктів та послуг, використання цифрових технологій та інших інноваційних рішень [1].

Ціль проєктування місцевого розвитку полягає в покращенні якості життя населення та забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку території. Це досягається шляхом розробки та реалізації проєктів, спрямованих на покращення інфраструктури, розвиток підприємництва та забезпечення зайнятості населення, збереження природних ресурсів та ін.

Практика реалізації проєктів місцевого розвитку включає такі етапи:

1. Аналіз потреб та проблем території. На цьому етапі проводяться дослідження, анкетування населення, збір та аналіз статистичних даних, що дозволяє визначити пріоритетні напрямки розвитку території.

2. Розробка концепції місцевого розвитку. На цьому етапі визначаються основні напрямки розвитку території, формулюються стратегічні цілі та завдання, розробляється план дій.

3. Підготовка проєктної документації. На цьому етапі проводиться детальний аналіз та розробка проєкту, визначаються його технічні та економічні параметри, складається кошторис.

4. Пошук фінансування. Для реалізації проєкту необхідні фінансові ресурси, тому на цьому етапі залучаються інвестори, державні та місцеві фонди.

5. Реалізація проєкту. На цьому етапі проводяться будівельні та монтажні роботи, закупівля обладнання, організація роботи персоналу.

6. Контроль та оцінка результатів. Після завершення проєкту проводиться контроль за його реалізацією, оцінюються результати та визначаються подальші напрямки розвитку території [2].

Усі ці аспекти можуть бути успішно реалізовані за допомогою імплементації світових успішних практик. Наприклад, використання інструментів моніторингу та оцінки результативності проєктів може допомогти вчасно виявляти проблеми та недоліки у реалізації проєктів. Активна участь громадськості може забезпечити більшу підтримку проєктів та забезпечити їх успішну реалізацію. Тож, імплементація світових успішних практик може допомогти покращити ефективність та результативність проєктів регіонального розвитку та забезпечити сталі підвищення якості життя населення.

Отже, імплементація – це процес втілення проєкту в життя, реалізація запланованих дій та досягнення поставлених цілей. Цей етап включає в себе виконання проєктних робіт, встановлення обладнання, навчання персоналу, вирішення проблем, що виникають під час реалізації проєкту та забезпечення контролю за його виконанням. Успішна імплементація проєкту залежить від правильного планування та організації роботи, а також від залучення компетентних фахівців та використання сучасних технологій. [3].

Один з найбільш успішних прикладів реалізації проєктів місцевого розвитку - це програма «Міста-партнери» в США. Ця програма була започаткована у 1979 році з метою підтримки розвитку малих міст та місцевих громад. За допомогою федеральних коштів та партнерства з місцевими органами влади, бізнесом та громадськими організаціями, програма надавала фінансову та технічну підтримку проєктам з розвитку інфраструктури, економіки, культури та інших сфер. За багато років програма «Міста-партнери» допомогла понад 1,500 малим містам та громадам у всій країні реалізувати проєкти на загальну суму понад 7 млрд доларів [4].

Інший приклад успішної реалізації проєктів місцевого розвитку – це програма «Локальний економічний розвиток» в Європейському Союзі. Ця програма була започаткована у 1990-х роках з метою підтримки розвитку малих та середніх підприємств, створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності регіонів. За допомогою фінансової та технічної підтримки програми, місцеві органи влади та підприємства здійснювали інвестиції у розвиток інфраструктури, економіки, туризму та

інших сфер. За багато років програма «Локальний економічний розвиток» допомогла понад 7,000 проєктам у всій Європі залучити фінансову підтримку на загальну суму понад 10 млрд євро [5].

Ці приклади свідчать про те, що успішна реалізація проєктів місцевого розвитку можлива за умови партнерства між різними групами зацікавлених сторін та ефективного використання фінансових та технічних ресурсів. Імплементация світових успішних практик реалізації проєктів місцевого розвитку є важливим кроком у покращенні ефективності та результативності проєктів на місцевому рівні. Зокрема, можна використовувати досвід країн з розвинутою системою місцевого самоврядування, таких як Норвегія, Швеція, Фінляндія та інші. Також важливим є використання інструментів моніторингу та оцінки результативності проєктів, що дозволяє вчасно виявляти проблеми та недоліки у реалізації проєктів та вносити корективи до їх планування та реалізації. У цьому контексті можна використовувати практики з країн, де існують розвинені системи моніторингу та оцінки результативності проєктів, таких як Канада, Австралія, Нова Зеландія та інші [6].

Отже, імплементация світових успішних практик реалізації проєктів місцевого розвитку може сприяти покращенню ефективності та результативності проєктів на місцевому рівні, а також забезпечити більш активну участь громадськості у процесі прийняття рішень та впровадження проєктів. Адже тема реалізації проєктів місцевого розвитку є дуже актуальною та важливою в сучасному світі, оскільки вона сприяє покращенню якості життя населення та забезпеченню сталого економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Ільченко-Сюйва Л. В. Проблеми управління проєктами при реалізації проблем регіонального розвитку в Україні / Л. В. Ільченко-Сюйва // Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика : Четверта міжнародна наук.-практ. конф., Київ, 23 листопада 2018 р. – С. 196–198.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine «On the promotion of regional development», Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, vol. 51., p. 2662.
3. Планування та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів: підручник / М. В. Мінченко, Л. П. Чижів, А. В. Фролков. – ВТД «Університетська книга», 2004. – 442 с.
4. Практичний посібник з питань організації роботи органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. Модуль 5. Стратегічний план розвитку громади. – К., 2016. – 100 с.
5. Процес розробки стратегії регіонального розвитку: практичний посібник [Електронний ресурс]. – Проєкт: «Підтримка сталого регіонального розвитку», 2010. – 58 с. – Режим доступу: <http://surdp.eu/StrategicPlanning-Documents>.
6. Сталый розвиток суспільства: навчальний посібник / Л. Масловська, А. Садовенко, В. Серета, Т. Тимочко; 2-е вид. – К., 2011. – 392 с.
7. Планування місцевого сталого розвитку: посібник з формулювання стратегії сталого місцевого розвитку. – К.: ПРООН, Муніципальна програма сталого розвитку, 2005. – 67 с.

Робота виконана під науковим керівництвом д-ра екон. наук, професора НОВІКОВОЇ Н. Л.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ТУРЧИК Т., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті досліджено публічне управління у сфері охорони здоров'я, яке відіграє одну з ключових ролей у реалізації внутрішньої політики, а саме прийняття державною адміністрацією рішень щодо реалізації концепції доступності медичної допомоги для всіх без винятку громадян. Розглянуто основні проблеми медичного обслуговування для пацієнтів у системі охорони здоров'я України, а саме: тривале очікування на прийом до лікаря загальної практики в електронній черзі, обов'язкове відвідування лікаря загальної практики для направлення до спеціалістів, кваліфікація лікаря загальної практики не дозволяє лікувати спеціалізовані захворювання, неможливість надати невідкладну медичну допомогу, залежність медичної допомоги від якості комп'ютерної техніки, її відсутність у деяких пацієнтів та стабільність інтернет-з'єднання, обмежений доступ до ліків для привілейованих верств населення в аптечних мережах, низький рівень профілактичних заходів щодо зниження захворюваності населення.

The article examines public administration in the field of health care, which plays one of the key roles in the implementation of domestic policy, namely, the decision-making by the state administration regarding the implementation of the concept of the availability of medical care for all citizens without exception. The main problems of medical care for patients in the healthcare system of Ukraine are considered, namely: a long wait for an appointment with a general practitioner in an electronic queue, a mandatory visit to a general practitioner for referral to specialists, the qualification of a general practitioner does not allow treating specialized diseases, the impossibility of providing emergency medical care, the dependence of medical care on the quality of computer equipment, its absence in some patients and the stability of the Internet connection, limited access to drugs for privileged segments of the population in pharmacy chains, a low level of preventive measures to reduce morbidity people.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що в процесі побудови в Україні соціально-захищеної та політично-стабільної моделі суспільства важливе місце займає реалізація реформ у галузі охорони здоров'я, яка представляє собою основу для збереження людських ресурсів держави.

Тому дослідження функціонування системи охорони здоров'я є пріоритетними, а результати таких досліджень мають забезпечити дієвий механізм прийняття ефективних публічних управлінських рішень та для одночасного використання адміністративних інструментів і технологій, які в подальшому сприятимуть удосконаленню роботи усіх елементів зазначеної системи.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад й розробка пропозицій щодо підвищення ефективності публічного управління в сфері охорони здоров'я України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі публічного управління в сфері охорони здоров'я України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи публічного управління в сфері охорони здоров'я України.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад проблем реалізації механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я внесли С. Боровець [1], В. Борщ [2], Ю. Гринчук [3], В. Карлаш [6], В. Костюк, О. Краснова, Б. Логвиненко [7], О. Торгун [8] та ряд інших вчених і фахівців. Проте можна додати, що дане питання вивчено недостатньо. Публічне управління у сфері охорони здоров'я відіграє одну з ключових ролей у реалізації внутрішньої політики, а саме прийняття державною адміністрацією рішень щодо реалізації концепції доступності медичної допомоги для всіх без винятку громадян [2].

Характерними рисами публічного управління у сфері охорони здоров'я населення є: справедливість, соціальна обумовленість, комплексна правова регламентація, пріоритетність серед інших напрямів соціального управління [3].

Основними принципами публічного управління в сфері охорони здоров'я в Україні є:

- визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямком діяльності суспільства й держави, одним із головних чинників виживання та розвитку народу України;
- дотримання прав і свобод людини і громадянина у сфері охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій;
- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення;
- рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг у сфері охорони здоров'я;
- відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість;
- орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень зі світовим досвідом у сфері охорони здоров'я;
- попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я [7].

Проте, незважаючи на це, сучасна ситуація в Україні щодо нинішньої системи охорони здоров'я характеризується низкою проблемних питань у політичній, технологічній, демографічній, соціальній та екологічній сферах.

З кожним роком зростає потреба громадян в одержанні високоякісної медичної допомоги від держави. Як наслідок, відбувається процес збільшення видатків бюджету та обсягів ресурсів, які використовуються з кількох причин, серед яких: старіння населення, відсутність здорового способу життя, зміни природи та прогресування захворювань тощо [8].

Крім того, наразі спостерігається тенденція до зростання вартості медичних послуг за рахунок підвищення рівня кваліфікації лікарів та впровадження інноваційних технологій у медичній сфері, що призводить до зростання вимог громадян щодо якості таких послуг [1].

Особливістю розвитку системи охорони здоров'я України в умовах світової економічної кризи є те, що темпи зростання витрат на охорону здоров'я перевищують темпи зростання валового внутрішнього продукту держави. Тому існує нагальна потреба знайти ефективні шляхи зниження цих витрат і раціонального використання наявних ресурсів [1].

Такі чинники породжують конфлікт інтересів з усіх сторін, що полягає в відмінностях між обмеженістю фінансових ресурсів держави та необхідністю підвищення якості та доступності медичних послуг для громадян.

Доцільно зазначити, що ще у 2018 році в Україні почалося впровадження медичних реформ. По-перше, оновлено нормативно-правову базу системи охорони здоров'я. Наступним кроком було впровадження програми функціонування нової системи первинної медико-санітарної допомоги. Її суть полягає в прямій залежності зарплати лікаря загальної практики або педіатра від кількості його пацієнтів [7, с.23].

Необхідно більш детально розглянути суть функціонування зазначеної системи, яка полягає в такій послідовності дій: пацієнт обирає лікаря загальної практики – сімейної медицини, або педіатра, разом вони здійснюють укладання електронної декларації про надання медичного обслуговування [7, с.26].

Потім з держбюджету передбачено фінансування поточного рахунку лікарні, надання медичних послуг та проведення ряду аналізів. Слід додати, що надання медичної допомоги має форму двох пакетів послуг: – «червоний» пакет – комплекс медичних послуг, оплату за вживання яких здійснює, безпосередньо, сам пацієнт; – «зелений пакет» – комплекс медичних послуг, який у повному розмірі, фінансує держава [3].

Відмінність нової реформованої системи охорони здоров'я від старої полягає в тому, що замість утримання безкоштовних закладів охорони здоров'я за рахунок бюджету держава виділяє бюджети на відповідні послуги в цих підрозділах [1].

Тому в держбюджеті нині не виділяються кошти на утримання медичних закладів для населення, згідно з затвердженим бюджетом, а використовується абсолютно новий принцип фінансування [7, с. 43].

Реформа охорони здоров'я спрямована на модернізацію процесів державного управління та покращення правового забезпечення його суспільних відносин.

Існує також можливість упередженого розподілу фінансових ресурсів на оплату послуг, що може бути зумовлено впливом відповідних рішень щодо споживання пацієнта [4].

На жаль, нинішня ситуація в Україні з обмеженим бюджетом, який виділяється на ефективне функціонування системи охорони здоров'я, унеможливорює підвищення якості медичних послуг для громадян.

В табл. 1 систематизовані основні причини низького рівня ефективності функціонування системи охорони здоров'я [8].

Таблиця 1

Проблеми ефективності функціонування системи охорони здоров'я

Причина низької ефективності функціонування системи охорони здоров'я	Коротка характеристика
1. Відсутність достатньої кількості фахівців	Якість обслуговування знижується через високу завантаженість медичного персоналу.
2. Невисокий ступінь кваліфікації медичного персоналу	Різні лікарі можуть ставити різні діагнози та призначати різні методи лікування одних і тих же симптомів і скарг пацієнта, що може призвести до лікування без очікуваного ефекту.
3. Невелика кількість медичного оснащення та його застарілість	Сьогодні більшість діагностичних та лікувальних процесів проводиться на обладнанні радянських часів, яке є менш точним і менш функціональним, ніж сучасне, а дослідження з використанням інноваційного обладнання коштують у рази дорожче.
4. Низький рівень зарплат та брак дієвої системи стимулювання та мотивації	Через низький рівень заробітної плати, відсутність дієвої системи стимулювання та мотивації, недостатній соціальний захист, кваліфікований медичний персонал виїжджає за кордон.
5. Нестача фінансових коштів	Дефіцит медичних кадрів тягне за собою завантаженість спеціалістів, їх неукомплектованість необхідним обладнанням тощо.
6. Неможливість вчасного надання медичної допомоги громадянам	Це є наслідком недостатньої кількості спеціалістів, сучасного обладнання, а також зростання цін на ліки та на оплату медичних послуг.

Джерело: узагальнено та систематизовано за [7, с. 49]

Доцільно підкреслити, що особливо гостро відчувається проблема недостатньої кількості медичних спеціалістів в основному, у невеликих містах та селах [7, с. 66].

Вітчизняна система охорони здоров'я вже давно супроводжується нестачею бюджетних ресурсів, що в свою чергу тягне за собою високе навантаження на лікарів, відсутність спеціального оснащення або наявність застарілого оснащення. Така ситуація призводить до створення та розвитку закладів охорони здоров'я приватного сектору, які надають медичну допомогу населенню на більш високому рівні, ніж публічний [7, с. 68].

Характерною відмінністю приватних клінік є наявність сучасного медичного обладнання для лікування та діагностики захворювань у пацієнтів, що підвищує високий ступінь ефективності та результативності лікувального процесу [7, с. 68].

Важливим питанням у сфері охорони здоров'я наразі є дотримання прав людини після реформування галузі, зокрема, права на здобуття доступної медичної допомоги.

Проблема полягає в тому, що хоча реалізація вищезазначених прав є законодавчо затвердженою, деякі правові документи просто суперечать один одному, часто створюючи конфліктні ситуації при застосуванні на практиці [6]

Основні проблеми у діючій на сьогодні системі охорони здоров'я України в питаннях медичного обслуговування громадян [3].

Наразі продовжується реформування медичної сфери, але цей процес уже має деякі недоліки. На практиці, спостерігається процес недоплати коштів на рахунки медичних установ, і саме тому, вони не можуть в повному обсязі надавати гарантовані державою безплатні медичні послуги [1].

Отже, можна сказати, що логічним кроком до покращення ситуації в публічному управлінні в сфері охорони здоров'я в Україні слід вважати запровадження серйозного конкурсного відбору на керівні посади сфери охорони здоров'я, оскільки існує нагальна потреба в залученні працівників з вищою медичною освітою, високим кваліфікаційним рівнем та достатнім досвідом роботи у вітчизняних лікувальних закладах держави. Відповідно з'явиться можливість здійснення результативного та дієвого реформування системи охорони здоров'я України для її ефективного функціонування та управління.

Список використаних джерел

1. Боровець С. Критична ситуація з фінансовим забезпеченням закладів охорони здоров'я: цілеспрямований обман або глибокий прорахунок? Профспілкові вісті. № 25 (1059), червень 2020 р. URL: <http://psv.org.ua/arts/region/view-4428.html>
2. Борщ В. І. Ринок охорони здоров'я України: аналіз сучасного стану та тенденції розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Т. 19. Вип. 1 (44), 2020. с. 140. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/198360/201446>
3. Гринчук Ю. С., Шемігон О. І., Вихор М. В. Контроль як функція державного управління: економіко-правова сутність та механізм застосування. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvnaekonomika/article/view/1898>
4. Ефір національного телемарафону #UAразом. «Система охорони здоров'я України витримала виклик війни завдяки трансформації – голова НСЗУ». URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/830169.html>
5. Інтерв'ю агентства «Інтерфакс-Україна». «Під час війни система охорони здоров'я України показала свою працездатність – голова Бюро ВООЗ в Україні». URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/821272.html>
6. Карлаш В. В. Державне регулювання сучасним станом охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 1/2020. с. 161. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/28.pdf
7. Логвиненко Б. О. Публічне адміністрування сферою охорони здоров'я в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: «МП Леся», 2023. 244 с.
8. Торгун О. Десять проблем української медицини. *Український інститут майбутнього* 25 жовтня 2019 р. URL: <https://uifuture.org/publications/25139-heals-medecine-torgun/>

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента ДИННИК І. П.

РЕАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

ФУРТАС В., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті проаналізовано широкі аспекти в сфері реалізації місцевої політики захисту прав дітей з інвалідністю, їх підтримки на законодавчому рівні. Досліджено основні зміни в правовому регулюванні щодо вказаних груп осіб та необхідність підтримки їх в стані війни. У роботі визначено перелік місцевих органів самоврядування, які створюють нові проєкти щодо захисту прав дітей з інвалідністю. Визначено, які заходи здійснюються для покращення життя дітей з фізичним та розумовими вадами.

The article analyzes broad aspects in the sphere of implementation of the local policy for the protection of the rights of children with disabilities, their support at the legislative level. The main changes in the legal regulation regarding the specified groups of persons and the need to support them in a state of war were studied. The work defines a list of local self-government bodies that create new projects to protect the rights of children with disabilities. It was determined what measures are being taken to improve the lives of children with physical and mental disabilities.

Актуальність даної теми полягає в тому, що реалізація місцевої політики захисту прав дітей з інвалідністю відіграє вагомє місце в житті свідомого та толерантного суспільства. Україна, як майбутній член ЄС, повинна створювати та вдосконалювати механізм підтримки та взаємодії з найменшими та вразливішими – дітьми з інвалідністю, які через обставини долі по тих чи інших причинах мають особливі потреби. В наш час такі дітки часто стикаються з проблемами в школі, на вулиці та інших громадських установах. Існують випадки булінгу по відношенню до особливих дітей, не повага до їх честі та гідності або створення соціумом відчуття непотрібності та безпорадності. Особливо це відчувається зараз, в час коли наша країна переживає війну і ці маленькі громадяни стикаються з новими випробуваннями. Зважаючи на це, варто зазначити що цей ряд осіб потребують захисту їх прав та інтересів на законодавчому рівні.

Метою статті є теоретичне обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення реалізації місцевої політики захисту прав дітей з інвалідністю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації місцевої політики захисту прав дітей з інвалідністю.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи реалізації місцевої політики захисту прав дітей з інвалідністю.

Проблематикою даної теми займалась велика кількість науковців, які в своїх працях висвітлювали важливість впровадження нових нормативних актів, які зможуть реалізувати захист прав дітей з інвалідністю. Такі педагоги-олігофренологи України звертали увагу на покращення основних аспектів життя дітей з інвалідністю, а саме: А. Нарваез [9], М. Порошенко [10], Г. Слабкий [11].

Набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС породжує як можливості для налагодження тісної взаємодії між органами захисту прав дітей, так і виклики, пов'язані з вірогідністю інтеграції українських дітей у суспільство приймаючих країн та не повернення до України. Такий фактор спонукає до перегляду та модернізації існуючої системи забезпечення захисту прав дітей в Україні з використанням потужної допомоги та досвіду держав-членів ЄС [6].

На даний час питання захисту прав дітей з інвалідністю регулюють наступні правові акти: Конституція України [1], Закон України «Про охорону дитинства» [4], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [3]. Також, окрему увагу

слід приділити Конвенції Про права осіб з інвалідністю [9], Україна ратифікувала конвенцію та Факультативний протокол до неї 4 лютого 2010 р., визнаючи цим свої міжнародні зобов'язання забезпечувати права людей з інвалідністю, у тому числі дітей [5].

Конвенція про права людей з інвалідністю містить визначення, яке описує дітей з інвалідністю як дітей із довгостроковою інвалідністю, що обмежує їх повну та ефективну участь нарівні з іншими у фізичних, соціальних та економічних взаємодіях з іншими. Загалом можна відобразити основні категорії дітей з інвалідністю на рис. 1.

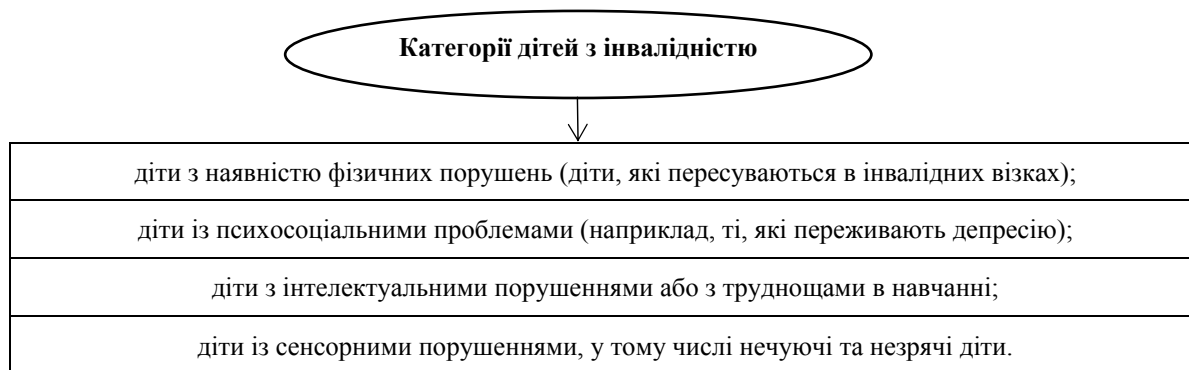

Рис. 1. Категорії дітей з інвалідністю [9, с. 9]

Існують також випадки, коли діти мають комплексні порушення, тоді вони стають ще вразливішими. Слід пам'ятати, що вони володіють такими ж правами, що й інші діти, тому необхідно прикладати багато зусиль, щоб їх права були реалізовані належним чином.

Коли держава ратифікує певну конвенцію, в даному випадку Конвенцію ООН про права інвалідів, вона зобов'язана її дотримуватись. Відповідно, це несе за собою процес планування і здійснення заходів задля реалізації всіх зазначених у конвенції прав осіб, яких вони стосуються. У випадку Конвенції ООН про права дитини йдеться про всіх дітей віком до 18-ти років [2].

Ще одним вагомим міжнародним нормативним актом що стосується дітей з обмеженими можливостями є Всесвітня декларація ООН про забезпечення виживання захисту та розвитку дітей від 30 вересня 1990 року [8].

Особливо необхідно відзначити реалізацію захисту прав дітей з інвалідністю в школі, адже саме тут вони можуть напряму стикатись з жорстокістю школярів та можливо вчителів. Зважаючи на це обов'язково потрібно проводити бесіди та роз'яснення щодо етичного поводження з дітьми з інвалідністю. Слід розуміти, наскільки важливо не зациклюватись на проблемі такої дитини, а навпаки ставитись до неї як до повноцінного члена спільноти, щоб вона відчувала себе рівною з усіма іншими дітьми [9, с. 6].

На жаль, в нашій країні ще існують випадки булінгу до осіб з інвалідністю, що спричиняє згодом замкнутість дитини та її моральні травми щодо відвідування школи та громадських місць. Зокрема, для більш ефективної реалізації прав дітей з інвалідністю, варто їх самих до цього залучати, адже вони виступають найкращими правозахисниками. Як приклад, організувати заходи з метою навчання і підтримки дітей з обмеженими можливостями, працювати захисниками своїх прав у школі та місцевих громадах, а також через засоби масової інформації та в політичних процесах. Не можливо оминати і тему життєдіяльності таких дітей в реаліях війни. Насамперед, потрібно піклуватись про їх право на безпечне переміщення та створення комфортних умов для можливих евакуацій, реабілітації, тощо [5].

Сьогодні на регіональному рівні необхідно об'єднати сили відділень, управлінь, фондів, громадських об'єднань інвалідів для спільного вирішення проблем у сфері соціальної реабілітації дітей-інвалідів.

Життя також вимагає нових законодавчих актів, які б регулювали нові шляхи вирішення таких питань, як соціальний захист дітей з інвалідністю, раннє втручання, розробка ефективних наскрізних реабілітаційних програм – від раннього втручання до професійного навчання та працевлаштування.

Помітне місце займають дитячі захворювання та збільшення кількості дітей-інвалідів віком до 16 років. У сфері охорони здоров'я вживається ряд організаційних заходів щодо надання їм послуг з медичної реабілітації. Але цього недостатньо [11, с. 5].

Потрібен комплексний підхід до проблеми, що характеризуватиметься ширшим охопленням, включаючи системи реабілітаційних та корекційних заходів, які дають змогу подолати фізичні та інтелектуальні вади, набути знань, умінь і навичок, яка що має допомогти дітям інтегруватися дітям у звичне середовища [2].

Щодо нововведень, то слід також зазначити про схвалення Кабінетом Міністрів України розпорядження «Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей». У рамках даної реформи державного управління, влада створює Національну соціальну сервісну службу як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Його головною функцією є здійснення державної політики та забезпечення дотриманням вимог законодавства по відношенню до соціального захисту населення та прав дітей-інвалідів [6]. Тож очікувані результати відображені на рис. 2. Очікувані результати від реформ соціального захисту населення.

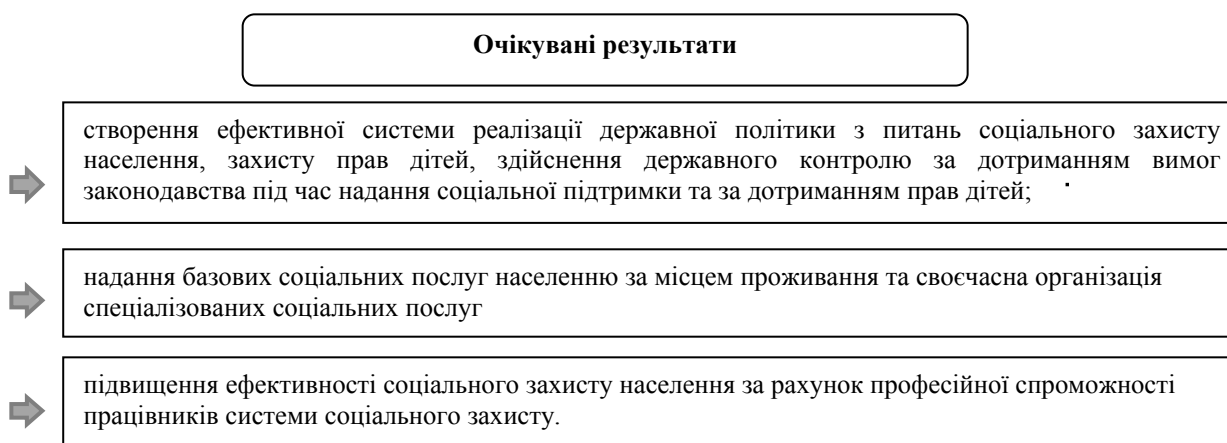

Рис. 2. Очікувані результати від реформ соціального захисту населення [10, с. 243]

Важливим проектом, здатним допомогти дітям-інвалідам під час війни, стала «Джерело» – екстрена програма, яка відповідає потребам дітей з вадами розвитку чи інвалідністю. Зокрема, йдеться про внутрішньо переміщених дітей та дітей, становище яких ускладнилося військовими діями в Україні. У рамках програми сім'ї матимуть доступ до професійної підтримки дитини або необхідного консультування, інформації про громадські послуги та ресурси, консультації з профільними спеціалістами, допомоги з обладнанням відповідно до потреб дитини, які визначить фахівець. За потреби у віддалені райони виїжджатимуть експертні мобільні групи.

Проект реалізується у семи регіонах України, де доступні послуги та зосереджена велика кількість сімей переселенців, а саме: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька. Проект було створено в рамках TOGETHER, програми ЮНІСЕФ для надання багато секторальної допомоги постраждалим сім'ям у співпраці з урядом, місцевою владою, державним сектором та бізнес-партнерами [11, с. 6].

Ще однією необхідною новелою, яку зараз впроваджує законодавство України став Проект Плану відновлення України, а саме матеріали робочої групи «Захист прав дітей та повернення дітей, які тимчасово переміщені за кордон». Законопроект створює можливість

регулювати вивезення дітей, у тому числі дітей з інвалідністю, за кордон під час воєнного стану. Ці факти спонукали органи влади до нових зусиль створити необхідні умови для того, щоб ці групи населення зберегли свій потенціал, а не втратили нових громадян.

Таким чином, реалізація захисту прав дітей з інвалідністю є важливою складовою сучасної правової країни. За результатами аналізу наукових праць та законодавчої бази в сфері боротьби за права дітей з інвалідністю створено певний підхід до проблеми та пропозиції щодо їх подолання безпосередньо гуманним та свідомим суспільством. Особливу увагу слід скерувати саме зараз, коли наша країна в стані війни та більшість дітей з інвалідністю потребують ще більшої підтримки та уваги з боку влади, органів місцевої політики та звичайних громадян. Життя та гідність кожного громадянина має найбільшу цінність для країни, тому нашим обов'язком є підтримка один одного та не бути байдужими до проблем людей навколо нас. Тож місцева політика захисту прав дітей з інвалідністю реалізовується за допомогою як законодавчих актів, так і місцевих ініціатив.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 16.12.2009 № 1767-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 19.12.2017 р. № 2249-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t087500>
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
5. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 06.10. 2005 р. № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей : Розпорядження Кабінет Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kr201057?an=1>
7. Декларація прав дитини від 20.11.1959 р., URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384
8. Всесвітня декларація ООН про забезпечення виживання захисту та розвитку дітей від 30.09.1990 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu90009u?ed=1990_09_30&an=2.
9. Нарваез А. Права людини жінок та дівчат з інвалідністю. Київ, 2019. 64 с.
10. Порошенко М. Інклюзивна освіта. Київ, 2019. 300 с.
11. Слабкий Г. Характеристика інвалідності дитячого населення України. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2018. № 1 (75). С. 5–11.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. держ. упр., доцента ДИННИК І.П.

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ВИРОБІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ЯРЕМЧУК А., 1 курс ФЕМП ДТЕУ,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

У статті визначено суть і зміст публічних закупівель. Охарактеризовано та досліджено умови і структура особливостей публічних закупівель. Проведено порівняльний аналіз щодо закупівель виробів медичного призначення під час воєнного стану. Сформульовано основні напрями застосування теорії щодо управління публічними закупівлями. Розглянуто фактори та процедури, що впливають на процес закупівель виробів медичного призначення.

In the article the essence and content of public procurement are defined. The conditions and structure of public procurement features are characterized and studied. A comparative analysis of purchases of medical products during martial law is carried out. The main areas of application of the theory regarding the management of public procurement are formulated. Factors and procedures affecting the process of procurement of medical products are considered.

Закупівлі є важливою частиною діяльності підприємств, установ та організацій державного сектору щодо створення суспільних благ. В умовах воєнного стану заклади охорони здоров'я потребують все більше й більше медичних засобів та послуг, необхідних для порятунку здоров'я та життя українців. Тому актуальним питанням варто вважати дослідження змістовності публічних закупівель виробів медичного призначення.

Метою статті є аналіз особливостей публічних закупівель виробів медичного призначення під час воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процес публічних закупівель виробів медичного призначення під час воєнного стану в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти здійснення публічних закупівель виробів медичного призначення.

Дослідженню проблематики організаційно-правового функціонування публічних закупівель присвячені праці українських та зарубіжних науковців і практиків, серед яких А. Бровдій [1], О. Лайко [3], К. Мельникова, О. Мельников [4], Н. Ткаченко [8]. Детальні дослідження сутності, структури та дії фінансового механізму закупівель знайшли своє відображення у наукових працях Р. Кіртона [10], О. Стародубцева [7], О. Шатковського, С. Яременка [9]. Поряд із цим, науковцями в недостатній мірі приділено увагу проведенню аналізу публічних закупівель в режимі надзвичайних ситуацій, зокрема під час воєнного стану. Поза увагою залишаються й питання щодо порядку та умов здійснення публічних закупівель виробів медичного призначення в умовах воєнного стану.

Як відомо, публічними закупівлями є придбання замовником певних товарів, робіт та/або послуг у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі» [6], відповідно до якого виокремлюють три узагальнені стадії процесу публічних закупівель:

1. Планування закупівель – ідентифікація потреби, прийняття рішення щодо того, які товари, роботи та/або послуги мають бути придбані й коли. Враховуючи теперішню ситуацію в країні, рівень медичних засобів потребує безперервних і «розумних» закупівель та їх подальшого розподілу.
2. Процес розміщення оголошення про закупівлю відповідних товарів, робіт та/або послуг, кваліфікацію постачальника (включно з аукціоном для конкурентних процедур) та підписання договору. Існує близько 20 електронних майданчиків для розміщення, проте варто виділити 4 найголовніших, на яких здійснюється 94 % усіх закупівель (рис. 1).
3. Процес адміністрування договору. Правовий акт управління ухвалюється на підставі норм прав двома або більше суб'єктами [7].

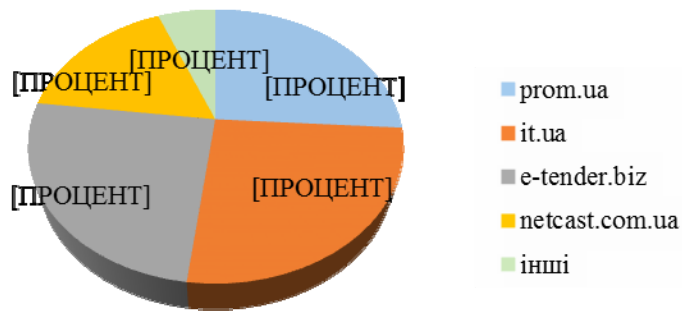

Рис. 1. Структура електронних майданчиків у системі публічних закупівель 2022 р. за очікуваною вартістю закупівель, %

Джерело: розраховано за даними професійного модуля аналітики (<http://bipro.prozorro.org>)

Як видно, найбільш поширеними електронними майданчиками, через які регулюється процес публічних закупівель в Україні, є Prom.ua, It.ua, E-tender.biz та Netcast.com.ua. Інші електронні майданчики займають лише 6 % від загального значення.

Однак яким же чином регулюється процес публічних закупівель під час воєнного стану? Кожні товари, роботи та/або послуги мають певні особливості й потребують проведення глибоких досліджень, перш ніж висуватися на аукціон (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості предметів публічних закупівель під час воєнного стану в Україні

Предмет закупівель	Особливості
Товари	1. Будь-яка продукція, об'єкти за певним видом та призначенням, у т. ч. сировина, вироби, устаткування, технології; предмети у твердому, рідкому й газоподібному стані; послуги, пов'язані з постачанням таких товарів, у разі не перевищення вартості самих товарів [3, с. 37; 6]. 2. Будь-які вироби медичного призначення, які беруть участь в обміні та передачі на інший товар або продукт, задля збереження життя та здоров'я людини
Роботи	1. Проектування й будівництво нових та розширення, реконструкція, капітальний ремонт і реставрація існуючих об'єктів і споруд виробничого та невиробничого призначення; проведення робіт з нормування в будівництві, геологорозвідувальних робіт, технічного переоснащення діючих підприємств та надання супровідних робіт послуг, у т. ч. проведення геодезичних робіт, буріння, сейсмічних досліджень, здійснення аеро- і супутникової фотозйомки та надання інших послуг, включених до кошторисної вартості робіт, у разі не перевищення вартості самих робіт [4, с. 203; 6]. 2. Перепланування, відновлення та замороження медичних об'єктів, що зазнали часткових руйнувань, або зовсім знищені під час збройної агресії РФ проти України
Послуги	1. Надання транспортних послуг, освоєння технологій; проведення наукових досліджень, науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (НДДКР); здійснення медичного та побутового обслуговування; надання лізингу, найму (оренди), а також фінансових і консультаційних послуг, проведення поточного ремонту [8, с. 130; 6]. 2. Будь-який предмет закупівлі, крім товарів і робіт, що беруть участь у публічних закупівлях, здійснених при взаємодії від постачальника до замовника

Джерело: складено автором за інформацією [3, 4, 6, 8]

Всі інші товари, роботи та/або послуги (без обмеження вартості предмета закупівлі, але в межах наявного фінансування видатків замовника), необхідні для забезпечення потреб надавачів медичних послуг (у т. ч. медикаменти), можуть закуповуватись такими замовниками, у т. ч. за рахунок коштів за договорами про медичне обслуговування населення, оскільки ці кошти спрямовуються на забезпечення основної діяльності закладів охорони здоров'я – надання медичних послуг, з урахуванням їх особливостей [5].

Так, варто проаналізувати перелік та обсяг товарів, робіт і послуг, які надаються для забезпечення потреб галузі охорони здоров'я в умовах довоєнного та воєнного стану (табл. 2).

Як видно, замовлення кількості лікарських засобів в 2022 р. помітно зросло в порівнянні з 2021 р. Це пов'язано з істотною потребою на лікування військових, волонтерів та постраждалих осіб. Істотно збільшився попит на калій йодид (76 %) та морфін (148,5 %), менша потреба виявилась до фентанілу (2,3 %) та атропіну сульфату (0,9 %).

Враховуючи динаміку зростання на всі медичні препарати, можемо припустити, що цифри за II півріччя 2022 р. також будуть збільшуватись (на \approx від 11 до 86 %) у зв'язку з необхідністю забезпечити громадян України всіма потрібними медичними препаратами.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз показників надання медичної допомоги в умовах довоєнного та воєнного стану в Україні

Міжнародна непатентована назва лікарського засобу (діюча речовина)	Форма випуску	Дозування	Одиниця виміру	II півріччя 2021 р., од.	I півріччя 2022 р., од.	II півріччя 2022 р., од.	Орієнтовна вартість 2022 р., грн (EUR)
Трамадол	розчин для ін'єкцій	100 мг/2мл (2 мл № 10)	упаковка	7998	10554	\approx 11820	441988,63 (13324,67)
Тримеперидин (Промедол)		20 мг/мл (1 мл № 5)	упаковка	13478	15788	\approx 18156	3735532,64 (112615,43)
Морфін		10 мг/мл (1 мл)	ампули	362620	907643	\approx 1679140	12902820,82 (388982,47)
Фентаніл		0,05 мг/мл (2 мл)	ампули	482145	493255	\approx 577108	14790407,13 (445887,70)
Діазепам		5 мг/мл (2 мл № 10)	упаковка	47276	87665	\approx 97308	11156802,41 (336345,10)
Атропіну сульфат		1 мг/мл (1 мл № 10)	упаковка	59977	60546	\approx 67812	3080418,72 (92865,66)
Калію йодид	таблетки	125 мг	таблетки	2600000	4500000	\approx 6705000	32500000 (889095,5)

Джерело: упорядковано автором за витягом зі звітних документів відділу консолідованої звітності Міністерства охорони здоров'я України за 2021/22 рр. [2]

У зв'язку зі збройною агресією РФ проти України Міністерство охорони здоров'я України використовує особливу процедуру закупівлі й транспортування товарів медичного призначення під час воєнного стану (рис. 2).

Тож, можемо сказати, що для замовлення виробів медичного призначення потрібно звертатися до військової-цивільної адміністрації, яка проводить тендери для постачальників, виробників та посередників, які в свою чергу надають зворотній зв'язок цій адміністрації. Після цього Міністерство охорони здоров'я України погоджує проведення угоди та відправляє вироби медичного призначення через акціонерне товариство «Українська залізниця» (АТ «Укрзалізниця»).

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України керівники закладів охорони здоров'я на період воєнного стану мають можливість здійснювати закупівлі за переговорною процедурою, якщо предмети закупівель відносяться до:

- медичних товарів, зокрема лікарських засобів, імунобіологічних препаратів (наприклад, анатоксини, сироватки, вакцини та ін.);

- медичних виробів (у т. ч. медичного обладнання, розхідних матеріалів, аптечок медичних та їх комплектуючих, наплічників медичних та їх комплектуючих, перев'язувальних засобів, засобів іммобілізації та евакуації поранених, засобів металокопії для металоостеосинтезу), а також допоміжних засобів до них [5; 9, с. 119].

Рис. 2. Процедура публічних закупівель виробів медичного призначення під час воєнного стану

Джерело: складено автором за інформацією [2, 5]

За умов сьогодення постійно розширюється асортимент електронних каталогів, які є систематизованими базами актуальних пропозицій, що формуються й супроводжуються централізованою закупівельною організацією (ЦЗО). В свою чергу, ЦЗО створює в електронних каталогах категорії та профілі товарів, а також організує й проводить відбір учасників до електронних каталогів [1, 11].

Відповідно, на основі механізму застосування електронних каталогів публічні закупівлі здійснюються замовниками за такими принципами [10, 11]:

- 1) швидкості – тривалість процедури до двох днів;
- 2) легкості – спрощена процедура у чотири етапи, а не у шість;
- 3) надійності – усі постачальники кваліфіковані адміністратором;
- 4) зручності – можливість делегування процесу закупівлі адміністратору;
- 5) вигідності – безоплатне використання для замовників;
- 6) зрозумілості – зрозумілість механізму закупівель для замовників галузі охорони здоров'я;
- 7) спрощеності процедури – можливість здійснити закупівлю за дещо більший строк (орієнтовно від восьми робочих днів);
- 8) прозорості – до публічних закупівель вартістю від 50 тис. грн вносяться дані до електронної системи;
- 9) мінімізації витрат – не передбачає розроблення й затвердження тендерної документації;
- 10) відповідності – можливість подання однієї пропозиції для укладання договору у разі відповідності вимогам замовника;
- 11) контрольованості процесів – можливість оскарження спрощених закупівель шляхом звернення до замовника, органу влади, що здійснює контроль над замовником, або до суду;
- 12) ексклюзивності – визначення переліків та обсягів закупівель відповідно до рішень замовників без включення до річного плану.

Таким чином, особливості публічних закупівель медичного призначення мають на меті забезпечити населення одержаними товарами, виконаними роботами та наданими послугами медичного призначення ефективно та швидко, а всім сторонам, що виступають у проведенні закупівель, надати відкриті й чіткі дані, а також забезпечити їх ефективною конкуренцією.

В Україні найбільш вживаними в системі публічних закупівель електронними майданчиками 2022 р. виявилися Prom.ua та It.ua. На період воєнного стану публічні закупівлі здійснюються за спрощеною процедурою.

Аналіз обсягів медичних товарів, робіт та/або послуг показав зростання замовлень у зв'язку війною РФ проти України, тому потрібно й надалі контролювати та удосконалювати процес публічних закупівель, оскільки ситуація неспинно змінюється і ті дані, що є наявними станом на сьогодні, на основі яких можна прогнозувати майбутні дії, за мить можуть змінитися та перейти в інше русло.

Зрозуміло, що такі висновки мають суб'єктивний характер, можуть мати інші дані з інших джерел, звітів та секретних розрахунків, але натомість можуть містити інформаційне підґрунтя для майбутніх аналізів, дослідів та дискусій. Зважаючи на складність самої процедури закупівель, а також воєнні дії, що відбуваються на території України, наукові пошуки в даному питанні потребують подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бровдій А. М. Організація публічних закупівель : навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 183 с. URL: http://eprints.kname.edu.ua/50087/1/2017_%2047H%20Навчальний%20посібник%20ОПЗ.pdf (дата звернення: 20.03.2023).
2. Звіт за 2021/22 роки відділу консолідованої звітності Міністерства охорони здоров'я України про «Перелік та обсяг товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб галузі охорони здоров'я в умовах воєнного стану».
3. Лайко О. І. Державне регулювання публічних закупівель в Україні в умовах реформ та інтеграційних процесів. *Бізнес Інформ*. 2021. № 2. С. 35–40.
4. Мельникова К. І., Мельников О. С. Удосконалення системи підготовки кадрів у сфері публічних закупівель. *Теорія та практика державного управління*. 2020. 2(69). С. 201–207.
5. Міністерство охорони здоров'я України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://moz.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2023)
6. Про публічні закупівлі : Закон України № 922-VIII від 25 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 23.03.2023).
7. Стародубцев О. Історія реформи публічних закупівель. URL: https://prozorro.gov.ua/news/i-storiya_reformy_publichnyh_zakupivel (дата звернення 20.03.2023).
8. Ткаченко Н. Трансформація публічних закупівель в Україні. *Економіка України*. 2018. № 9. С. 123–138.
9. Шатковський О., Яременко С. Коментарі до законодавства України про публічні закупівлі. Гармонізація системи публічних закупівель в Україні зі стандартами ЄС. Грудень, 2016. 130 с.
10. Kirton R. M. Gender, Trade and Public Procurement Policy. Kenya, India, Australia, Jamaica. Edited by Barbara Zatlouk. Commonwealth Secretariat. January 1, 2013. 62 p. URL: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/library/gender-trade-and-public-procurement-policy-kenya-india-australia-jamaica> (дата звернення: 20.03.2023).
11. Study on uptake of emerging technologies in public procurement. European Commission, 13 Nov 2019. 23 p. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38104> (дата звернення: 06.04.2023).

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента ІЛЬІНОЇ А. О.

Наукове електронне видання

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

**Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти
денної та заочної форм навчання,
які здобувають освітній ступінь «магістр»
за спеціальністю 281 «Публічне управління
та адміністрування» освітньою програмою
«Публічне управління та адміністрування»**

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
200E-2023